

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**«ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΣΤΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ»**

**ΤΗΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑΣ
Γλυκερίας Σπάθα**

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
Έλσα Πιτιλάκη**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	1
1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	
Εισαγωγή	2-3
Σημασία	3
Ιστορική εξέλιξη	3-6
Η εξέλιξη από άποψη διεθνούς δικαίου	
α) Αίτια	6
β) Η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης του 1886	7
γ) Παναμερικανικές Διεθνείς Συμβάσεις	8
δ) Η Παγκόσμια Σύμβαση της Γενεύης του 1952	8
ε) Άλλες διεθνείς συμβάσεις	8-11
Η εξέλιξη στην Ελλάδα	11
Η εξέλιξη προς την έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας	11-12
Ορισμός	13
Έννοια του έργου	13
α) Πνευματικό δημιούργημα	13
β) Έργο λόγου, τέχνης ή επιστήμης	13-14
γ) Πρωτοτυπία	14
δ) Η μορφή	14-15
Τα συστήματα διαμόρφωσης του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας	15-16
Αντικείμενο του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας	16-17
Αρχές του ελληνικού δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας	17
Πηγές του ελληνικού δικαίου	17-18
Ξένες νομοθεσίες	
α) Από το χώρο του ατομοκρατικού συστήματος	
1. Γαλλία	18-19
2. Γερμανία	19
3. Αυστρία	20
4. Ιταλία	20
5. Ελβετία	20
6. Ισπανία	20-21
7. Βέλγιο	21
β) Απ' το χώρο του συστήματος copyright	
1. Αγγλία	21-23
2. Η.Π.Α.	23
Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Ο.Π.Ι.)	23-24
Ο χρονικός περιορισμός. Διάρκεια προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας.	
α) ο κανόνας	24-25
β) εξαιρέσεις λόγω διαφορετικής αφετηρίας	25
γ) εξαιρέσεις λόγω διαφορετικής έκτασης	25
Έννομη προστασία	25-26
Μέτρα πρόληψης της προσβολής δικαιώματος	26
Αστικές κυρώσεις	26-27
Ποινική προστασία	27

2. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	
Γενικά	27
Απαγόρευση λογοκρισίας και κανονισμός λειτουργίας βιβλιοθηκών	27-32
Κατάθεση αντιτύπων στις βιβλιοθήκες	32-33
Οι ρυθμίσεις για τις βιβλιοθήκες	33-37
Ο δημόσιος δανεισμός	37-39
Η φωτοτυπική αναπαραγωγή	
1. Αναπαραγωγή	39-41
2. Η έννοια της ιδιωτικής χρήσης	41-43
3. Η οδηγία 2001/29 και η φωτοτυπική αναπαραγωγή	43-44
4. Η αναγκαιότητα θέσπισης συμβατικών κανόνων	44
Η νέα προσέγγιση	44-45
IFLA (International Federation of Library Association)	45-67
ALA (American Library Association)	68-73
3. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	
Γενικά	73-74
Νέα προσέγγιση	74-75
Λογοκρισία, βιβλιοθήκες και διαδίκτυο	75-78
Ηλεκτρονικές εκδόσεις	78-80
Είδη προστατευόμενων έργων στο διαδίκτυο	80-81
Ευρωπαϊκή προσέγγιση	81-82
Για τους δημιουργούς	82-83
Οι λύσεις του ν. 2121/1993 (Ελλάδα)	83-85
Ποινικό δίκαιο και διαδίκτυο	85-87
Η προστασία κειμένων, οπτικοακουστικών έργων και ψηφιακών εικόνων που διακινούνται μέσω του διαδικτύου	87-88
Τρόποι αντιμετώπισης	
α) Φιλτράρισμα	88-89
β) Άλλοι τρόποι ρύθμισης και ελέγχου	90-92
Ζητήματα εφαρμοστέου δικαίου και διεθνούς δικαιοδοσίας	92
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	92-93
Παράρτημα	94
Νόμος 2121/1993: Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα	95-137
IFLA (International Federation of Library Association)	137-157
ALA (American Library Association)	158-166
Βιβλιογραφία	167-168

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με θέμα «*Προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων στις βιβλιοθήκες και τις υπηρεσίες πληροφόρησης*» έχει ως σκοπό να παρουσιάσει τι συμβαίνει στο χώρο των πνευματικών δικαιωμάτων σχετικά με την προστασία στις βιβλιοθήκες και τις υπηρεσίες πληροφόρησης και πιο συγκεκριμένα το διαδίκτυο (Internet).

Αρχικά, στο *πρώτο κεφάλαιο* της εργασίας αναφέρομαι γενικά για τα πνευματικά δικαιώματα και πιο συγκεκριμένα για την εξέλιξή τους στη χώρα μας αλλά και σε άλλες χώρες, τη διάρκεια προστασίας τους και τα μέτρα πρόληψης. Στη συνέχεια, στο *δεύτερο κεφάλαιο* αναφέρομαι στην προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων και τις βιβλιοθήκες, συγκεκριμένα στις ρυθμίσεις που αφορούν τις βιβλιοθήκες, στην θέση της IFLA (International Federation of Library Asssocation) όσον αφορά τα πνευματικά δικαιώματα στις βιβλιοθήκες και τέλος την εφαρμογή της θέσης της IFLA σε μία βιβλιοθήκη, η οποία είναι η ALA (American Library Association). Στο *τρίτο κεφάλαιο*, παρουσιάζεται η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων σχετικά με το διαδίκτυο (internet), συγκεκριμένα η προστασία των ηλεκτρονικών εκδόσεων, των δημιουργών και οι τρόποι αντιμετώπισης. Στο *τελευταίο κεφάλαιο* παρουσιάζονται γενικά συμπεράσματα από την εκπόνηση της εργασίας. Στο τέλος της εργασίας υπάρχει παράρτημα, στο οποίο έχω παραθέσει το νόμο 2121/1993 που αφορά τα πνευματικά δικαιώματα και κείμενα στα αγγλικά, τα οποία αναφέρονται στην IFLA και την ALA, όπου έχουν μεταφραστεί στο κυρίως μέρος. Τέλος, υπάρχει η βιβλιογραφία, την οποία χρησιμοποίησα για την εκπόνηση της εργασίας.

1.ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΑΚΙΩΜΑΤΑ

Εισαγωγή

Η τυπογραφία, ως η πρώτη τεχνολογία της επικοινωνίας και τυποποίησης (τυποποίηση στην γραφή), αποτέλεσε τη βάση ανάπτυξης της πνευματικής ιδιοκτησίας. Η εφεύρεση αυτή δημιούργησε τη δυνατότητα της πρώτης μηχανικής αναπαραγωγής κειμένων, δώρισε τη διάσταση της «κυριότητας» πάνω στην πληροφορία και ανέδειξε την οικονομική αξία της πατρότητας πάνω στο έργο με τη μεγάλη διανομή αντιτύπων, δημιουργώντας μια τεράστια αγορά βιβλίων.

Στην προ τυπογραφίας εποχή η «πληροφορία» ήταν κοινό αγαθό, ενώ η αντιγραφή με το χέρι ήταν τεράστιο εμπόδιο για τη διάδοση των χειρογράφων. Πέρα από τον ηθικό ψόγο προς εκείνον ο οποίος οικειοποιείται ξένο έργο και το παρουσίαζε ως δικό του (plagiator), δεν είχε δημιουργηθεί στην αρχαιότητα και στο μεσαίωνα η αντίληψη περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Υπό τις συνθήκες αυτές ήταν φυσικό ότι η διαδικασία παραγωγής ενός βιβλίου δεν διέφερε από την κατασκευή ενός πράγματος. Για το λόγο αυτό μέχρι την εφεύρεση της τυπογραφίας δεν υπήρχε ούτε μπορούσε να υπάρξει συνειδητοποιημένη διάκριση μεταξύ άυλης πληροφορίας και του φορέα της πληροφορίας και συνεπώς περιθώριο, για να αναπτηχθεί η αντίληψη περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η αναγέννηση με τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της και την ανάπτυξη της καλλιτεχνικής δημιουργικότητας οδήγησε στην υπονόμηση της αυθεντίας της εκκλησίας, στην ανάπτυξη της επιστήμης και της τέχνης και στη διάδοση των ιδεών μέσω του βιβλίου προσφέροντας το ιδεολογικό υπόβαθρο στην αναδυόμενη έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλε και η υφή του έντυπου βιβλίου ως «ατομικιστικού» μέσου επικοινωνίας, το οποίο παράγεται από ένα ή περισσότερα άτομα και διαβάζεται από ένα άτομο. Η προστασία προς τον εκδότη-τυπογράφο δόθηκε με τη μορφή συντεχνιακών προνομίων. Αυτά εξασφάλιζαν την εξαίρεση από τη γενικότερη ελευθερία ανατύπωσης και υπήρξαν ο πρόδρομος της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Το πρώτο προνόμιο παραχωρήθηκε στη Βενετία το 1469, ενώ στη Αγγλία δόθηκε το 1518.

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας περιλαμβάνει κανόνες με τους οποίους προστατεύονται δημιουργοί έργων του λόγου, της τέχνης και της επιστήμης. Ο άνθρωπος ζώντας σ' ένα υλικό, ενσώματα διαμορφωμένο κόσμο με επιφάνειες, χρώματα, κίνηση, χώρο και χρόνο αλλά και σ' ένα ανθρώπινο περιβάλλον πλημμυρισμένο από σκέψεις και ελεύθερες ιδέες, καταστάσεις και πράξεις, προκαλείται από την πληθωρικότητα των εντυπώσεων που τον δημιουργούνται, να τις συμμαζέψει, να τις εξηγήσει, να τις κατατάξει, να φτιάξει από αυτές αφαιρετικά έννοιες, να τις ονομάσει και έπειτα να τις εκφράσει, δηλαδή να τους δώσει μορφή. Γι' αυτό χρησιμοποιεί εκφραστικά μέσα και σύμβολα, όπως τις προτάσεις, τη γλώσσα, την τονική μουσική ακολουθία, την πλαστική μορφή, την εικόνα, το σχήμα, την κίνηση, τη μιμητική. Έτσι μέσα από διεργασίες πνευματικής, ψυχικής, σωματικής φύσεως, ο άνθρωπος φτάνει σε μια πνευματική σύνθεση εντύπωσης και έκφρασης, δηλαδή σε μια ενότητα περιεχομένου και μορφής, το «έργο», σύνδεση δυνάμεων οργανική, αφού η μορφή οργανώνει το περιεχόμενο συνδέοντας τα στοιχεία του σε ενιαίο σύνολο. Το έργο, έχοντας ιδιότητες και αξία διάφορες από εκείνες των στοιχείων του (κίνηση, χρώμα, ύλη, νότες), συνιστά μια «μη προσθετική σύνθεση». Για να μεταφέρει αυτή τη νέα πραγματικότητα πέρα από το χώρο της υποκειμενικότητάς του, μέσα στον κόσμο, σε μας τους άλλους, ο δημιουργός χρειάζεται να δώσει στην πνευματική, την άυλη αυτή σύνθεση ένα υλικό υπόστρωμα-όχημα (ενσώματα ύλη, χαρτί, μάρμαρο, μουσαμάς, φωνή, ήχο, κίνηση, χρώμα), δηλαδή μια αισθητηριακή βάση

πάνω στην οποία να φέρεται ή ν' αποτυπώνεται το πνευματικό δημιούργημα. Αυτή η συνύπαρξη στο έργο της πνευματικής δημιουργίας φερόμενου και φορέα, του Πνευματικού-Αυλού και τον Υλικού-Ενσώματου, αποτελεί την οντολογική ιδιομορφία τον έργου της πνευματικής ιδιοκτησίας που επηρεάζει τη νομική ρύθμιση και λύση. Στην προστασία λοιπόν των δημιουργών σε σχέση με τα «έργα» τους, μέσα στο χώρο του λόγου, της τέχνης και της επιστήμης, αποσκοπεί το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, εξασφαλίζοντας σ' αυτούς καταρχήν μια μονοπωλιακή θέση απολαβής κάθε φύσεως δικαιωμάτων και ωφελειών που απορρέουν από τη σχέση αυτή, ηθικής ή περιουσιακής φύσεως.

Σημασία

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας καταλαμβάνει τον πυρήνα της πολιτιστικής ζωής, την πολιτιστική παραγωγή, όπως κυρίως έργα φιλολογικά, επιστημονικά, αρχιτεκτονικά, μουσικά, καλών τεχνών, της τέχνης του χορού, του κινηματογράφου, της φωτογραφίας. Σήμερα η περιοχή της πνευματικής ιδιοκτησίας χαρακτηρίζεται από βαθιές διαρθρωτικές αλλαγές και ένταση. Η αναπτυχθείσα βιομηχανία του θεάματος και ακροάματος, η πολυμορφία των μεθόδων παραγωγής, πολλαπλασιασμού και εκμετάλλευσης των έργων, η νέα τεχνολογία διάδοσης των πολιτιστικών προϊόντων, η βάση της αρχής προσφοράς και ζήτησης τάση μεταμόρφωσης τον έργου σε «εμπόρευμα» και του δημιουργού σε παραγωγό, η αναπτυχθείσα πειρατεία πολιτιστικών προϊόντων και η αντίστοιχη αμυντική συλλογική συσπείρωση των δημιουργών, το ενδιαφέρον των κρατών, αναπτυγμένων ή αναπτυσσόμενων, και των ιδεολογικών συστημάτων για ελεύθερη ή ελεγχόμενη διακίνηση των ιδεών βάζουν ερωτήματα ως προς την πραγματική σημασία του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας. Θα μπορούσαν να διατυπωθούν διάφορες απόψεις πάνω στη σύγχρονη σημασία του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας:

α) Διότι συμβιβάζει τα συμφέροντα των δημιουργών, που παράγουν το έργο, με τα συμφέροντα της «πολιτιστικής οικονομίας» που τα διαδίδει και τα συμφέροντα της ολότητας που τα χρησιμοποιεί, ή

β) διότι χρησιμοποιείται σαν μηχανισμός για ταξινόμηση της πολιτιστικής ζωής και επιλογή τρόπων εισόδου των πολιτιστικών προϊόντων στο χώρο των συναλλαγών, ή

γ) διότι χρησιμοποιείται από διάφορα οικονομικά και κοινωνικά συστήματα για διαμόρφωση της ροής και ελέγχου της πληροφόρησης και των πολιτιστικών προϊόντων, σαν μέρος της στρατηγικής τους, και για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Ιστορική εξέλιξη

α) Έρευνες ανθρωπολόγων που έγιναν σε *πρωτόγονους πολιτισμούς* (Ινδιάνων, μπαλινέζων) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η ιστορία τους είναι ιστορία κοινωνιών και όχι προσώπων. Δεν ενδιαφέρει «ποιος το είπε» αλλά «τι ειπώθηκε». Τα μεγάλα έργα των πολιτισμών αυτών είναι ανώνυμα και ο καλλιτέχνης είναι ο ανώνυμος, τυχαίος τεχνίτης-ερασιτέχνης που εξυπηρετεί την ολότητα. Η καλλιτεχνική ζωή φαίνεται έτσι ως εκδήλωση συλλογικής σκέψης, πολιτισμικό μοντέλο συμμετοχής. Όμως «πνευματική ιδιοκτησία» δεν μπορεί να νοηθεί αφού η έκφραση και η μορφή κάθε νέας ιδέας προορίζεται για να χρησιμοποιείται από όλους. (Κοτσίρης, 1999)

β) Στο αρχαίο εβραϊκό δίκαιο, στο δίκαιο Talmud, λέγεται ότι ίσχυε η «αρχή της αναφοράς», βάσει της οποίας αρχές που είχαν διατυπωθεί από τους δασκάλους μεταφέρονταν από γενεά σε γενεά με αναφορά του ονόματος του δημιουργού τους. Αργότερα, στο δίκαιο των ραββίνων φαίνεται να υπάρχουν απαρχές για την επί πληρωμή άδεια συγγραφέα για την αντιγραφή του έργου του. (Κοτσίρης, 1999)

γ) Στην αρχαία Ελλάδα, ιδίως κατά τον 6ο π.Χ. αιώνα, ο καλλιτέχνης επώνυμα συνδέεται με το έργο. Η προσβολή δε του έργου με αντιγραφή ή παραποίηση επέσυρε κοινωνική μομφή. Οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι, ο Πλάτων, κυρίως όμως ο Αριστοτέλης, ανέπτυξαν σπουδαία θεωρία περί της αυτοτέλειας της πνευματικής δημιουργίας σε σχέση με το υλικό υπόστρωμά της («Μετά τα φυσικά»), περί της δημιουργικής διαδικασίας ως «προσπάθειας» («Γοργίας»), ολοκληρωμένη θεωρία περί της τέχνης («Ποιητική»), ως μίμησης («Πολιτεία») και κάθαρσης («Πολιτικά»), βαθείς στοχασμούς που επί αιώνες, τουλάχιστον μέχρι τον Kant, παρέμειναν κρατούντες και ακόμα και σήμερα διατηρούν το μεγαλείο τους. (Κοτσίρης, 1999)

δ) Στο ρωμαϊκό δίκαιο, η ύπαρξη ασώματων πραγμάτων και εννοιών ήταν γνωστή στον Κικέρωνα και στον Σενέκα. Η πνευματική δημιουργία αρχίζει ν' αποτελεί αντικείμενο συναλλαγής. Οι αγορανόμοι αγόραζαν τα χειρόγραφα των συγγραφέων με δικαίωμα αναπαραγωγής και παρουσίασης του έργου, ιδίως θεατρικού. Η κοινωνική αποδοκιμασία φαίνεται να είναι η κύρωση της οικειοποίησης ξένης πνευματικής δημιουργίας. Σε επίγραμμά του, ο ποιητής Martialis συγκρίνει χαρακτηριστικά τα δημοσιευμένα ποιήματά του με απελεύθερους δούλους και τον ποιητή που τα οικειοποιείται ως άρπαγα ανθρώπων (plagiarius). Στην εποχή της αυτοκρατορίας αναπτύσσεται η έκδοση βιβλίων από τους βιβλιοπώλες (bibliopoles) μέσω αντιγραφής των πρωτοτύπων -κυρίως από αντιγραφείς-σκλάβους, ελληνικής καταγωγής και σύνδεσης των σελίδων από τους λεγόμενους glutinatos. (Κοτσίρης, 1999)

ε) Μεσαίωνας. Η φιλολογική δραστηριότητα αναπτύσσεται τώρα βασικά στα μοναστήρια. Στις μέρες του Καρόλου του Μεγάλου (περί το 800 μ.Χ.) γίνεται απ' αυτόν η πρώτη συνειδητή προσπάθεια ν' αποκρυσταλλώσει το ευρωπαϊκό πνεύμα. Ιδρύει στην αυλή του, στο Αάχεν, ανακτορική ακαδημία γραμμάτων, με τη βοήθεια του Αλκουίνου του Παύλου του Διακόνου και άλλων Άγγλων δασκάλων, που γίνεται κέντρο αντιγραφής χειρογράφων και πρότυπο για μοναστηριακά εργαστήρια. Χαρακτηριστικό των μεσαιωνικών έργων είναι η ανωνυμία τους, γιατί ήταν αποτελέσματα συλλογικής εργασίας στα μοναστήρια. Τον 13ο αιώνα οργανώνεται το εμπόριο των χειρογράφων από τους libraires και η επ' αμοιβή παραχώρηση των χειρογράφων από τους stationari για αντιγραφή. Και στην περίοδο αυτή διατηρείται η αποδοκιμασία της οικειοποίησης ξένου έργου. Έτσι αναφέρεται η διένεξη μεταξύ δύο δομινικανών μοναχών που είχαν το ίδιο όνομα, Johannes de Colonia, γύρω από την πατρότητα ενός έργου. Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση ενός μοναχού, ονόματι Columba, που επισκέφθηκε τον τυφλό δάσκαλό του Abbot Finian σε μοναστήρι στην Ιρλανδία και στα κλεφτά αντέγραψε το έργο του δασκάλου του, Βιβλίο Ψαλμών, που το εμφάνισε σαν δικό του. Λέγεται ότι η υπόθεση έφτασε στον βασιλιά Ντέρμοτ, που σολωμονικά αποφάσισε «σε κάθε αγελάδα ανήκει το μοσχάρι της και σε κάθε βιβλίο το αντίγραφό του» (to every cow her calf and consequently to every book its copy) δικαιώνοντας έτσι το δάσκαλο-δημιουργό.

Πιστεύεται ότι προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είχε αναπτυχθεί πριν χίλια χρόνια και στην Κίνα. Από κινέζικη ερμηνεία της βουδιστικής Sutra, που ανακαλύφθηκε σε παγόδα στην Τσουγκγιού της Νότιας Κορέας, προκύπτει ότι τυπογραφικές τεχνικές ήταν γνωστές εκεί ήδη από τη Δυναστεία των Tang μεταξύ 704 και 751 μ.Χ. Απαγόρευση εκτύπωσης βιβλίων χωρίς άδεια τοποθετείται περί το 1068 μ.Χ., βάσει διαταγής δικαστηρίου στη Βόρεια Song Δυναστεία προκειμένου να προστατευθεί η έκδοση των Εννέα Κλασικών στην οποία είχε προβεί το Αυτοκρατορικό Κολέγιο.

Λέγεται μάλιστα ότι στη Νότια Song Δυναστεία ανευρίσκεται και σύμβολο για πνευματική ιδιοκτησία, όπως στο αρχαίο βιβλίο *Dongdu Shilu*. (Κοτσίρης, 1999)

στ) *Εποχή της τυπογραφίας. Ο κρίσιμος χρόνος. Τα προνόμια.* Η εμφάνιση του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας τοποθετείται γενικά στην εποχή ανακάλυψης της τυπογραφίας. Η εξέλιξη:

1. Ο Λορέντ Κοστέρ εφευρίσκει τα κινητά γράμματα και ο Ιωάννης Γουτεμβέργιος τελειοποιεί την τυπογραφία. Το πρώτο τυπογραφείο εμφανίζεται στο Παρίσι το 1470.

2. Η έκδοση των βιβλίων ήταν εξαιρετικά δαπανηρή για τον εκδότη που διακινδύνευε τα κεφάλαιά του αν το βιβλίο δεν εύρισκε κοινό. Έτσι εμφανίζονται τα λεγόμενα *προνόμια*. Αυτά χορηγούνται αρχικά στους εκδότες, με το σκοπό να τους εξασφαλίσουν για ορισμένο χρονικό διάστημα τη μονοπωλιακή χρησιμοποίηση της τυπογραφίας σε μια πόλη. Το αρχαιότερο τέτοιο προνόμιο θεωρείται αυτό που παρασχέθηκε το 1469 στον Johann von Speyer από τη Βενετία. Στη συνέχεια, τα προνόμια των εκδοτών επεκτείνονται και για την αποκλειστική έκδοση ενός έργου ή ορισμένης κατηγορίας έργων. Τέτοιο ήταν το προνόμιο που η γερουσία της Βενετίας έδωσε στον Άλδο Μανούτιο το 1495 για την έκδοση του Αριόστου. Τέλος, τα προνόμια επεκτείνονται άμεσα αλλά προσωπικά και σε συγγραφείς και άλλους δημιουργούς (π.χ. στον Ντύρερ, στον Ορλάντο ντι Λάσκο) ώστε να τους εξασφαλίζεται η προστασία των ιδεών συμφερόντων τους πάνω στο έργο. Η *Αναγέννηση* δίνει ώθηση στην προβολή της προσωπικότητας και της ατομικότητας τον άνθρωπο. Έτσι η γαλλική *Ordonnance de Moulins* το 1566 προβλέπει δυνατότητα-προνόμιο του συγγραφέα για αποκλειστική κάρπωση των ωφελειών από το έργο του. Υποστηρίζεται μάλιστα ότι μέσω της διαδικασίας των υπέρ του συγγραφέα προνομίων δημιουργήθηκε εθιμικού δικαίου αξίωση κάθε συγγραφέα για έννομη προστασία του.

Τα προνόμια ήταν δικαίωμα που χορηγούσε ο άρχοντας ή η πόλη. Μ' αυτά γινόταν οικονομικώς η επιλογή του εκδότη και πολιτικώς η επιλογή των επιθυμητών εκδόσεων. Έτσι κατέληγαν σε αστυνόμευση από τους άρχοντες της διακίνησης των έργων και σε μέσο προστασίας της δημόσιας τάξης. (Κοτσίρης, 1999)

ζ) *Ανάπτυξη της δραματικής τέχνης. Το δικαίωμα παρουσίασης.* Επί βασιλείας του Λουδοβίκου 14ου ιδρύεται την 21.10.1680 η *Comedie Frnçaise* που εγκαθιστά μονοπώλιο στη θεατρική τέχνη. Την εποπτεία της έχει εταιρία στην οποία συμμετέχουν αυλικοί και ηθοποιοί, που καθορίζουν και το περιεχόμενο των συμβάσεων για παράσταση του έργου. (Κοτσίρης, 1999)

η) *Η νομοθετική καθιέρωση την δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας*

Η ιδέα της Αναγέννησης για το άτομο ως πηγή δημιουργίας έργων της διανοίας καταλήγει στην εποχή του Διαφωτισμού σε μετακίνηση από τα προνόμια προς το δημιουργό ως δικαιούχο μέσω νομοθετικών ρυθμίσεων. Πρώτη νομοθεσία για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας θεωρείται η *First Copyright Act* της βασίλισσας Άννας της Αγγλίας του 1709. Έδινε στους συγγραφείς το αποκλειστικό δικαίωμα της έκδοσης των βιβλίων τους για περίοδο 21 ή 14 χρόνων, ανάλογα αν τα βιβλία ήταν ήδη τότε δημοσιευμένα ή δεν είχαν δημοσιευτεί. (Κοτσίρης, 1999)

1. Τα προνόμια των εκδοτών στη Γαλλία αμφισβητούνται από τους συγγραφείς. Η ανυπαρξία νομοθετικής ρύθμισης ως προς την τύχη του δικαιώματος αναπαραγωγής και έκδοσης μετά τη λήξη της διάρκειας των προνομίων δίνει αφορμή σε δικαστικές διενέξεις. Το 1761, οι εγγονές του La Fontaine ζητούν και τους παραχωρείται από το βασιλιά το προνόμιο έκδοσης των Μύθων (*Fables*) μετά τη λήξη του προνομίου των εκδοτών. Λόγω άρνησης των τελευταίων, η υπόθεση εκδικάστηκε από το *Conseil du Roi*, που τις δικαίωσε αναγνωρίζοντας σ' αυτές κληρονομικό δικαίωμα στα έργα του συγγραφέα. Απόφαση επίσης της 30.8.1777 του *Conseil du Roi* αναγνωρίζει το προνόμιο ως «χάρη» και το

«δικαίωμα» του συγγραφέα να εκδίδει και πωλεί τα έργα του, δικαιώνοντας τους κληρονόμους του Fenelon, που είχαν εκδόσει τον «Τηλέμαχο» κατά παράβαση του προνομίου του εκδότη.

2. Η γαλλική επανάσταση έχει ως συνέπεια την κατάργηση των προνομίων εκδοτών και συγγραφέων. Στη Γαλλία, με το νόμο της 19.1.1791, καθιερώνεται το αποκλειστικό δικαίωμα των δημιουργών για παρουσίαση (εκτέλεση) των θεατρικών και μουσικών τους έργων για περίοδο που διαρκούσε πέντε χρόνια μετά το θάνατό τους. Ψηφίζεται, βάσει έκθεσης του Le Chapelier που επαναλαμβάνει την παλαιότερη ρήση του δικηγόρου Cochu (1777), ότι «η πιο ιερή, η πιο προσωπική από όλες τις ιδιοκτησίες είναι το έργο, καρπός της σκέψης του συγγραφέα». Τέλος, ο νόμος της 19/24.7.1793 αναγνωρίζει πια το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού με την περιουσιακή του μορφή σ' όλα τα έργα ως «αποκλειστικό δικαίωμα για αναπαραγωγή» αλλά χρονικά περιορισμένης διάρκειας.

3. Αν η περιουσιακή πλευρά της πνευματικής ιδιοκτησίας αναγνωρίστηκε και προστατεύτηκε ήδη τον 18ο αιώνα, το λεγόμενο «droit moral», δηλαδή το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού, που ήταν και το πρώτο που εμφανίστηκε, μόνο το 1928, κατά την αναθεώρηση στη Ρώμη της Διεθνούς Συμβάσεως της Βέρνης του 1886 με τη θέσπιση του άρθρου 6 δις της Διεθνούς Συμβάσεως, καλύφθηκε με νομική προστασία.

Η εξέλιξη από άποψη διεθνούς δικαίου

α. Αίτια

Πριν από το 19ο αιώνα η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας ήταν θέμα κλειστά εθνικό. Στη συνέχεια απέκτησε διεθνή διάσταση για πολλούς λόγους. Ιδιαίτερα: Οι κοινωνικοπολιτικές μεταβολές κατέστησαν συνειδητό ότι η πολιτιστική παραγωγή δεν μπορούσε να παραμένει προνόμιο ορισμένης τάξης. Η κατά το 19ο αιώνα ανάπτυξη της αστικής τάξης επέβαλε συμμετοχή της στην πολιτιστική ζωή. Ο εθνικισμός των κρατών δυναμώθηκε με την επιδιωχθείσα καθαρότητα της γλώσσας. Ο εκβιομηχανισμός μεταφέρεται και στους εκδοτικούς οίκους και η ανάπτυξη του εμπορίου και της επικοινωνίας καταλήγει σε μια συστηματική «πνευματική πειρατεία». Έργα δημιουργών αναπαράγονται και εκτελούνται σε άλλα κράτη ελεύθερα. Η συμπεριφορά των κρατών αυτών φαίνεται ανορθόδοξη, γιατί ενώ επιθυμούν να προστατεύσουν τα έργα των δικών τους δημιουργών, δεν θεωρούν αθέμιτη ή ανήθικη την πειρατεία έργων υπηκόων άλλων κρατών. Τα κύρια θύματα της πνευματικής πειρατείας, στις αρχές του 19ου αιώνα, είναι η Αγγλία και κυρίως η Γαλλία. Η πρώτη δέχεται την πειρατική αρπαγή από τους Ιρλανδούς και μετά την ένωσή της το 1800 με την Ιρλανδία και από τις Η.Π.Α., που ήδη το 1790 είχαν προστατεύσει, σε εθνικό επίπεδο, τα έργα τους. Ιδιαίτερα όμως η Γαλλία καταληστεύεται πολιτιστικά από Ελβετούς, Γερμανούς και Ολλανδούς, κυρίως όμως από Βέλγους. Οι Βρυξέλλες γίνονται το κέντρο της λογοτεχνικής πειρατείας των γαλλικών βιβλίων. Το «πολιτιστικό παθητικό» από την τακτική αυτή οδήγησε τα κράτη σε διάφορους μηχανισμούς προστασίας. Στις Η.Π.Α. αναπτύσσεται έθιμο αυτοπεριορισμού μεταξύ των μεγάλων εκδοτών ώστε να απέχουν από έκδοση βιβλίων των οποίων ο συγγραφέας είχε δεσμευθεί με άλλο εκδότη («courtesy copyright»). Η Γαλλία και άλλα κράτη συνάπτουν διμερείς συμβάσεις προστασίας των έργων τους με βάση την αμοιβαιότητα (π.χ. η Γαλλία 13, το Βέλγιο 9, Ιταλία και Ισπανία 8, η Αγγλία 5, η Γερμανία 5). Σε άρνηση της Benelux να καταλήξει με τη Γαλλία σε σύναψη τέτοιας διμερούς σύμβασης, η τελευταία, το 1852, με μια τολμηρή νομοθετική ρύθμιση (Δ/γμα της 28.3.1852) θεωρεί την πνευματική πειρατεία, μέσα στα εθνικά της όρια, ως παράνομη και επεκτείνει

την προστασία των νόμων της σε όλα ανεξαιρέτως τα έργα, ανεξάρτητα από τον τόπο δημοσίευσής τους, την ιθαγένεια των δημιουργών τους και την προστασία των γαλλικών έργων στη χώρα προέλευσης τον ξένου έργου. Αυτή η «αλτρούιστική προσφορά» της Γαλλίας θέτει τη βάση για διεθνή προστασία.

β. Η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης του 1886

Η πνευματική πειρατεία, η πολλαπλότητα των διμερών συμβάσεων, η μωσαϊκή διαφορά των εσωτερικών νομοθεσιών ως προς τις τυπικές προϋποθέσεις προστασίας των έργων, δημιουργούσαν αβεβαιότητα και διαφοροποίηση προστασίας των ευρωπαϊών δημιουργών. Τα προβλήματα άρχισαν να επιτείνονται με την είσοδο στο πνευματικό προσκήνιο των σκανδιναβικών κρατών, της ρωσικής και αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας, των βαλκανικών κρατών. Η ανάγκη για ενοποίηση και διεθνοποίηση τον δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας γίνεται έντονη. Την ιδέα αυτή, που πριν είχαν υποστηρίξει φωνές σαν του Λαμαρτίνου (1841), διακηρύσσουν οι δημιουργοί στο περιώνυμο συνέδριο λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής ιδιοκτησίας που συνήλθε στις Βρυξέλλες το 1858. Τις ίδιες ιδέες για διεθνοποίηση του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας διακηρύσσει και το συνέδριο της Αμβέρσας το 1877 επ' ευκαιρία του εορτασμού της τρίτης εκατονταετίας από τη γέννηση του Ρούμπενς. Το 1878 η Γαλλική Κυβέρνηση αποφασίζει την ίδρυση μιας Διεθνούς Λογοτεχνικής Εταιρίας («Associ»ion litteraire et artistique internationale» – «ALAI»), της οποίας πρόεδρος ορίζεται ο παγκόσμιος ακτινοβολίας συγγραφέας Βίκτωρ Ουγκό. Το Σεπτέμβριο 1883, η ALAI οργανώνει διεθνές συνέδριο στη Βέρνη της ουδέτερης Ελβετίας που καταλήγει σε σχέδιο συμβάσεως από 10 άρθρα για τη δημιουργία Ένωσης για την προστασία των δικαιωμάτων των συγγραφέων. Απο το 1884 αναλαμβάνει πια η Ελβετική Κυβέρνηση την οργάνωση διεθνών συνδιασκέψεων με σκοπό την υπογραφή διεθνούς σύμβασης. Τελικά, την 6η Σεπτεμβρίου 1886 συνέρχεται στη Βέρνη διεθνής συνδιάσκεψη στην οποία μετέχουν δώδεκα χώρες (Γερμανία, Βέλγιο, Ισπανία, ΗΠΑ, Γαλλία, Αγγλία, Ταϊτή, Ιταλία, Ιαπωνία, Λιβερία, Ελβετία και Τυνησία). Εκτός από τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία (που εισήλθε δώδεκα χρόνια αργότερα) όλα τα άλλα κράτη υπέγραψαν στις 9.9.1886 τη «Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων», την άλλως ονομαζόμενη «Διεθνή Ένωση της Βέρνης».

Θεμελιώδης αρχή της Διεθνούς Συμβάσεως, στο αρχικό της ήδη κείμενο, είναι η *εξομοίωση* των ξένων έργων ή δημιουργών που προστατεύονται από αυτή, προς τους υπηκόους της χώρας όπου ζητείται η προστασία (principe d'nssimilation) δηλαδή καθιερώνεται η αρχή της *εθνικής μεταχείρισης* των δημιουργών από χώρες της Σύμβασης της Βέρνης και των εκδοτών χώρας της Σύμβασης της Βέρνης έργων υπηκόων κρατών μη μετεχόντων στη Σύμβαση. Η Σύμβαση συμπληρώθηκε και αναθεωρήθηκε επανειλημμένα. Το 1896 στο Παρίσι, το 1908 στο Βερολίνο, το 1914 στη Βέρνη, το 1928 στη Ρώμη, το 1948. στις Βρυξέλλες, το 1967 στη Στοκχόλμη και το 1971 στο Παρίσι. Η προστασία των δημιουργών επεκτάθηκε εξαιρετικά.

Αν τα μέλη της αρχικά ήταν 10, σήμερα αριθμούν 111 (κατά την 1.1.1995). Η χώρα μας προσχώρησε στη Διεθνή Σύμβαση, όπως αναθεωρήθηκε στο Βερολίνο, την 27.10/9.11.1920 και επικύρωσε την προσχώρηση της αυτή με το Β.Δ. της 16/31.3.1921. Με το ν. 100/1975 η Ελλάδα κύρωσε την τελευταία αναθεώρηση της Διεθνούς Συμβάσεως που έγινε στο Παρίσι το 1971. Αξιοσημείωτο είναι ότι από τα τρία μεγαλύτερα κράτη του κόσμου, Κίνα, Ρωσία και Η.Π.Α., μόνο οι Η.Π.Α. έγιναν μέλος της Διεθνούς Συμβάσεως της

Βέρνης, μόλις το 1988 με την Berne Convention Implementation Act του 1988 που άρχισε να ισχύει την 1 Μαρτίου 1989.

γ. Παναμερικανικές Διεθνείς Συμβάσεις

Το 1889 υπογράφεται στο Μοντεβιδέο Διεθνής Σύμβαση που υιοθετεί διαφορετικό σύστημα από εκείνο της Βέρνης. Σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, το δικαίω της προέλευσης ακολουθεί το έργο και στις άλλες χώρες της Συμβάσεως. Ισχύει κυρίως μεταξύ της Αργεντινής, Βολιβίας και Παραγουάης σε σχέση με ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες. Παναμερικανική Σύμβαση, στην οποία έχουν προσχωρήσει πολλά, αμερικανικά κράτη, υπογράφεται το 1902 στο Μεξικό και αναθεωρείται επανειλημμένα. Καθιερώνει την αρχή της εξομοίωσης, που εισήγαγε η Σύμβαση της Βέρνης. Παναμερικανικές Συμβάσεις υπογράφονται επίσης στο Μπουένος Άιρες (1910), Αβάνα (1928), Ουάσινγκτον (1946). Η σημασία τους είναι μάλλον περιορισμένη, αφού πολλές χώρες μέλη τους έχουν προσχωρήσει στη Σύμβαση της Βέρνης.

δ. Η Παγκόσμια Σύμβαση της Γενεύης του 1952

Με το σκοπό να δημιουργηθεί γέφυρα μεταξύ των κρατών μελών της Συμβάσεως της Βέρνης και εκείνων της Παναμερικανικής Συμβάσεως αλλά και με την ελπίδα διεθνούς συμβατικής συνδέσεως των Η.Π.Α., της Κίνας και της Σοβιετικής Ένωσης, με πρωτοβουλία της UNESCO υπογράφηκε στη Γενεύη στις 6.9.1952 η λεγόμενη Παγκόσμια Σύμβαση περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Universal Copyright Convention). Η διεθνής προστασία με τη Σύμβαση αυτή επιδιώκεται με την «αρχή της εξομοίωσης» και με την υποχρέωση των κρατών μελών να διαμορφώσουν την εσωτερική τους νομοθεσία έτσι, ώστε να εξασφαλίζουν αποτελεσματική και επαρκή προστασία, των δημιουργών. Η προστασία συνεπώς δεν είναι «συμβατική» (iure conventionis) όπως θεσπίζεται στη Σύμβαση της Βέρνης. Αναθεωρήθηκε στο Παρίσι το 1971. Σήμερα αριθμεί 94 (κατά την 1.1.1994) μέλη, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται τόσο η Σοβιετική Ένωση όσο και οι Ηνωμ. Πολιτείες της Αμερικής. Η Ελλάδα προσχώρησε στην Παγκόσμια Σύμβαση και κύρωσε την προσχώρηση με το ν.δ. 4254/1962 δεν έχει όμως κυρώσει το νέο κείμενο όπως αναθεωρήθηκε το 1971 στο Παρίσι.

ε. Άλλες διεθνείς συμβάσεις

Η εξέλιξη της τεχνολογίας στα μέσα αναπαραγωγής και μέσα μαζικής επικοινωνίας είχε συνέπεια να υπογραφούν δέσφα συμβάσεις, όπως:

α) Η «Διεθνής Σύμβαση για την προστασία των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφήματων και των οργανισμών ραδιοφωνίας και τηλεόρασης» που υπογράφηκε στη Ρώμη το 1961 και συμπληρώθηκε με τη Διεθνή Σύμβαση της Γενεύης του 1971 «περί προστασίας των παραγωγών φωνογραφήματων κατά ανεπίτρεπτης αναπαραγωγής των φωνογραφήματων». Η Ελλάδα κύρωσε την πρώτη Διεθνή Σύμβαση με το Ν. 2054/1992, και τη δεύτερη με το Ν. 2148/1993.

β) Η «Ευρωπαϊκή Συμφωνία για την προστασία των τηλεοπτικών εκπομπών» που υπογράφηκε στο Στρασβούργο το 1960 και τροποποιήθηκε με τα πρωτόκολλα του 1965 και του 1974. Η Ελλάδα υπέγραψε το παραπάνω από 22.1.1.965 πρωτόκολλο και το κύρωσε με το Ν.Δ. 4565/1966, χωρίς όμως να έχει κυρώσει τη βασική Σύμβαση του Στρασβούργου του 1960.

γ) Η Διεθνής Σύμβαση των Βρυξελλών της 21 Μαΐου 1974 για τη διανομή σημάτων φορέων προγραμμάτων μεταδιδόμενων διά δορυφόρου (Brussels Satellite Convention), που κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 1944/1991.

δ) Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία του Στρασβούργου της 22.1.1965 για την καταστολή των ραδιοφωνικών εκπομπών πραγματοποιούμενων υπό σταθμών κειμένων εκτός των εθνικών εδαφών, που κυρώθηκε με το Ν. 910/1979 και τέθηκε σε ισχύ την 14.8.1979.

ε) Η Συμφωνία για τα Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας στον τομέα του Εμπορίου (γνωστή ως «Συμφωνία TRIPS») που περιλαμβάνεται στην Τελική Πράξη του Γύρου της Ουρουγουάης (Μαρακές 1994), που κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 2290/1995. Η Συμφωνία TRIPS επιδιώκει τον περιορισμό των στρεβλώσεων και των εμποδίων για το διεθνές εμπόριο, την αποτελεσματική προστασία και τη διασφάλιση των διαδικασιών επιβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων που καταλαμβάνονται, λόγω της διεθνούς οικονομικής σημασίας τους, από το πεδίο δράσης τον Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ).

στ) Συμφωνία ΜΑΙ. Και ενώ την ισορροπία στο ζυγό της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας επανέφεραν οι μεταγενέστερες ως άνω Συνθήκες του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας, με πρωτοβουλία των Η.Π.Α. άρχισαν από το τέλος τον 1995 πολυμερείς οικονομικές διαπραγματεύσεις στο θεσμικό πλαίσιο του Οργανισμού για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ) για την υπογραφή Πολυμερούς Συμφωνίας Επενδύσεων προς το σκοπό διευκόλυνσης των επενδύσεων στην αλλοδαπή, έτσι ώστε επενδυτές και επενδύσεις να συμβάλλουν στην πιο αποτελεσματική εκμετάλλευση των οικονομικών μέσων, στη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη βελτίωση του βιωτικού επιπέδου, η επονομαζόμενη Συμφωνία ΜΑΙ (Multilateral Agreement on Investments). Ο λόγος διεξαγωγής των διαπραγματεύσεων στα πλαίσια του ΟΟΣΑ και όχι του ΠΟΕ, έγκειται στο ότι πολλές αναπτυσσόμενες χώρες που είναι μέλη του ΠΟΕ, όχι όμως του ΟΟΣΑ, θα ήταν αντίθετες σε μία ανοικτή φιλελευθεροποίηση των επενδύσεων στις χώρες τους.

Η Συμφωνία επιβάλλει τις αρχές της μη διαφοροποιημένης μεταχείρισης των επενδυτών, της εθνικής μεταχείρισης και της μεταχείρισης του πλέον εννοούμενου κράτους. Η κεντρική έννοια είναι η της «επένδυσης». «Επένδυση» είναι κάθε οικονομικό αγαθό που άμεσα ή έμμεσα έχει ή ελέγχει ένας επενδυτής. Στην ανώτερη αυτή έννοια της επένδυσης εμπίπτουν και τα δικαιώματα της διανοητικής, δηλαδή πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας. «Επενδυτής» εξάλλου είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει την εκμετάλλευση εξουσιών επί αύλων αγαθών. Με την έννοια αυτή ο δημιουργός έργου, αυτός που έχει απλώς την εκμετάλλευση περιουσιακών εξουσιών αλλ' ακόμα και οι παραγωγοί φωνογραφημάτων, κινηματογραφικών-οπτικοακουστικών έργων και οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί εξομοιώνονται, γίνονται επενδυτές. Τα προϊόντα της πνευματικής δημιουργίας δεν εντάσσονται πλέον στα έργα του λόγου, της τέχνης και της επιστήμης αλλά στην έννοια της «επένδυσης» και ακριβώς αυτός γίνεται ο λόγος για την προστασία των έργων στο πλαίσιο της Συμφωνίας ΜΑΙ. Κατ' αυτήν, υποκείμενο προστασίας είναι ο επενδυτής, όχι ο δημιουργός, σε σχέση όχι με την πνευματική παραγωγή του αλλά με τη συνοδεύουσα την πνευματική παραγωγή οικονομική επένδυση, αντίληψη προερχόμενη κυρίως από το Copyright σύστημα των Η.Π.Α. Η λογική αυτή της Συμφωνίας ΜΑΙ να θεωρεί το δημιουργό ως «επενδυτή» και το αντικείμενο προστασίας ως «επένδυση» αφήνει στο περιθώριο το ηθικό δικαίωμα τοθ δημιουργού, όπως ακριβώς και η Συμφωνία TRIPS, έτσι ώστε να μη δημιουργούνται εμπόδια στο εμπόριο των έργων πνευματικής ιδιοκτησίας, ιδίως στον τομέα της βιομηχανίας, των μέσων ενημέρωσης και του λογισμικού.

Συνέπεια είναι να αναιρούνται τα εκ παραδόσεως θεμέλια του ηπειρωτικού δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, με ενδεχόμενη περαιτέρω συνέπεια οι δημιουργοί να

περιέρχονται σε μειονεκτική θέση ως προς την οικονομική εκμετάλλευση των έργων τους. Η ιδέα της « επένδυσης» έτσι λειτουργεί οπισθοδρομικά σε σχέση με τους δημιουργούς και ανοίγει το δρόμο στους ισχυρούς των επενδύσεων να μετακινούν τις «επενδύσεις» τους σε άλλες χώρες επιδιώκοντας εθνική μεταχείριση, και μάλιστα του μάλλον εννοούμενου κράτους, ανεξάρτητα αν στη χώρα προέλευσης του επενδυτή η προστασία ήταν κατώτερου επιπέδου, αφού δεν προβλέπεται η αρχή της αμοιβαιότητας.

Οι προεκτάσεις από το χαρακτηρισμό της πνευματικής ιδιοκτησίας ως επένδυσης, και από τον παραμερισμό του κοινωνικού και πολιτιστικού ρόλου του δημιουργού, ακόμα και της ανθρώπινης υπόστασής του, δεν έχουν ακόμα διευκρινισθεί, όπως ανοικτό παραμένει το θέμα της εντεύθεν διακινδύνευσης του πολιτιστικού αποθέματος ενός λαού. Γι' αυτό και οι συζητήσεις συνεχίζονται.

ζ) Η «Συνθήκη των Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO) για την Πνευματική Ιδιοκτησία» που ψηφίστηκε στη Διπλωματική Διάσκεψη της Γενεύης το Δεκέμβριο του 1996. Είναι γνωστή ως «WCT» (WIPO Copyright Treaty).

Από άποψη περιεχομένου, η Συνθήκη συμπληρώνει τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης «για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων» και την προσαρμόζει στο ψηφιακό περιβάλλον.

Η έννομη προστασία των δημιουργών επεκτείνεται σε περίπτωση διανομής (άρθρ. 6), εμπορικής εκμίσθωσης προγραμμάτων Η/Υ, κινηματογραφικών έργων και φωνογραφήματων (άρθρ. 7), παρουσίασης στο κοινό και διάθεσης στο κοινό των έργων τους μέσω δικτύων (άρθρ. 8) και διασφαλίζεται η προστασία τουλογισμικού (άρθρ. 4) και των βάσεων δεδομένων (άρθρ. 5).

Η Συνθήκη WCT αποτελεί «ειδική ρύθμιση» κατά την έννοια του άρθρου 20 της Σύμβασης της Βέρνης (Ένωση) μεταξύ των μερών που είναι χώρες της Ένωσης και δεν συνδέεται με άλλες συνθήκες εκτός από τη Σύμβαση της Βέρνης. Το άρθρο 2 της Συνθήκης ρητά ορίζει ότι «η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας καλύπτει τις δημιουργίες αλλά όχι τις ιδέες, τις διαδικασίες, τις μεθόδους λειτουργίας ή τις μαθηματικές έννοιες καθεαυτές».

Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει ακόμα τη Συνθήκη αυτή.

η) Η «Συνθήκη του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO) για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα» που επίσης ψηφίστηκε στην άνω Διπλωματική Διάσκεψη της Γενεύης, το Δεκέμβριο του 1996. Είναι γνωστή ως « WPPT» (WIPO Performances and Phonograms Treaty).

Με τη Συνθήκη επιδιώκεται η ευρύτερη προστασία των καλλιτεχνών και των παραγωγών φωνογραφήματων. Αναγνωρίζεται ρητά στη Συνθήκη (άρθρ. 1) ότι από αυτήν δεν προκύπτει παρέκκλιση από τις υποχρεώσεις που έχουν τα συμβαλλόμενα μέρη της Διεθνούς «Σύμβασης της Ρώμης» του 1961 (η Ελλάδα την κύρωσε με το Ν. 2054/ 1992).

Με τις διατάξεις της Συνθήκης WPPT οι δύο αυτές κατηγορίες δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων (καλλιτέχνες/εκτελεστές και παραγωγοί φωνογραφήματων) θα διαθέτουν το αποκλειστικό δικαίωμα της αναπαραγωγής (άρθρ. 7, 11), της διανομής (άρθρ. 8, 12), της εμπορικής εκμίσθωσης (άρθρ. 9, 13) και διάθεσης (άρθρ. 10, 14) στο κοινό μέσω δικτύου των ερμηνειών/εκτελέσεών τους και των φωνογραφήματων, ως και δικαίωμα ενιαίας και εύλογης αμοιβής για την άμεση ή έμμεση χρήση των φωνογραφήματων τους που δημοσιεύονται για εμπορικούς σκοπούς, για ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή για οποιαδήποτε παρουσίαση στο κοινό (άρθρ. 15).

Αναγνωρίζονται ηθικά δικαιώματα των ερμηνευτών/εκτελεστών για τις ερμηνείες τους, ζωντανές ή ενσωματωμένες σε φωνογραφήματα.

Η Συνθήκη περιλαμβάνει και διατάξεις σχετικές με τα μέτρα τεχνικής φύσεως, τα

συστήματα διαχείρισης των δικαιωμάτων και το σεβασμό των δικαιωμάτων.

θ) Δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμα οι εργασίες της προπαρασκευαστικής Επιτροπής της WIPO για Συνθήκες σε σχέση με την προστασία των οπτικοακουστικών εκτελέσεων (audiovisual performances), την προστασία των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών και των βάσεων δεδομένων.

Η εξέλιξη στην Ελλάδα

Η πνευματική ιδιοκτησία δεν μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση στη γενική καθυστέρηση της χώρας μας στο δίκαιο των άυλων αγαθών. Ακολούθησε την αργή μετάβαση μιας κυρίως αγροτικής κοινωνίας σε βιομηχανική, όπου ο ρόλος των άυλων πολιτιστικών και τεχνολογικών αμαθών και της τεχνολογίας αποκτά σημαντική διάσταση και αναβαθμίζεται σταδιακά.

Ουσιαστικά μέχρι την ψήφιση του ν. 2387/1920, που ήταν ο πρώτος πλήρης νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία, η παρεχόμενη προστασία στους δημιουργούς ήταν ανύπαρκτη. Ορόσημο στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας αποτέλεσε η προσχώρηση της Ελλάδας στην Διεθνή Σύμβαση Βέρνης (αναθεώρηση Βερολίνου) για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων της 9.9.1886 στις 27.10.19.11.1920, η οποία κυρώθηκε με το Β. Διάταγμα (16/31.3.1921). Με το ΝΔ 3565/1956 προσχώρησε η Ελλάδα στο αναθεωρημένο κείμενο της Σύμβασης της Βέρνης (αναθεώρηση Βρυξελλών του έτους 1948). Στη συνέχεια προσχώρησε στην Παγκόσμια Σύμβαση Πνευματικής ιδιοκτησίας που υπογράφηκε στη Γενεύη (1952) και κυρώθηκε με το ν. 4254/1962. Το νέο κείμενο της Σύμβασης της Βέρνης (αναθεώρηση Παρισίων 1971) κυρώθηκε με το 100/1975 (ΦΕΚ Α 162/1.8.1975). (Κοτσίρης, 1999)

Οι πρόχειρες και αποσπασματικές ρυθμίσεις μετά το 1975 δεν κατάφεραν να οδηγήσουν σε ένα συγκροτημένο σύστημα πνευματικής ιδιοκτησίας. Η Ελλάδα για πρώτη φορά με το ν. 2121/1993 απέκτησε ένα πλήρες και σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η εξέλιξη προς την έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας

Βαθμιαία εκδότες και τυπογράφοι υιοθέτησαν στην Αγγλία μέσα από τις συντεχνίες τους την άποψη ότι ακόμα και χωρίς την ύπαρξη προνομίου, τα έργα που είχαν εκδώσει ή τυπώσει ενσάρκωναν ένα είδος «κυριότητας» (Θεωρία της «εκδοτικής ιδιοκτησίας»). Τούτο ενισχύθηκε από το γεγονός ότι οι συγγραφείς έπαψαν να λαμβάνουν μόνον δωρεάν αντίτυπα του έργου τους αλλά και μια αμοιβή.

Η συντεχνία τυπογράφων και εκδοτών, που δημιουργήθηκε από το Βασιλέα Ερρίκο VIII το έτος 1515 στην Αγγλία ανέλαβε δύο βασικές λειτουργίες και συνεργαζόταν στενά με την ανώτατη υπηρεσία λογοκρισίας. Τηρούσε καταρχήν μητρώο όλων των δημοσιευθέντων βιβλίων και είχε μονοπώλιο, δηλ. μόνον μέλη της είχαν το δικαίωμα να τυπώνουν και να εκδίδουν βιβλία. Τα μέλη της συντεχνίας είχαν το ισόβιο δικαίωμα να αναπαράγουν γραπτά κείμενα («right to copy»), όπου με το θάνατο του μέλους το δικαίωμα αυτό επανερχόταν στη συντεχνία. Επειδή το δικαίωμα αυτό ήταν «αιώνιο» («perpetual copyright»), μπορούσε να μεταβιβασθεί σε άλλο μέλος της συντεχνίας. Η άποψη της εκδοτικής ιδιοκτησίας βρήκε απήχηση και στη Γερμανία και αποτυπώθηκε στους κανονισμούς των συντεχνιών της Φραγκφούρτης (1588, 1598, 1660) και της

Νυρεμβέργης (1673).

Η βασίλισσα "Αννα της Αγγλίας το 1709 εξασφάλισε στους εκδότες και τυπογράφους το αποκλειστικό δικαίωμα εκτύπωσης και ανατύπωσης βιβλίων («copyright»). Για πρώτη φορά οι συγγραφείς είχαν το αποκλειστικό δικαίωμα να τυπώνουν τα έργα τους («right to copy») επί δεκατέσσερα χρόνια από την πρώτη δημοσίευση και το δικαίωμα αυτό παρατεινόταν για το ίδιο χρονικό διάστημα, αν ζούσε ο συγγραφέας. Το δικαίωμα αναπαραγωγής που είχε παραχωρηθεί στον εκδότη - φορέα του αποκλειστικού εκδοτικού δικαιώματος («owner of the copy»), «επέστρεφε» στο συγγραφέα μετά το τέλος της πρώτης περιόδου προστασίας. Η προστασία απαιτούσε καταχώριση στο μητρώο της συντεχνίας (company of stationers), μνεία του έτους της πρώτης δημοσίευσης και το όνομα του δικαιούχου.

Ο νόμος αυτός είναι ο πρώτος νόμος πνευματικής ιδιοκτησίας στον κόσμο. Θεωρεί το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ως μέσο, για να ενισχύσει τη δημιουργία «χρήσιμων έργων ... ώστε να ενθαρρυνθούν τα μορφωμένα άτομα να συνθέτουν και να γράφουν χρήσιμα βιβλία». Ο νόμος επεδίωκε να προστατεύσει τις επενδύσεις του τυπογράφου-εκδότη και όχι το συγγραφέα δημιουργό, με απώτερο στόχο να σπάσει το εκδοτικό μονοπώλιο των συντεχνιών.

Ακολούθως η συντεχνιακή προσέγγιση άρχισε να υποχωρεί προς όφελος της αντίληψης ότι ο δημιουργός έχει ένα είδος «πνευματικής ιδιοκτησίας» στο έργο του (βιβλίο). Η θέση ενός δικαιώματος του ανθρώπου στα αγαθά που ο ίδιος δημιούργησε, η οποία αναπτύχθηκε από το φιλοσόφο *John Locke* οδήγησε στην εγκατάλειψη της πνευματικής ιδιοκτησίας ως ένα εκδοτικό δικαίωμα και στον προσανατολισμό της στο δημιουργό.

Την αγγλοσαξωνική προσέγγιση, που ήταν προσανατολισμένη στους 50 «διαμεσολαβητές» του έργου (εκδότες) και αποκλειστικά στις περιουσιακές πλευρές της πνευματικής ιδιοκτησίας διαδέχθηκε η ιδεολογία της γαλλικής επανάστασης. Η γαλλική επανάσταση κατάργησε όλα τα συντεχνιακά προνόμια και με δύο επαναστατικούς νόμους (1791, 1793) αναγνωρίστηκε το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας (propriété littéraire et artistique). Η παρεχόμενη προστασία διαρκούσε όσο και η ζωή του δημιουργού και δέκα έτη μετά το θάνατό του, ενώ το έτος 1866 η διάρκεια προστασίας επεκτάθηκε στα 50 έτη post mortem auctoris. Το 1870 τέθηκε σε ισχύ ο πρώτος γερμανικός νόμος για την προστασία των πνευματικών έργων.

Απαιτήθηκε η παρέλευση αρκετού χρόνου, ώστε να παγιωθεί η διάκριση μεταξύ έργου του συγγραφέα και του αντιτύπου του, το οποίο αποδίδει την εκδοτική δραστηριότητα του εκδότη-τυπογράφου.

Οι φιλόσοφοι *Kant* και *Fichte* ανέπτυξαν την άποψη, η οποία σήμερα δεσπόζει στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας: στην ενότητα «βιβλίο» οφείλει κανείς να διακρίνει τρεις πραγματικότητες. Την ουσία του, δηλ. τις ιδέες, τις οποίες περιέχει και μεταδίδει, τη διανοητική διαμόρφωση των ιδεών αυτών και την υλική ενσωμάτωση της παρουσίασης αυτής (αντίτυπο). Συγχρόνως ο *Fichte* συνήγαγε και τρεις, μέχρι σήμερα θεμελιώδεις νομικές συνέπειες. Το δικαίωμα του εκδότη επί του αντιγράφου του βιβλίου είναι μεταβιβάσιμο, η «ιδιοκτησία» του συγγραφέα με τη συγκεκριμένης μορφής ανακοίνωση/ μετάδοσή του δεν μπορεί να μεταβιβασθεί σε τρίτο, ενώ οι ιδέες που περιέχονται στο βιβλίο είναι ελεύθερες. Επί των διατυπωμένων ιδεών του συγγραφέα υφίσταται ένα «φυσικό» μη περαιτέρω μεταβιβάσιμο δικαίωμα «ιδιοκτησίας», άποψη που απηχεί την ιδέα ενός αιώνιου δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, η νομιμοποίηση του οποίου αναζητείται στο φυσικό δίκαιο.

Ορισμός

Το Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας περιλαμβάνει κανόνες με τους οποίους προστατεύονται οι δημιουργοί ορισμένων πολιτιστικών δημιουργημάτων που χαρακτηρίζονται έργα. Στον ισχύοντα νόμο ν.2121/1993 απαριθμούνται ενδεικτικά ως έργα επί των οποίων γεννιέται δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας τα έργα λόγου, τέχνης ή επιστήμης.

Έννοια του έργου

Κατά το άρθρο 2 παράγρ. 1 ν.2121/1993 «ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή».

Συνεπώς τα στοιχεία που πρέπει να συνυπάρχουν είναι:

1. πνευματικό δημιούργημα
2. το πνευματικό δημιούργημα να ανήκει σε έναν από τους τρεις χώρους, δηλαδή του λόγου, της τέχνης ή της επιστήμης.
3. στο πνευματικό δημιούργημα να υπάρχει πρωτοτυπία
4. το πνευματικό δημιούργημα να έχει εκφραστεί υπό οποιαδήποτε μορφή.

1. Πνευματικό δημιούργημα

Πνευματικό δημιούργημα είναι κάθε τι που προέρχεται από το ανθρώπινο πνεύμα ως αποτέλεσμα μιας δημιουργικής πράξεως. Η προσωπική επεξεργασία στοιχείων και πληροφοριών και η έκφρασή τους σε μια μορφή που φέρει την προσωπική σφραγίδα του δημιουργού τους είναι στοιχεία αρκετά για να μιλάμε για πνευματικό δημιούργημα. Έτσι π.χ. δεν υπάρχει η έννοια του πνευματικού δημιουργήματος σε κάθε περίπτωση που κάποιος απλώς επαναλαμβάνει με την ίδια ακριβώς μορφή και με ταύτιση μέχρι την παραμικρή λεπτομέρεια κάτι που ένας προηγούμενος δημιουργός έχει υπό μορφή έργου εκφράσει. Στην περίπτωση αυτή δεν πρόκειται για άλλο έργο, αλλά για μια μετάδοση ή αναπαραγωγή ενός προϋπάρχοντος έργου. Σε κάθε περίπτωση είναι πολλές φορές δύσκολο να προσδιοριστεί και να οριοθετηθεί με ακρίβεια η έννοια του πνευματικού δημιουργήματος.

2. Έργο λόγου, τέχνης ή επιστήμης

Έργο λόγου είναι κάθε δημιούργημα που έχει ως μέσο έκφρασης του περιεχομένου του τη γλώσσα. Δεν παίζει ρόλο αν η έκφραση μέσω της γλώσσας είναι γραπτή ή προφορική. Παραδείγματα έργων λόγου: ένα διήγημα που έχει αποτυπωθεί γραπτά, ένα ποίημα που απαγγέλεται ως προϊόν στιγμιαίου αυτοσχεδιασμού χωρίς να έχει αποτυπωθεί προηγουμένως σε γραπτό κείμενο κ.λ.π.

Δυσχερέστερη είναι η οριοθέτηση του έργου τέχνης. Η διάκριση τι είναι «τέχνη» και τι δεν είναι απαιτεί προσφυγή σε κριτήρια αισθητικά ή αξιολογικά, η αξία των οποίων μπορεί να αμφισβητηθεί. Από νομική άποψη είναι αναγκαίο η κρίση αυτή να μη λάβει υπόψη της, όσο αυτό είναι δυνατόν, κριτήρια αισθητικής για αυτή την κατάταξη. Η νομική προστασία του δημιουργού του έργου με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν εξαρτάται από την – ούτως ή άλλως αμφισβητούμενη- ποιότητα του κάθε συγκεκριμένου έργου τέχνης. Κρίσιμο νομικά στοιχείο είναι μόνο αν πρόκειται για έργο το οποίο παρουσιάζει πρωτοτυπία.

Τα έργα επιστήμης τα αναφέρει ειδικά ο νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας ώστε να μην υπάρξει καμιά αμφιβολία για το αν προστατεύονται ή όχι, αφού δεν είναι από όλους αποδεκτό ότι θα μπορούσαν να υπαχθούν στην κατηγορία των έργων λόγου. Πάντως είναι φανερό ότι τα έργα επιστήμης κατά το μέρος που έχουν κείμενο αποτελούν έργα λόγου. Κατά το μέρος που περιέχουν εικονογράφηση ή σκίτσα μπορούν εξ άλλου να υπαχθούν στα έργα τέχνης.

3.Πρωτοτυπία

Η πρωτοτυπία είναι η περισσότερο αμφισβητούμενη και η πιο ρευστή από τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την προστασία ενός δημιουργήματος από το νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Έχουν υποστηριχθεί διάφορες θεωρίες για το ποια είναι η έννοια της «πρωτοτυπίας» που απαιτείται για να υπάρξει η προστασία. Ανάλογα με το ποια κριτήρια χρησιμοποιεί η κάθε θεωρία μετατοπίζεται ανάλογα το πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού: Αν τα κριτήρια είναι πολύ αυστηρά, η προστασία περιορίζεται σε λίγα μόνο πνευματικά δημιουργήματα. Αντίθετα, αν η πρωτοτυπία δεν θεωρηθεί ως η επίτευξη του εξαιρετικού, του ξεχωριστού, του ιδιαίτερα ποιοτικού, το πεδίο προστασίας του νόμου διευρύνεται. Στην περίπτωση όμως αυτή χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε η προστασία αυτή να μην περιλάβει και δημιουργήματα που δεν ξεπερνούν το επίπεδο του τελείως κοινότοπου, του καθημερινού, του αυτονόητου. Η χάραξη σταθερών ορίων είναι εκ των πραγμάτων δυσχερής και πρέπει να εξετάζεται ειδικά για κάθε περίπτωση.

Για το ελληνικό Δίκαιο φαίνεται κατά την άποψη της θεωρίας (δηλ. των ειδικών επιστημόνων) αλλά και της νομολογίας (δηλ. των δικαστικών αποφάσεων) ως βασικό κριτήριο της πρωτοτυπίας να θεωρείται η έννοια της στατιστικής μοναδικότητας του έργου.

Ως στατιστική μοναδικότητα θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε την κρίση ότι με μεγάλη πιθανότητα δεν θα ήταν σε θέση τρίτος να δημιουργήσει παράλληλα το ίδιο ακριβώς έργο. Χωρίς και αυτή η έννοια να αποτελεί ασφαλή βάση λόγω του ρευστού και ασαφούς χαρακτήρα της, ωστόσο φαίνεται ότι οδηγεί στο αποτέλεσμα ότι τα κριτήρια για να αποφανθεί κάποιος κατά πόσο υπάρχει ή δεν υπάρχει πρωτοτυπία σε ένα πνευματικό δημιούργημα δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι ιδιαίτερα αυστηρά. Κριτήριο προστασίας δεν θεωρείται π.χ. η υψηλή λογοτεχνική ή καλλιτεχνική ή επιστημονική ποιότητα. Αρκεί το έργο να αποτελεί αποτέλεσμα πνευματικής εργασίας του δημιουργού του για να προστατευθεί αυτός σύμφωνα με το νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

4.Η μορφή

Κατά το νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης «που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή». Πέραν των υπολοίπων προϋποθέσεων προστασίας που εξετάστηκαν πιο πάνω πρέπει, για να μιλάμε για προστατευόμενο έργο, αυτό να έχει «αντικειμενοποιηθεί» έχοντας πάρει μια μορφή. Η μορφή αυτή μπορεί να είναι οποιαδήποτε μπορεί να γίνει αντιληπτή στις αισθήσεις και ειδικότερα σε κάποια από τις δύο από αυτές, την όραση ή/και την ακοή.

Η μορφή ενός πνευματικού δημιουργήματος είναι το κύριο προστατευόμενο στοιχείο του έργου. Η συγκεκριμένη διαμόρφωση προστατεύεται και όχι η ιδέα που πιθανόν περιέχει.

Η διάκριση μεταξύ της μορφής ενός έργου, η οποία προστατεύεται και ιδέας που περιέχεται σε ένα έργο και δεν προστατεύεται είναι βασική στο Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας. Έτσι π.χ. δεν αποτελεί προστατευόμενο περιεχόμενο του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ενός ζωγράφου επί ενός πίνακά του η τεχνοτροπία που χρησιμοποίησε, έστω και αν αυτός είναι ο πρώτος που τη χρησιμοποίησε. Ο πρώτος π.χ. που χρησιμοποίησε την τεχνοτροπία του ιμπρεσιονισμού ή οποιαδήποτε άλλη στους πίνακες του δεν μπορεί να απαγορεύσει τη χρησιμοποίηση της ίδιας μεθόδου από άλλους ζωγράφους για τους δικούς τους πίνακες με τον ισχυρισμό ότι δήθεν η τεχνοτροπία αυτή προστατεύεται από το δικό του δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Κατά συνέπεια δεν μπορεί ούτε να ζητήσει αμοιβή για να επιτρέψει κάτι τέτοιο. Εκείνο που πράγματι καλύπτεται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας σε κάθε πίνακά του είναι η συγκεκριμένη μορφή του έργου, το οποίο κανένας δεν μπορεί να εκμεταλλευθεί χωρίς την άδειά του είτε αναπαράγοντάς το είτε είτε φωτογραφίζοντάς το ή εκθέτοντάς το ή αντιγράφοντας το κ.λ.π.

Δεν είναι όμως πάντα εφικτή η διάκριση μεταξύ ιδέας και μορφής ενός έργου με συνέπεια να παραμένει υπό αμφισβήτηση το ποια στοιχεία του συγκεκριμένου έργου καλύπτονται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού του και ποια όχι.

Τα συστήματα διαμόρφωσης του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας

Στη ρύθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας συμπλέκονται δύο χαρακτηριστικά: η κοινωνικοπολιτιστική συμπεριφορά απέναντι στο δημιουργό και η οικονομική εκμετάλλευση της πνευματικής παραγωγής. Γι' αυτό και ο θεσμός της πνευματικής ιδιοκτησίας έχει χαρακτηριστεί και ως μέθοδος οργάνωσης της πολιτιστικής και της οικονομικής ζωής και μηχανισμός διοχέτευσης και ελέγχου της πληροφόρησης στην κοινωνία. Ο πνευματικός δημιουργός, βέβαια, επιζητούσε τη δημόσια αναγνώρισή του ως πολιτιστικού παραγωγού, γρήγορα όμως αναπτύχθηκε και η ιδέα ότι τα άυλα προϊόντα της διανοίας μπορούσαν ν' αποτελέσουν αντικείμενο συναλλαγών. Αυτά τα αγαθά δεν εξυπηρετούν μόνο το ατομικό συμφέρον των δημιουργών αλλά και της χώρας τους, αφού μέσω αυτών ενισχύεται η πολιτιστική πρόοδος και το γόητρο της χώρας, συγχρόνως όμως ρυθμίζεται η «εισαγωγή» και «εξαγωγή» των έργων της σε άλλες χώρες με κριτήρια πολιτιστικά, οικονομικά ή ιδεολογικά και επιτυγχάνεται η ανταλλαγή ιδεών με σκοπό τη δημιουργία διεθνών πνευματικών κοινοτήτων.

Οι εθνικές νομοθεσίες κινούνται μεταξύ αυτών των συμφερόντων: Το πρώτο σύστημα, το ευρωπαϊκό, έχει ατομοκρατικό χαρακτήρα. Η προστασία του δημιουργού εμφανίζεται σαν να πηγάζει από ένα απόλυτο φυσικό δικαίωμα του δημιουργού (*droit d' auteur*, *Urheberrecht*), μια ιδέα που έχει διατυπωθεί και στη Γενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της 10.12.1948 (άρθρ. 27).

Το δεύτερο σύστημα, το αγγλοαμερικανικό που χρησιμοποιεί τον όρο *copyright* βασίζεται πάνω στο δικαίωμα του συγγραφέα, καλλιτέχνη ή συνθέτη που του αναγνωρίζει η νομοθεσία, να εμποδίζει (αρνητικό περιεχόμενο) άλλα πρόσωπα από την αντιγραφή του πρωτότυπου έργου που δημιούργησε. Το δικαίωμα για αντιγραφή (*Copyright, right to copy*) ανήκει στο δημιουργό (νόμιμο μονοπώλιο, *legal monopoly*). Το *copyright* έτσι εξαρτάται από ένα έργο που υπάρχει με υλική μορφή, ενώ το δικαίωμα του δημιουργού καθ' εαυτό είναι άυλο. Στο σύστημα αυτό σημασία έχει το *copyright*, δηλαδή το δικαίωμα να ασκεί κάποιος ορισμένες εξουσίες σε σχέση με ένα έργο. Εφόσον οι εξουσίες μεταβιβαστούν, το *copyright* σύστημα δεν φαίνεται να

ενδιαφέρεται για το έργο ως πηγάζον από την προσωπικότητά του δημιουργού. Μεταβίβαση, όμως, από το δημιουργό του υλικού φορέα του έργου και της εξουσίας copyright δεν συµμεταβιβάζει τη σχέση του δημιουργού προς το έργο του. Δεν εµποδίζεται ένας άλλος να φτάσει σε ταυτόσηµο αποτέλεσµα, αρκεί αυτό νάχει προκύψει από ανεξάρτητη διαδικασία. Ηθικά δικαιώµατα δεν προβλέπονται νοµοθετικά (εξαίρεση η αναγνώρισή τους στην Πολιτεία της Καλιφόρνιας) και προστατεύονται µόνο µε διατάξεις περί δυσφηµήσεως, αθέµιτου ανταγωνισµού και περί προστασίας του ατόµου (privacy interest). Το βάρος της ρύθµισης πέφτει εδώ στα οικονοµικά οφέλη και τον εµπορευµατικό χαρακτήρα του copyright. Υποστηρίχθηκε ότι στα κράτη της φιλελεύθερης οικονοµίας τρεις είναι οι βάσεις πάνω στις οποίες οργανώνεται η ρύθµιση της πνευµατικής ιδιοκτησίας: η προτεραιότητα του ατόµου, η έννοια της ιδιοκτησίας και η ελευθερία του λόγου.

Το *τρίτο σύστηµα* –που ίσχυε στα άλλοτε σοσιαλιστικά κράτη– επιδιώκει µια αρµονική συνύπαρξη των συµφερόντων των δημιουργών αλλά και των συµφερόντων της κοινωνίας που απολαµβάνει τα έργα τους. Η ρύθµιση στηρίζεται σε µια διαφορετική σχέση δημιουργού και κοινωνίας. Η πνευµατική δημιουργία είναι µεν ατοµική υπόθεση της πνευµατικής δραστηριότητας του δημιουργού, αναπτύσσεται όµως µόνο µέσα στο συγκεκριµένο κοινωνικό πλαίσιο το οποίο και εκφράζει. Το δικαίωµα εξάλλου του δημιουργού είναι αµεταβίβαστο. Μεταβιβάστες, µέσω κρατικών φορέων, είναι µόνο ορισµένες περιουσιακές χρήσεις του δικαιώµατος. Έτσι ο χαρακτήρας αυτού του δικαιώµατος στα σοσιαλιστικά κράτη µεταβάλλεται. Από ατοµικό δικαίωµα γίνεται συλλογικό ή, όπως χαρακτηρίστηκε, «σοσιαλιστικό δικαίωµα από την προσωπικότητα». Η ηθική του πλευρά καταλήγει να προστατεύει µάλλον το δικαίωµα της κοινωνίας για προάσπιση των πολιτιστικών προϊόντων που την εκφράζουν παρά τη φήµη του συγκεκριµένου δημιουργού.

Σήµερα όµως, µεταξύ του δικαιώµατος πνευµατικής ιδιοκτησίας, ως εκδήλωσης του δικαιώµατος επί της προσωπικότητας που απορρέει από το φυσικό δίκαιο και του copyright ως εκδήλωσης του θετικού δικαίου, παρά την αρχική απόστασή τους, διαφαίνεται –και υποστηρίζεται– να υπάρχει µία αµφίδροµη επικοινωνία µεταφοράς ή αµοιβαίας µετάγγισης στοιχείων τους: το πρώτο προσεγγίζει το δεύτερο µέσω της µεγαλύτερης ενίσχυσης των περιουσιακών δικαιωµάτων και οικονοµικών συµφερόντων στην αγορά των προϊόντων πνευµατικής ιδιοκτησίας, της αναγνώρισης του δικαιώµατος παρακολούθησης, της ένταξης των συγγενικών δικαιωµάτων στον ευρύτερο χώρο του δικαίου της πνευµατικής ιδιοκτησίας, της µάλλον ουδέτερης από άποψη προσανατολισµού, ευρωπαϊκής εναρµονιστικής προσπάθειας, το δεύτερο προσεγγίζει το πρώτο µέσω της επέκτασης της χρονικής διάρκειας προστασίας, της προσχώρησης των ΗΠΑ στη Σύµβαση της Βέρνης, που διαπνέεται από το φυσικό δίκαιο και του εντεύθεν περιορισµού της τυπικότητας.

Αντικείμενο του δικαίου της πνευµατικής ιδιοκτησίας

Η πνευµατική ιδιοκτησία προϋποθέτει ένα «αντικείμενο ιδιοκτησίας», ένα αγαθό αποστασιοποιηµένο από το υποκείμενο και δυνατό υπαγωγής σ' αυτό.

Τέτοιο αντικείμενο δεν είναι η πνευµατική εργασία καθεαυτή, δηλαδή η δημιουργούσα πράξη, αλλά το αποτέλεσµά της, το έργο. Αυτό το µορφοποιηµένο περιεχόµενο του ανθρώπινου πνεύµατος, που στη φύση του είναι άυλο, αλλά στον εξωτερικό κόσµο εμφανίζεται µε µέσα που επιτρέπουν να το αντιληφθούµε, είναι το αντικείμενο της «πνευµατικής ιδιοκτησίας» και το κοινό σηµείο αναφοράς των κανόνων του δικαίου που τη ρυθµίζουν. Αιτία παραγωγική του έργου είναι το ανθρώπινο πνεύµα. Αυτό δικαιολογεί και την «πνευµατική ιδιοκτησία»

του από το δημιουργό του. Αν λοιπόν το έργο ως αποτέλεσμα της δημιουργικής δραστηριότητας του ανθρώπου αποτελεί το αντικείμενο της πνευματικής δημιουργίας, η ίδια η δημιουργική δραστηριότητα είναι εκείνη που δικαιολογεί την υπαγωγή, το «ανήκειν» του έργου στον πραγματικό δημιουργό του.

Αρχές του ελληνικού δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας

Οι αρχές που δεσπόζουν στο ελληνικό δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι αρχές παραδοσιακές και κλασικές που δεν απέχουν από τις των άλλων ευρωπαϊκών κρατών, στα οποία ισχύει το ατομοκρατικό σύστημα.

α) Αρχικός δικαιούχος του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ο δημιουργός, φυσικό πρόσωπο (άρθρ. 1 παρ. 1 και 6 παρ. 1 ν. 2121/1.993).

β) Το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας γεννιέται και συνεπώς προστατεύεται με τη δημιουργία του έργου (άρθρ. 1 παρ. 1 ν. 2121, ουσιαστικό σύστημα) χωρίς άλλη τυπική προϋπόθεση, όπως δημοσίευση, κατάθεση κ.ά.

γ) Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας είναι *ένα και ενιαίο*: Περιλαμβάνει δύο δευτερογενή δικαιώματα αποκλειστικά και απόλυτα: της εκμετάλλευσης του έργου (περιουσιακό) και της προστασίας του προσωπικού δεσμού του δημιουργού με το έργο του (ηθικό). Αυτά αντίστοιχα περιλαμβάνουν άλλα τριτογενή δικαιώματα-εξουσίες περιουσιακής και ηθικής φύσεως. Η άσκηση και η μεταβίβαση -όταν είναι δυνατή- του δικαιώματος ανήκει μόνο στο δημιουργό που μπορεί να στραφεί κατά οποιονδήποτε προσβολέα.

δ) Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και το δικαίωμα κυριότητας του υλικού φορέα του έργου διαφέρουν ως προς το αντικείμενο δικαίου. Το πρώτο αναφέρεται στο άυλο αγαθό, το δεύτερο στο ενσώματο πράγμα. Συνεπώς η μεταβίβαση του ενσώματου φορέα (π.χ. ζωγραφικού πίνακα, αντίτυπου βιβλίου) δεν αφαιρεί από το δημιουργό το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Αυτές είναι καταρχήν θέσεις. Τα όρια της σφαίρας του δημιουργού αφενός και του κυρίου του πράγματος αφετέρου προσδιορίζονται (βλ. άρθρ. 17 ν. 2121) από τη στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων κατά την άσκηση των δικαιωμάτων που κάθε περιοχή δικαίου τους δίνει και ανάλογα αν ο υλικός φορέας ενσωματώνει μοναδικά το έργο (π.χ. άγαλμα) ή αποτελεί όμοιο υλικό, αντικείμενο προϊόν αναπαραγωγής του έργου (π.χ. αντίτυπο συγγράμματος).

ε) Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, σε αντίθεση με το δικαίωμα κυριότητας, είναι *χρονικά περιορισμένης διάρκειας*. Διαρκεί όσο ζει ο δημιουργός και εβδομήντα χρόνια μετά το θάνατό του (από το τέλος του έτους που συνέβη ο θάνατος, άρθρ. 29 παρ. 1 ν. 2121, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρ. 8 παρ. 5 ν. 2557/97). Μετά, το έργο περνάει στον κοινό χώρο, όπου παραμένει ελεύθερο για τον καθένα.

Πηγές του ελληνικού δικαίου

α) Πηγές του ελληνικού δικαίου αποτελούν τόσο η εθνική μας, γενική ή ειδική, νομοθεσία όσο και κυρωθείσες από τη χώρα μας διεθνείς συμβάσεις.

1. Αρχικό βασικό νομοθέτημα της εθνικής μας νομοθεσίας περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας ήταν ο ν. 2387/1920 «περί πνευματικής ιδιοκτησίας», όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε, και ο ν. ΓΥΠΓ/1909 «περί συγγραφικών δικαιωμάτων των θεατρικών έργων». Ο πρώτος νόμος αυτός που ίσχυσε για εβδομήντα τρία χρόνια ήταν η βάση πάνω στην οποία -παρά τα κενά και τις ελλείψεις του- η νομολογία και η θεωρία προώθησαν την προστασία των πνευματικών δημιουργών. Οι νόμοι ΓΥΠΓ/1909 και 2387/1.920 καταργήθηκαν με το άρθρ. 72 ν. 2121/1993.

Βασική πηγή σήμερα του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελεί ο νέος νόμος 2121/1993 (ΦΕΚ Α' 25/4.3.1993 περί «Πνευματικής ιδιοκτησίας, συγγενικών δικαιωμάτων και πολιτιστικών θεμάτων», όπως τροποποιήθηκε με το άρθρ. 4 ν. 2173/1993, τα άρθρα 3 και 10 ν. 2435/1996, το άρθρ. 59 §§ 1 και 2 ν. 2218/1994 και. ιδίως με το άρθρ. 8 ν. 2557/1997).

2. Η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης, που η χώρα μας κύρωσε με το ν. 100/1975 «περί κυρώσεως α) της Συμβάσεως "περί συστάσεως Παγκοσμίου Οργανώσεως προστασίας της ιδιοκτησίας επί των έργων της διανοίας, υπογραφείσης εν Στοκχόλμη τη 14η Ιουλίου 1967" και (3) της κατά την Διπλωματική Διάσκεψιν των Παρισίων του Ιονλίου 1971 γενομένης αναθεωρήσεως της Συμβάσεως της Βέρνης 1886». Η προσαρμογή των εθνικών νομοθεσιών στη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης γίνεται ή αυτομάτως ή με μεταρρύθμιση της εσωτερικής νομοθεσίας η, κατά το βελγικό πρότυπο, με αναγνώριση από εθνικό νόμο της δυνατότητας επίκλησης των ευνοϊκότερων διατάξεων μεταξύ εθνικής και διεθνούς νομοθεσίας. Η χώρα μας είχε προκρίνει τη δεύτερη λύση. Το ν.δ. 4264/1962 «περί συμπληρώσεως διατάξεων τινών περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας» όριζε ότι «Έλληνες υπήκοοι δύνανται να επικαλεσθώσι την υπέρ αυτών εφαρμογήν των διατάξεων της Διεθνούς Συμβάσεως διά την προστασίαν της πνευματικής ιδιοκτησίας της υπογραφείσης εν Βρυέλλαις την 26ην Ιουνίου 1948 και κυρωθείσης υπό της Ελλάδος διά τον ν.δ. 3565 της 6ης Οκτωβρίου εις πάσαν περίπτωσιν καθ' ην αι διατάξεις αύται είναι ευνοϊκότεραι των διατάξεων του ελληνικού δικαίου, των προστατευουσών την πνευματικήν ιδιοκτησίαν». Ο νέος νόμος 2121/1993 κατήργησε το παραπάνω διάταγμα (άρθρ. 72 παρ. 1), αφού οι ρυθμίσεις του νέου νόμου θεωρούνται ότι δεν υστερούν σε βαθμό προστασίας από τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης.

3. Η Παγκόσμια Σύμβαση της Γενεύης που η χώρα μας κύρωσε με το ν.δ. 4254/1962 «περί κυρώσεως της παγκοσμίου Συμβάσεως πνευματικής ιδιοκτησίας και των προσαρτωμένων αυτή υπ' αριθμ. 1, 2 και 3 Πρωτοκόλλων».

4. Οι διεθνείς συμβάσεις που έχει κυρώσει η Ελλάδα (ανωτ. υπό 4, ε).

Ξένες νομοθεσίες

α. Από το χώρο του ατομοκρατικού συστήματος

1. Γαλλία

Η Γαλλία μπορεί να θεωρηθεί η κοίτη τον δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας. Εκεί περίφημες ρήσεις νομικών που υποστήριζαν το δικαίωμα του δημιουργού και των κληρονόμων του πάνω στο έργο του κλόνισαν την κυριαρχία τον καθεστώτος των προνομίων στο 18ο αιώνα: «Ο λόγος είναι ότι οι άνθρωποι μεταξύ τους αμοιβαία, ωθούμενοι ενστικτωδώς, αναγνωρίζουν ότι ο καθένας είναι κύριος εκείνου που φτιάχνει, εφευρίσκει και συνθέτει» (Marion) και γι' αυτό «ένα χειρόγραφο που δεν έχει περιεχόμενο αντίθετο με τη θρησκεία, το κράτος και τα συμφέροντα των άλλων είναι, ως προς το δημιουργό του, αγαθό που του ανήκει γιατί είναι προϊόν της δικής του εργασίας, που μπορεί ελεύθερα να διαθέσει και να αποκομίσει από αυτό, πέρα από τη δόξα που μπορεί να ελπίζει, ένα κέρδος για την κάλυψη των δικών του αναγκών και ακόμα των αναγκών των προσώπων με τα οποία συνδέεται με δεσμούς αίματος, φιλίας ή εκτίμησης. Συνεπώς, ο βασιλιάς δεν έχει δικαίωμα, όσο ο δημιουργός ζει ή αντιπροσωπενεται από τούς κληρονόμους του, να το μεταβιβάσει σε άλλο πρόσωπο δυνάμει προνομίου, χωρίς τη συναίνεση εκείνου στον οποίο ανήκει» (Leuis Hercourt, 1725). Τα επαναστατικά νομοθετήματα του 1791 και 1793 ίσχυσαν με μικρές νομοθετικές τροποποιήσεις και συμπληρώσεις μέχρι το 1957 και αποτέλεσαν αντικείμενο νομολογιακής εξέλιξης που τόνισε ιδίως τη διάκριση των περιουσιακών και των ηθικών δικαιωμάτων του

δημιουργού. Στην κωδικοποίηση της νομολογίας και στην προσαρμογή της νομοθεσίας στα νέα δεδομένα, οικονομικά, τεχνικά, πολιτιστικά, καλλιτεχνικά, απέβλεψε ο βασικός γαλλικός νόμος της 11 Μαρτίου 1957 για την πνευματική ιδιοκτησία. Η ανάγκη για προσαρμογή στην περαιτέρω τεχνολογική εξέλιξη, ιδίως οπτικοακουστικά έργα, νέα τηλεπικοινωνιακή τεχνική, καλωδιακή και δορυφορική, για αναγνώριση των συγγενικών δικαιωμάτων σε καλλιτέχνες, παραγωγού φωνογραφημάτων και ραδιοτηλεοπτικές επιχειρήσεις, και για καταπολέμηση της πειρατείας, οδήγησε σε τροποποίηση και συμπλήρωση του ν. του 1957 με το νόμο της 3 Ιουλίου 1985 (ίσχυσε από 1.1.1986). Τέλος με το ν. 92-597 της 1 Ιουλίου 1992, ο Γάλλος νομοθέτης συνένωσε σε ένα «κώδικα ιδιοκτησίας σε προϊόντα της διανοίας» (Code de la propri t Intellectuelle) το σύνολο των διατάξεων που αναφέρονται στην πνευματική ιδιοκτησία αφενός και στη βιομηχανική ιδιοκτησία αφετέρου και με το νόμο 97-283 της 27-3-1997 το γαλλικό δίκαιο εναρμονίστηκε με τις Κοινοτικές Οδηγίες ιδίως ως προς τη δορυφορική μετάδοση.

2. Γερμανία

Μετά την εποχή του συστήματος των προνομίων που ίσχυσε στη Γερμανία μέχρι το 18ο αιώνα, ακολούθησαν ο νόμος της Πρωσίας τον 1837 για την προστασία των έργων της επιστήμης και της τέχνης, οι νόμοι τον 1871 και 1876 για την προστασία των έργων του λόγου και των καλλιτεχνικών έργων και οι νόμοι που τους αντικατέστησαν τον 1901 και 1907. Τα κενά των νομοθεσιών αυτών έδωσαν την αφορμή για προώθηση του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας από μεγάλους νομομαθείς εκείνης της εποχής (Kohler, O.v. Gierke). Μετά από δε-καετίες συζητήσεων, η Γερμανία, προκειμένου να προσχωρήσει στη Σύμβαση της Βέρνης όπως τροποποιήθηκε στις Βρυξέλλες (1948), κατέληξε στο νέο βασικό νόμο της 9 Σεπτεμβρίου 1965 (Urheberrechtsgesetz) που ενίσχυε τη θέση του δημιουργού επεκτείνοντας κυρίως τη διάρκεια προστασίας σε 70 χρόνια μετά το θάνατό του και αναγνώρισε τα συγγενικά δικαιώματα. Έκτοτε ακολούθησαν τέσσερις νομοθετικές τροποποιήσεις και συμπληρώσεις.

Με το νόμο της 1.1.1973 γίνονται μικρές νομοθετικές επεμβάσεις κυρίως για βελτίωση του δικαιώματος παρακολούθησης. Με τον τροποποιητικό νόμο «AndG 1985», που άρχισε να ισχύει την 1.7.1985, έγινε βαθεία μεταρρύθμιση κυρίως στο δικαίωμα αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση και στα θέματα των ποινικών κυρώσεων για πειρατεία έργων πνευματικής ιδιοκτησίας. Περαιτέρω εντάθηκε η προστασία αυτή με διορθωτικές μεταβολές που επέφερε ο νόμος της 7 Μαρτίου 1990 για την πειρατεία προϊόντων (Produktpiraterie G). Τέλος με τον τροποποιητικό νόμο (AndG) της 24 Μαΐου 1993, η Γερμανία εναρμόνισε το δίκαιό της σύμφωνα με την Οδηγία 91/250/ΕΟΚ για προστασία των προγραμμάτων Η/Υ.

Η ενοποίηση των δύο Γερμανιών της 3 Οκτωβρίου 1990 δεν επέφερε μεταβολές στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας. Σύμφωνα όμως με τη Συνθήκη Ενοποίησης της 31 Αιγούστου 1990 το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας επεκτάθηκε στη συνενωθείσα Ανατ. Γερμανία.

Ο Γερμανός νομοθέτης, μεταξύ των ετών 1992-1997, μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο και τις πέντε κοινοτικές Οδηγίες. Ο νόμος του 1965 τροποποιήθηκε τελευταία με το Νόμο στις 8 Μαΐου 1998 που άρχισε να ισχύει από 1.6.1998 (BGBl. I S. 902).

3. Αυστρία

Ο βασικός ομοσπονδιακός νόμος της Αυστρίας (BGBl 1936/III) μετά από πολλαπλές τροποποιήσεις (με τους νόμους της 14.7.1949, 8.7.1953, 16.12.1972, 15.3.1973, 2.7.1980, 19.2.1982, 19.10.1988, 29.11.1989), ενόψει εισόδου τότε της Αυστρίας στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο και αποδοχής, ως δικαίου τον Ε.Ο.Χ., του κοινοτικού δικαίου, με το νέο νόμο του 1993 (Urheberrechtsgesetz-Novelle 1993) μετέφερε κατά κύριο λόγο στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας την κοινοτική οδηγία για την προστασία των προγραμμάτων Η/Υ και το προσάρμοσε στις ρυθμίσεις για την αρχή της εξάντλησης του δικαιώματος θέσης σε κυκλοφορία και για τη θέση σε κυκλοφορία με εκμίσθωση και δημόσιο δανεισμό.

Η Αυστρία, εξάλλου, μαζί με τη Γαλλία, Τσεχοσλοβακία, Μεξικό και Μπουρκίνα-Φάσο είναι τα πρώτα πέντε μέλη που υπέγραψαν (27 Φεβρουαρίου 1991) τη Σύμβαση για τη Διεθνή Καταχώρηση των Οπτικοακουστικών Έργων της Γενεύης τον 1989 (Treaty on the International Registration of Audivisual Works).

4. Ιταλία

Ο αρχικός ενοποιημένος νόμος της 19 Σεπτεμβρίου 1882 (Testo a Unico), που αναγνώρισε στους δημιουργούς τα δικαιώματα της δημοσίευσης, δημόσιας εκτέλεσης και έκδοσης των έργων τους, αντικαταστάθηκε με το νόμο της 7 Νοεμβρίου 1925 μέχρι το νόμο 663 του 1941 για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και άλλων συναφών –σγγενικών– δικαιωμάτων, που έκτοτε επεξέτεινε την προστασία στα συγγενικά δικαιώματα (diritti connessi) και με ορισμένες τροποποιήσεις, εξακολουθεί να ισχύει μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με την κρατούσα στη θεωρία άποψη, το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ανεξάρτητο, απόλυτο και αποκλειστικό δικαίωμα που απορρέει από τη δημιουργική πράξη (βλ. και άρθρο 2577 Codice Civile).

5. Ελβετία

Πριν το 1883 τα διάφορα καντόνια είχαν ρυθμίσεις για την προστασία των δημιουργών, η δε Γενεύη είχε αποδεχθεί το γαλλικό δίκαιο από το 1827. Ο πρώτος ομοσπονδιακός νόμος για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας της 23 Απριλίου 1883 αντικαταστάθηκε με το νόμο της 7 Δεκεμβρίου 1922 που είχε θεωρηθεί εξαιρετικά προοδευτικός. Μετά από 70 χρόνια ο νόμος αυτός αντικαταστάθηκε με τον πρόσφατο νόμο της 9 Οκτωβρίου 1992 (LDA) περί πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων που ισχύει από 1 Ιουλίου 1993.

Αναφέρεται και είναι αξιοσημείωτο ότι περί τα 1730 σε διδακτορική διατριβή του Rudolf Thumeysen πρωτοεμφανίστηκε η έννοια της ιδιοκτησίας της διανοίας ή ιδιοκτησίας σε δημιουργίες της διανοίας και η προώθηση της ιδέας για διεθνή συνθήκη προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας στη βάση της αμοιβαιότητας.

Ο νέος ελβετικός νόμος μειώνει τις απαιτήσεις για το χαρακτηρισμό μιας δημιουργίας ως έργου, αφού (σύμφωνα με το άρθρ. 2 α1. I LDA) έργο είναι «δημιουργία του πνεύματος, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική που έχει χαρακτήρα ατομικό». Έτσι το βάρος επικεντρώνεται περισσότερο στην ατομικότητα παρά στην πρωτοτυπία.

6. Ισπανία

Η Ισπανία ρύθμιζε τα θέματα της πνευματικής ιδιοκτησίας με το νόμο της 10

Ιανουαρίου 1879, ένα από τους παλαιότερους ευρωπαϊκούς νόμους στο θέμα αυτό, που συνέβαλε ιδιαίτερα στη διαμόρφωση του δικαίου αυτού στη χώρα. Ιδιαίτερα νομοθετήματα όπως ο νόμος της 24 Ιουνίου 1941 για την ίδρυση Γενικής Εταιρίας Συγγραφέων της Ισπανίας και ο νόμος 17/31.5.1966 περί κινηματογραφικών έργων συμπλήρωσαν τις ρυθμίσεις του βασικού νόμου. Η εξέλιξη ωστόσο της τεχνολογίας, η μεγάλη συμμετοχή του λαού στα πολιτιστικά μέσα, οι τάσεις και ρυθμίσεις της Κοινότητας ώθησαν τον Ισπανό νομοθέτη σε ένα νέο, ολοκληρωμένο, συστηματικό νομικό καθεστώς περί πνευματικής ιδιοκτησίας, το Νόμο 22 της 11 Νοεμβρίου 1987 (έναρξη ισχύος 6.12.1987). Ο νέος αυτός νόμος, με τον οποίο καταργήθηκαν τα προηγούμενα νομοθετήματα, θεωρείται από τις πληρέστερες νέες νομοθεσίες με κύριο και κεντρικό στοιχείο την οργάνωση και την προστασία των δικαιωμάτων του δημιουργού, δηλαδή του προσώπου, όπως αναφέρεται στο προοίμιο του νόμου, «που αναλαμβάνει την καθαρά ανθρώπινη και προσωπική προσπάθεια να δημιουργήσει το έργο».

Το ισπανικό δίκαιο τροποποιήθηκε μεταγενέστερα λόγω ανάγκης εναρμόνισης με την κοινοτική νομοθεσία. Έτσι με το Ν. 16/1993 εναρμονίζεται με την Οδηγία 91/250/ΕΟΚ σχετικά με τα προγράμματα Η/Υ, με το Ν. 43/1994 εναρμονίζεται με την Οδηγία 92/100/ΕΟΚ σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, με το Ν. 27/1995 εναρμονίζεται με την Οδηγία 93/98/ΕΟΙ σχετικά με τη διάρκεια προστασίας και με το Ν. 28/1995 εναρμονίζεται με την Οδηγία 93/83/ΕΟΚ σχετικά με τη δορυφορική και καλωδιακή μετάδοση.

7. Βέλγιο

Περίπου ένας αιώνας χωρίζει τα δύο νομοθετήματα περί πνευματικής ιδιοκτησίας στο Βέλγιο. Το παλαιό, ο νόμος της 22 Μαρτίου 1886, και το νέο, ο νόμος της 30 Ιουνίου 1994 περί της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων, που υπαγορεύτηκε από τις ανάγκες της κοινωνίας της πληροφορίας, την καλύτερη προστασία των δημιουργών και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων και την υποχρέωση εναρμόνισης στις κοινοτικές Οδηγίες.

Ο νέος νόμος διατήρησε τις βασικές αρχές και τα θεμελιώδη δικαιώματα του παλαιού νόμου. Συνέβαλε όμως αποτελεσματικά ως προς τη ρύθμιση των περιουσιακών δικαιωμάτων του δημιουργού και την οικονομική εκμετάλλευσή τους, τη ρύθμιση ιδιαίτερων συμβάσεων οικονομικής εκμετάλλευσης (έκδοση, οπτικοακουστικής παραγωγής, παρουσίασης στο κοινό και δημιουργία έργων από μισθωτό ή κατά παραγγελία), την προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων, του τέλους στη λευκή κασέτα των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης και επέτεινε τις ποινικές κυρώσεις κατά των παραβατών.

β. Από το χώρο του συστήματος copyright

1. Αγγλία

Η Copyright Statute Anne του 1709 θεωρείται το πρώτο νομοθέτημα για την προστασία των πνευματικών δημιουργών. Μέχρι τότε το Copyright ρυθμιζόταν από το σύστημα των βασιλικών προνομίων που ίσχυε και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη, το εθιμικό δίκαιο που δημιουργούσε η νομολογία και τους κανονισμούς της εταιρίας των εκδοτών (Stationer's Company). Με τη θεωρούμενη ορόσημο στο αγγλικό copyright δίκαιο Star Chamber Decree τον 1556, μόνον τα μέλη (εκδότες, βιβλιοπώλες, βιβλιοδέτες) της Stationer's Company είχαν το δικαίωμα της εκτύπωσης, που όφειλαν να καταχωρούν στο Μητρώο της Εταιρίας τα βιβλία των οποίων είχαν το δικαίωμα της αντιγραφής (right to copy). Η εταιρία είχε δικαίωμα έκδοσης κανονισμών που είχαν νομική ισχύ εφόσον δεν ήταν αντίθετη με το νόμο. Οι εκδότες μέλη της Εταιρίας είχαν την εσαεί αποκλειστικότητα

«αντιγραφής» του έργου και εισαγωγής έργων από το εξωτερικό, και κατά συνέπεια το δικαίωμα να απαγορεύουν σε άλλους την έκδοση των έργων. Το copyright τους περιοριζόταν μόνο στην αντιγραφή, αναπαραγωγή και διάθεση του έργου, χωρίς να έχουν δικαίωμα ιδιοκτησίας σ' αυτό, που βάσει εθιμικού δικαίου ανήκε στο δημιουργό του. Εκδήλωση αυτού του δικαιώματος τον δημιουργού ήταν το δικαίωμα της πώλησης του χειρογράφου στον εκδότη και της εκχώρησης του δικαιώματος κυριότητας στα αντίγραφα (copies) στον εκδότη. Εξάλλου, ούτε το κράτος ενδιαφερόταν για το ποιος ήταν κύριος του έργου, αλλά μόνο για τον έλεγχο και τη λογοκρισία των εκδιδόμενων έργων (όχι μόνο βιβλία αλλά και μπαλλάντες, χάρτες, ζωγραφικά έργα, κηρύγματα κ.ά.) που μπορούσε να ασκεί μέσω της Εταιρίας.

Ο νόμος τον 1709, διαπνεόμενος από την ιδέα προστασίας τον δημιουργού, αφαίρεσε την αποκλειστικότητα της αναπαραγωγής και έκδοσης από τη Stationer's Company και το δικαίωμα αυτό περιήλθε πλέον με το νόμο στο δημιουργό ή στον εκδοχέα του, για περιορισμένο όμως από άποψη χρονικής διάρκειας χρόνο. Συγχρόνως, ο νόμος του 1709 επέβαλε καταχώρηση του έργου στο Μητρώο Βιβλίων της Εταιρίας. Ο τύπος αυτός όμως δεν ήταν προϋπόθεση για την απόκτηση του δικαιώματος copyright, αλλά τυπική προϋπόθεση για την έγερση αγωγής κατά οποιονδήποτε παραβάτη. Τη σχέση τον γραπτού δικαίου (Statute Anne) και του εθιμικού ως προς τα δικαιώματα των δημιουργών, καθόρισε η απόφαση *Donaldson v. Beckett*, που δέχθηκε ότι το δικαίωμα των δημιουργών στα εκδοθέντα έργα μπορούσε ν' ασκηθεί μόνο μέσα σε χρονική διάρκεια που ο νόμος καθόριζε, ενώ το δικαίωμά τους στα αδημοσίευστα έργα ρυθμιζόταν ακόμα από το εθιμικό δίκαιο.

Πιο προωθημένη προστασία των δημιουργών παρείχε η *Talfourd's Act* του 1842 που κατήργησε τη *Statute Anne* του 1709 και επέξτενε τη χρονική διάρκεια προστασίας των δημιουργών για όλη τη ζωή του δημιουργού και επτά χρόνια μετά το θάνατό του ή για σαράντα δύο χρόνια, όποια περίοδος ήταν μεγαλύτερη. Η Αγγλία, μετά την τροποποίηση της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης στο Βερολίνο (1908), αναγκάστηκε να επιφέρει ουσιώδεις μεταρρυθμίσεις στο δίκαιό της. Έτσι με το νόμο *Copyright Act* του 1911, κατήργησε την προστασία του εθιμικού δικαίου και την καταχώρηση ως τυπική προϋπόθεση έγερσης αγωγής και συγκέντρωσε σε ένα νομοθέτημα κάθε μορφή *Copyright*. Η περαιτέρω τροποποίηση της Σύμβασης της Βέρνης στις Βρυξέλλες το 1948 επέβαλαν περαιτέρω μεταρρύθμιση στο αγγλικό δίκαιο με την *Copyright Act* του 1956 που, μεταξύ άλλων, αναγνώρισε ιδιαίτερα *Copyrights* στους παραγωγούς κινηματογραφικών έργων και στα γραμμικά δικαιώματα εκδοτών και εισήγαγε το θεσμό ειδικού δικαστηρίου *Performing Right Tribunal* για διαφορές κυρίως μεταξύ διαχειριστικών εταιριών και χρηστών.

Η ανάγκη περαιτέρω προσαρμογής του αγγλικού δικαίου στις τροποποιήσεις της Σύμβασης της Βέρνης και της Παγκόσμιας Σύμβασης της Γενεύης στο Παρίσι το 1971, οδήγησε τελικά στο τελευταίο σύνθετο νομοθέτημα με τον τίτλο *Copyright, Designs and Patents Act* του 1988.

Όπως και ο νόμος του 1911 έτσι και ο νέος νόμος δεν συνδέει το *copyright* με την τήρηση συγκεκριμένου τύπου καταχώρησης. Ο νόμος του 1988 δημιούργησε ειδικό δικαστήριο «*Copyright Tribunal*» ως αρμόδιο για όλες τις υποθέσεις *copyright*. Ενδιαφέρον είναι εξάλλου ότι ο νέος νόμος προσπάθησε να ενεργοποιήσει τις υποχρεώσεις της Αγγλίας που απέρρεαν από το άρθρο 6 δις της Σύμβασης της Βέρνης. Περιέλαβε (Μέρος 1, Κεφάλαιο IV, Sect. 77-85) ορισμένα (τέσσερα) και υπό περιορισμούς ηθικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα αναγνώρισης ως δημιουργού ή σκηνοθέτη, το δικαίωμα κατά της υποτιμητικής χρησιμοποίησης του έργου, κατά της κακής απόδοσης του έργου και ένα περιορισμένο δικαίωμα διαφύλαξης της ιδιωτικής σφαίρας (*privacy*) στις περιπτώσεις φωτογραφιών και κινηματογραφικών έργων.

2. Η.Π.Α.

Στο άρθρο 1 παρ. 8 του Αμερικανικού Συντάγματος του 1788 ορίζεται ότι «Το Κογκρέσσο έχει την εξουσία να προωθεί την πρόοδο των επιστημών και των χρήσιμων τεχνών, εξασφαλίζοντας για ορισμένο χρόνο στους δημιουργούς και εφευρέτες το αποκλειστικό δικαίωμα στα σχετικά έργα τους και τις ανακαλύψεις τους». Αν και ωστόσο, μετά την ανεξαρτησία τους, οι ΗΠΑ ανέπτυξαν δικό τους δίκαιο copyright, με πρώτο νομοθέτημα την Act της 31 Μαΐου 1790.

Μεταγενέστερα εκδόθηκε η Copyright Act του 1909, όπως τροποποιήθηκε και ίσχυσε μέχρι το 1977 και η Copyright Act της 19 Οκτωβρίου 1976 που άρχισε να ισχύει από 1 Ιανουαρίου 1978 ως συνολική μεταρρύθμιση τον νόμου του 1909. Πέρα από νομοθετήματα ρύθμισης ειδικών θεμάτων, όπως οι Sound Recording Amendment Act του 1971, Computer Software Copyright Act του 1980, Record Rental Amendment του 1984, Satellite Home Viewer Act του 1988, Visual Artists Rights Act του 1990, μεταρρύθμιση του νόμου του 1976 επέφερε η Berne Convention Implementation Act του 1988 που εναρμόνισε σε ορισμένα σημεία το ισχύον δίκαιο σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βέρνης που άρχισε να ισχύει την 1 Μαρτίου 1989. Βασική ιδιορρυθμία του αμερικανικού δικαίου είναι το τυπικό σύστημα της καταχώρησης των έργων ή καταγραφής των μεταβιβάσεων και η κατάθεση αντιγράφων. Η τήρηση του τύπου της καταχώρησης (registration), -αν και υπό το καθεστώς του νόμου του 1909 η παράλειψή της δεν έφθανε μέχρι την απώλεια προστασίας του copyright, υπό το ισχύον δίκαιο η καταχώρηση είναι προϋπόθεση για έγερση αγωγής για παράβαση copyright, εκτός από αγωγές για παραβάσεις copyright έργων της Σύμβασης της Βέρνης, των οποίων η χώρα προέλευσης δεν είναι οι Η.Π.Α. Στοιχεία συμβολικά που πρέπει να επιθέτονται στα αντίγραφα και στα φωνογραφικά έργα είναι η λέξη Copyright ή το ισοδύναμο © ή για φωνογραφήματα (xpm). Η παράλειψη τον συμβόλου για μεν τα έργα που δημοσιεύθηκαν πριν την 1 Μαρτίου 1989, - εφόσον η παράλειψη ήταν αδικαιολόγητη, παύει η προστασία τους και γίνονται κοινό κτήμα. Για τα έργα που δημοσιεύονται μετά την 1 Μαρτίου 1989, η παράλειψη του συμβόλου δεν επιτρέπει άμυνα κατά του αιτήματος του παραβάτη και μετριασμό της αποζημίωσης. Η εισδοχή των Η.Π.Α. στη Σύμβαση της Βέρνης είχε την ιδιορρυθμία της λεγόμενης μινιμαλιστικής προσέγγισης, με την οποία οι Η.Π.Α. δικαιούνται ν' αποκλείουν προς το παρόν την εφαρμογή του άρθρου 6 δις της Διεθνούς Σύμβασης στο εθνικό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας, που αφορά την προστασία των ηθικών δικαιωμάτων.

Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Ο.Π.Ι.)

α) Με το νόμο 2121/93 για την πνευματική ιδιοκτησία (αρθρ. 69), όπως ισχύει μετά το άρθρ. 8 παρ. 13, 14 Ν. 2557/97), ιδρύθηκε ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας.

β) Σκοποί του Οργανισμού είναι: α) η προστασία των πνευματικών δημιουργών και δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων, β) η εποπτεία των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης, γ) η εφαρμογή του νόμου και των συναφών διεθνών συμβάσεων, δ) η νομοπαρασκευαστική εργασία σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων και ε) γενικά η εκπροσώπηση της Ελλάδος σε όλους τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς καθώς και στα Όργανα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Παράπλευρες δραστηριότητες του Ο.Π.Ι. είναι η ενημέρωση και επιμόρφωση νομικών και διοικητικών, ως και δημιουργών και δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων σε θέματα γενικά πνευματικής

ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων με διοργάνωση σεμιναρίων. Ο νόμος ρητά αποκλείει από τους σκοπούς του Ο.Π.Ι. τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων.

Ο ίδιος ο Νόμος σε πολλές διατάξεις παρεμβάλλει τον Ο.Π.Ι. προς διευκόλυνση της άσκησης των δικαιωμάτων και της προστασίας των δικαιούχων (π.χ. άρθρ. 18 § 4, 8, 35 § 4, 54 § 9).

γ) Από άποψη νομικής φύσης, ο Ο.Π.Ι. είναι κοινωφελές νομικό, πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με έδρα την Αθήνα και διοικείται από διοικητικό συμβούλιο που διορίζεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού. Επιχορηγείται από διάφορες πηγές (ποσοστιαία συμμετοχή σε ακαθάριστες εισπράξεις των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης, από τον κρατικό προϋπολογισμό ή από πιστώσεις του Υπουργείου Πολιτισμού), δεν υπάγεται στο δημόσιο τομέα ούτε στις διατάξεις του δημόσιου λογιστικού και απολαμβάνει των ατελειών και των οικονομικών και ουσιαστικών προνομίων του Δημοσίου.

Ο χρονικός περιορισμός. Διάρκεια προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας

α. Ο κανόνας

Η διάρκεια προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας καλύπτει τη ζωή του δημιουργού και εξακολουθεί για εβδομήντα (70) χρόνια μετά το θάνατό του (άρθρ. 29 παρ. 1 ν. 2121/93), όπως ισχύει μετά το αρθρ. 8 5 ν 2557/97). Ο υπολογισμός των εβδομήντα χρόνων αρχίζει από την 1η Ιανουαρίου του χρόνου, που ακολουθεί το θάνατο του δημιουργού. Η αυτή διάρκεια προστασίας, ισχύει και για τα συλλογικά έργα, που εκτείνεται όσο η ζωή εκείνου που έχει την πνευματική διεύθυνση του έργου και εβδομήντα χρόνια από το θάνατό του.

Ο χρονικός αυτός περιορισμός της πνευματικής ιδιοκτησίας, σε αντίθεση με το χρονικά απεριόριστο δικαίωμα της κυριότητας στα πράγματα, δικαιολογείται από το συμφέρον της ολότητας σε κάποιο χρονικό σημείο να μπορεί να γίνει το έργο κτήμα της ανθρωπότητας. Ωστόσο, ο χρονικός αυτός περιορισμός ή ο περιορισμός των εβδομήντα χρόνων, αν και είναι βήμα προόδου σε σχέση με την κλασική διάρκεια των πενήντα χρόνων, δεν μπορεί εύκολα να θεμελιωθεί χωρίς τη μορφή κάποιας αυθαιρεσίας. Ένα από τα προβλήματα που σήμερα προβάλλουν είναι ότι με την πάροδο της διάρκειας προστασίας να μεν το έργο πέφτει στο κοινό πολιτιστικό απόθεμα, ελευθερωμένο από μονοπωλιακή εκμετάλλευση, όμως στην πραγματικότητα δεν είναι η ανθρωπότητα που κερδίζει ελεύθερο το έργο, αλλά εκείνες οι επιχειρήσεις που έχουν την οικονομική δυνατότητα και τεχνική οργάνωση για ελεύθερο πια πολλαπλασιασμό, δημόσια εκτέλεση και γενικά για περιουσιακή εκμετάλλευση του έργου, de facto αποκλειστική κάρπωση του έργου. Γι' αυτό αναζητούνται ή εφαρμόζονται συστήματα που ρυθμίζουν την περιουσιακή εκμετάλλευση των έργων όταν γίνουν κοινό κτήμα. Έτσι το σύστημα του *domaine d'etat* θεωρεί το Δημόσιο ως κύριο του έργου μετά τη λήξη της διάρκειας προστασίας του, ενώ το σύστημα του *domaine public payant* επιτρέπει την ελεύθερη εκμετάλλευση του έργου, υπό τον όρο καταβολής ορισμένου ποσοστού επί των εισπράξεων στους συγγενείς και τους δημιουργούς στο σύνολό τους, εκπροσωπούμενους από τους συλλογικούς φορείς των συμφερόντων τους.

Η προστασία του έργου αρχίζει με τη δημιουργία του και την εμφάνισή του με οποιοδήποτε τρόπο στον εξωτερικό κόσμο. Παρερχομένης της διάρκειας προστασίας παύει η έννομη προστασία ως προς όλο το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, ως προς όλα τα δικαιώματα της δέσμης, περιουσιακά και ηθικά. Η μονιστική αντίληψη δέχεται το αποτέλεσμα ως ενιαίο για όλα τα δικαιώματα, ενώ η δυαδική θεωρεί το ηθικό δικαίωμα αιώνιο και απαράγραπτο και δέχεται χρονικό

περιορισμό μόνο ως προς το περιουσιακό δικαίωμα.

Προκειμένου να προστατευθούν τα δικαιώματα αναγνώρισης της πατρότητας και ακεραιότητας του έργου μετά τη λήξη της διάρκειας προστασίας, το Δημόσιο εκπροσωπούμενο από τον Υπουργό Πολιτισμού μπορεί ν' ασκεί τα δικαιώματα αυτά (άρθρ. 29 παρ. 2). Έτσι αποτρέπεται η αλλοίωση της ταυτότητας του εθνικού πολιτιστικού πλούτου, έργων κυρίως μείζονος σημασίας.

Η χρονική διάρκεια προστασίας η οριζόμενη στο νόμο είναι νόμιμη προθεσμία, η λήξη της οποίας μπορεί ν' ανασταλεί με νόμο, π.χ. λόγω δικαιοστασίου.

Ο κανόνας της διάρκειας προστασίας διασπάται με εξαιρέσεις που αφορούν σε διαφορετική αφετηρία ή σε διαφορετική χρονική έκταση.

β. Εξαιρέσεις λόγω διαφορετικής αφετηρίας

1. Στα έργα συνεργασίας η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί όσο η ζωή του τελευταίου επιζώντος δημιουργού και εβδομήντα χρόνια μετά το θάνατό του, που υπολογίζονται από την 1^η Ιανουαρίου του έτους που έπεται του θανάτου του τελευταίου επιζώντος δημιουργού (άρθρ 30 ν. 2121/1993, όπως ισχύει μετά το άρθρ. 8 § 6 ν 2557/1997).

2. Στα ανώνυμα ή ψευδώνυμα έργα η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί εβδομήντα χρόνια από την 1η Ιανουαρίου του έτους που έπεται εκείνου κατά το οποίο το έργο κατέστη νομίμως προσιτό στο κοινό. Αν πριν παρέλθει η περίοδος αυτή ο δημιουργός αποκαλύψει την ταυτότητά του ή το ψευδώνυμο που χρησιμοποίησε δεν αφήνει καμία αμφιβολία ως προς την ταυτότητά του, τότε εφαρμόζεται ο γενικός κανόνας του άρθρου 29, δηλαδή η προστασία, διαρκεί όσο ζει, και 70 χρόνια μετά το θάνατό του (άρθρ. 31 § 1, όπως ισχύει μετά το άρθρ. 8 § 7 ν. 2557/1997).

3. Για έργα που δημοσιεύονται σε τόμους, τμήματα, τεύχη, αριθμούς ή επεισόδια και η διάρκεια προστασίας έχει αφετηρία το πότε το έργο κατέστη νομίμως προσιτό στο κοινό, η διάρκεια προστασίας υπολογίζεται για κάθε μέρος χωριστά (άρθρ. 31 § 2, όπως ισχύει μετά το άρθρ. 8 § 7 ν. 2557/1997).

4. Στα οπτικοακουστικά έργα η διάρκεια προστασίας λήγει εβδομήντα χρόνια μετά το θάνατο του τελευταίου επιζώντος μεταξύ των ακολούθων προσώπων: του κύριου σκηνοθέτη, του σεναριογράφου, του συγγραφέα διαλόγων και του συνθέτη μουσικής που γράφτηκε ειδικά για να χρησιμοποιηθεί στο οπτικοακουστικό έργο (άρθρ. 31 § 3 όπως ισχύει μετά το άρθρ. 8 παρ. 7 ν. 2557/1997).

5. Επί έργων «άφαντων δημιουργών» η εβδομηκονταετία πρέπει να θεωρηθεί ότι αρχίζει από την 1η Ιανουαρίου του χρόνου που ακολουθεί εκείνο το χρονικό σημείο το οποίο η δικαστική απόφαση που κήρυξε την αφάνεια όρισε ως χρόνο έναρξης της αφάνειας (άρθρ. 40 ΑΚ σε συνδυασμό με άρθρ 29 ν. 2121/1993 όπως ισχύει).

γ. Εξαιρέσεις λόγω διαφορετικής έκτασης

Η προστασία του δικαιώματος πρώτης δημοσίευσης ή παρουσίασης στο κοινό προηγουμένως αδημοσίευτων, έργων, των οποίων η διάρκεια προστασίας έχει λήξει, είναι είκοσι πέντε (25) έτη από τη στιγμή της δημοσίευσης ή παρουσίασης στο κοινό και αρχίζει από την 1η Ιανουαρίου του έτους που έπεται την πρώτη νόμιμη δημοσίευση ή παρουσίαση στο κοινό (άρθρο 51Α εδ. 2).

Έννομη προστασία

Ο νόμος προστατεύει το «δημιουργό» σε σχέση με το έργο του. Δεν προστατεύονται τα έργα αυτά καθεαυτά. Δεν καθιερώνεται δηλαδή η λεγόμενη

«προστασία μνημείων».

Η προστασία του δημιουργού έργου πνευματικής ιδιοκτησίας και των φορέων συγγενικών δικαιωμάτων γίνεται μ' ένα φάσμα αξιώσεων, κυρώσεων, προληπτικών ή κατασταλτικών μέτρων που θεμελιώνονται τόσο σε διατάξεις της νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας όσο και σε γενικές διατάξεις αστικού δικαίου, ποινικού δικαίου, δικαίου περί αθέμιτου ανταγωνισμού. Το φάσμα αυτό προστασίας δικαιολογείται από την πολυμορφία των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την έννομη σχέση δημιουργού-έργου και από την πληθώρα των τρωτών σημείων που έχει γενικά το πνευματικό δημιούργημα, που, ενώ χαρακτηρίζεται «ιδιοκτησία», είναι άυλη ακόμα για τον ίδιο το δημιουργό του, και έχει τη δυνατότητα της απανταχού κινητικότητάς του μέσα σε ελάχιστο χρόνο, αν σκεφθεί κανείς π.χ. τη δυνατότητα αναμετάδοσης ενός μουσικού έργου μέσω δορυφόρου σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Μέτρα πρόληψης της προσβολής δικαιώματος

Το κεφάλαιο δέκατο του νόμου 2121 (αρθρ. 59-64) αναφέρεται σε *προληπτικά* μέτρα προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Τέτοια μέτρα είναι:

Διοικητικής φύσεως, όπως η επιβολή και τήρηση προδιαγραφών για συσκευές ή άλλο υλικό αναπαραγωγής (αρθρ. 59), η επιβολή χρήσης συστημάτων ελέγχου της έκτασης και συχνότητας αναπαραγωγής (αρθρ. 60), κυκλοφορία μόνο με ενδείξεις ελέγχου (αρθρ. 61), απαγόρευση αποκωδικοποίησης προγραμμάτων (αρθρ. 62), επιβολή προστίμου, όπως π.χ. προβλέπουν οι διατάξεις του αρθρ. 4 ν. 2328/ 1995 για το νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας και το άρθρο 16 ν. 2644/1998 για την παροχή συνδρομητικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών υπηρεσιών από τον Υπουργό Τύπου και ΜΜΕ, ή ανάκλησης της άδειας ραδιοτηλεοπτικών σταθμών.

Αστυνομικής φύσεως, όπως παρέμβαση της αστυνομικής αρχής κατόπιν εισαγγελικής εντολής για αποτροπή επικείμενης τέλεσης πράξης προσβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας για χωρίς άδεια του δημιουργού δημόσια εκτέλεση θεατρικού, κινηματογραφικού ή μουσικού έργου.

Προληπτικής δικαστικής φύσεως, όπως ασφαλιστικά μέτρα, εφόσον πιθανολογείται κίνδυνος, χωρίς να είναι αναγκαίος ο ειδικός προσδιορισμός των συγκεκριμένων έργων. Μεταξύ των μέτρων που διατάσσει το Μονομελές Πρωτοδικείο είναι και η συντηρητική κατάσχεση των σχετικών αντικειμένων ή η αναλυτική απογραφή τους (αρθρ. 64).

Αστικές κυρώσεις

α) Σε κάθε περίπτωση προσβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας ή του συγγενικού δικαιώματος, ο δημιουργός ή ο δικαιούχος του συγγενικού δικαιώματος μπορεί να αξιώσει την αναγνώριση του δικαιώματός του, την άρση της προσβολής και την παράλειψή της στο μέλλον (αρθρ. 65 παρ. 1).

Η αναγνώριση είναι στοιχείο του απόλυτου χαρακτήρα του δικαιώματος. Με την αξίωση για άρση παραμερίζεται η ήδη γενόμενη προσβολή, ενώ η αξίωση για παράλειψη λειτουργεί ως δραστικό μέτρο της προληπτικής αλλά και της αποτρεπτικής έννομης προστασίας κατά του κινδύνου επανάληψης προσβολής των απόλυτων δικαιωμάτων. Το δικαστήριο καταδικάζοντας για παράλειψη απειλεί για κάθε παράβαση χρηματική ποινή 300.000-1.000.000 δρχ. ή προσωπική κράτηση έως ένα έτος (αρθρ. 65 παρ. 4).

β) Ο νόμος προβλέπει αξιώσεις για αποζημίωση και ικανοποίηση ηθικής βλάβης. Η

αποζημίωση δεν μπορεί να είναι κατώτερη από το διπλάσιο της αμοιβής που συνήθως ή κατά νόμο καταβάλλεται για το είδος εκμετάλλευσης που έκανε χωρίς άδεια ο υπόχρεος (άρθρ.65 παρ. 2). Αντί για αποζημίωση, και χωρίς να απαιτείται υπαιτιότητα του υποχρέου, ο δημιουργός ή δικαιούχος του συγγενικού δικαιώματος μπορεί να ζητήσει τον πλουτισμό από τον υπόχρεο (αρθρ. 65 παρ. 3).

γ) Οι ίδιες αστικές κυρώσεις εφαρμόζονται αναλόγως και όταν ο οφειλέτης δεν καταβάλλει σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης την αμοιβή που προβλέπεται στο αρθρ. 18 § 3 (άρθρ. 3 § 11 ν. 2435/1996).

Ποινική προστασία

Η ποινική προστασία κατά της παράνομης εκμετάλλευσης έργου που είναι αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας ή προστατευόμενων συγγενικών δικαιωμάτων, όπως οι παράνομες πράξεις εξειδικεύονται στο νόμο, έχει ιδιαίτερα ενταθεί σε σχέση με την πράγματι ανύπαρκτη ποινική προστασία που διασφάλιζε το άρθρο 16 του παλαιού ν. 2387.

Με πλέγμα ποινικών αδικημάτων με μορφή πλημμελήματος μέχρι κακουργήματος και με βαριές στερητικές της ελευθερίας ποινές, από φυλάκιση μέχρι κάθειρξη, και μεγάλες χρηματικές ποινές, προσπάθησε ο νέος νομοθέτης να ανταποκριθεί στις ανάγκες πάταξης της πειρατείας των πνευματικών δημιουργημάτων και του ιδιαίτερου αντικειμένου των συγγενικών δικαιωμάτων.

2.ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Γενικά

Η Βιβλιοθήκη προωθεί χωρίς πολιτικές, θρησκευτικές, φυλετικές ή άλλες διακρίσεις τη γνώση, την πληροφορία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Για την επίτευξη των στόχων της η βιβλιοθήκη, μεταξύ άλλων:

- λειτουργεί ως τοπικό κέντρο πληροφόρησης, που εξασφαλίζει στους χρήστες της πρόσβαση σε κάθε είδους γνώση και πληροφορία.
- ενισχύει την αναγνωσιμότητα και κάθε είδους σχετική μορφωτική και πολιτιστική δραστηριότητα
- παρέχει ειδικές υπηρεσίες και υλικό σε όσους χρήστες δεν μπορούν, για οποιονδήποτε λόγο, να χρησιμοποιήσουν τις συνήθεις υπηρεσίες και το υπάρχον υλικό της Βιβλιοθήκης όπως: ξενόγλωσσες μειονότητες, άτομα με ειδικές ανάγκες ή άτομα που βρίσκονται σε νοσοκομεία, φυλακές κ.λπ..
- ενεργεί προς κάθε κατεύθυνση για την εκπλήρωση της αποστολής της.

Η εφαρμογή των σκοπών αυτών, οι οποίοι συνάδουν με τη διακήρυξη της Unesco για τις Βιβλιοθήκες συνιστούν τον κεντρικό άξονα πάνω στον οποίο στηρίζεται ο Κανονισμός Λειτουργίας των Βιβλιοθηκών και δημιουργούν το ενιαίο πλαίσιο λειτουργίας τους.

Απαγόρευση λογοκρισίας και Κανονισμός Λειτουργίας Βιβλιοθηκών

Στον ελληνικό Κανονισμό Λειτουργίας Δημοσίων Βιβλιοθηκών παρουσιάζεται μια τοποθέτηση υπέρ μιας πολιτικής ελεύθερης πρόσβασης στο υλικό της βιβλιοθήκης και

στις προσφερόμενες υπηρεσίες. Ο χρήστης χρησιμοποιεί το υλικό των ανοικτών συλλογών χωρίς περιορισμό (άρ. 3.1.) Κατά το άρθρο 2.1.2, το υλικό των συλλογών της βιβλιοθήκης και οι υπηρεσίες της πρέπει να αντανακλούν τις τρέχουσες τάσεις και την εξέλιξη της κοινωνίας, καθώς και τη μνήμη της ανθρώπινης προσπάθειας και φαντασίας, χωρίς να υπόκεινται σε καμία ιδεολογική, πολιτική ή θρησκευτική προκατάληψη ούτε σε εμπορικές πιέσεις. Κατά το 2.1.3, η βιβλιοθήκη έχει το δικαίωμα, στην περίπτωση της πρόσκτησης υλικού από δωρεές, να επιλέγει ποια τεκμήρια από τη δωρεά θα εντάξει στη συλλογή της και να μην αποδέχεται δωρεές που γίνονται με προφανή σκοπό πολιτικής ή θρησκευτικής προπαγάνδας.

Ρητά, επίσης με το άρθρο 2.1.2 ορίζεται ότι σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, η βιβλιοθήκη οφείλει να αποφεύγει (=να λογοκρίνει) συγκεκριμένο υλικό: «..Πρέπει με κάθε τρόπο να αποφεύγεται παντός είδους υλικό που έχει προφανή σκοπό το θρησκευτικό προσηλυτισμό, την πολιτική προπαγάνδα, την υποβολή μίσους, την προσβολή συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού και την εμπορική κερδοσκοπία». Επίσης, η βιβλιοθήκη βαρύνεται και με την διασφάλιση του υλικού της από την οποιαδήποτε ένταξη περιεχομένου προσβλητικού προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες (άρ. 4).

Ως προς τη δυνατότητα απόσυρσης υλικού και εκεί οι βιβλιοθηκονόμοι μπορούν να εξασκήσουν την κρίση τους και να αποσύρουν υλικό, ανάλογα με τον τυχόν επαναπροσδιορισμό των σκοπών και των στόχων της βιβλιοθήκης, με την παλαιότητα του υλικού και την ανάγκη επικαιροποίησης, ανάλογα επίσης με την περιορισμένη ή ανύπαρκτη παρούσα και μελλοντική χρήση του ή με το αναχρονιστικό περιεχόμενο του υλικού και την εγκυρότητα ή ακρίβεια της πληροφόρησης που παρέχει το υλικό που κρίνεται προς απόσυρση ή όχι (άρ. 2.6).

Μια ειδικότερη μορφή περιορισμού πρόσβασης, τέλος, είναι εκείνη που αφορά την πρόσβαση σε κλειστές συλλογές, όπου μπορούν να ενταχθούν σπάνια και πολύτιμα τεκμήρια, χειρόγραφα, παλαιότυπα, αρχεία, δημοσιεύσεις περιορισμένου αριθμού αντιτύπων κλπ. Εκεί πρόσβαση κατά τον κανονισμό έχουν μόνο οι υπάλληλοι της βιβλιοθήκης, αλλά προβλέπονται και ειδικοί όροι χρήσης τους από το κοινό κατά τον εσωτερικό οδηγό λειτουργίας της βιβλιοθήκης (άρ. 3.1). Η πρόσβαση σε «ευαίσθητα» τεκμήρια εθνικού χαρακτήρα απαιτεί την προγενέστερη έγκριση του εφορευτικού συμβουλίου και της αρμόδιας αρχής της Πολιτείας.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι βιβλιοθήκες και οι βιβλιοθηκονόμοι, φυσικά, δεν φέρουν μια απόλυτη υποχρέωση να μην προβαίνουν σε λογοκρισία στην Ελλάδα. Το αντίθετο, είναι υποχρεωμένοι να απαλλάξουν τη βιβλιοθήκη από υλικό που μπορεί να κριθεί ακατάλληλο για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω. Οι λέξεις βέβαια «προσηλυτισμός» (θρησκευτικός, απαγορευμένος ούτως ή άλλως από το Σύνταγμα), «προπαγάνδα» (πολιτική), «μίσος», «προσβολή ομάδων», «κερδοσκοπία» είναι λέξεις με ιδιαίτερα έντονο «χαρακτήρα»-λογικά, θα πρέπει δύσκολα ο βιβλιοθηκονόμος να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι κάποιο υλικό πρέπει να μη φτάσει ποτέ ή να αποσυρθεί από τη βιβλιοθήκη. Από την άλλη μεριά, είναι μόνο λέξεις, επιδεχόμενες ερμηνεία κατά τα κριτήρια του βιβλιοθηκονόμου, ο οποίος στο σημείο αυτό είναι, τελικά, μόνος με τη συνείδησή του.

Αυτό που έχει επίσης ενδιαφέρον είναι ότι στον κανονισμό αποφεύγεται να δοθεί κατά πόσο μπορεί να λογοκριθεί υλικό με βάση άλλα κριτήρια, όπως «αντίθετο στα χρηστά ήθη», «επικίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια», «πορνογραφικό υλικό», «υλικό με αποδεδειγμένα ψευδείς πληροφορίες», «υλικό αμφιβόλου αισθητικής αξίας» κλπ. Παρατίθενται εδώ έννοιες αόριστες, χωρίς φυσικά να υποστηρίζεται ότι

έπρεπε να συμπεριληφθούν στα κριτήρια πρόσκτησης της βιβλιοθήκης. Από την άλλη μεριά, για την πορνογραφία ειδικά, για παράδειγμα, υπήρξαν πολύ σοβαρά προβλήματα με τις βιβλιοθήκες στις ΗΠΑ, ενώ η ιστορία της λογοκρισίας του βιβλίου είναι πολύ παλιά. Ίσως στον κανονισμό προτιμήθηκε συνειδητά να περιορισθεί η λογοκρισία σε πολύ «φανερές» περιπτώσεις ακαταλληλότητας υλικού. Ταυτόχρονα, είναι σχεδόν σίγουρο ότι και για αυτά τα κριτήρια θα μπορούσαν να υπάρχουν σοβαρές αντιρρήσεις. Τι σημαίνει, πχ, υλικό που υποβάλλει μίσος, υλικό που είναι ξεπερασμένο, υλικό που θα έχει πιθανώς περιορισμένη μελλοντική χρήση; Κατά πόσο κατηγορίες σαν και αυτές επιτρέπουν ένα μεγάλο περιθώριο όχι μόνο ελευθερίας, αλλά και κατάχρησης αυτής; Προφανώς, το ζήτημα της λογοκρισίας στις βιβλιοθήκες είναι πάρα πολύ σημαντικό και οι βιβλιοθηκονόμοι θα πρέπει να είναι πάρα πολύ προσεκτικοί στις σχετικές επιλογές τους.

Πάντως, στον ελληνικό κανονισμό δεν υπάρχει εγγεγραμμένη η βασική αρχή ότι η λογοκρισία απαγορεύεται. Ίσως, όμως, η βασική συνταγματική αρχή να αρκεί για να θεωρηθεί αυτό δεδομένο, λόγω και της μακράς ιστορίας της διάταξης στην ελληνική έννομη τάξη. Η ερμηνεία του κανονισμού στα θέματα λογοκρισίας οπωσδήποτε πρέπει να γίνεται με βάση την συνταγματική αρχή της απαγόρευσης της λογοκρισίας, άρα το βάρος της απόδειξης της βασιμότητας των αιτιών απόσυρσης υλικού, ή μη συμπερίληψης υλικού στη βιβλιοθήκη πάντοτε θα επιρρίπτεται στον υπεύθυνο βιβλιοθηκονόμο.

Οι βιβλιοθήκες ήταν πάντοτε ο χώρος όπου ο αναγνώστης έβρισκε τις πληροφορίες που αναζητούσε ελεύθερα και δωρεάν. Τα αρχεία και οι βιβλιοθήκες αποτελούν άλλωστε θεματοφύλακα της πνευματικής κληρονομιάς και αναγκαίο μέσο για μόρφωση και έρευνα. Στο πεδίο της μεταβιομηχανικής κοινωνίας, η ψηφιακή τεχνολογία δίνει τη δυνατότητα να καταγράψουμε, να αποθηκεύσουμε και να διασώσουμε τη συλλογική μνήμη της ανθρωπότητας, ενώ από την άλλη πλευρά η τεχνολογική αυτή εξέλιξη υπαγορεύει νέες μορφές τέχνης, νέες μορφές έκφρασης, νέους τρόπους διάδοσης, αλλά και νέους κινδύνους για το δημιουργό.

Το διαδίκτυο λειτουργεί ως μια μεγάλη δυνατότητα διάδοσης των έργων και των πληροφοριών, αλλά συγχρόνως και ως απειλή για την πνευματική ιδιοκτησία. Η πρόσφατη ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (30-9-2005) έρχεται να υλοποιήσει το όραμα της Ευρώπης για τη δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης με στόχο τη διάσωση της ευρωπαϊκής πνευματικής κληρονομιάς. Τα ευρωπαϊκά αρχεία, οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία περιέχουν σημαντικό υλικό που αναδεικνύει την πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία της Ευρώπης. Η δημιουργία on line βιβλιοθηκών θα καταστήσει δυνατή την εύκολη πρόσβαση στο ψηφιακό περιεχόμενο και κυρίως θα επιτρέψει τη διατήρησή του, γεγονός που έχει τεράστια ιδεολογική και πολιτική σημασία, τώρα που η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει τη δυνατότητα προσέγγισης μη χριστιανικών κρατών και πολιτισμών.

Η πνευματική ιδιοκτησία βρισκόταν πάντοτε πάνω σε ένα σταυροδρόμι, γιατί ήταν δύσκολο να βρεθεί η ισορροπία ανάμεσα στο δημιουργό και στην ολότητα. Η διπλή αυτή πτυχή διαγράφεται στο άρθρο 27 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: «(1) Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της. (2) Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και τα υλικά συμφέροντά του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του».

Η κλασική αντίληψη που έχει επικρατήσει θεωρεί ότι η πνευματική ιδιοκτησία συνιστά τον πιο πρόσφορο τρόπο χρηματοδότησης της πνευματικής δημιουργίας, αποτελεί κίνητρο για πολιτιστική ανάπτυξη, ενώ έχει τεράστια οικονομική σημασία,

αφού οι πολιτιστικές επιχειρήσεις συμβάλλουν σημαντικά στο εθνικό εισόδημα και πιο συγκεκριμένα σε ποσοστό το οποίο υπερβαίνει το 5% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν.2121/1993, η πνευματική ιδιοκτησία περιλαμβάνει δύο επιμέρους δικαιώματα, το ηθικό και το περιουσιακό δικαίωμα και ότι από τα δικαιώματα αυτά, το μεν ηθικό δικαίωμα έχει προσωπικό χαρακτήρα και αποσκοπεί στην προστασία του προσωπικού δεσμού του δημιουργού με το έργο του, ενώ το περιουσιακό έχει οικονομική αξία και είναι δεκτικό εκμετάλλευσης. Τα δικαιώματα αυτά χαρακτηρίζονται από το νόμο ως αποκλειστικά και απόλυτα και περιλαμβάνουν τις εξουσίες που απαριθμούνται ενδεικτικά στα άρθρα 3 και 4. Το άρθρο 3 έχει εναρμονισθεί πλήρως με την Οδηγία 2001/29 για την κοινωνία της πληροφορίας και έτσι προβλέπονται ρητά τα λεγόμενα ψηφιακά δικαιώματα, δηλαδή το δικαίωμα αναπαραγωγής, το δικαίωμα διανομής και το δικαίωμα παρουσίας/ διάθεσης στο κοινό, παράλληλα με τα άλλα περιουσιακής φύσεως δικαιώματα τα οποία δίνουν στο δημιουργό την εξουσία να επιτρέπει ή να απαγορεύει την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό, τη δημόσια εκτέλεση, τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση κλπ (βλ. άρθρο 3 παρ. 1 Ν. 2121/1993, όπως ισχύει).

Για την προστασία του δημιουργού και των άλλων δικαιούχων στο διαδίκτυο προβλέπονται επίσης υποχρεώσεις κατάλληλης έννομης προστασίας κατά της εξουδετέρωσης των τεχνολογικών μέτρων, καθώς και κατά των παρανόμων δραστηριοτήτων που αλλοιώνουν τις ηλεκτρονικές πληροφορίες διαχείρισης των δικαιωμάτων, ενώ θεσπίζονται κυρώσεις και μέσα έννομης προστασίας κατά της προσβολής των δικαιωμάτων.

Η ελληνική νομοθεσία ακολουθεί το ηπειρωτικό/ ευρωπαϊκό σύστημα πνευματικής ιδιοκτησίας. Βασίζεται σε παραδοσιακές αρχές, όπως η «αρχή της αλήθειας» (θεωρία του δημιουργού) με βάση την οποία αρχικός δικαιούχος είναι ο δημιουργός – φυσικό πρόσωπο που μπορεί πάντως να μεταβιβάσει το περιουσιακό του δικαίωμα ή ορισμένες εξουσίες από αυτό σε τρίτους που επιθυμούν να αξιοποιήσουν το έργο του. Είναι γεγονός ότι το σύστημα της πνευματικής ιδιοκτησίας αναγνωρίζει στο δημιουργό μία μεγάλη δύναμη γιατί του δίνει το αποκλειστικό και απόλυτο δικαίωμα να επιτρέπει ή να απαγορεύει την εκμετάλλευση του έργου του, εξασφαλίζοντάς του τα οικονομικά οφέλη τα οποία του δίνουν τη δυνατότητα να ζήσει και να συνεχίσει τη δημιουργία. Με ειδικές όμως ρυθμίσεις η πνευματική ιδιοκτησία υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς που αφορούν τη διάρκεια και την έκταση του δικαιώματος. Στο Προοίμιο της Συνθήκης για την Πνευματική Ιδιοκτησία αναγνωρίζεται ρητά η ανάγκη διατήρησης ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων των δημιουργών και του ευρύτερου δημόσιου συμφέροντος, ειδικότερα όσον αφορά την εκπαίδευση, την έρευνα και την πρόσβαση στις πληροφορίες, όπως αυτό εκφράζεται στη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (Ν. 3184/2003 «Κύρωση της Συνθήκης του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας για την Πνευματική Ιδιοκτησία» ΦΕΚ Α' 228/26.9.2003).

Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, η προστασία διαρκεί όλη τη ζωή του δημιουργού και εβδομήντα χρόνια μετά το θάνατό του. Η διάρκεια αυτή ισχύει τόσο για το ηθικό όσο και το περιουσιακό δικαίωμα. Μετά την πάροδο του χρόνου αυτού το έργο πέφτει στο δημόσιο τομέα και η εκμετάλλευση ή γενικότερα η χρήση του είναι ελεύθερη με την επιφύλαξη της άσκησης από το Δημόσιο, εκπροσωπούμενο από τον Υπουργό Πολιτισμού, των εξουσιών αναγνώρισης της πατρότητας και περιφρούρησης της ακεραιότητας του έργου που απορρέουν από το ηθικό δικαίωμα. Κατά συνέπεια τα έργα για τα οποία έχει λήξει η διάρκεια προστασίας μπορούν να γίνουν αντικείμενο οποιασδήποτε χρήσης στο πλαίσιο της λειτουργίας των βιβλιοθηκών χωρίς να είναι αναγκαία η άδεια του δικαιούχου, εκτός αν υπάρχει ενδεχόμενο εφαρμογής άλλων

διατάξεων , όπως η νομοθεσία με για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (Ν.3028/2002 « Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς ΦΕΚ Α΄ 153/28.6.2002). Το υλικό που έχει πέσει στο δημόσιο τομέα μπορεί ελεύθερα να ψηφιοποιηθεί και να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο της λειτουργίας της ψηφιακής βιβλιοθήκης. Για υλικό όπως που δεν ανήκει στο δημόσιο τομέα η ψηφιακή αναπαραγωγή και διάθεση χρειάζεται την άδεια του δημιουργού, εκτός αν η συγκεκριμένη χρήση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των περιορισμών ή ορισμένων άλλων αρχών που οριοθετούν το δικαίωμα.

Οι περιορισμοί που αφορούν την έκταση του περιουσιακού δικαιώματος προβλέπονται ρητά στο νόμο (άρθρα 18 – 28Γ Ν. 2121/1993, όπως ισχύει) και δικαιολογούνται για λόγους κοινωνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής, αποβλέπουν στην προστασία του δημοσίου συμφέροντος, στην ανάγκη πληροφόρησης του κοινού και γενικά εξυπηρετούν ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Ορισμένες ρυθμίσεις αφορούν ειδικά τις βιβλιοθήκες, ενώ άλλες έχουν έμμεση σχέση με τη λειτουργία τους.

Περαιτέρω αξίζει να σημειωθεί ότι τα όρια της προστασίας με την πνευματική ιδιοκτησία πηγάζουν και από το βασικό κανόνα διάκρισης μεταξύ μορφής και ιδέας. Η ιδέα είναι ελεύθερη και προσιτή στον καθένα, αποτελεί κοινό κτήμα και δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας παρά μόνο αν πάρει ορισμένη μορφή. Από την άποψη αυτή οι επιστημονικές ανακαλύψεις ή θεωρίες, οι διαδικασίες, οι μέθοδοι λειτουργίας ή μαθηματικές έννοιες αυτές καθαυτές δεν καλύπτονται με την πνευματική ιδιοκτησία. Όριο προστασίας αποτελεί και η πρωτοτυπία με το σκεπτικό ότι όταν δεν συντρέχει η προϋπόθεση αυτή, το σχετικό αντικείμενο βρίσκεται έξω από το πεδίο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας περιορίζεται και από κανόνες που συνάγονται από τις γενικές διατάξεις του αστικού δικαίου, όπως η απαγόρευση της καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος (ΑΚ 281), το δικαίωμα του προσώπου που εικονίζεται σε φωτογραφία, διαφήμιση ή πίνακα ζωγραφικής στην ίδια την προσωπικότητά του (ΑΚ 57) κλπ.

Το ηθικό δικαίωμα περιορίζεται μόνο όσον αφορά την άσκηση του, σε περίπτωση που ο δημιουργός δώσει εγγράφως τη συναίνεσή του για πράξεις ή παραλείψεις που αλλιώς θα αποτελούσαν προσβολή του δικαιώματος αυτού (άρθρο 16 Ν.2121/1993).

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι στο διαδίκτυο η ανατροπή δεν έρχεται από την πολιτιστική βιομηχανία που αξιοποιεί τα έργα, αλλά από το χρήστη, τον καταναλωτή, που γίνεται διανομέας του έργου χωρίς να το καταλαβαίνει ή να το θέλει. Το έργο διακινείται στον ψηφιακό κόσμο με μεγάλη ευκολία και ταχύτητα, μετατρέπεται αυτόματα σε πληροφορία που προάγει τον πολιτισμό, ενώ το κοινό διεκδικεί την ελεύθερη πρόσβαση και χρήση.

Η ψηφιακή τεχνολογία και η δυνατότητα του «τεχνολογικού κλειδώματος» του περιεχομένου δημιούργησαν νέα ρεύματα ως προς την προστασία των έργων. Ξεκινώντας από τα προγράμματα «ανοιχτού κώδικα» ή «ανοιχτής πηγής», όπου ο πηγαίος κώδικας είναι ελεύθερα προσβάσιμος στο κοινό με δυνατότητα διανομής και περαιτέρω τροποποίησης με τους ίδιους όμως όρους χρήσης, φθάσαμε στην ελεύθερη κουλτούρα και στα creative commons που υποστηρίζουν τον επαναπροσδιορισμό των κανόνων της πνευματικής ιδιοκτησίας με στόχο της χορήγηση άδειας χρήσης από το δημιουργό με πιο ελεύθερο και ανοιχτό τρόπο. Η κλασική ρήση « το τίποτα δεν ανήκει σε κανένα, όλα ανήκουν σε όλους» μπορεί να συνδεθεί με τη νέα φιλοσοφία του διαδικτύου.

Οι βιβλιοθήκες και τα αρχεία που επιτελούν ένα ρόλο κυρίως εκπαιδευτικό και πολιτιστικό αντιμετωπίζουν πολλές φορές δυσκολίες σε θέματα που έχουν σχέση με τα πνευματικά δικαιώματα, τόσο στον αναλογικό όσο και στον ψηφιακό τομέα. Θα πρέπει

κατά συνέπεια να προσδιορισθεί το αντικείμενο της προστασίας σε σχέση με το υλικό το οποίο κυρίως χρησιμοποιείται στις βιβλιοθήκες, να διευκρινισθεί το ζήτημα της κατάθεσης αντιτύπων και στη συνέχεια να εξετασθούν οι περιπτώσεις που εμπίπτουν στους περιορισμούς του περιουσιακού δικαιώματος, ενώ θα γίνει αναφορά στα θέματα του δημόσιου δανεισμού και της φωτοτυπικής αναπαραγωγής, καθώς και στα νέα ρεύματα που έχουν εμφανισθεί στο χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας και αναζητούν τον επαναπροσδιορισμό των κανόνων της.

Το εθνικό δίκαιο με βάση το κοινοτικό κεκτημένο και τις διεθνείς συμβάσεις εξασφαλίζει υψηλή προστασία στο δημιουργό, στους δικαιούχους συγγενικών δικαιωμάτων καθώς και στο κατασκευαστή βάσης δεδομένων στον οποίο αναγνωρίζεται ένα ειδικής φύσεως δικαίωμα. Όπως θα αναπτυχθεί παρακάτω η ισχύουσα νομοθεσία δεν επιτρέπει το δημόσιο δανεισμό χωρίς άδεια των δικαιούχων, αλλά ούτε και την ελεύθερη φωτοτυπική αναπαραγωγή βιβλίων, εντύπων ή άλλου υλικού από τις βιβλιοθήκες.

Κατάθεση αντιτύπων στις βιβλιοθήκες

Η πνευματική ιδιοκτησία στηρίζεται στην αρχή της προστασίας χωρίς διατυπώσεις. Το έργο προστατεύεται από τη δημιουργία του χωρίς να χρειάζεται η τήρηση ορισμένων διατυπώσεων για την κτήση ή την άσκηση του δικαιώματος (άρθρο 1 παρ. 1 και άρθρο 6 παρ. 2 Ν.2121/1993, άρθρο 5 παρ. 2 Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης). Είναι γνωστό ότι ο δημιουργός αποκτά το δικαίωμα αυτοδικαίως και πρωτογενώς με τη δημιουργία του έργου. Η κατάθεση αντιτύπων στην Εθνική Βιβλιοθήκη αποτελεί μία καθαρά διοικητική διαδικασία που σκοπό έχει τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τον εμπλουτισμό των εθνικών αρχείων, αλλά δεν αποτελεί προϋπόθεση για την κτήση ή την κατοχύρωση του δικαιώματος (για το θέμα της κατάθεσης δημοσιεύσεων βλ. και Β. Στρακαντούνα, Νομική κατάθεση ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων, ΧρΙΔ 2005 σ.89-96).

Ο νέος νόμος για την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας και τις Δημόσιες Βιβλιοθήκες προβλέπει ότι οι εκδότες ή οι συγγραφείς, όταν δεν υπάρχει εκδότης, υποχρεούνται να καταθέτουν δύο αντίτυπα κάθε είδους εντύπων που εκδίδουν στην Εθνική Βιβλιοθήκη και δύο στη Βιβλιοθήκη της Βουλής (άρθρο 12 παρ. 7 Ν. 3149/2003). Η υποχρέωση κατάθεσης αφορά και τις οπτικοακουστικές και ηλεκτρονικές εκδόσεις σε φυσική μορφή ή σε μορφή προσβάσιμη μέσω διαδικτύου. Οι ρυθμίσεις αυτές εφαρμόζονται αναλόγως και για την κατάθεση σε Δημόσια Βιβλιοθήκη παντός εν γένει υλικού που παράγεται στην έδρα κάθε Δημόσιας Βιβλιοθήκης. Προβλέπονται επίσης ρυθμίσεις για την αριθμοδότηση των εντύπων. Η μη κατάθεση αντιτύπων στην Εθνική Βιβλιοθήκη και στις Δημόσιες Βιβλιοθήκες, καθώς και η παράλειψη λήψης διεθνούς αριθμοδότησης, τιμωρείται με διοικητικό πρόστιμο.

Προβλέπεται επίσης και η δυνατότητα κατάθεσης έργων που δεν έχουν εκδοθεί. Ειδικότερα, το άρθρο 12 παρ. 10 Ν.3149/2003 ορίζει ότι το υλικό που δεν έχει εκδοθεί μπορεί να κατατίθεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη για ένταξη του στη συλλογή της. Η κατάθεση γίνεται από το συγγραφέα, μεταφραστή, συνθέτη, διασκευαστή, σεναριογράφο και γενικώς υπεύθυνο παραγωγής του υλικού στην Εθνική Βιβλιοθήκη και αποδεικνύεται με επίσημο έγγραφό της. Η κατάθεση όμως αυτή αποδεικνύει μόνο το χρόνο κατάθεσης και δεν έχει καμία σχέση με την πνευματική ιδιοκτησία. Αντίγραφο του υλικού που κατατίθεται χορηγείται μόνο στον καταθέτη ή σε εκδοχέα του δικαιώματος ή κληρονόμο και με δική τους δαπάνη

Η ρύθμιση είναι διοικητικού χαρακτήρα και έχει στόχο να διευκολύνει μία κατηγορία συγγραφέων που παραδίδουν τα έργα τους τα οποία δεν έχουν εκδοθεί σε

τρίτους με σκοπό τη συμμετοχή σε διαγωνισμούς ή την ενδεχόμενη εκμετάλλευση και έχουν φόβο μήπως γίνει «υποκλοπή» του έργου τους χωρίς τη συναίνεσή τους.

Οι ρυθμίσεις για τις βιβλιοθήκες

Το περιουσιακό δικαίωμα υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς που αφορούν την έκτασή του και προβλέπονται ρητά στο νόμο (άρθρα 18-28Γ Ν.2121/1993, όπως ισχύει). Οι περιορισμοί αυτοί δικαιολογούνται για λόγους κοινωνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής, αποβλέπουν στην προστασία του δημοσίου συμφέροντος, στην ανάγκη πληροφόρησης του κοινού και γενικά εξυπηρετούν ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Ορισμένες ρυθμίσεις αφορούν ειδικά τις βιβλιοθήκες και τα αρχεία, ενώ άλλες έχουν έμμεση σχέση με τη λειτουργία τους. Για τις περιπτώσεις αυτές επιτρέπεται η χρήση έργων ή άλλων προστατευόμενων αντικειμένων σύμφωνα όμως με τις προϋποθέσεις που τάσσει η νομοθεσία. Οι περιορισμοί άλλωστε αυτοί θα πρέπει να ερμηνεύονται στενά, ώστε να μην οδηγήσουν σε κατάργηση των πνευματικών δικαιωμάτων, ενώ μεγάλη σημασία έχει και η ρήτρα γενικής εφαρμογής επί των περιορισμών που προβλέπεται στο άρθρο 28Γ. Με βάση τη διάταξη αυτή οι περιορισμοί εφαρμόζονται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις που δεν αντίκεινται στην κανονική εκμετάλλευση του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου και δεν θίγουν αδικαιολόγητα τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου (τεστ/ διαδικασία των τριών σταδίων).

Το άρθρο 22 Ν. 2121/1993 επιτρέπει χωρίς άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, την αναπαραγωγή ενός προσθέτου αντιτύπου από μη κερδοσκοπικές βιβλιοθήκες ή αρχεία, που έχουν αντίτυπο του έργου στη μόνιμη συλλογή τους, προκειμένου να διατηρήσουν το αντίτυπο αυτό ή να το μεταβιβάσουν σε άλλη μη κερδοσκοπική βιβλιοθήκη ή αρχείο. Η αναπαραγωγή αυτή επιτρέπεται μόνο αν είναι αδύνατη η προμήθεια ενός τέτοιου αντιτύπου από την αγορά σε σύντομο χρόνο και με εύλογους όρους. Αντίστοιχος περιορισμός προβλέπεται και στο άρθρο 5 παρ. 2 στοιχείο γ της Οδηγίας 2001/29 που επιτρέπει την πραγματοποίηση ειδικών πράξεων αναπαραγωγής από προσιτές στο κοινό βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικά ιδρύματα ή μουσεία ή από αρχεία που δεν αποσκοπούν, άμεσα ή έμμεσα, σε κανένα οικονομικό ή εμπορικό όφελος.

Ο περιορισμός του άρθρου 22 Ν.2121/1993 εφαρμόζεται αναλόγως και στα συγγενικά δικαιώματα. Κατά συνέπεια θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι δυνατή η αναπαραγωγή φωνογραφημάτων ή υλικών φορέων ήχου και εικόνας από μη κερδοσκοπικές βιβλιοθήκες ή αρχεία χωρίς την απαιτούμενη άδεια των δικαιούχων μόνο όμως αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της συγκεκριμένης ρύθμισης.

Το άρθρο 23 επιτρέπει την ελεύθερη αναπαραγωγή κινηματογραφικών ταινιών με σκοπό τη διατήρησή τους στο Εθνικό Κινηματογραφικό Αρχείο, αν ο δικαιούχος αρνείται καταχρηστικά να επιτρέψει την αναπαραγωγή και πρόκειται για έργο ιδιαίτερης καλλιτεχνικής αξίας. Η αναπαραγωγή προϋποθέτει πάντως τη σύμφωνη γνώμη του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Κινηματογραφίας και απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού.

Έμμεση σχέση με τις βιβλιοθήκες έχουν οι περιορισμοί που επιτρέπουν την αναπαραγωγή για σκοπούς εκπαιδευτικούς. Το άρθρο 21 Ν.2121/1993 επιτρέπει, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, την αναπαραγωγή αποκλειστικά για τη διδασκαλία ή τις εξετάσεις σε εκπαιδευτικό ίδρυμα, άρθρων νομίμως δημοσιευμένων σε εφημερίδα ή σε περιοδικό, συντόμων αποσπασμάτων έργου ή τμημάτων συντόμου έργου ή έργου των εικαστικών τεχνών, στο μέτρο που η αναπαραγωγή αυτή δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό, είναι σύμφωνη με τα χρηστά ήθη και δεν εμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση. Η αναπαραγωγή θα πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή. Η Οδηγία 2001/29 προβλέπει αντίστοιχη διάταξη (άρθρο 5

παρ.3 στοιχείο α) που επιτρέπει τη χρήση μόνο χάρη παραδείγματος κατά τη διδασκαλία ή την επιστημονική έρευνα.

Περαιτέρω θα πρέπει να αναφερθεί και η διάταξη του άρθρου 20 παρ.1 Ν.2121/1993 που επιτρέπει, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, την αναπαραγωγή σε εκπαιδευτικά βιβλία που χρησιμοποιούνται ως βιβλία διδασκαλίας για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση εγκεκριμένα από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων ή από άλλο αρμόδιο Υπουργείο κατά το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα, έργων του λόγου ενός ή περισσότερων συγγραφέων νομίμως δημοσιευμένων, που αποτελούν μικρό τμήμα της συνολικής δημιουργίας του καθενός από αυτούς. Η αναπαραγωγή, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου αυτού, δεν θα πρέπει να εμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση του έργου από το οποίο λαμβάνονται τα κείμενα και θα πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή. Ο περιορισμός αυτός αφορά μόνο την έντυπη αναπαραγωγή και διατηρήθηκε σε ισχύ με βάση το άρθρο 5 παρ. 3 στοιχείο ιε της Οδηγίας 2001/29 που επιτρέπει στις εθνικές νομοθεσίες να διατηρήσουν τους ήδη προβλεπόμενους περιορισμούς σε ορισμένες περιπτώσεις ήσσονος σημασίας, εφόσον αφορούν χρήσεις αποκλειστικά αναλογικές και δεν θίγουν την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων και υπηρεσιών στην Κοινότητα με την επιφύλαξη των λοιπών εξαιρέσεων και περιορισμών που προβλέπονται στην Οδηγία 2001/29 (άρθρο 5). Διευκρινίζεται και πάλι ότι για όλους τους περιορισμούς ισχύει το τεστ των τριών σταδίων (νέο άρθρο 28Γ).

Πρόσφατα ψηφίστηκε το άρθρο 22 Ν. 3328/2005 (ΦΕΚ Α 80/1.4.2005) που είναι συναφές με το άρθρο 20 παρ. 1 Ν. 2121/1993. Το πεδίο εφαρμογής του νέου άρθρου καλύπτει, εκτός από τα έργα λόγου, τα έργα των εικαστικών τεχνών, πάσης φύσεως εικονιστικό ή φωτογραφικό υλικό, καθώς και πάσης φύσεως εκπαιδευτικό υλικό, όπως διαδικτυακές εφαρμογές, εκπαιδευτικό λογισμικό, κινηματογραφικές ταινίες, CD-ROM, DVD και κάθε άλλο μέσο ηλεκτρονικής ή ψηφιακής ή άλλης καταγραφής που χρησιμοποιείται ως εγκεκριμένο μέσο διδασκαλίας από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και διανέμεται δωρεάν στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος. Επιτρέπεται επιπλέον η αναπαραγωγή μουσικών αποσπασμάτων και κινηματογραφικού ή ηχητικού ή οπτικοακουστικού υλικού περιορισμένης έκτασης με τις ίδιες προϋποθέσεις και με πρόσθετη μνεία του ονόματος του παραγωγού του έργου.

Η ρύθμιση αυτή επεκτείνει σαφώς το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 20 παρ. 1 Ν.2121/1993, γιατί καλύπτει, όχι μόνο τα έργα λόγου, αλλά και τα εικαστικά έργα, τις φωτογραφίες, καθώς και «πάσης φύσεως εκπαιδευτικό υλικό». Η έννοια αυτή εξειδικεύεται με ενδεικτική απαρίθμηση του «υλικού», όπως κινηματογραφικές ταινίες, εκπαιδευτικό λογισμικό, DVD και CD-ROM, ενώ επιτρέπεται και η αναπαραγωγή μουσικών αποσπασμάτων, κινηματογραφικού ή οπτικοακουστικού υλικού. Η ρύθμιση έχει σκοπό να τροποποιήσει την αρχική διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 Ν.2121/1993, αφού ο τίτλος και ένα μέρος του περιεχομένου της συμπίπτουν με το άρθρο 20 παρ. 1 Ν.2121/1993, άλλωστε υπάρχει και μία αναφορά στην παρ. 3 που δεν είναι άλλη από την παράγραφο 3 του άρθρου 20 παρ. 1 Ν.2121/1993. Ας σημειωθεί ότι η τροποποίηση ή αντικατάσταση της αρχικής διάταξης θα έπρεπε να προκύπτει ρητά από το νέο κείμενο του νόμου, αλλά αυτό φαίνεται να έχει παραληφθεί. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι το περιεχόμενο της πρόσφατης αυτής διάταξης, στο μέτρο που υπερβαίνει το άρθρο 20 παρ. 1, δεν είναι σύμφωνο με την Οδηγία 2001/29 και τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 5. Ο περιορισμός του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 20 παρ. 1 Ν.2121/1993 στην έντυπη αναπαραγωγή δεν έγινε τυχαία, αλλά με στόχο να διατηρηθεί σε ισχύ η διάταξη αυτή με βάση το άρθρο 5 παρ. 3 στοιχείο ιε της Οδηγίας 2001/29 και γενικά να είναι σύμφωνη με την Οδηγία 2001/29 που καθιερώνει έναν εξαντλητικό και κλειστό

κατάλογο περιορισμών με δυνητικό χαρακτήρα, εκτός από την περίπτωση του τεχνολογικού περιορισμού. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν, κατά συνέπεια, να προβλέψουν άλλους νέους περιορισμούς πέρα από τους προβλεπόμενους στο άρθρο 5 της Οδηγίας 2001/29, αφού ο κατάλογος είναι κλειστός, μπορούν όμως να διατηρήσουν τους ήδη υπάρχοντες με τη διάταξη που αναφέρεται σε χρήσεις αποκλειστικά αναλογικές (άρθρο 5 παρ. 3 στοιχείο ιε) γνωστή ως grandfather clause. Η επέκταση της νέας ρύθμισης σε άλλα έργα και ιδίως σε ψηφιακά μέσα δεν είναι σύμφωνη με το γράμμα και το πνεύμα της Οδηγίας 2001/29, ούτε φαίνεται να εμπίπτει στην περίπτωση της χρήσης χάριν μόνο παραδείγματος κατά τη διδασκαλία ή την επιστημονική έρευνα (άρθρο 5 παρ. 3 στοιχείο α Οδηγίας 2001/29). Η νέα διάταξη είναι σκόπιμο να καταργηθεί για να μη δημιουργηθεί πρόβλημα κακής μεταγενέστερης εναρμόνισης με την Οδηγία 2001/29, αφού είναι φανερό ότι ο περιορισμός δεν μπορεί να περάσει με επιτυχία το τεστ των τριών σταδίων (άρθρο 28Γ). (Καλλινίκου, 2001)

Έμμεση σχέση με τις βιβλιοθήκες έχει και η ρύθμιση που επιτρέπει την αναπαραγωγή έργου προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων για χρήσεις που συνδέονται άμεσα με την αναπηρία και δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα, στο βαθμό που απαιτείται λόγω της αναπηρίας (νέο άρθρο 28 Α). Η διάταξη αυτή θεσπίστηκε σε εναρμόνιση με την Οδηγία 2001/29 (άρθρο 5 παρ.3 στοιχείο β) και επιτρέπει τον καθορισμό των ορίων εφαρμογής της με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, καθώς και την επέκτασή της σε άλλες κατηγορίες προσώπων με αναπηρίες.

Μπορεί επίσης να αναφερθεί και το άρθρο 24 που επιτρέπει, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, την αναπαραγωγή έργου για να χρησιμοποιηθεί σε διοικητική ή δικαστική διαδικασία στο μέτρο που δικαιολογείται για το σκοπό αυτό (άρθρο 24 Ν.2121/1993). Η ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται αναλόγως και στα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφήματων και οπτικοακουστικών έργων, καθώς και των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών.

Η Οδηγία 2002/29 (άρθρο 5 παρ.3 στοιχείο ιδ) προβλέπει έναν ακόμη περιορισμό υπέρ των βιβλιοθηκών, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, μουσείων ή αρχείων που δεν αποσκοπούν άμεσα ή έμμεσα σε κανένα οικονομικό ή εμπορικό όφελος. Ειδικότερα, επιτρέπεται η χρήση έργων ή άλλων προστατευόμενων αντικειμένων, με παρουσίαση ή διάθεση στο κοινό και με σκοπό την έρευνα ή ιδιωτική μελέτη, μέσω εξειδικευμένων τερματικών στους χώρους των ιδρυμάτων αυτών. Θα πρέπει βέβαια να πρόκειται για έργα τα οποία δεν διατίθενται με βάση συμβατικούς όρους αγοράς ή αδειάς.

Για έργα τα οποία διατίθενται στο κοινό με τεχνολογικά μέτρα, ο νόμος σε εναρμόνιση με την Οδηγία 2001/29, έχει προβλέψει τη διαδικασία που αποσκοπεί στη διευκόλυνση της πραγμάτωσης ορισμένων περιορισμών. Ειδικότερα για τους περιορισμούς που αφορούν τη φωτοτυπική αναπαραγωγή, την αναπαραγωγή για διδασκαλία, την αναπαραγωγή από βιβλιοθήκες και αρχεία, την αναπαραγωγή για δικαστικούς και διοικητικούς σκοπούς, καθώς και την αναπαραγωγή προς όφελος προσώπων με αναπηρίες προβλέπεται ρητά ότι, η λήψη τεχνολογικών μέτρων καθώς και η σχετική έννομη προστασία κατά της εξουδετέρωσης, δεν θίγει την υποχρέωση των δικαιούχων να παρέχουν στους επωφελούμενους από τις εξαιρέσεις αυτές τα μέσα, προκειμένου αυτοί να επωφεληθούν από τις εν λόγω εξαιρέσεις στον αναγκαίο βαθμό, εφόσον έχουν εκ του νόμου πρόσβαση στο προστατευόμενο αντικείμενο. Εάν οι δικαιούχοι δεν λάβουν εκούσια μέτρα, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και οι συμφωνίες μεταξύ των δικαιούχων και τρίτων που επωφελούνται από τις εξαιρέσεις, τόσο οι δικαιούχοι, όσο και οι τρίτοι που επωφελούνται από τις εξαιρέσεις αυτές, ζητούν τη συνδρομή ενός ή περισσότερων μεσολαβητών που επιλέγονται από πίνακα μεσολαβητών τον οποίο καταρτίζει ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Οι μεσολαβητές

υποβάλλουν προτάσεις προς τα ενδιαφερόμενα μέρη. Θεωρείται ότι όλα τα μέρη αποδέχονται την πρόταση αυτή, εάν κανένα από αυτά δεν υποβάλλει αντίρρηση μέσα σε προθεσμία ενός μηνός από την κοινοποίηση της πρότασης. Στην αντίθετη περίπτωση, η διαφορά επιλύεται από το Εφετείο Αθηνών το οποίο δικάζει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό. Οι ρυθμίσεις αυτές δεν εφαρμόζονται σε έργα ή άλλα προστατευόμενα αντικείμενα τα οποία διατίθενται στο κοινό βάσει όρων που έχουν συμφωνηθεί συμβατικά, κατά τρόπο ώστε το κοινό να έχει πρόσβαση σε αυτά, όπου και όταν θέλει (νέο άρθρο 66^A παρ. 5 Ν. 2121/1993 που προστέθηκε με το άρθρο 81 παρ. 11 Ν. 3057/2002).

Η παραπάνω διάταξη αφορά έργα ή άλλα αντικείμενα τα οποία προστατεύονται με τεχνολογικά μέτρα. Η ρύθμιση αυτή δεν έχει πρακτικά εφαρμοσθεί, έχει όμως στόχο να καταστήσει δυνατή την πρόσβαση στα έργα, σύμφωνα με την επιταγή του κοινοτικού κεκτημένου (άρθρο 6 παρ. 4 Οδηγίας 2001/29), αλλά και σύμφωνα με την ηθική υποχρέωση του copy-duty αντί του copy-right που αποσκοπεί στην αποφυγή του τεχνολογικού κλειδώματος, χωρίς να ανάγονται οι εξαιρέσεις σε δικαιώματα χρήσης.

Τα ψηφιακά συστήματα διαχείρισης δικαιωμάτων (digital rights management στο εξής DRM) αποτελούν αυτή την εποχή το σημείο στο οποίο επικεντρώνονται όλοι οι προβληματισμοί που προκύπτουν από τις νέες τεχνολογίες. Αν τα ψηφιακά προϊόντα κυκλοφορούν με DRM γιατί θα πρέπει να καταβάλλεται εύλογη αμοιβή για την ιδιωτική αναπαραγωγή; Σε περίπτωση που ο καταναλωτής έχει νόμιμα αγοράσει το προϊόν, αλλά δεν μπορεί να προβεί σε καμία αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση λόγω των τεχνολογικών μέτρων, παρά το ότι καταβάλλεται η σχετική εύλογη αμοιβή (άρθρο 18 Ν.2121/1993, όπως ισχύει) ή δίκαιη αποζημίωση, κατά τη διατύπωση του κοινοτικού κεκτημένου (άρθρο 5 παρ.2 στοιχεία α και β), ποιος ο λόγος θέσπισης του συστήματος επιβολής «τελών» για την ιδιωτική χρήση;

Η Οδηγία 2001/29 προβλέπει ρητά ότι για τον προσδιορισμό της δίκαιης αποζημίωσης συνεκτιμάται η εφαρμογή ή όχι των τεχνολογικών μέτρων (βλ. άρθρο 5 παρ.2 στοιχείο β Οδηγίας 2001/29), ενώ από τις αιτιολογικές σκέψεις 35, 38 και 39 της Οδηγίας αυτής διαφαίνεται το ίδιο πνεύμα, ότι δηλαδή η εύλογη αμοιβή για ιδιωτική χρήση δεν αποκλείει τη χρήση τεχνολογικών μέτρων, θα πρέπει όμως να λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός χρήσης των τεχνολογικών μέτρων, οπότε στις περιπτώσεις που η ζημία είναι ασήμαντη να μην προκύπτει αμοιβή υπέρ των δικαιούχων. Το πρόβλημα δεν μπορεί να βρει οριστική λύση προς το παρόν, γιατί η χρήση τεχνολογικών μέτρων διαχείρισης είναι περιορισμένη, ενώ η τεχνολογία βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη. Το σύστημα της εύλογης αμοιβής για ιδιωτική χρήση που ισχύει εδώ και πολλά χρόνια σε πολλά κράτη μέλη για τα αναλογικά μέσα δεν είναι σκόπιμο τώρα να ανατραπεί, αφού η επέκταση και στα ψηφιακά μέσα αναπαραγωγής είναι κάτι που γίνεται δεκτό και από την Οδηγία 2001/29 (αιτ.σκ.38), όπου τονίζεται ότι στην κοινωνία της πληροφορίας η ψηφιακή ιδιωτική αναπαραγωγή αναμένεται να διαδοθεί περισσότερο και να έχει μεγαλύτερη οικονομική σημασία.

Η συζήτηση για τα DRM σε κοινοτικό επίπεδο συνεχίζεται και δεν έχει φθάσει σε οριστικά συμπεράσματα. Ο μηχανισμός του άρθρου 66^A παρ. 5 αποτελεί έναν οδηγό για την αποφυγή του τεχνολογικού κλειδώματος των έργων και θα ήταν σκόπιμο να εξετασθεί η ενδεχόμενη επέκτασή του και στην αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση ακουστικού και οπτικοακουστικού περιεχομένου. Ελληνική νομολογία προς το παρόν για το θέμα δεν υπάρχει, ενώ η αλλοδαπή αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στο δικαιούχο και τον καταναλωτή (βλ. πχ. CA Paris, 22-4-2005 JCP Ed Gen II 10126/2005 note C. Geiger που έκρινε ότι το συγκεκριμένο τεχνολογικό μέτρο έπρεπε να αφαιρεθεί από τον ψηφιακό υλικό φορέα γιατί ήταν ασυμβίβαστο με την εξαίρεση για ιδιωτική αναπαραγωγή, βλ. και ΔιΜΕΕ 2005 σ. 337).

Το θέμα θα απασχολήσει για πολλά χρόνια την πράξη και τη θεωρία, αλλά η ερμηνεία των νομοθετικών ρυθμίσεων είναι σκόπιμο να γίνει με βάση τη θέση ότι οι εξαιρέσεις και οι περιορισμοί δεν δημιουργούν «δικαιώματα» υπέρ του χρήστη για ιδιωτική αντιγραφή.

Ο δημόσιος δανεισμός

Το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού εναρμονίστηκε σε κοινοτικό επίπεδο με την Οδηγία 92/100. Στην Ευρώπη η Δανία, Νορβηγία και Σουηδία ήταν οι πρώτες χώρες που είχαν θεσπίσει νομοθετικά το δικαίωμα αυτό (Danish Public Lending Right, 1946, Norway 1947, Sweden 1954).

Στην αρχική ρύθμιση του Ν.2121/1993 (άρθρο 3 παρ. 1 στοιχείο δ) η εξουσία θέσης σε κυκλοφορία περιελάμβανε την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό. Το νέο άρθρο 3 παρ. 1 στοιχείο ε προβλέπει ευθέως την αντίστοιχη διάταξη της Οδηγίας 92/100 και έτσι το δικαίωμα εκμίσθωσης και δημόσιου δανεισμού αναγνωρίζονται ρητά ως χωριστά δικαιώματα/ εξουσίες.

Οι όροι «εκμίσθωση» και «δημόσιος δανεισμός» νοούνται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην Οδηγία 92/100. Ο δανεισμός έχει την έννοια της διάθεσης προς χρήση για περιορισμένο χρονικό διάστημα, όχι όμως για άμεσο ή έμμεσο οικονομικό ή εμπορικό όφελος, όταν γίνεται από ιδρύματα που είναι ανοιχτά στο κοινό (άρθρο 1 παρ. 3 Οδηγίας 92/100). Δεν καταλαμβάνεται ο δανεισμός μεταξύ ατόμων του φιλικού περιβάλλοντος. Η Οδηγία 92/100 χρησιμοποιεί τον όρο «δανεισμός» χωρίς το επίθετο «δημόσιος» που αναφέρεται στην εθνική νομοθεσία. Η διαφοροποίηση αυτή δεν είναι ουσιαστική, αφού ο εθνικός νόμος παραπέμπει στην Οδηγία 92/100, η οποία χρησιμοποιεί τον όρο «δημόσιος δανεισμός» στο άρθρο 5 που επιτρέπει παρεκκλίσεις από το αποκλειστικό δικαίωμα. Η έκφραση «για περιορισμένο χρονικό διάστημα» υποδηλώνει ότι το αντικείμενο προστασίας πρέπει να επιστραφεί ύστερα από κάποιο χρονικό διάστημα, έτσι ώστε να υπάρχει διάκριση από την πώληση ή τη δωρεά που αποτελούν μορφές διάθεσης προς χρήση για απεριόριστο χρονικό διάστημα. Με βάση τον παραπάνω ορισμό τα στοιχεία που οριοθετούν το πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος δανεισμού είναι: α) χρήση για περιορισμένο χρονικό διάστημα β) μη άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος και γ) η διάθεση να γίνεται από ιδρύματα που είναι ανοιχτά στο κοινό, όπως δημόσιες και πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, βιβλιοθήκες εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ιδιωτικές βιβλιοθήκες που δανείζουν βιβλία ή άλλο υλικό στο κοινό ή στα μέλη τους.

Το δικαίωμα δανεισμού δεν εφαρμόζεται στα έργα αρχιτεκτονικής και τα έργα εφαρμοσμένων τεχνών. Η εξαίρεση για τα έργα της πρώτης κατηγορίας γίνεται για λόγους κοινωνικούς, ιδίως για να μην έχει το δικαίωμα ο αρχιτέκτονας να απαγορεύσει στον ιδιοκτήτη τη δωρεάν παραχώρηση χρήσης με μορφή δανεισμού της κατοικίας του, ενώ για τα έργα εφαρμοσμένων τεχνών ο δανεισμός φαίνεται να έχει περιορισμένη πρακτική σημασία.

Ο διαδανεισμός βιβλίων ή εντύπων, καθώς και των διδακτορικών διατριβών ή διπλωματικών εργασιών, μεταξύ βιβλιοθηκών για συμβουλευτική επί τόπου χρήση από τους αναγνώστες δεν εμπίπτει στην έννοια του δημόσιου δανεισμού, Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 13 της Οδηγίας 92/100, ο δανεισμός κατά την έννοια της Οδηγίας αυτής δεν καλύπτει τη διάθεση μεταξύ ιδρυμάτων ανοιχτών στο κοινό (για την ερμηνεία της αιτ.σκ.13 βλ. Jorg Reinbothe- Silke von Lewinski, The EC Directive on Rental and Lending Rights and on Piracy, London 1993, σ.37)

Θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι η εθνική νομοθεσία δεν χρησιμοποίησε το άρθρο 5 της Οδηγίας 92/100 που επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν από το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού, με την προϋπόθεση ότι οι δημιουργοί λαμβάνουν αμοιβή, ούτε

εξαιρούνται από την πληρωμή ορισμένες κατηγορίες ιδρυμάτων, όπως οι δημόσιες ή πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες (βλ. άρθρο 5 Οδηγίας 92/100). Κατά συνέπεια στην Ελλάδα, το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού διατηρεί τον αποκλειστικό χαρακτήρα και οι βιβλιοθήκες ή τα ιδρύματα που δανείζουν στο κοινό βιβλία ή άλλα προστατευόμενα έργα ή αντικείμενα, όπως φωνογραφήματα, υλικούς φορείς ήχου και εικόνας, κινηματογραφικές ταινίες, βίντεο, DVD κλπ., θα πρέπει να ζητήσουν την άδεια από το δημιουργό και τους άλλους δικαιούχους. Η άσκηση του δικαιώματος δημόσιου δανεισμού δεν έχει περιοριστεί με νόμο ή με κάποια διοικητική πράξη και στην πραγματικότητα έχει αφεθεί στο πεδίο δράσης των δικαιούχων και των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης. Το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού αναγνωρίζεται επίσης στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, στους παραγωγούς φωνογραφημάτων και οπτικοακουστικών έργων, καθώς και στους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς. Σύμφωνα με το άρθρο 33 Ν.2121/1993 που αφορά τις ρυθμίσεις για τη σύμβαση έντυπης έκδοσης και τα δικαιώματα του μεταφραστή, σε περίπτωση δανεισμού αντιτύπων από τρίτους, η αμοιβή για την παροχή της αναγκαίας άδειας κατανέμεται σε ίσα μέρη ανάμεσα στο δημιουργό και τον εκδότη (άρθρο 33 παρ. 4 Ν.2121/1993). Στον Κανονισμό Λειτουργίας Βιβλιοθηκών δεν γίνεται καμία αναφορά στα πνευματικά δικαιώματα για τις βιβλιοθήκες που δανείζουν τεκμήρια που προέρχονται από τις συλλογές τους ((ΥΑ 8300/2003 ΦΕΚ Β 1173).

Ο νόμος δεν προβλέπει την υποχρεωτική συλλογική διαχείριση για το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού. Έχουν όμως χορηγηθεί σε οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης εγκρίσεις λειτουργίας από το Υπουργείο Πολιτισμού που καταλαμβάνουν όλες σχεδόν τις κατηγορίες δικαιούχων. Το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού μπορεί να ασκηθεί από τον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης έργων λόγου, από τους οργανισμούς δημιουργών έργων των εικαστικών τεχνών και φωτογραφιών, των μουσικοσυνθετών, καθώς και των δημιουργών θεατρικών και οπτικοακουστικών έργων. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης και οι δικαιούχοι συγγενικών δικαιωμάτων έχουν πλήρη ελευθερία να ασκήσουν το δικαίωμα αυτό, εφόσον το επιθυμούν. Ας σημειωθεί ότι δεν υπάρχει ελληνική νομολογία ως προς το δικαίωμα αυτό το οποίο στην πραγματικότητα έχει μείνει ανεφάρμοστο.

Στην Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το δικαίωμα δανεισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση που καταρτίστηκε δυνάμει του άρθρου 5 παρ. 4 της Οδηγίας 92/100 και υποβλήθηκε στο Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή στις 12-9-2002, διαπιστώνεται ότι ο τρόπος με τον οποίο τα περισσότερα κράτη μέλη μετέφεραν τις κοινοτικές ρυθμίσεις στο εσωτερικό δίκαιο συνιστά βελτίωση σε σχέση με την προστασία που παρεχόταν για τις δραστηριότητες του δημόσιου δανεισμού πριν από την Οδηγία 92/100. Ωστόσο διαπιστώνεται στην Έκθεση ότι μόνο μερική εναρμόνιση έχει επιτευχθεί και ότι τα νομοθετικά μέτρα που εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη ποικίλλουν σε σημαντικό βαθμό. Τα κράτη μέλη τήρησαν τις ελάχιστες υποχρεώσεις τους, όσον αφορά το άρθρο 5, κυρίως σε σχέση με την καταβολή αμοιβής στους δημιουργούς. Ενόψει των νέων τεχνολογιών που χρησιμοποιούνται από τους δανειστικούς φορείς και ιδίως από τις δημόσιες βιβλιοθήκες, όπου σε πολλές περιπτώσεις τα νέα τεχνολογικά μέσα βρίσκονται σε πειραματικό στάδιο, η Επιτροπή τηρεί στάση αναμονής ως προς τη λειτουργία του δικαιώματος δημόσιου δανεισμού. Η βασική δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι δεν είναι εύκολο να εκτιμηθεί κατά πόσο ο παραδοσιακός δημόσιος δανεισμός από τις βιβλιοθήκες θα αντικατασταθεί από νέες μορφές διάθεσης σε απευθείας σύνδεση που δεν μπορούν να καλυφθούν από την Οδηγία 92/100. Η Έκθεση καταλήγει ότι η Επιτροπή θα συνεχίσει να εξετάζει την εφαρμογή του δικαιώματος δημόσιου δανεισμού ενόψει των νέων

τεχνολογιών με σκοπό να αξιολογήσει την ενδεχόμενη ανάγκη περαιτέρω δράσης στον τομέα αυτό.

Στην προαναφερθείσα Έκθεση η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των κρατών μελών που δεν έχουν καταβάλει καμία αμοιβή στους δικαιούχους για το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού. Ενόψει της κατάστασης αυτής, πέρα από την επίσημη καταγραφή των βιβλιοθηκών που δανείζουν βιβλία, φωνογραφήματα, ταινίες, DVD κλπ, είναι σκόπιμο να γίνει ένας διάλογος μεταξύ των δικαιούχων και των εκπροσώπων των βιβλιοθηκών με σκοπό να βρεθεί μία πρακτική λύση που να εξισορροπήσει όλα τα συμφέροντα.

Βασικός προβληματισμός παραμένει η δυνατότητα παρέκκλισης από το χαρακτήρα του αποκλειστικού δικαιώματος δημόσιου δανεισμού, σύμφωνα με το άρθρο 5 της Οδηγίας 92/100. Την αρχή αυτή ακολούθησε ο σχετικά πρόσφατος γαλλικός νόμος της 18^{ης} Ιουνίου 2003. Ο νόμος αυτός εφαρμόζει το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού μόνο για τα βιβλία και αναγνωρίζει στους δημιουργούς ένα δικαίωμα εύλογης αμοιβής ακολουθώντας ένα μικτό σύστημα. Ένα τμήμα του δικαιώματος καταβάλλεται από το Κράτος με βάση τον αριθμό των εγγεγραμμένων χρηστών σε κάθε βιβλιοθήκη, ενώ ένα άλλο τμήμα βασίζεται στην τιμή πώλησης του βιβλίου και καταβάλλεται από νομικά πρόσωπα, όπως τοπικές οργανώσεις, παιδαγωγικά ιδρύματα, ενώσεις κλπ, τα οποία πληρώνουν τη σχετική αμοιβή κατά την αγορά των βιβλίων. Ο μηχανισμός αυτός είναι περίπλοκος, αλλά ορισμένες από τις αρχές του μπορεί να βοηθήσουν στην εξεύρεση κάποιας λύσης. Ένα άλλο σύστημα είναι η αμοιβή του δημιουργού με βάση τον αριθμό των δανεισμών κάθε βιβλίου (πχ. Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία), ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις οι συγγραφείς παίρνουν αμοιβή για κάθε ένα από τα βιβλία που κατέχει η βιβλιοθήκη, ανεξάρτητα από το αν τα βιβλία αυτά δανείζονται ή όχι (πχ. Δανία).

Το άρθρο 5 παρ. 3 της Οδηγίας 92/100 παρέχει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να εξαιρούν «ορισμένες κατηγορίες ιδρυμάτων» από την πληρωμή της αμοιβής, όπως παραδοσιακές δημόσιες βιβλιοθήκες, πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες και εκπαιδευτικά ιδρύματα, αλλά τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει να προβαίνουν σε διακρίσεις μεταξύ των κοινοτικών δικαιούχων λόγω ιθαγένειας (βλ. αιτ. σκ. 18 Οδηγίας 92/100 και Έκθεση σ. 7), πχ δεν θα πρέπει να περιορίζονται στην πληρωμή μόνο των ελλήνων σε βάρος υπηκόων άλλων κρατών μελών.

Στο δικαίωμα δανεισμού δεν εμπίπτει η ηλεκτρονική διάθεση έργων οποιασδήποτε μορφής μέσω δικτύου βιβλιοθηκών. Η διαδικασία αυτή εμπίπτει στο δικαίωμα παρουσίασης/ διάθεσης στο κοινό, καθώς και στο δικαίωμα αναπαραγωγής. Οι πράξεις αυτές απαιτούν την άδεια των δικαιούχων που μπορεί να δοθεί συμβατικά με βάση ειδικούς όρους και προϋποθέσεις. Το ίδιο ισχύει και για τις Τράπεζες Πληροφοριών που λειτουργούν σε βιβλιοθήκες, αν πρόκειται για σύστημα που επιτρέπει στο χρήστη να έχει πρόσβαση σε κείμενα ή περιλήψεις ή άλλο υλικό το οποίο προστατεύεται. Η περίληψη αποτελεί μετατροπή του έργου και απαιτείται η σχετική άδεια από το δημιουργό.

Η φωτοτυπική αναπαραγωγή

1. Αναπαραγωγή

Αναπαραγωγή είναι η παραγωγή ενός ή περισσότερων αντιτύπων του έργου που συνήθως γίνεται με βάση την υλική ενσωμάτωση, η οποία πραγματοποιείται με την εγγραφή. Τέτοια αντίτυπα μπορεί να είναι π.χ. βιβλία, φωτοαντίγραφα, μικροφίλμ, CD κλπ. Η αναπαραγωγή μπορεί να γίνει με οποιοδήποτε μέσο, όπως με μηχανικά, φωτοχημικά, φωτοτυπικά, ηχητικά, ηλεκτρονικά, ή ψηφιακά, καθώς και σε οποιαδήποτε μορφή, υλική ή άυλη, σε ανοιχτή ή όχι γραμμή. Στην πράξη της αναπαραγωγής εμπίπτουν τόσο τα προσωρινά όσο και τα μόνιμα αντίγραφα. Γενικά είναι γνωστό ότι στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2001/29 με την οποία εναρμονίστηκε η εθνική

νομοθεσία (άρθρο 81 παρ. 1 Ν.3057/2002 που τροποποίησε το άρθρο 3 παρ.1 Ν.2121/1993) επικράτησε ο ευρύς χαρακτήρας της αναπαραγωγής με υποχρεωτική εξαίρεση ορισμένων πράξεων που επιτρέπουν την ψηφιακή χρήση των έργων κατά τη λειτουργία του διαδικτύου (άρθρο 28B).

Από τα παραπάνω συνάγεται αβίαστα ότι η φωτοτυπία βιβλίων ή άλλων εντύπων,CD, DVD, καθώς και ηλεκτρονικού υλικού, υπάγεται στην έννοια της αναπαραγωγής.

Σε διεθνές επίπεδο ουσιώδης είναι η διάταξη του άρθρου 9 παρ.1 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης που αναγνωρίζει στους δημιουργούς λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέψουν την αναπαραγωγή των έργων τους με οποιονδήποτε τρόπο και οποιαδήποτε μορφή.

Η Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία, γνωστή και ως Συνθήκη Internet, δεν περιλαμβάνει ειδική διάταξη για το δικαίωμα αναπαραγωγής, γίνεται όμως αναφορά στο άρθρο 9 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης. Αυτό προκύπτει από την παραπομπή του άρθρου 1.4 της Συνθήκης αυτής στα άρθρα 1 έως 21 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης μεταξύ των οποίων και το άρθρο 9, αλλά και από τη σχετική σε ψηφιακή Δήλωση που συμφωνήθηκε κατά τη Διπλωματική Διάσκεψη της Γενεύης (1996), σύμφωνα με την οποία το δικαίωμα αναπαραγωγής, όπως ορίζεται στο άρθρο 9 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης, καθώς και οι σχετικές εξαιρέσεις, έχουν πλήρη εφαρμογή στο ψηφιακό περιβάλλον, ιδίως όσον αφορά τη χρήση έργων σε ψηφιακή μορφή. Διευκρινίζεται επίσης ότι η αποθήκευση προστατευομένων έργων σε ψηφιακή μορφή αποτελεί αναπαραγωγή κατά την έννοια του άρθρου 9 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης.

Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 9 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης, οι εθνικές νομοθεσίες διατηρούν την ευχέρεια να επιτρέψουν περιορισμούς του δικαιώματος αναπαραγωγής σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις με τον όρο ότι η αναπαραγωγή αυτή δεν βλάπτει την κανονική εκμετάλλευση του έργου, ούτε προκαλεί αδικαιολόγητη βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού.

Η Διεθνής Σύμβαση Βέρνης με το άρθρο 9 παρ.2 δεν επιβάλλει στον εθνικό νομοθέτη να θεσπίσει περιορισμούς για το δικαίωμα αναπαραγωγής, απλώς του δίνει τη σχετική ευχέρεια. Όταν όμως καθιερώνονται περιορισμοί στο εν λόγω δικαίωμα, οι περιορισμοί αυτοί είναι σύμφωνοι με το γράμμα και το πνεύμα της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης, εφόσον πληρούνται τα τρία αυτά κριτήρια, δηλαδή προβλέπονται σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, δεν βλάπτεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου και δεν προκαλείται αδικαιολόγητη βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού (για την ερμηνεία του άρθρου 9 παρ.2 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης βλ.OMPI – Guide de la Convention de Berne, Article 9, σ.62-65. Sam Ricketson, The Berne Convention for the protection of Literary and Artistic Works : 1886-1986, σ. 479-489. S.M.Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, 1983, σ.109-110).

Ο νομοθέτης έχει κατά συνέπεια την ελευθερία επιλογής όσον αφορά τη θέσπιση των περιορισμών, η ελευθερία όμως αυτή είναι ελεγχόμενη, γιατί αν αποφασίσει να επιβάλλει περιορισμούς στο δικαίωμα, οι περιορισμοί αυτοί υπόκεινται στους όρους του άρθρου 9 παρ.2 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης.

Πρόκειται για τα τρία κριτήρια που αναφέρθηκαν παραπάνω και είναι γνωστά ως «τεστ/ διαδικασία των τριών σταδίων» (three step test) και τα οποία προβλέπονται επίσης ρητά στη Συμφωνία TRIPS (άρθρο 13), στη Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία (άρθρο 10),στη Συνθήκη για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα (άρθρο 16), στην Οδηγία 2001/29 για την κοινωνία της πληροφορίας (άρθρο 5 παρ.5),καθώς και στο προαναφερθέν άρθρο 28Γ Ν.2121/1993. Οι τελευταίες αυτές ρυθμίσεις έχουν ευρύτερο πεδίο εφαρμογής από την άποψη ότι καλύπτουν και άλλα αποκλειστικά δικαιώματα, πέρα από το δικαίωμα αναπαραγωγής, ενώ αφορούν

όλους τους προβλεπόμενους περιορισμούς. Η ερμηνεία όμως όλων αυτών των διατάξεων που προβλέπουν τη διαδικασία των τριών σταδίων θα πρέπει να γίνει σύμφωνα με το πνεύμα της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης (άρθρο 9 παρ.2) που αποτελεί την αρχική πηγή οριοθέτησης των περιορισμών (βλ. Jorg Reinbothe / Silke von Lewinski, *The WIPO Treaties*, 2002 σ. 134).

Κάθε αναπαραγωγή προξενεί ζημία στο δικαιούχο, το ερώτημα είναι αν η αναπαραγωγή αυτή βλάπτει την κανονική εκμετάλλευση του έργου και αν δεν την βλάπτει, αν προκαλεί «αδικαιολόγητη» βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού. Η περίπτωση φωτοτυπικής αναπαραγωγής ολόκληρου έργου βλάπτει την κανονική εκμετάλλευση του έργου και προκαλεί αδικαιολόγητη βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού, αφού συνήθως η πρακτική αυτή ματαιώνει την προμήθεια αντιτύπων από το νόμιμο εμπόριο και στερεί το δημιουργό από την αμοιβή του.

2. Η έννοια της ιδιωτικής χρήσης

Ο νόμος αντιμετωπίζει το μεγάλο θέμα της ιδιωτικής αναπαραγωγής με το άρθρο 18 Ν.2121/1993, όπως τροποποιήθηκε. Το ερώτημα είναι αν η φωτοτυπική αναπαραγωγή ολόκληρου βιβλίου που γίνεται στις βιβλιοθήκες εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής.

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Ν.2121/1993 (σελ.4) , η αντιμετώπιση του προβλήματος της ιδιωτικής αναπαραγωγής επιχειρείται με τέσσερις τρόπους: α) «ενώ καταρχήν αναγνωρίζεται, ως περιορισμός της πνευματικής ιδιοκτησίας, η δυνατότητα της ιδιωτικής αναπαραγωγής, τάσσεται η προϋπόθεση ότι η αναπαραγωγή πρέπει να γίνεται από τον ίδιο το χρήστη» β) δεν θεωρείται ιδιωτική χρήση η αναπαραγωγή από τους λεγόμενους «μεγάλους χρήστες», όπως είναι οι επιχειρήσεις, οι δημόσιες υπηρεσίες κλπ. – αυτοί χρειάζονται την άδεια των δικαιούχων της πνευματικής ιδιοκτησίας γ) καθορίζεται ως όριο της επιτρεπόμενης ιδιωτικής αναπαραγωγής, σύμφωνα και με τη Διεθνή Σύμβαση Βέρνης, το σημείο όπου η αναπαραγωγή θα εμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση του έργου «όπως π.χ. όταν αναπαράγεται το σύνολο ή ουσιώδη τμήματα του έργου» δ) εισάγεται ειδική επιβάρυνση ..... στην τιμή των αντικειμένων που χρησιμοποιούνται για την αναπαραγωγή (φωτοτυπικά μηχανήματα, ειδικό φωτοτυπικό χαρτί, κασετόφωνο, μαγνητικές ταινίες κλπ).

Η καταβολή της επιβάρυνσης σε οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης και η σχετική διανομή στους δημιουργούς των οποίων αναπαράγονται έργα και στους δικαιούχους συγγενικών δικαιωμάτων που άμεσα ζημιώνονται από την αναπαραγωγή είναι το αντιστάθμισμα για την ελευθερία της ιδιωτικής αναπαραγωγής μέσα στα όρια που διαγράφει ο νόμος. Πέρα από τα όρια αυτά π.χ. αναπαραγωγή στα πλαίσια μιας επιχείρησης ή «ολόκληρου του έργου», εκτός από την καταβολή της επιβάρυνσης που έτσι και αλλιώς θα γίνεται, απαιτείται και άδεια του δικαιούχου».

Ήδη το σκεπτικό και το γράμμα της Εισηγητικής Έκθεσης του Ν.2121/1993 ,αλλά και από το συνδυασμό των παραπάνω διατάξεων (βλ. ιδίως άρθρα 18 παρ. 1 και 2, καθώς και 28Γ Ν.2121/1993, όπως ισχύει, άρθρο 9 παρ.2 Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης) συνάγεται ότι η φωτοτυπική αναπαραγωγή ολόκληρου βιβλίου στο χώρο των Βιβλιοθηκών, χωρίς την άδεια του δημιουργού και του εκδότη, ακόμη και όταν γίνεται από τον ίδιο το χρήστη, ακόμη και αν θεωρηθεί ιδιωτική, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 18 Ν.2121/1993 για το βασικό λόγο ότι η αναπαραγωγή αυτή εμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση του έργου και βλάπτει τα νόμιμα συμφέροντα του δικαιούχου, αφού η φωτοτυπία στερεί το δικαιούχο από το αντίτιμο αγοράς του αντιτύπου. Άλλωστε, σύμφωνα και με το άρθρο 9 παρ. 2 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης, όριο της επιτρεπόμενης ιδιωτικής αναπαραγωγής είναι να μην εμποδίζεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου, και ως παράδειγμα αναπαραγωγής που εμποδίζει

την κανονική εκμετάλλευση του έργου αναφέρεται στη σχετική βιβλιογραφία, η περίπτωση που αναπαράγεται «το σύνολο ή ουσιώδη τμήματα του έργου». (Καλλινίκου, 2001)

Κατά συνέπεια, η αναπαραγωγή ολόκληρου του έργου, εκτός από την καταβολή της επιβάρυνσης στην τιμή των αντικειμένων που χρησιμοποιούνται για την αναπαραγωγή, απαιτεί και άδεια του δικαιούχου. Η φωτοτυπική αναπαραγωγή ολόκληρου βιβλίου δεν μπορεί να περάσει το τεστ των τριών σταδίων και κατά συνέπεια δεν μπορεί να θεωρηθεί νόμιμη με βάση και το άρθρο 28Γ.

Η άποψη αυτή ενισχύεται από τη διαπίστωση ότι ο νομοθέτης αναγνωρίζει στο δημιουργό το αποκλειστικό και απόλυτο δικαίωμα αναπαραγωγής, χωρίς να διακρίνει μεταξύ δημόσιας ή ιδιωτικής αναπαραγωγής, σε αντίθεση με τη δημόσια εκτέλεση (βλ. άρθρο 3 παρ. 1 Ν.2121/1993, όπως ισχύει). Κατά συνέπεια, ενώ μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ιδιωτική εκτέλεση είναι ελεύθερη, το ίδιο δεν μπορεί να υποστηριχθεί για την ιδιωτική αναπαραγωγή, αν ο νόμος δεν προβλέπει ρητά τον περιορισμό αυτό και τα όριά του. Αν δεν είχε συνεπώς επιτραπεί η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση στο πλαίσιο του άρθρου 18 Ν. 2121/1993, η αναπαραγωγή αυτή θα ήταν παράνομη, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ο δικαιούχος θα προσέκρουε στη δυσκολία και στα συνταγματικά προβλήματα διερεύνησης του ιδιωτικού χώρου των τρίτων. Είναι άλλωστε γνωστό ότι η αναπαραγωγή προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή για ιδιωτικούς σκοπούς δεν επιτρέπεται στο νόμιμο χρήστη, εκτός από την περίπτωση παραγωγής ενός εφεδρικού αντιγράφου και την περίπτωση παρακολούθησης, μελέτης ή δοκιμής της λειτουργίας του προγράμματος προκειμένου να εντοπισθούν οι ιδέες και αρχές του (βλ. άρθρο 42 παρ. 5 καθώς και παρ. 3 και 4 Ν.2121/1993). Δεν επιτρέπεται επίσης η αναπαραγωγή ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων για ιδιωτικούς σκοπούς (άρθρο 3 παρ. 4 Ν.2121/1993, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 81 παρ.13 στοιχείο Α Ν.3057/2002). Η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση δεν είναι συνεπώς κάτι αυτονόητο στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας. (Καλλινίκου, 2001)

Το άρθρο 18 παρ.1 επιτρέπει στον ιδιώτη να αναπαράγει για ιδιωτική του χρήση και με δικά του μέσα ό,τι ο ίδιος διαθέτει και έχει προμηθευθεί με νόμιμο τρόπο. Η διατύπωση του νόμου δεν είναι τυχαία, αλλά έχει στόχο αφενός να αναδείξει την αρχή της στενής ερμηνείας της εξαίρεσης και αφετέρου να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας αναπαραγωγής, αφού μάλιστα στην ίδια ρύθμιση αντιμετωπίζεται τόσο η φωτοτυπική αναπαραγωγή (reprography), όσο και η περίπτωση της ηχητικής και οπτικοακουστικής αναπαραγωγής (private copying). Ευρύτερη διατύπωση ή ερμηνεία της έννοιας της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση, οδηγεί στην κατάργηση της πνευματικής ιδιοκτησίας, ειδικά στον ψηφιακό αιώνα που διανύουμε, τώρα που η ιδιωτική χρήση τείνει να γίνει ένας νέος τρόπος εκμετάλλευσης του έργου. Ας αναφερθεί το παράδειγμα ανταλλαγής αρχείων μουσικών ή άλλων έργων μέσω των συστημάτων peer to peer, καθώς και η ψηφιακή σάρωση βιβλίων και περιοδικών που δίνει στον καταναλωτή αντίγραφο υψηλής ποιότητας, ώστε να καθίσταται άχρηστη η αγορά των πρωτοτύπων. Είναι άλλωστε γνωστό ότι με τους σύγχρονους τρόπους φωτοτυπίας εξαλείφεται κάθε διαφορά μεταξύ του πρωτότυπου και του φωτοτυπημένου αντιγράφου με συνέπεια η φωτοτυπική αναπαραγωγή να αντικαθιστά την αγορά βιβλίων, ιδίως των επιστημονικών, οπότε η αντίθετη ερμηνεία θα οδηγούσε στη νομιμοποίηση πράξεων που βλάπτουν την κανονική εκμετάλλευση του έργου και θίγουν αδικαιολόγητα τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου.

Σημασία όμως έχει ότι η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση πρέπει να γίνεται από έργο που έχει νόμιμα δημοσιευθεί και το ίδιο θα πρέπει να ισχύει και για τα αντίτυπα του. Δεν νοείται δηλαδή αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση από παράνομο αντίτυπο ή αντίγραφο. Η νόμιμη δημοσίευση δεν αφορά μόνο την πρώτη δημοσίευση, αλλά κάθε

δημοσίευση ή παρουσίαση του έργου στο κοινό που θα πρέπει να γίνεται νόμιμα για να επιτραπεί στη συνέχεια η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση. Έτσι αποκλείεται η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση από παράνομα ή «πειρατικά» αντίτυπα ή από παράνομους δικτυακούς τόπους, όταν πρόκειται για διάθεση του έργου άυλη μορφή.

Τα όρια της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση δεν προσδιορίζονται μόνο από την πρώτη παράγραφο του άρθρου 18 Ν. 2121/1993, αλλά και από τη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου, σύμφωνα με την οποία η ελευθερία της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση δεν ισχύει όταν με την αναπαραγωγή εμποδίζεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου ή βλάπτονται τα νόμιμα συμφέροντα του δικαιούχου (βλ. και άρθρο 9 παρ. 2 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης, καθώς και άρθρο 28 Γ Ν.2121/1993). Εδώ εμπίπτει η περίπτωση φωτοτυπικής αναπαραγωγής ολόκληρου έργου που προστατεύεται με την πνευματική ιδιοκτησία, η αναπαραγωγή του έργου σε πολλά αντίτυπα, καθώς και η ανταλλαγή αρχείων μουσικής ή άλλων έργων με τα συστήματα peer to peer, όταν οι πράξεις αυτές γίνονται χωρίς άδεια των δικαιούχων.

Πέρα από τα παραδείγματα αυτά, στο νόμο αναφέρονται ορισμένες περιπτώσεις που αποτελούν μη επιτρεπόμενη αναπαραγωγή: α) όταν αναπαράγεται αρχιτεκτονικό έργο με μορφή κτιρίου ή άλλης παρεμφερούς κατασκευής και β) όταν αναπαράγεται με τεχνικά μέσα έργο των εικαστικών τεχνών που κυκλοφορεί σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων ή η γραφική παράσταση μουσικού έργου. Η τελευταία περίπτωση έχει πρακτική σημασία για τις μουσικές βιβλιοθήκες που διατηρούν παρτιτούρες και μουσικά βιβλία.

Ας σημειωθεί επίσης ότι σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας Βιβλιοθηκών (ΥΑ 8300/2003 ΦΕΚ Β 1173) δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση η φωτοτύπηση ολόκληρων έργων (βιβλία, ποιήματα), ενώ ο αριθμός των φωτοτυπημένων σελίδων θα πρέπει να μην υπερβαίνει τον αριθμό που ορίζεται από τις διεθνείς συμβάσεις.

3. Η Οδηγία 2001/29 και η φωτοτυπική αναπαραγωγή

Σε κοινοτικό επίπεδο η φωτοτυπική αναπαραγωγή προβλέπεται στην Οδηγία 2001/29 και κατατάσσεται μεταξύ των δυνητικών περιορισμών. Κατά την αιτιολογική σκέψη 37 τα υφιστάμενα εθνικά καθεστώτα για τη φωτοτυπική αναπαραγωγή δεν συνιστούν μείζον εμπόδιο στην εσωτερικά αγορά και κατά συνέπεια τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν την ευχέρεια να προβλέπουν τη σχετική εξαίρεση ή περιορισμό. Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ.2 στοιχείο α της Οδηγίας 2001/29, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν εξαιρέσεις ή περιορισμούς για την περίπτωση αναπαραγωγής σε χαρτί ή ανάλογο υλικό φορέα, με τη χρήση οποιουδήποτε είδους φωτοτυπικής τεχνικής ή με οποιαδήποτε άλλη μέθοδο που επιφέρει παρόμοια αποτελέσματα, εκτός από τις παρτιτούρες, υπό τον όρο ότι οι δικαιούχοι λαμβάνουν δίκαιη αποζημίωση.

Από τη διατύπωση συνάγεται ότι ο κοινοτικός νομοθέτης δεν κάνει αναφορά στην ιδιωτική χρήση ή στον εμπορικό ή μη χαρακτήρα της αναπαραγωγής. Αναφέρεται γενικά στη φωτοτυπική αναπαραγωγή με βασικό όρο την καταβολή δίκαιης αποζημίωσης στο δικαιούχο (βλ. αιτ.σκ.35). Η επιείκεια όμως αυτή είναι φαινομενική γιατί και ο περιορισμός αυτός υπόκειται στο τεστ των τριών σταδίων, όπως ρητά ορίζει το άρθρο 5 παρ. 5 της Οδηγίας 2001/29 (αιτ.σκ.44): «Οι εξαιρέσεις και οι περιορισμοί που αναφέρονται στις παραγράφους 1,2,3 και 4, εφαρμόζονται μόνο σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις οι οποίες δεν αντίκεινται στην κανονική εκμετάλλευση του έργου ή άλλου προστατευομένου αντικειμένου και δεν θίγουν αδικαιολογήτως τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου» (Jorg Reinbothe, provisions on exceptions in the European Community proposed Directive on Copyright and Related Rights in the Information Society, ALAI Study Days – The Boundaries of Copyright: its proper limitations and exceptions, University of Cambridge, 14-17 September 1998,σ. 63-70, ειδ. σ. 69).

Οι ρυθμίσεις για τη φωτοτυπική αναπαραγωγή πρέπει κατά συνέπεια να ερμηνεύονται στενά με βάση το τεστ των τριών σταδίων, έτσι ώστε να εξασφαλίζονται σε κάθε περίπτωση τα συμφέροντα του δικαιούχου. Οι κανόνες και οι αρχές που ισχύουν στο εθνικό δίκαιο δεν αλλάζουν και ως εκ τούτου το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 18 δικαιολογημένα περιλαμβάνει μόνο την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση και καμία άλλη περίπτωση αναπαραγωγής.

4. Η αναγκαιότητα θέσπισης συμβατικών κανόνων

Η φωτοτυπική αναπαραγωγή ολόκληρου βιβλίου χωρίς την άδεια των δικαιούχων δεν εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 18 Ν.2121/1993 για τους λόγους που αναπτύχθηκαν. Κρίσιμο στοιχείο είναι ότι η φωτοτυπία ολόκληρου βιβλίου κατά κανόνα δεν μπορεί να περάσει με επιτυχία το τεστ των τριών σταδίων, γιατί αντίκειται στην κανονική εκμετάλλευση του έργου και θίγει αδικαιολόγητα τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου. Η άποψη βέβαια αυτή ισχύει για βιβλία τα οποία περιέχουν έργα που προστατεύονται με την πνευματική ιδιοκτησία και δεν έχουν πέσει στο δημόσιο τομέα.

Σε πολλές βιβλιοθήκες επιτρέπεται η φωτοτυπική αναπαραγωγή ορισμένων σελίδων. Η πρακτική αυτή για να θεωρηθεί ασφαλής θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να κρίνεται αν πληρούνται τα κριτήρια της διαδικασίας των τριών σταδίων. Κατά συνέπεια είναι σκόπιμο να χορηγηθούν άδειες εκ μέρους των δικαιούχων, έτσι ώστε οι όροι με βάση τους οποίους επιτρέπεται η φωτοτυπική αναπαραγωγή να είναι συγκεκριμένοι. Θα μπορούσε πχ να επιτραπεί η φωτοτυπία ορισμένων σελίδων ή κεφαλαίων, καθώς και η φωτοτυπία άρθρων από περιοδικά, ενώ θα πρέπει να προσδιορισθούν οι προϋποθέσεις φωτοτύπησης των εξαντλημένων βιβλίων ή περιοδικών.

Η νέα προσέγγιση

Το ψηφιακό δίλημμα και η τεχνολογική πρόκληση οδήγησαν σε πρωτοποριακές αναζητήσεις και προτάσεις με στόχο τον επαναπροσδιορισμό της πνευματικής ιδιοκτησίας. Ελεύθερο λογισμικό, ελεύθερη κουλτούρα, ελεύθερο όπως ελευθερία, copyleft αντί copyright, general public license, creative commons είναι η νέα θεώρηση της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η πρώτη προσπάθεια για τη δημιουργία ελεύθερου λογισμικού ξεκίνησε το 1983 με τη σύσταση του Ιδρύματος Ελεύθερου Λογισμικού (Free Software Foundation) από τον Richard Stallman. Στόχος ήταν η ανάπτυξη λογισμικού με διαθέσιμο στον καθένα τον πηγαίο κώδικα. Πρόκειται για το λογισμικό ανοιχτού κώδικα (open source) το οποίο διατίθεται, χρησιμοποιείται, αναπαράγεται, τροποποιείται και διανέμεται περαιτέρω με βάση τους όρους που προβλέπονται στη γενική δημόσια άδεια (general public license) και ιδίως με τον όρο ότι ο πηγαίος κώδικας και η μετατροπή του προγράμματος θα διατίθενται ελεύθερα και δωρεάν σε όλους. Η αρχή στην οποία στηρίζεται το λογισμικό ανοιχτού κώδικα είναι ότι κανείς δεν αποκτά δικαιώματα και κατά συνέπεια κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει την περαιτέρω χρήση και εφαρμογή του προγράμματος που διατίθεται πάντοτε με βάση τους όρους της γενικής δημόσιας άδειας. Τα προγράμματα αυτά έχουν τύχει αντικείμενο πολλών εφαρμογών και το πιο γνωστό είναι το λειτουργικό σύστημα LINUX που αποτελεί τη βάση των λογισμικών αυτού του τύπου και έχει αναπτυχθεί σε όλο τον κόσμο.

Στην παραπάνω ιδέα βασίστηκε αργότερα ο Lawrence Lessig ο οποίος ίδρυσε το 2001 το ίδρυμα Creative Commons με στόχο να μπορεί ο δημιουργός να χορηγεί άδεια χρήσης του έργου του με πιο ελεύθερο και ανοιχτό τρόπο. Οι απόψεις του καταγράφονται στο βιβλίο του Free Culture που προσφέρεται δωρεάν στο διαδίκτυο για μη εμπορική χρήση. Η γενική άδεια Creative Commons (CC) που προτείνει επιτρέπει

την ελεύθερη χρήση πέρα από τα όρια του fair use. Προτείνει κυρίως τη μικρότερη διάρκεια προστασίας, την τήρηση διατυπώσεων, την καταχώρηση και το μαρκάρισμα των έργων. Σκοπός των προτάσεων αυτών δεν είναι η ανατροπή και κατάργηση της πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά ο επαναπροσδιορισμός των κανόνων της και η δημιουργία νέας ισορροπίας με βάση τις αρχές του διαδικτύου. Το μαρκάρισμα των έργων με το σύμβολο CC (Creative Commons) θα βοηθήσει στη λειτουργία ενός νέου δημόσιου τομέα όχι με εξαναγκασμό των δημιουργών ή με τρόπο πειρατικό αλλά με βάση την άδεια που ο ίδιος ο δικαιούχος ελεύθερα χορηγεί με βασικό όρο την περαιτέρω διανομή. Η ελεύθερη επιλογή των δικαιούχων καθιστά το περιεχόμενο προσιτό στο κοινό με τους όρους που αυτοί θα διαγράψουν αλλά οπωσδήποτε με στόχο τη δημιουργία ενός δημόσιου τομέα πάνω στον οποίο μπορούν να παραχθούν άλλα έργα. Η ένδειξη Some Rights Reserved επιτρέπει τη μη εμπορική χρήση του έργου που μπορεί να κυκλοφορεί ελεύθερα στο διαδίκτυο αλλά και στη συνήθη έντυπη μορφή από κάποιον εκδοτικό οίκο.

Τα νομικά προβλήματα που τίθενται είναι αρκετά, όπως η δυσχέρεια προστασίας του ηθικού δικαιώματος ειδικότερα όσον αφορά την εξουσία περιφρούρησης του έργου, η δημιουργία παραγώγων έργων με βάση το αρχικό, η σύγκρουση με τους κανόνες για τις συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης που διαφέρουν σε κάθε έννομη τάξη. Το προτεινόμενο σύστημα βασίζεται στη λογική των αδειών χρήσης εκ μέρους του δικαιούχου και είναι δύσκολο να λειτουργήσει στα κλασικά έργα που προστατεύονται με την πνευματική ιδιοκτησία, όπως μουσικά ή οπτικοακουστικά, κυρίως λόγω της άσκησης του ηθικού δικαιώματος. Η ιδέα όμως αυτή θα μπορούσε να βρει πεδίο εφαρμογής σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως ηλεκτρονικοί κόμβοι με επιστημονικά στοιχεία ή δεδομένα που είναι εκτός προστασίας όπως νόμοι, διατάγματα, δικαστικές αποφάσεις, μαθηματικές ασκήσεις κλπ. Στο πλαίσιο λειτουργίας των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών θα μπορούσαν να δημιουργηθούν ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων με στοιχεία όχι μόνο του δημόσιου τομέα αλλά και με προστατευόμενο περιεχόμενο, όπως μελέτες, εργασίες, γκριζα βιβλιογραφία κλπ., εφόσον βέβαια έχει προηγηθεί γραπτή άδεια των συγγραφέων και ερευνητών και με όρους χρήσης που θα ανακοινώνονται στην αρχή της ιστοσελίδας. Αν μάλιστα τεθούν τα κατάλληλα τεχνολογικά μέτρα στο ψηφιακό περιεχόμενο θα είναι εύκολο να εντοπισθούν οι τυχόν παραβιάσεις των όρων διάθεσης στο διαδίκτυο.

IFLA (International Federation of Library Association)¹

Η διεθνής ομοσπονδία των ενώσεων και των οργάνων βιβλιοθήκης (IFLA) είναι το κορυφαίο διεθνές σώμα που αντιπροσωπεύει τα ενδιαφέροντα των υπηρεσιών βιβλιοθηκών και πληροφοριών και των χρηστών τους. Είναι η σφαιρική φωνή του επαγγέλματος βιβλιοθηκών και πληροφοριών. Ιδρυμένη στο Εδιμβούργο, Σκωτία, το 1927 σε μια Διεθνή Διάσκεψη, γιόρτασε τα 75α γενέθλιά της στη διάσκεψή της στη Γλασκώβη, Σκωτία το 2002. Τώρα έχει πάνω από 1700 μέλη σε 155 χώρες σε όλο τον κόσμο. Η IFLA καταχωρήθηκε στις Κάτω Χώρες το 1971. Η βασιλική βιβλιοθήκη, η εθνική βιβλιοθήκη των Κάτω Χωρών, στη Χάγη, παρέχει γενναιόδωρα τις εγκαταστάσεις της για την έδρα της.

---

¹ Το παρόν κείμενο είναι από μετάφραση της συγγραφέως.

Στόχοι της IFLA

Η IFLA είναι μία ανεξάρτητη, διεθνής, μη κυβερνητική και μη κερδοσκοπική οργάνωση. Οι στόχοι της είναι:

- Να προωθήσει τα υψηλά πρότυπα της παροχής και την παράδοση της βιβλιοθήκης και των υπηρεσιών πληροφοριών
- Να ενθαρρύνει την αξία των υπηρεσιών βιβλιοθηκών και πληροφοριών
- Να αντιπροσωπεύσει τα συμφέροντα των μελών της σε όλο τον κόσμο.

Στη συνέχιση αυτών των στόχων της IFLA περιλαμβάνονται:

- η επικύρωση των αρχών της ελευθερίας της πρόσβασης στις πληροφορίες και ελευθερία της έκφρασης που ενσωματώνεται στο άρθρο 19 της καθολικής Διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- η πεποίθηση ότι οι άνθρωποι, οι κοινότητες και οι οργανώσεις χρειάζονται δίκαιη πρόσβαση στις πληροφορίες για την κοινωνική, εκπαιδευτική, πολιτιστική, δημοκρατική και οικονομική ευημερία τους
- η πεποίθηση ότι η παράδοση της υψηλής ποιότητας βιβλιοθήκης και των υπηρεσιών πληροφοριών βοηθά να εγγυηθεί αυτή την πρόσβαση
- η υποχρέωση να επιτραπεί σε όλα τα μέλη της ομοσπονδίας να δεσμευτούν και να ωφεληθούν από τις δραστηριότητές τους αδιαφορώντας για την υπηκοότητα, την ανικανότητα, την εθνική προέλευση, το φύλο, τη γεωγραφική θέση, τη γλώσσα, την πολιτική φιλοσοφία, τη φυλή ή τη θρησκεία.

Σχέσεις με άλλους οργανισμούς

Έχει καθιερώσει τις καλές σχέσεις εργασίας με ποικίλους άλλους οργανισμούς με τα παρόμοια ενδιαφέροντα, που παρέχουν μια ευκαιρία για μια κανονική ανταλλαγή των πληροφοριών και των απόψεων σχετικά με τα ζητήματα της αμοιβαίας ανησυχίας. Έχει επίσημες σχέσεις με την ΟΥΝΕΣΚΟ, θέση παρατηρητών με τα Ηνωμένα Έθνη, συνδυαζόμενη θέση με το διεθνές Συμβούλιο της επιστημονικής θέσης ενώσεων (ICSU) και παρατηρητών με την οργάνωση παγκόσμιας πνευματικής ιδιοκτησίας (WIPO) και το διεθνή οργανισμό για την τυποποίηση (ISO). Το 1999, καθιέρωσε τη θέση παρατηρητών με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ). Στη συνέχεια, έχει προσφέρει τη συμβουλευτική θέση σε διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις που αναπτύσσουν δραστηριότητες στους σχετικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένης της διεθνούς ένωσης εκδοτών (IPA). Είναι μέλος, μαζί με το διεθνές Συμβούλιο σχετικά με τα αρχεία (ICA), το διεθνές Συμβούλιο των μουσείων (ICOM) και το διεθνές Συμβούλιο σχετικά με τα μνημεία και τις περιοχές (ICOMOS), της διεθνούς Επιτροπής της μπλε ασπίδας (ICBS). Η αποστολή ICBS είναι να συλλεχθούν και να διαδοθούν οι πληροφορίες και να συντονιστεί η δράση στις καταστάσεις όταν είναι σε κίνδυνο η πολιτιστική ιδιοκτησία.

Επιτροπή των πνευματικών δικαιωμάτων και άλλων νομικών θεμάτων (CLM: Committee on Copyright and other Legal Matters)

Η IFLA είναι διεθνής μη κυβερνητικός οργανισμός που υπάρχει για να αναλάβει, να υποστηρίξει και να συντονίσει την έρευνα και τις μελέτες, και να διαδώσει τις πληροφορίες για όλες τις πτυχές της βιβλιοθήκης και της εργασίας πληροφοριών παγκοσμίως και για να οργανώνει τις συνεδριάσεις και την κατάρτιση σε αυτόν τον τομέα. Στη διεθνή συζήτηση πνευματικών δικαιωμάτων, η IFLA αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα των παγκόσμιων βιβλιοθηκών και των χρηστών τους. Ο νόμος πνευματικών δικαιωμάτων επιδρά στο τι κάνουν οι βιβλιοθήκες. Έχει επιπτώσεις στις υπηρεσίες που οι βιβλιοθήκες μπορούν να παρέχουν στους χρήστες τους, και τους όρους στους οποίους μπορούν να παρέχουν την πρόσβαση στα υλικά πνευματικών δικαιωμάτων. Έχει

επιπτώσεις στον τρόπο με τον οποίο οι βιβλιοθήκες μπορούν να ενεργήσουν ως πράκτορες πλοήγησης και να αναλάβουν τις δραστηριότητες αρχειοθέτησης και συντήρησης. Για αυτούς τους λόγους η IFLA συμμετέχει στη διεθνή συζήτηση πνευματικών δικαιωμάτων.

Τα πνευματικά δικαιώματα είναι ίσα για όλους;

Οι βιβλιοθηκάριοι και οι επαγγελματίες πληροφοριών αναγνωρίζουν και είναι δεσμευμένοι να υποστηρίζουν τις ανάγκες των προστατών τους να αποκτήσουν πρόσβαση στις εργασίες πνευματικών δικαιωμάτων και τις πληροφορίες και τις ιδέες που περιέχουν. Σέβονται επίσης τις ανάγκες των συντακτών και των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων για να λάβουν μια δίκαιη οικονομική επιστροφή στην πνευματική ιδιοκτησία τους. Η αποτελεσματική πρόσβαση είναι ουσιαστική στην επίτευξη των στόχων των πνευματικών δικαιωμάτων. Η IFLA υποστηρίζει τον ισορροπημένο νόμο πνευματικών δικαιωμάτων που προωθεί την πρόοδο της κοινωνίας συνολικά με το δόσιμο της ισχυρής και αποτελεσματικής προστασίας για τα ενδιαφέροντα των κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων καθώς επίσης και της πρόσβασης προκειμένου να ενθαρρυνθούν τη δημιουργικότητα, την καινοτομία, την έρευνα, την εκπαίδευση και την εκμάθηση. Η IFLA υποστηρίζει την αποτελεσματική επιβολή των πνευματικών δικαιωμάτων και αναγνωρίζει ότι οι βιβλιοθήκες έχουν έναν κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζει στον έλεγχο καθώς επίσης και τη διευκόλυνση της πρόσβασης στον αυξανόμενο αριθμό τοπικών και μακρινών πηγών ηλεκτρονικών πληροφοριών. Οι βιβλιοθηκάριοι και οι επαγγελματίες πληροφοριών προωθούν το σεβασμό των πνευματικών δικαιωμάτων και υπερασπίζονται ενεργά τις εργασίες πνευματικών δικαιωμάτων ενάντια στην πειρατεία, την αθέμιτη χρήση και την αναρμόδια εκμετάλλευση, στο έντυπο υλικό και στο ψηφιακό περιβάλλον. Οι βιβλιοθήκες από καιρό έχουν αναγνωρίσει ότι έχουν ένα σημαντικό ρόλο στην πληροφόρηση και την εκπαίδευση των χρηστών για τη σημασία του νόμου πνευματικών δικαιωμάτων και την ενθάρρυνση της συμμόρφωσης. Εντούτοις, η IFLA υποστηρίζει ότι η υπερπροστασία των πνευματικών δικαιωμάτων θα μπορούσε να απειλήσει τις δημοκρατικές παραδόσεις και τον αντίκτυπο στις κοινωνικές αρχές δικαιοσύνης και να περιορίσει αδικαιολόγητα την πρόσβαση στις πληροφορίες και τη γνώση. Εάν η προστασία πνευματικών δικαιωμάτων είναι πάρα πολύ ισχυρή, ο ανταγωνισμός και η καινοτομία είναι περιορισμένοι και η δημιουργικότητα πνίγεται.

Στο ψηφιακό περιβάλλον

Οι πληροφορίες παράγονται όλο και περισσότερο σε ψηφιακή μορφή. Οι νέες τεχνολογίες επικοινωνιών φέρνουν τις πρωτοφανείς ευκαιρίες για την πρόσβαση στις πληροφορίες και η τεχνολογία έχει τη δυνατότητα να βελτιώσει την επικοινωνία και την πρόσβαση για εκείνους που αδικούνται από την απόσταση ή τις οικονομικές περιστάσεις. Εάν η πρόσβαση στις εργασίες πνευματικών δικαιωμάτων δεν διατηρείται στο ψηφιακό περιβάλλον, ένα περαιτέρω εμπόδιο θα δημιουργηθεί που θα αρνηθεί την πρόσβαση σε εκείνους που δεν μπορούν να πληρώσουν. Οι βιβλιοθήκες θα συνεχίσουν να διαδραματίζουν έναν κρίσιμο ρόλο στην εξασφάλιση πρόσβασης για όλους στην κοινωνία των πληροφοριών. Τα κατάλληλα εθνικά και διεθνή δίκτυα της βιβλιοθήκης και οι υπηρεσίες πληροφοριών είναι κρίσιμα για την παροχή πρόσβασης στις πληροφορίες. Παραδοσιακά, οι βιβλιοθήκες ήταν σε θέση να παρέχουν την πρόσβαση στα αγορασμένα αντίγραφα των εργασιών πνευματικών δικαιωμάτων που κρατιούνται στις συλλογές τους. Εντούτοις, εάν στο μέλλον η πρόσβαση και η χρήση των πληροφοριών σε ψηφιακή μορφή γίνουν υπαγόμενες στην πληρωμή, η δυνατότητα μιας

βιβλιοθήκης να παρασχεθεί η πρόσβαση στους χρήστες της θα περιοριστεί σοβαρά προκειμένου να διατηρηθεί μια ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων των κατόχων δικαιωμάτων και των χρηστών. Η IFLA έχει αναπτύξει την ακόλουθη δήλωση των αρχών.

Ο ψηφιακός δεν είναι διαφορετικός

Η Συνθήκη της Βέρνης επιτρέπει στα μέλη της ένωσης της Βέρνης να χορηγήσει τις εξαιρέσεις σε ορισμένες πρόσθετες περιπτώσεις που δεν συγκρούονται με μια κανονική εκμετάλλευση της εργασίας και δεν προδιαθέτουν αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του συντάκτη. Το 1996, τα μέλη της οργάνωσης παγκόσμιας πνευματικής ιδιοκτησίας (WIPO) υιοθέτησαν δύο συνθήκες για να ενημερώσουν το νόμο πνευματικών δικαιωμάτων για το ψηφιακό περιβάλλον. Στην επιβεβαίωση ότι οι υπάρχοντες εξαιρέσεις και οι περιορισμοί μπορούν να μεταφερθούν και να επεκταθούν στο ψηφιακό περιβάλλον, οι χώρες της WIPO απέρριψαν την αξίωση ότι «ψηφιακός είναι διαφορετικός». Τα συμβαλλόμενα μέλη έχουν την άδεια στη μεταφορά και επεκτείνουν τέτοιους περιορισμούς στο ψηφιακό περιβάλλον, και δημιουργούν τις νέες εξαιρέσεις όπου απαιτείται. Η IFLA υποστηρίζει ότι εκτός αν στις βιβλιοθήκες και στους πολίτες δεν χορηγούνται οι εξαιρέσεις που επιτρέπουν την πρόσβαση και τη χρήση χωρίς πληρωμή για λόγους που συμφωνούν προς το δημόσιο συμφέρον και με τη δίκαιη πρακτική όπως η εκπαίδευση και η έρευνα, είναι εκεί ένας κίνδυνος ότι μόνο εκείνοι που μπορούν να πληρώσουν θα είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν τα οφέλη της κοινωνίας των πληροφοριών. Αυτό θα οδηγήσει ακόμα σε έναν μεγαλύτερο διαχωρισμό μεταξύ πλούσιου σε πληροφορίες και του φτωχού σε πληροφορίες. Περαιτέρω, δεν πρέπει να υπάρξει καμία διάκριση στους νόμους πνευματικών δικαιωμάτων ενάντια οπτικά, ακουστικά ή με ειδικές ανάγκες άτομα. Η επαναμορφοποίηση του υλικού για να το καταστήσει προσιτό δεν πρέπει να θεωρηθεί παράβαση των πνευματικών δικαιωμάτων και πρέπει να θεωρηθεί απλά ως πρόσβαση.

1. Στην εθνική νομοθεσία πνευματικών δικαιωμάτων, οι εξαιρέσεις στα πνευματικά δικαιώματα και τα σχετικά δικαιώματα, που επιτρέπονται στη Συνθήκη της Βέρνης και που επικυρώνονται από τις συνθήκες WIPO πρέπει να αναθεωρηθούν εάν είναι απαραίτητο για να εξασφαλίσουν ότι οι επιτρεπόμενες χρήσεις ισχύουν εξίσου για τις πληροφορίες με ηλεκτρονική μορφή και για τις πληροφορίες στο έντυπο υλικό.

2. Για την αντιγραφή επιπλέον αυτών των παροχών πρέπει να υπάρξουν διοικητικά απλοί τρόποι πληρωμής.

3. Τα προσωρινά ή τεχνικά αντίγραφα που είναι τυχαία στη χρήση του υλικού πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να αποκλειστούν από το πεδίο του δικαιώματος αναπαραγωγής.

4. Για τις εργασίες σε ψηφιακή μορφή, χωρίς να υποστούν μια δαπάνη ή επιδίωξη της άδειας όλοι οι χρήστες μιας βιβλιοθήκης πρέπει να είναι σε θέση:

- Να δουν δημόσια το διαθέσιμο υλικό πνευματικών δικαιωμάτων
- Να γίνουν αντίγραφα από τη βιβλιοθήκη και το προσωπικό πληροφοριών για ένα λογικό ποσοστό μιας ψηφιακής εργασίας στα πνευματικά δικαιώματα για την προσωπική, εκπαιδευτική ή ερευνητική χρήση.

Κοινή εκμετάλλευση πόρων πληροφοριών

Η κοινή εκμετάλλευση πόρων διαδραματίζει έναν κρίσιμο ρόλο στην εκπαίδευση, τη δημοκρατία, την οικονομική ανάπτυξη, την υγεία και την ευημερία και την προσωπική εξέλιξη. Διευκολύνει την πρόσβαση σε ένα ευρύ φάσμα των πληροφοριών, το οποίο ειδάλως δεν θα ήταν διαθέσιμο στο χρήστη, τη βιβλιοθήκη ή τη χώρα που το ζητούν. Η κοινή εκμετάλλευση πόρων δεν είναι ένας μηχανισμός για να μειώσει τις δαπάνες αλλά

για να επεκτείνει τη διαθεσιμότητα σε εκείνους που για οικονομικούς, τεχνικούς ή κοινωνικούς λόγους δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες άμεσα.

- Η παροχή της πρόσβασης σε ένα ψηφιακό περιβάλλον μιας προστατευμένης εργασίας σε έναν χρήστη για έναν νόμιμο σκοπό όπως η έρευνα ή η μελέτη πρέπει να είναι μια επιτρεπόμενη πράξη βάσει του νόμου πνευματικών δικαιωμάτων.

Δανεισμός

Ο μη εμπορικός δημόσιος δανεισμός δεν είναι μια δραστηριότητα που έχει ελεγχθεί παραδοσιακά από το νόμο πνευματικών δικαιωμάτων. Ο δημόσιος δανεισμός είναι ουσιαστικός στον πολιτισμό και την εκπαίδευση. Πρέπει να είναι διαθέσιμος σε όλους. Οι συγκεντρωμένες πληροφορίες βρίσκονται σε όλες τις μορφές και θα γίνουν μέρος του αποθέματος δανεισμού. Ο δανεισμός βοηθά στη συνέχεια στο μάρκετινγκ των εμπορικά συγκεντρωμένων πληροφοριών και ενθαρρύνει τις πωλήσεις. Οι βιβλιοθήκες είναι, στην πραγματικότητα, καταλύτες για την πώληση των πληροφοριών σε όλες τις μορφές της. Επομένως, οποιοδήποτε νομικοί ή συμβατικοί περιορισμοί που τίθενται στο δανεισμό θα ήταν εις βάρος των κατόχων δικαιωμάτων καθώς επίσης και στις βιβλιοθήκες τις ίδιες.

- Ο δανεισμός των δημοσιευμένων ψηφιακών υλικών σχήματος (παραδείγματος χάριν CD-ROM) από τις βιβλιοθήκες δεν πρέπει να περιοριστεί από τη νομοθεσία.

- Οι συμβατικές παροχές, παραδείγματος χάριν μέσα στις συμφωνίες χορήγησης αδειών, δεν πρέπει να αγνοήσουν το δανεισμό των ηλεκτρονικών πόρων από τη βιβλιοθήκη και το προσωπικό πληροφοριών.

Διατήρηση και προστασία

Οι βιβλιοθήκες συλλέγουν και συντηρούν τις πληροφορίες. Στην πραγματικότητα, η ευθύνη για τις πληροφορίες και τον πολιτισμό ανήκει στο επάγγελμα βιβλιοθηκών και πληροφοριών. Ο νόμος πνευματικών δικαιωμάτων δεν πρέπει να αποτρέψει τις βιβλιοθήκες από τη στήριξη στη νέα τεχνολογία για να βελτιώσει τις τεχνικές συντήρησης.

- Η νομοθεσία πρέπει να δώσει στις βιβλιοθήκες και στα αρχεία την άδεια να μετατραπούν σε ψηφιακή μορφή και να είναι προστατευμένα από τα πνευματικά δικαιώματα στο ψηφιακό περιβάλλον για λόγους σχετικά με τη διατήρησή τους και συντήρησή τους.

- Η νομοθεσία πρέπει επίσης να καλύψει τη νομική κατάθεση των ηλεκτρονικών μέσων.

Συμβάσεις και συστήματα προστασίας αντιγράφων

Η προστασία πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να ενθαρρύνει και να μην εμποδίζει τη χρήση και τη δημιουργικότητα. Ο νόμος πνευματικών δικαιωμάτων δεν πρέπει να δώσει στους κατόχους δικαιωμάτων τη δύναμη να χρησιμοποιούν τεχνολογικά ή συμβατικά μέτρα για να αγνοηθούν οι εξαιρέσεις και οι περιορισμοί στα πνευματικά δικαιώματα και να διαστρεβλωθεί η ισορροπία στη διεθνή και εσωτερική νομοθεσία πνευματικών δικαιωμάτων. Οι συμφωνίες χορήγησης αδειών πρέπει να συμπληρώσουν τη νομοθεσία πνευματικών δικαιωμάτων και να μην την αντικαταστήσουν. Η πρόσβαση στις πληροφορίες, παρά τον έλεγχο των πληροφοριών, αυξάνει τη χρήση. Πράγματι οι μελέτες έχουν δείξει ότι πάρα πολύς έλεγχος, υπό μορφή τεχνικής προστασίας, είναι αντιπαραγωγικός. Η καταστρατήγηση των τεχνολογικών μέτρων για μη καταπάτηση των δραστηριοτήτων πρέπει να επιτραπεί.

- Η εθνική νομοθεσία πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να καταστήσει άκυρους οποιουδήποτε όρους μιας άδειας που περιορίζουν ή αγνοούν τις εξαιρέσεις ή τους περιορισμούς που ενσωματώνονται στο νόμο πνευματικών δικαιωμάτων όπου η άδεια

καθιερώνεται μονομερώς από τους κατόχους δικαιωμάτων χωρίς την ευκαιρία για τη διαπραγματεύση των όρων της άδειας από το χρήστη.

- Οι εθνικοί νόμοι πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να στοχεύσουν για μια ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους μέσω των τεχνικών μέσων και των δικαιωμάτων των χρηστών να καταστρατηγήσουν τέτοια μέτρα για νόμιμους, μη παραβίασης λόγους.

Ευθύνη για την παράβαση πνευματικών δικαιωμάτων

Αν και, οι βιβλιοθήκες ως μεσάζοντες έχουν έναν σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει στην εξασφάλιση συμμόρφωσης με το νόμο πνευματικών δικαιωμάτων, η ευθύνη πρέπει τελικά να στηριχτεί στον παραβάτη.

- Ο νόμος πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να διατυπώσει τους σαφείς περιορισμούς στην ευθύνη των τρίτων στις περιστάσεις όπου η συμμόρφωση δεν μπορεί ουσιαστικά ή εύλογα να επιβληθεί.

Συμπερασματικά

Προκειμένου να διατηρηθεί μια ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων των κατόχων δικαιωμάτων και των χρηστών, η IFLA έχει αναπτύξει την ακόλουθη κατάσταση των αρχών.

1. Στην εθνική νομοθεσία πνευματικών δικαιωμάτων, οι εξαιρέσεις στα πνευματικά δικαιώματα και τα συγγενικά δικαιώματα, που επιτρέπονται στη Συνθήκη της Βέρνης και που επικυρώνονται από τις συνθήκες της WIPO πρέπει να αναθεωρηθούν εάν είναι απαραίτητο για να εξασφαλίσουν ότι οι επιτρεπόμενες χρήσεις ισχύουν εξίσου για τις πληροφορίες με ηλεκτρονική μορφή και τις πληροφορίες σε έντυπη μορφή.

2. Για την αντιγραφή επιπλέον αυτών των παροχών πρέπει να υπάρξουν απλοί διοικητικοί τρόποι πληρωμής

3. Τα προσωρινά ή τεχνικά αντίγραφα που είναι τυχαία στη χρήση του υλικού πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να αποκλειστούν από το πεδίο του δικαιώματος αναπαραγωγής.

4. Για τις εργασίες σε ψηφιακή μορφή, χωρίς να υποστούν μια δαπάνη ή επιδίωξη της άδειας όλοι οι χρήστες μιας βιβλιοθήκης πρέπει να είναι σε θέση: α) να δουν δημόσια το διαθέσιμο υλικό πνευματικών δικαιωμάτων, β) να διαβάσουν το υλικό πνευματικών δικαιωμάτων ιδιαιτέρως, ή γ) να πάρουν το αντίγραφο.

5. Η παροχή της πρόσβασης σε ένα ψηφιακό σχήμα μιας προστατευμένης εργασίας σε έναν χρήστη για έναν νόμιμο σκοπό όπως η έρευνα ή η μελέτη πρέπει να επιτραπεί βάσει του νόμου πνευματικών δικαιωμάτων.

6. Ο δανεισμός των δημοσιευμένων σε ψηφιακή μορφή (παραδείγματος χάριν CD-ROM) από τις βιβλιοθήκες δεν πρέπει να περιοριστεί από τη νομοθεσία.

7. Οι συμβατικές παροχές, παραδείγματος χάριν, μέσα στη χορήγηση αδειών των ρυθμίσεων, δεν πρέπει να αγνοήσουν το δανεισμό των ηλεκτρονικών πόρων από το προσωπικό βιβλιοθηκών.

8. Η νομοθεσία πρέπει να δώσει στις βιβλιοθήκες και τα αρχεία την άδεια να μετατραπούν από την έντυπη μορφή στην ψηφιακή μορφή, προστατευμένα από τα πνευματικά δικαιώματα σχετικά με τη συντήρησή τους

9. Η νομοθεσία πρέπει επίσης να καλύψει τη νομική κατάθεση των ηλεκτρονικών μέσων.

10. Η εθνική νομοθεσία πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να καταστήσει άκυρους οποιουσδήποτε όρους μιας άδειας που περιορίζουν ή αγνοούν τις εξαιρέσεις ή τους περιορισμούς που ενσωματώνονται στο νόμο πνευματικών δικαιωμάτων όπου η άδεια

καθιερώνεται μονομερώς από τους κατόχους συγγραφικών δικαιωμάτων χωρίς την ευκαιρία για τη διαπραγμάτευση των όρων της άδειας από το χρήστη.

11. Οι εθνικοί νόμοι πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να στοχεύσουν για μια ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους μέσω των τεχνικών μέσων και των δικαιωμάτων των χρηστών να καταστρατηγήσουν τέτοια μέτρα για νόμιμο, μη παραβιάζοντας τους σκοπούς.

12. Ο νόμος πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να διατυπώσει τους σαφείς περιορισμούς στην ευθύνη των τρίτων στις περιστάσεις όπου η συμμόρφωση δεν μπορεί ουσιαστικά ή εύλογα να επιβληθεί.

Επιτροπή IFLA της ελεύθερης πρόσβασης στις πληροφορίες και την ελευθερία της έκφρασης (FAIFE) ***IFLA/FAIFE***

Η IFLA/FAIFE είναι μια πρωτοβουλία μέσα στην IFLA (διεθνής ομοσπονδία της ένωσης και των οργάνων βιβλιοθήκης) για να υπερασπίζει και να προωθεί τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα που καθορίζονται στο άρθρο 19 της καθολικής Διακήρυξης Ηνωμένων Εθνών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Επιτροπή IFLA/FAIFE και το γραφείο προάγουν την ελεύθερη πρόσβαση στις πληροφορίες και την ελευθερία της έκφρασης σε όλες τις πτυχές, άμεσα ή έμμεσα, σχετικές με τις βιβλιοθήκες και τη βιβλιοθηκονομία. Η IFLA/FAIFE ελέγχει την κατάσταση της διανοητικής ελευθερίας στην παγκόσμια κοινότητα της βιβλιοθήκης, υποστηρίζει τη χάραξη πολιτικής της IFLA και τη συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αποκρίνεται στις παραβιάσεις της ελεύθερης πρόσβασης στις πληροφορίες και την ελευθερία της έκφρασης.

Η διανοητική ελευθερία είναι το δικαίωμα κάθε ατόμου να υποστηρίξει και να εκφράσει τις απόψεις και να αναζητήσει και να λάβει πληροφορίες. Η διανοητική ελευθερία είναι η βάση της δημοκρατίας και ο πυρήνας της έννοιας των βιβλιοθηκών.

Μέλη της IFLA

Η διεθνής ομοσπονδία των ενώσεων και των οργάνων βιβλιοθήκης (IFLA) παρέχει στους ειδικούς πληροφοριών σε όλο τον κόσμο ένα φόρουμ για την ανταλλαγή των ιδεών και την προώθηση των διεθνών συνεργασιών, της έρευνας, και της ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της δραστηριότητας βιβλιοθηκών και της υπηρεσίας πληροφοριών. Η IFLA είναι ένα από τα μέσα μέσω των οποίων οι βιβλιοθήκες, τα κέντρα πληροφόρησης, και οι επαγγελματίες πληροφοριών μπορούν παγκοσμίως να διατυπώσουν τους στόχους τους, να ασκήσουν την επιρροή τους ως ομάδα, να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους, και να βρουν τις λύσεις στα σφαιρικά προβλήματα. Οι στόχοι της IFLA, οι σκοποί και το επαγγελματικό πρόγραμμα μπορούν μόνο να εκπληρωθούν με τη συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή των μελών και των θυγατρικών του. Αυτή την περίοδο, πάνω από 1700 ενώσεις, όργανα και άτομα, από τα ευρέως διάφορα πολιτιστικά υπόβαθρα, εργάζονται μαζί για να προαγάγουν τους στόχους της ομοσπονδίας και για να προωθήσουν τη βιβλιοθηκονομία σε ένα διεθνές επίπεδο.

***Επιτροπή των πνευματικών δικαιωμάτων και άλλων νομικών θεμάτων (CLM)
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΜΙΑ ΔΙΕΘΝΗΣ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ***

Η IFLA αποδέχεται την πρόταση της ΟΥΝΕΣΚΟ να μελετήσει τη χρήση των περιορισμών και των εξαιρέσεων στα πνευματικά δικαιώματα στο ψηφιακό περιβάλλον. Σαν κύρια φωνή που μιλά για τα πνευματικά δικαιώματα εξ ονόματος του διεθνούς επαγγέλματος βιβλιοθηκών και πληροφοριών καθώς επίσης και τους χρήστες στην εκπαίδευση, την επιχείρηση και τη βιομηχανία, τον τομέα της υγείας, τους εθελοντικούς και δημόσιους τομείς, η IFLA θεωρεί ότι τα οικονομικά δικαιώματα των προμηθευτών πληροφοριών πρέπει να ισορροπηθούν με την ανάγκη της κοινωνίας να αποκτήσει πρόσβαση στη γνώση. Η IFLA ανησυχεί για το ότι η αυξανόμενη χρήση της χορήγησης αδειών και της τεχνολογικής προστασίας διαστρεβλώνει την ισορροπία προς τα εμπορικά ενδιαφέροντα και μακριά από τους χρήστες πληροφοριών. Αυτή η τάση έχει επιπτώσεις στους χρήστες πληροφοριών παντού, αλλά έχει μια ακόμα μεγαλύτερη επίδραση σε εκείνους στις αναπτυσσόμενες χώρες. Δεδομένου ότι ο κόσμος χρησιμοποιεί όλο και περισσότερο τις ψηφιακές και σε απευθείας σύνδεση τεχνολογίες για να δημιουργήσει και να διανείμει τη γνώση και τον πολιτισμό, τα θέματα των ψηφιακών πνευματικών δικαιωμάτων γίνονται όλο και περισσότερο σημαντικά. Εάν η ανθρωπότητα πρόκειται να έχει όσο το δυνατόν ευρύτερη πρόσβαση στην κληρονομιά της σε απευθείας σύνδεση στον κόσμο, είναι ζωτικής σημασίας ότι οι κανόνες που κυβερνούν τέτοια πρόσβαση (κυρίως νόμοι πνευματικής ιδιοκτησίας) εξετάζονται πλήρως και κατάλληλα από ένα ευρύ φάσμα των επιτήδειων. Η παράδοση της ΟΥΝΕΣΚΟ για την προώθηση της δημιουργίας και της διάδοσης της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς το καθιστά καλά ταιριασμένο σε αυτόν τον στόχο.

Τι είναι το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας (copyright);

Πριν από οποιαδήποτε δίκαιη χρήση για περιορισμούς ιδιοκτησίας επάνω στα πνευματικά δικαιώματα στο ψηφιακό περιβάλλον, αυτό που είναι πρώτα απαραίτητο για να εξεταστεί είναι τι είναι δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και γιατί η ισορροπία είναι σημαντική. Τα πνευματικά δικαιώματα μπορούν να οριστούν ως το αποκλειστικό δικαίωμα ενός προσώπου να εγκρίνει ορισμένες πράξεις (όπως η αναπαραγωγή, η δημοσίευση, η δημόσια απόδοση, η προσαρμογή κ.λπ.) σε σχέση με την αρχική εργασία συγγραφικού επαγγέλματος του/της. Αρχικά, ο δημιουργός της εργασίας δίνει τυπικά το δικαίωμα των πνευματικών δικαιωμάτων. Εντούτοις, τα πνευματικά δικαιώματα συχνά πωλούνται ή μεταβιβάζονται, γενικά ή εν μέρει, σε έναν εμπορικό εκδότη, έναν παραγωγό ταινιών, ένα στούντιο εγγραφής ή σε κάποιον άλλο που θα εκμεταλλευτεί την εργασία εμπορικά. Κατά συνέπεια, τα πνευματικά δικαιώματα ωφελούν συχνά τους εμπορικούς μεμονωμένους συντάκτες ενδιαφερόντων περισσότερο από τους μεμονωμένους δημιουργούς. Ο νόμος πνευματικών δικαιωμάτων από καιρό έχει τονίσει ότι η προστασία πνευματικών δικαιωμάτων δεν υπάρχει για τη χάρη της αλλά μάλλον εξυπηρετεί το δημόσιο ενδιαφέρον. Ένα παράδειγμα είναι το σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών το οποίο δηλώνει ότι σκοπός του δικαιώματος σε αυτή τη χώρα είναι: «να προωθήσει την πρόοδο της επιστήμης και των χρήσιμων τεχνών, με την εξασφάλιση των περιορισμένων χρόνων στους συντάκτες και τους εφευρέτες του αποκλειστικού δικαιώματος στις αντίστοιχες γραφές και τις ανακαλύψεις τους». Ομοίως, ο πρώτος νόμος παγκοσμίως των πνευματικών δικαιωμάτων, το αγγλικό καταστατικό της Anne (1710) δήλωσε ότι ο σκοπός του ήταν να ενθαρρύνει την εκμάθηση.» Το μεγαλύτερο

δημόσιο ενδιαφέρον εξυπηρετείται με δύο τρόπους: αρχικά, με το δόσιμο ενός κινήτρου στους συντάκτες που δημιουργεί και αφετέρου, με την ενθάρρυνση της διάδοσης της νέας γνώσης. Οι δημιουργοί λαμβάνουν το δικαίωμα του ελέγχου για να αποζημιωθούν για την επόμενη διάδοση. Χωρίς αυτά τα κίνητρα κάποιοι δημιουργοί μπορεί να μην παρακινηθούν για να ξοδευτεί ο χρόνος και η προσπάθειά τους στη δημιουργία της πολύτιμης αρχικής έκφρασης. Εντούτοις, πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι ένας σημαντικός αριθμός δημιουργών (πρώτιστα ακαδημαϊκοί) τοποθετεί μια πολύ υψηλότερη αξία στη διάδοση της δημιουργικής εργασίας τους περισσότερο από την άμεση αποζημίωση παρά για τη χρήση της εργασίας. Επιπλέον, οι νέες ιδέες και η γνώση δεν θα ωφελήσουν εύκολα μια κοινωνία εάν η μεταφορά τους είναι περιορισμένη. Μόνο όταν η γνώση μαθαίνεται, συζητείται και προστίθεται από τους σπουδαστές, τους ερευνητές, τους επιστήμονες και τον απλό πολίτη, η αξία της εκτιμάται αληθινά. Το δημόσιο ενδιαφέρον είναι συχνά κάτω από την ένταση: αφ' ενός, στον ιδιοκτήτη δικαιωμάτων δίνεται ο έλεγχος της διάδοσης των εργασιών του/της ενώ αφ'ετέρου, η γρήγορη και διαδεδομένη διάδοση των πληροφοριών περιέχεται σε αυτές τις εργασίες πρόκειται επίσης να ενθαρρυνθεί. Είναι συνειδητά και κατάλληλα να ισοροπήσουν αυτές οι δύο ανταγωνιστικές ανησυχίες ότι ένα καθεστώς πνευματικών δικαιωμάτων θα μεγιστοποιήσει τη δημιουργία και την επικοινωνία της νέας γνώσης και των ιδεών.

Αυτή η ανάγκη για την ισορροπία φαίνεται στην καθολική Διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία αναγνωρίζει και τις δύο πλευρές της εξίσωσης όπως ζωτικής σημασίας στην ανθρωπότητα. Η προστασία της εργασίας των δημιουργών εγγυάται από το άρθρο 27 (2): «Ο καθένας έχει το δικαίωμα στην προστασία των ηθικών και υλικών συμφερόντων ως αποτέλεσμα οποιασδήποτε επιστημονικής, λογοτεχνικής ή καλλιτεχνικής παραγωγής της οποίας είναι δημιουργός». Ενώ έχουν δικαίωμα όλοι να συμμετέχουν στην πολιτιστική και επιστημονική παραγωγή της ανθρωπότητας εγγυάται ομοίως από το άρθρο 27 (1): «Ο καθένας έχει το δικαίωμα ελεύθερα να συμμετέχει στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας, για να απολαύσει τις τέχνες και να μοιραστεί την επιστημονική πρόοδο και τα οφέλη του». Η IFLA επικυρώνει έντονα την έννοια ότι τα πνευματικά δικαιώματα πρέπει να ισορροπηθούν. Η θέση της IFLA στα πνευματικά δικαιώματα στο ψηφιακό περιβάλλον: «Οι βιβλιοθηκάριοι και οι επαγγελματίες πληροφοριών αναγνωρίζουν, και είναι δεσμευμένοι να υποστηρίξουν τις ανάγκες των ευεργετών τους να αποκτήσουν πρόσβαση στις εργασίες πνευματικών δικαιωμάτων και τις πληροφορίες και τις ιδέες που περιέχουν. Σέβονται επίσης τις ανάγκες των δημιουργών και των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων για να λάβουν μια δίκαιη οικονομική επιστροφή στην πνευματική ιδιοκτησία τους. Η αποτελεσματική πρόσβαση είναι ουσιαστική στην επίτευξη των στόχων των πνευματικών δικαιωμάτων. Η IFLA υποστηρίζει τον ισορροπημένο νόμο πνευματικών δικαιωμάτων που προωθεί την πρόοδο της κοινωνίας συνολικά με το δόσιμο της ισχυρής και αποτελεσματικής προστασίας για τα ενδιαφέροντα των κατόχων δικαιωμάτων καθώς επίσης και της πρόσβασης προκειμένου να ενθαρρυνθούν η δημιουργικότητα, η καινοτομία, η έρευνα, η εκπαίδευση και η εκμάθηση.»

Η σημασία της ισορροπίας πνευματικών δικαιωμάτων και ο ρόλος της βιβλιοθήκης

Σήμερα υπάρχουν πολλοί υποστηρικτές των ισχυρών δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι επιχειρήσεις των Μ.Μ.Ε. και οι εμπορικές οργανώσεις τους αύξησαν τα δικαιώματα για τους ιδιοκτήτες πνευματικών δικαιωμάτων ως καλύτερο τρόπο να μεγιστοποιήσουν το πιθανό εισόδημά τους. Είναι κάπως σκληρό, εντούτοις, να βρεθούν οι εξίσου προεξέχοντες υπερασπιστές του άλλου μισού της ισορροπίας πνευματικών δικαιωμάτων, δηλαδή οι ανάγκες του κοινού να έχουν νόμιμη πρόσβαση στο υλικό

πνευματικών δικαιωμάτων. Αυτό μπορεί να αποδοθεί μέχρι ενός ορισμένου βαθμού στο γεγονός ότι πολλοί συνήγοροι των ισχυρότερων δικαιωμάτων για τους ιδιοκτήτες πνευματικών δικαιωμάτων έχουν ένα οικονομικό συμφέρον για μια τέτοια έκβαση. Το ευρύτερο δημόσιο ενδιαφέρον για να είσαι σε θέση να προσεγγιστεί αυτό το υλικό είναι πιο διάχυτο και δεν έχει συνήθως κανένα άμεσο οικονομικό κίνητρο και είναι έτσι λιγότερο πιθανό να προσελκύσει τους επαγγελματικούς υποστηρικτές. Ο τομέας των βιβλιοθηκών, εντούτοις, είναι υπερήφανος να το αντιμετωπίσει ως ένας επιστάτης του δημόσιου ενδιαφέροντος σε αυτή την άποψη.

Οι βιβλιοθήκες είναι σημαντικοί αγοραστές των πνευματικών δικαιωμάτων προστατεύουν τις εργασίες, αναλογικές και ψηφιακές, και καθιστούν τέτοιες εργασίες διαθέσιμες στους ευεργέτες για να κοιτάξουν, να διαβάσουν και να χρησιμοποιήσουν. Οι βιβλιοθηκάριοι και οι επαγγελματίες πληροφοριών, όπου είναι δυνατόν και στο καλύτερο της δυνατότητάς τους, προστατεύουν την κατάχρηση πνευματικών δικαιωμάτων του υλικού βιβλιοθηκών στις συλλογές.

Η πρόσβαση στη γνώση είναι ζωτικής σημασίας για διάφορους λόγους:

- Μια πλήρης και περιεκτική ανταλλαγή των πληροφοριών είναι απαραίτητη για τη λειτουργία μιας υγιούς δημοκρατίας. Μια κοινωνία που είναι ανίκανη να έχει πρόσβαση στη γνώση που απαιτείται για μια κατάλληλη συζήτηση των πολιτικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών ή οικονομικών ζητημάτων δεν θα είναι σε θέση να επιτύχει το είδος ευρείας συναίνεσης στην οποία μια υγιής κοινωνία είναι βασισμένη

- Ένας πλούσιος δημόσιος τομέας και μια επαρκής πρόσβαση προστατευμένη από τα πνευματικά δικαιώματα ενισχύουν τη δημιουργικότητα και την παραγωγή των νέων εργασιών. Συχνά υποτίθεται ότι η οικονομική ανάπτυξη ωφελείται από τα πάντα ισχυρότερα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας ενώ κάποια παραχώρηση πρέπει να γίνει στις εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων για καθαρώς κοινωνικούς λόγους. Στην πραγματικότητα αυτό είναι μια ψεύτικη διχοτόμηση. Πολλές βιομηχανίες απαιτούν την πρόσβαση στο υλικό πνευματικών δικαιωμάτων για τους σκοπούς της έρευνας και της ανάπτυξης, της εκπαίδευσης, λογισμικού ή υλισμικού. Μια έλλειψη πρόσβασης μπορεί πραγματικά να βλάψει την οικονομική ανάπτυξη.

- Η επαρκής πρόσβαση στο υλικό πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να βοηθήσει να μετριάσει την ψηφιακή διαίρεση. Εάν η πρόσβαση στη γνώση εξαρτηθεί από την ικανότητα ενός ατόμου να πληρώσει, κατόπιν ο λιγότερο προνομιούχος θα τοποθετηθεί σε σημαντική μειονεκτική θέση. Ιδιαίτερα, αυτό μπορεί να παίξει ρόλο στη διαιώνιση της φτώχειας και της έλλειψης εκπαιδευτικών ευκαιριών.

Τα όρια των πνευματικών δικαιωμάτων

Μια ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων στη λήψη της δίκαιης ανταμοιβής για τις προσπάθειές τους και των συμφερόντων των χρηστών πνευματικών δικαιωμάτων για τη λήψη της πρόσβασης στα υλικά πνευματικών δικαιωμάτων έχει διατηρηθεί παραδοσιακά με διάφορους τρόπους. Μια από αυτές τις σημαντικότερες είναι η εφαρμογή μιας σειράς περιορισμών και εξαιρέσεων στα αποκλειστικά δικαιώματα των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων, η οποία αποτελεί το αντικείμενο αυτής της άποψης. Εντούτοις, υπάρχουν άλλα σημαντικά όρια, εκτός από τις εξαιρέσεις, στον έλεγχο της γνώσης που τα πνευματικά δικαιώματα επιβάλλουν, μερικά από τα οποία αποδυναμώνονται στο ψηφιακό περιβάλλον.

Αυτά τα όρια είναι:

- Διάρκεια των πνευματικών δικαιωμάτων
- Περιορισμένη ακολουθία των δικαιωμάτων
- Περιεχόμενο

Διάρκεια των πνευματικών δικαιωμάτων

Τα πνευματικά δικαιώματα έχουν μια περιορισμένη διάρκεια, με την οποία μετά το υλικό πνευματικών δικαιωμάτων εισάγει το δημόσιο τομέα και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ελεύθερα από καθέναν για οποιοδήποτε σκοπό. Αυτό είναι μια πολύ σημαντική πτυχή στα πνευματικά δικαιώματα δεδομένου ότι εγγυώνται έναν τεράστιο «αδέσποτο» θησαυρό του υλικού των πόρων που είναι μόνιμα διαθέσιμο στην εκπαίδευση, την έρευνα και την ανάπτυξη των νέων δημιουργικών εργασιών. Εντούτοις, την είσοδο των εργασιών πνευματικών δικαιωμάτων μέσα στο δημόσιο τομέα από τις διαδοχικές αυξήσεις έχει σταματήσει στη διάρκεια των πνευματικών δικαιωμάτων. Η μέγιστη διάρκεια των πνευματικών δικαιωμάτων, όταν πέρασαν τον πρώτο -πρώτο νόμο πνευματικών δικαιωμάτων στην Αγγλία μετά από τη μετάβαση του καταστατικού της Anne, ήταν 28 έτη. Από τότε η διάρκεια των πνευματικών δικαιωμάτων έχει αυξηθεί σε πολλές αρμοδιότητες στη ζωή του συντάκτη συν 70 έτη, η οποία είναι αρκετά πέρα από οποιοδήποτε λογικό παράθυρο της εμπορικής εκμετάλλευσης. Στις Η.Π.Α., ο Lawrence Lessig υποστηρίζει ότι η διάρκεια πνευματικών δικαιωμάτων δεν έχει επεκταθεί όχι λιγότερους από 11 φορές τα τελευταία 40 χρόνια. Ο καθηγητής Peter Jaszi αναφέρεται σε αυτό ως «διαρκή πνευματικά δικαιώματα στο σχέδιο δόσης». Ενώ η διάρκεια των πνευματικών δικαιωμάτων παρέχει στο δημιουργό μια καθορισμένη περίοδο προστασίας, η επέκταση του όρου σταδιακά προδιαθέτει άδικα τους χρήστες των πληροφοριών. Ο συλλογισμός που δίνεται για έναν εκτεταμένο όρο της προστασίας είναι ότι η υπολογιζόμενη διάρκεια ζωής αυξάνεται και ως εκ τούτου η περίοδος προστασίας πρέπει να επεκταθεί αναλόγως. Αυτό το επιχείρημα αποτυγχάνει εντούτοις, επειδή ο όρος πνευματικών δικαιωμάτων είναι τώρα καλά πέρα από τη διάρκεια ζωής κάποιου. Επιπλέον, οι εκτεταμένοι όροι της προστασίας είναι επιβλαβέστεροι σε μερικές αναπτυσσόμενες χώρες όπου η ενήλικη υπολογιζόμενη διάρκεια ζωής είναι χαμηλή. Ουσιαστικά, κάνει επέκταση του όρου στους ιδιοκτήτες δικαιωμάτων οφελών και στις μελλοντικές γενεές τους στα αναπτυσσόμενα έθνη, εις βάρος των χρηστών των πληροφοριών και των δυνητικών νέων δημιουργών στα αναπτυσσόμενα και αναπτυσσόμενα έθνη. Αυτό το αποτέλεσμα διαστρεβλώνει την ισορροπία και αποτρέπει τη χρήση των παλαιότερων εργασιών με τους νέους τρόπους.

Η IFLA επίσης θεωρεί ότι είναι ειρωνικό ότι η επέκταση του όρου πνευματικών δικαιωμάτων εμφανίζεται συγχρόνως όταν πολλές κυβερνήσεις προωθούν την αυξανόμενη πρόσβαση στο τοπικό περιεχόμενο μέσω της ψηφιακής αναλογικής μεταλλαγής. Ένα μεγάλο μέρος αυτού του περιεχομένου γίνεται αντιληπτό από τους ιδιοκτήτες πνευματικών δικαιωμάτων για να μην έχει καμία οικονομική αξία. Εντούτοις, θα συνεχίσει να παραμένει ευρέως απρόσιτο, δεδομένου ότι δεν θα εισαγάγει το δημόσιο τομέα μέχρι τη λήξη της διανεμημένης έκτασής του - καλά πέρα από τη διάρκεια ζωής του δημιουργού. Μετά από τη μετάβαση του νόμου επέκτασης όρου πνευματικών δικαιωμάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες, παραδείγματος χάριν, σχεδόν καμία πρόσθετη εργασία δεν θα μπει στο δημόσιο τομέα έως το 2023. Με τα πνευματικά δικαιώματα που απολαμβάνουν μια τέτοια μακροχρόνια διάρκεια, η λειτουργία των εξαιρέσεων γίνεται σημαντικότερη από πάντα.

Περιορισμένη ακολουθία των δικαιωμάτων

Η ικανότητα ενός ιδιοκτήτη να ελέγξει τη χρήση της εργασίας του/της περιορίζεται στην ακολουθία των δικαιωμάτων, η οποία χορηγείται συγκεκριμένα από το καθεστώς πνευματικών δικαιωμάτων. Αυτά τα δικαιώματα περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά το δικαίωμα να αναπαραγάγουν, το δικαίωμα να επικοινωνήσουν με το κοινό, το δικαίωμα να δημοσιευθούν οι χρήσεις κ.λπ. που πέφτουν από την εξωτερική όψη αυτά τα δικαιώματα δεν υποβάλλονται στον έλεγχο του ιδιοκτήτη πνευματικών δικαιωμάτων.

Παραδείγματος χάριν, η άδεια πνευματικών δικαιωμάτων απαιτείται για να τυπώσει τα αντίγραφα ενός βιβλίου εντούτοις, μόλις πωληθεί ένα νόμιμο έντυπο αντίγραφο, ο ιδιοκτήτης πνευματικών δικαιωμάτων δεν μπορεί να ελέγξει τι γίνεται με εκείνο το αντίγραφο (με εξαίρεση την εισαγωγή σε κάποια αρμοδιότητες και ενοίκιο και τα δανειζόμενα δικαιώματα στην Ευρώπη). Ο αγοραστής είναι ελεύθερος να διαβάσει το βιβλίο πολλές φορές, να το δανειστεί, να το πουλήσει ή να το καταστρέψει. (Αυτό φυλάχθηκε στον αμερικάνικο νόμο ως δόγμα της πρώτης πώλησης.) Πάλι, το ψηφιακό περιβάλλον έχει αποδυναμώσει πάρα πολύ την αξία αυτού του ορίου οι περισσότερες χρήσεις μιας ψηφιακής εργασίας θα αποτελέσουν είτε μια αναπαραγωγή είτε μια επικοινωνία είτε και τις δύο. Η πρόσβαση στις εργασίες πνευματικών δικαιωμάτων στο ψηφιακό περιβάλλον απαιτεί μια αναπαραγωγή ακόμη και προσωρινής φύσης, π.χ. ένα αντίγραφο κρύπτης. Εάν το δικαίωμα να ελεγχθεί η αναπαραγωγή δεν είναι περιορισμένο, ένας ιδιοκτήτης δικαιωμάτων έχει το δικαίωμα στο συνολικό έλεγχο κάθε πρόσβασης.

Περιεχόμενο

Τα πνευματικά δικαιώματα ίσχυσαν ιστορικά μόνο για τα βιβλία. Έχει επεκταθεί από τότε για να περιλάβει ένα σύνολο δημιουργικού και μη-δημιουργικού υλικού. Παραδείγματος χάριν, μερικές συντάξεις των καθαρώς πραγματικών στοιχείων (π.χ., κατάλογοι) μπορούν να προστατευθούν από τα πνευματικά δικαιώματα, εάν εκπληρώνουν τη δοκιμή πρωτοτυπίας, καθώς επίσης και μια μοναδική προστασία βάσεων δεδομένων σε πολλές αρμοδιότητες, αν και ειδικότερα, όχι στις ΗΠΑ. Σε εκείνες τις αρμοδιότητες όπου τέτοιο στοιχείο προστατεύεται, η παραδοσιακή διάκριση μεταξύ μιας ιδέας και η έκφρασή της στα πνευματικά δικαιώματα αναλύονται και σημαίνουν ότι οι χρήστες περιορίζονται από την εξαγωγή των πραγματικών στοιχείων που περιλαμβάνονται σε μια βάση δεδομένων (όπως μια κατοικημένη διεύθυνση) καθώς επίσης και το δημιουργικότερο υλικό. Λόγω του μειωμένου αντίκτυπου αυτών των περιορισμών στο πεδίο των πνευματικών δικαιωμάτων στο ψηφιακό περιβάλλον, άλλες εξαιρέσεις και περιορισμοί έχουν γίνει σημαντικότεροι από πάντα. Δεν πρέπει να ξεχαστεί ότι τα πνευματικά δικαιώματα είναι ένα μονοπωλιακό δικαίωμα. Χωρίς εξαιρέσεις, οι ιδιοκτήτες πνευματικών δικαιωμάτων θα είχαν ένα πλήρες μονοπώλιο πέρα από την εκμάθηση, και έτσι πρόσβαση ελέγχου στη γνώση στην ψηφιακή ηλικία.

Ο ρόλος και η λειτουργία των εξαιρέσεων στα δικαιώματα των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων

Το αγγλικό καταστατικό της Anne (1710) δεν περιείχε καμία εξαίρεση αλλά απαιτήσε ότι τα αντίγραφα κατάθεσης υποβάλλονται σε επτά σημαντικές βιβλιοθήκες όπως ένας όρος της προστασίας - η πρώτη κωδικοποίηση μιας ισορροπώντας αρχής, δηλαδή σε αντάλλαγμα για την προστασία πνευματικών δικαιωμάτων, αντίγραφα της εργασίας πρέπει να τεθεί στην διάθεση του κοινού. Το άρθρο 9 (2) της Συνθήκης της Βέρνης (νόμος 1971 του Παρισιού) επιτρέπει στις χώρες μέλη να κάνουν τις εξαιρέσεις όσον αφορά το δικαίωμα της αναπαραγωγής των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων υπό τον όρο ότι τέτοιες εξαιρέσεις:

- Είναι μια ειδική περίπτωση
- Να μην συγκρούεται με μια κανονική εκμετάλλευση της εργασίας και
- Να μην προδιατίθενται όχι αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού.

Η Συνθήκη της Βέρνης περιέχει επίσης το άρθρο 10 (που επιτρέπει τις ελεύθερες χρήσεις για παραπομπές και εικονογραφήσεις για διδασκαλία) και το άρθρο 10 (που επιτρέπει τις περαιτέρω πιθανές ελεύθερες χρήσεις με σκοπό την υποβολή εκθέσεων των τρεχόντων γεγονότων). Οι υποχρεωτικές άδειες επιτρέπονται επίσης σε ορισμένες άλλες

περιστάσεις από το άρθρο 11 και το άρθρο 13. Οι παρόμοιες παροχές υπάρχουν στη συμφωνία Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου για τα σχετικά με το εμπόριο μέρη της πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIP'S) (συγκεκριμένα το άρθρο 9 (2) της Βέρνης επαναλαμβάνεται στο άρθρο 13 του TRIP'S, όσον αφορά όλα τα δικαιώματα, όχι απλά το δικαίωμα της αναπαραγωγής.). Οι εξαιρέσεις αποτελούν ένα σημαντικό μέρος πολλών εθνικών καθεστώτων πνευματικών δικαιωμάτων. Πιθανώς η πιο γνωστή εξαίρεση πνευματικών δικαιωμάτων είναι το δόγμα της αμερικάνικης δίκαιης χρήσης». Αυτή η παροχή θεσπίστηκε ως παράγραφος 107 στη θέσπιση του 1976 του τίτλου 17 στο νόμο αμερικάνικων πνευματικών δικαιωμάτων αλλά έχει την προέλευσή της κατά τη διάρκεια ενός αιώνα της νομολογίας. Ορίζει ότι μια δίκαιη χρήση δεν είναι μια παράβαση των πνευματικών δικαιωμάτων. Η δικαιοσύνη καθορίζεται σε σχέση με τις ακόλουθες τέσσερις αρχές:

- ο σκοπός και ο χαρακτήρας της χρήσης, που περιλαμβάνουν εάν τέτοια χρήση είναι εμπορικής φύσης ή είναι για μη κερδοσκοπικούς εκπαιδευτικούς λόγους
- η φύση της προστατευμένης με τα πνευματικά δικαιώματα εργασίας
- το ποσό και η σταθερότητα του μέρους που χρησιμοποιήσαν σε σχέση με την εργασία συνολικά και
- η επίδραση της χρήσης επάνω στην πιθανή αγορά για ή την αξία της εργασίας

Οι σκοποί όπως η κριτική, το σχόλιο, η υποβολή έκθεσης ειδήσεων, (συμπεριλαμβανομένων των πολλαπλάσιων αντιγράφων για τη χρήση τάξεων), η υποτροφία, ή η έρευνα προτείνονται ως πιθανές δίκαιες χρήσεις, αλλά αυτοί δεν είναι αποκλειστικά άλλοι σκοποί εγκαθιστούν επίσης μέσα στα δίκαια κριτήρια χρήσης. Υπό αυτήν τη μορφή αυτό επιτρέπει ένα ενδεχομένως πολύ ευρύ (και επεκτειμένος πάντα) σύνολο ελεύθερων χρήσεων που καλύπτονται από αυτές τις εξαιρέσεις. Άλλες αρμοδιότητες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Καναδάς, η Νότια Αφρική, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία και μερικές άλλες χώρες Κοινοπολιτείας έχουν τις παρόμοιες παροχές, οι οποίες είναι δεμένες στους συγκεκριμένους σκοπούς (όπως δίκαιη συναλλαγή για την έρευνα ή την ιδιωτική μελέτη). Αυτές οι χώρες έχουν χαρακτηριστικά ένα ευρύ σύνολο σχετικά στενών εξαιρέσεων προς όφελος των ατόμων, των εκπαιδευτικών οργάνων, των βιβλιοθηκών ή άλλων πολιτιστικών οργάνων και κυβερνήσεων. (Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν επίσης μια άλλη παροχή, παράγραφος 108, προς όφελος των βιβλιοθηκών και των αρχείων.) τέτοιες εξαιρέσεις έχουν αναγνωριστεί ως αποδεκτές. «Η δίκαιη ασχολούμενη εξαίρεση στην παράβαση στα πνευματικά δικαιώματα είναι, και πάντα ήταν, ακριβώς βασισμένος στην αναγνώριση του κυρίαρχου δημόσιου ενδιαφέροντος για την αντιγραφή ή την αναπαραγωγή του υλικού πνευματικών δικαιωμάτων για ορισμένους λόγους όπως η έρευνα και η μελέτη, η κριτική ή η αναθεώρηση, οι ειδήσεις υποβάλλοντας έκθεση, τα πρακτικά δικαστηρίων και η παροχή νομικών συμβουλών.» Η εξωτερική όψη χωρών η παράδοση κοινού νόμου τείνει να μην έχει μια τόσο ευρεία σειρά των εξαιρέσεων όσο εκείνοι μέσα. Εντούτοις, πολλοί επιτρέπουν έναν σημαντικό αριθμό ελεύθερων χρήσεων. Σύμφωνα με τον Goldstein: «Δεν υπάρχει κανένα ειδικό μέτρο για τη δίκαιη συναλλαγή στην αστική πρακτική νόμου, αλλά η νομοθεσία πνευματικών δικαιωμάτων στις περισσότερες αστικές χώρες νόμου περιέχει τις απαλλαγές συγκρίσιμες με εκείνους που παρέχονται κάτω από τη δίκαιη ασχολούμενη υπεράσπιση. Η γαλλική νομοθεσία, παραδείγματος χάριν, παρέχει τις στενές εξαιρέσεις στην περίπτωση των δημοσιευμένων εργασιών για τα ιδιωτικά αντίγραφα και, εφ' όσον δηλώνονται σαφώς η πηγή και το όνομα του συντάκτη, για τις αναθεωρήσεις Τύπου και τις αναλύσεις καθώς επίσης και τις σύντομες αναφορές για κρίσιμους, εκπαιδευτικούς, πολεμικούς, ή επιστημονικούς λόγους. Ο γερμανικός νόμος πνευματικών δικαιωμάτων παρέχει έναν μακρύ κατάλογο περιορισμένων εξαιρέσεων εκτός από εκείνους για την αναφορά και την ιδιωτική χρήση.»

Εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων στο ψηφιακό περιβάλλον

Οι συνθήκες οργάνωσης παγκόσμιας πνευματικής ιδιοκτησίας, που οριστικοποιούνται στη Γενεύη το Δεκέμβριο του 1996, θέτουν το πλαίσιο για καθεστώτα παγκόσμιων ψηφιακών πνευματικών δικαιωμάτων. Η Συνθήκη πνευματικών δικαιωμάτων WIPO (WCT) και η Συνθήκη αποδόσεων και φωνογραφημάτων WIPO (WPPT), μια από τις οποίες μπήκαν πρόσφατα μετά από την 30ή επικύρωση κάθε συνθήκης, επιτρέπει μια αναπροσαρμογή του διεθνούς καθεστώτος πνευματικών δικαιωμάτων. Το WCT επιτρέπει συγκεκριμένα στις χώρες μέλη να θεσπίσουν τις εξαιρέσεις μέσα στα όρια της σε τρία στάδια δοκιμής:

«Άρθρο 10»

Περιορισμοί και εξαιρέσεις

(1) τα συμβαλλόμενα μέλη μπορούν, στην εθνική νομοθεσία τους, να επιτρέψουν τους περιορισμούς ή τις εξαιρέσεις στα δικαιώματα που χορηγούνται στους συντάκτες των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών εργασιών στο πλαίσιο αυτής της Συνθήκης σε ορισμένες πρόσθετες περιπτώσεις που δεν συγκρούονται με μια κανονική εκμετάλλευση της εργασίας και δεν προδιαθέτουν αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του συντάκτη.

(2) τα συμβαλλόμενα μέλη, κατά εφαρμογή της Συνθήκης της Βέρνης, θα περιορίσουν οποιουσδήποτε περιορισμούς ή εξαιρέσεις στα δικαιώματα που προβλέπονται εκεί μέσα σε ορισμένες πρόσθετες περιπτώσεις που δεν συγκρούονται με μια κανονική εκμετάλλευση της εργασίας και δεν προδιαθέτουν αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού. Επιπλέον, η συμφωνηθείσα δήλωση στο άρθρο 10 διευκρινίζει αυτό και επιτρέπει στο πεδίο για τα συμβαλλόμενα έθνη να επεκτείνει τις εξαιρέσεις στο ψηφιακό περιβάλλον:

«Σχετικά με το άρθρο 10»

Γίνεται κατανοητό ότι οι διατάξεις του άρθρου 10 επιτρέπουν στα συμβαλλόμενα μέλη τη μεταφορά και επεκτείνονται κατάλληλα στους ψηφιακούς περιορισμούς και τις εξαιρέσεις περιβάλλοντος στις εθνικές νομοθεσίες τους, οι οποίες έχουν θεωρηθεί αποδεκτές στο πλαίσιο της Συνθήκης της Βέρνης. Ομοίως, αυτές οι παροχές πρέπει να γίνουν κατανοητές για να επιτρέψουν στα συμβαλλόμενα μέλη να επινοήσουν τις νέες εξαιρέσεις και τους περιορισμούς που είναι κατάλληλοι στο περιβάλλον ψηφιακών δικτύων. Επίσης γίνεται κατανοητό ότι το άρθρο 10 (2) ούτε μειώνει ούτε επεκτείνει το πεδίο της δυνατότητας εφαρμογής των περιορισμών και των εξαιρέσεων που επιτρέπονται από τη Συνθήκη της Βέρνης.

Εφαρμογή των συνθηκών WIPO

Διάφορα αναπτυγμένα έθνη έχουν ενημερώσει ή έχουν αρχίσει να ενημερώνουν τους νόμους πνευματικών δικαιωμάτων τους σύμφωνα με τις συνθήκες WIPO. Οι ΗΠΑ, η Αυστραλία και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν θεσπίσει την WCT νομοθεσία. Μέχρι τις αρχές του 2003 όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να έχουν εφαρμόσει τη νέα οδηγία πνευματικών δικαιωμάτων. Άλλα έθνη όπως ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία και η Νότια Αφρική είναι στο στάδιο της ενημέρωσης της νομοθεσίας πνευματικών δικαιωμάτων τους. Ο τρόπος με τον οποίο αυτές οι συνθήκες εφαρμόζονται, σε μεγάλο βαθμό, θα καθορίσει το μέλλον της ισορροπίας που είναι τόσο σημαντική στο σύστημα πνευματικών δικαιωμάτων και στους χρήστες πληροφοριών στο παρελθόν.

Η πιο γνωστή και αμφισβητούμενη εφαρμογή των Συνθηκών WIPO είναι ο νόμος πνευματικών δικαιωμάτων της U.S. Digital Millennium Copyright (Αμερικάνικα Ψηφιακά Δικαιώματα), όπως και η ενημέρωση του νόμου αμερικάνικων πνευματικών δικαιωμάτων για να προσθέσει τη νομική προστασία για τα τεχνολογικά μέτρα

προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων (που θα συζητηθούν κατωτέρω) το DMCA ενημερώνει τις εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων για το ψηφιακό περιβάλλον. Η παράγραφος 1201 του DMCA περιέχει την πρόταση της αποταμίευσης που δηλώνει ότι καμία νέα προστασία για τους κατόχους πνευματικών δικαιωμάτων (όπως η προστασία για τα τεχνολογικά μέτρα προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων) δεν έχει επιπτώσεις σε οποιεσδήποτε υπάρχοντες εξαιρέσεις ή περιορισμούς, συμπεριλαμβανομένης της δίκαιης χρήσης. Η παράγραφος 404 του DMCA τροποποιεί επίσης την υπάρχουσα απαλλαγή για μη κερδοσκοπικές βιβλιοθήκες και αρχεία στην παράγραφο 108 του νόμου πνευματικών δικαιωμάτων για να προσαρμόσει τις ψηφιακές τεχνολογίες και τις εξελισσόμενες πρακτικές συντήρησης. Υπάρχουν επίσης διάφορες συγκεκριμένες εξαιρέσεις στην προστασία για τα τεχνολογικά μέτρα προστασίας συμπεριλαμβανομένου:

- Μια τρέχουσα διοικητική κατευθυντήρια ενέργεια (που αντιμετωπίζεται από το βιβλιοθηκάριο του συνεδρίου) να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος της νέας απαγόρευσης ενάντια στην πράξη της καταστρατήγησης των ελέγχων πρόσβασης μέτρων και

- Έξι συγκεκριμένες εξαιρέσεις για τους σκοπούς: αξιολόγηση του υλικού για την απόκτηση από μια μη κερδοσκοπική βιβλιοθήκη, ένα αρχείο των εκπαιδευτικών οργάνων, μια αντίστροφη εφαρμοσμένη μηχανική, μια έρευνα κρυπτογράφησης, μια προστασία των ανηλίκων, της προσωπικής μυστικότητας και της ασφάλειας που εξετάζει.

Εντούτοις, δεν ικανοποιούνται όλοι οι ακαδημαϊκοί και τα εκπαιδευτικά όργανα με όλες τις προτάσεις του DMCA και η συζήτηση συνεχίζεται σε διάφορα ζητήματα. Η μετάβαση της οδηγίας πνευματικών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (η οδηγία για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών των πνευματικών δικαιωμάτων και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία των πληροφοριών) είναι επίσης εξαιρετικά αμφισβητούμενη. Η οδηγία περιέχει διάφορες καθοδηγητικές μη-υποχρεωτικές εξαιρέσεις που οι εθνικές κυβερνήσεις μπορούν να περιλάβουν στη νομοθεσία εφαρμογής EUCD τους εάν επιθυμούν έτσι. Αυτοί περιλαμβάνουν (ελεύθερα ή πληρωμένα) τις εξαιρέσεις σχετικά με: προσωρινές αναπαραγωγές, η φωτογραφική αναπαραγωγή της υλικής, ιδιωτικής χρήσης πνευματικών δικαιωμάτων, της πολιτιστικής/εκπαιδευτικής αντιγραφής οργάνου, των εφήμερων καταγραφών για λόγους ραδιοφωνικής αναμετάδοσης, αναπαραγωγές των ραδιοφωνικών μεταδόσεων των κοινωνικών οργάνων, απεικόνιση για να διδάξει την επιστημονική έρευνα, προς όφελος των ανθρώπων με ειδικές ανάγκες, για την υποβολή εκθέσεων των ειδήσεων ή των τρεχουσών υποθέσεων, την κριτική ή την αναθεώρηση, δημόσια ασφάλεια, χρήση των πολιτικών ομιλιών, χρήση κατά τη διάρκεια των θρησκευτικών εορτασμών, για τη δημόσια τέχνη ή την αρχιτεκτονική, για τον τυχαίο συνυπολογισμό μιας εργασίας σε άλλο υλικό και για διάφορους άλλους ουσιαστικά σκοπούς.

Η οδηγία πνευματικών δικαιωμάτων της ΕΕ είναι ένα παράδειγμα της αυξανόμενης τάσης από ορισμένους ιδιοκτήτες δικαιωμάτων για να προσπαθήσει να διαβρώσει τις παραδοσιακά αναγνωρισμένες εξαιρέσεις. Οι βιβλιοθηκάριοι έπρεπε να πιέσουν σκληρά για να αποτρέψουν το στένεμα των δίκαιων πρακτικών, ειδικά στην αντιγραφή βιβλιοθηκών. Για να αντισταθμίσουν την πιθανή απώλεια στους ιδιοκτήτες δικαιωμάτων από ορισμένες εξαιρέσεις, τα κράτη μέλη επιτρέπεται να επιβάλουν μια πληρωμή, παρά το γεγονός ότι όλες οι προαιρετικές εξαιρέσεις υπόκεινται ρητά στα τρία στάδια δοκιμής της Βέρνης. Οι βιβλιοθηκάριοι λένε ότι εάν μια εξαίρεση επιτρέπεται, μια απόφαση έχει ληφθεί ότι δεν υπάρχει καμία ζημιά στους ιδιοκτήτες δικαιωμάτων, οπότε σ'αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει καμία ανάγκη να αντισταθμιστεί η απώλεια.

Άλλες χώρες όπως η Αυστραλία έχουν ενημερώσει επίσης τα καθεστώτα πνευματικών δικαιωμάτων τους για να προσαρμόσουν τις νέες ψηφιακές τεχνολογίες και τις συμπεριλαμβανόμενες πολυάριθμες επεκτάσεις των εξαιρέσεων στο ψηφιακό

περιβάλλον. Ο αυστραλιανός νόμος τροποποιήσεων πνευματικών δικαιωμάτων (ψηφιακή ημερήσια διάταξη) το 2000 προβλέπει μια ευρεία σειρά των ψηφιακών εξαιρέσεων πνευματικών δικαιωμάτων που περιλαμβάνουν τους σκοπούς της έρευνας και της μελέτης, της κριτικής και της αναθεώρησης, εκθέτοντας τις ειδήσεις, την επικοινωνία βιβλιοθηκών και αρχείων των υλικών στη συλλογή τους, τη συντήρηση βιβλιοθηκών και αρχείων του υλικού στη συλλογή τους, τις προσωρινές αναπαραγωγές και την εκπαιδευτική αντιγραφή μεταξύ των άλλων. Αυτός ο νόμος περιλαμβάνει επίσης τους επιτρεπόμενους σκοπούς υπέρ των οποίων ένα καταρτισμένο πρόσωπο μπορεί σύμφωνα με το νόμο να κατασκευάσει, να εισαγάγει ή να παρέχει τις συσκευές παράκαμψης. Αυτοί οι επιτρεπόμενοι σκοποί είναι: βιβλιοθήκη/αναπαραγωγή και επικοινωνία αρχείων, αντίστροφη εφαρμοσμένη μηχανική των προγραμμάτων υπολογιστών, εκπαιδευτική αντιγραφή, κοινοβουλευτική αντιγραφή και κυβερνητική αντιγραφή. Η χρησιμοποίηση της νομοθεσίας πνευματικών δικαιωμάτων για να περιορίσει τη χρήση έχει τις σοβαρές επιπτώσεις στην εκπαίδευση, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου συχνά οι φωτοτυπίες ή τα ψηφιακά αντίγραφα είναι η μόνη πηγή πληροφοριών διαθέσιμη. Για να δώσει ένα παράδειγμα, τα τελευταία χρόνια η νοτιοαφρικανική κυβέρνηση δημόσιευσε τις προτεινόμενες τροποποιήσεις στο νόμο πνευματικών δικαιωμάτων και τους κανονισμούς της που θα είχαν διαβρώσει τη δίκαιη χρήση και θα είχαν αφαιρέσει ουσιαστικά όλες τις εξαιρέσεις για εκπαιδευτικούς λόγους από την τρέχουσα νομοθεσία. Η νοτιοαφρικανική κυβέρνηση απέτυχε επίσης να καλύψει τις ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των σπουδαστών εξ αποστάσεως και των αναλφάβητων, καθώς επίσης και το ζήτημα της ψηφιακής τεχνολογίας. Ο εκπαιδευτικός τομέας αντιτέθηκε έντονα και πέτυχε την απόσυρση των προτεινόμενων τροποποιήσεων.

Επετεύχθη ισορροπία;

Παρά τις προσπάθειες σε μερικές αρμοδιότητες να διατηρηθεί η ισορροπία, είναι όλο και περισσότερο προφανές στην IFLA ότι η παραδοσιακή ισορροπία πνευματικών δικαιωμάτων είναι κάτω από τη σοβαρή απειλή στο ψηφιακό περιβάλλον από ποικίλες πηγές. Η πρόσφατη επεκταθείσα χρήση των τεχνολογικών μέτρων προστασίας (και των νόμων που τους προστατεύουν) και το αναδυόμενο περιβάλλον χορήγησης αδειών συγκλίνουν για να μετατοπίσουν τη χρήση των υλικών πνευματικών δικαιωμάτων σε μια αμοιβή ανά σελίδα επίσκεψης, το οποίο περιορίζει την πρόσβαση σε εκείνους που μπορούν να πληρώσουν.

Χρήση των τεχνολογικών μέτρων προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων

Η ΗΠΑ DMCA ήταν η παγκόσμια πρώτη προσπάθεια να εφαρμοστούν οι Συνθήκες WIPO όταν θεσπίστηκε το 1998. Λόγω αυτού, και λόγω του μεγέθους και της τεχνολογικής προόδου των ΗΠΑ, αυτό είναι ένα άριστο βαρόμετρο των τάσεων όσον αφορά τα ψηφιακά πνευματικά δικαιώματα. Τα τεχνολογικά μέτρα προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων είναι ένα σημαντικό ζήτημα για την παγκόσμια βιβλιοθήκη και τις κοινότητες εκπαίδευσης, επειδή μπορούν να αγνοήσουν και να αποβάλουν αποτελεσματικά οποιεσδήποτε εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων. Αυτό είναι επειδή τέτοια τεχνολογικά μέτρα δεν διακρίνουν μεταξύ των χρήσεων που δεν εγκρίνονται από τον ιδιοκτήτη πνευματικών δικαιωμάτων αλλά επιτρέπονται από το νόμο, αφ' ενός, και εκείνες τις χρήσεις που δεν εγκρίνονται με τον ιδιοκτήτη και επίσης την παραβίαση. Παραδείγματος χάριν, ο ίδιος μηχανισμός αντίγραφο-ελέγχου, που αποτρέπει ένα πρόσωπο από την παραγωγή του παραβιάζοντας αντίγραφα μιας εργασίας πνευματικών δικαιωμάτων, μπορεί επίσης να αποτρέψει έναν σπουδαστή ή ένα με οπτική αναπηρία πρόσωπο από την παραγωγή της νόμιμης δίκαιης χρήσης των δίκαιων ασχολούμενων

αντιγράφων. Διάφορες πρόσφατες U.S περιπτώσεις έχουν εξετάσει τη νέα προσέγγιση ως εξής:

- Universal V. Reimerdes: σε αυτήν την περίπτωση, μια συσκευή λογισμικού, DeCSS, επέτρεψε σε DVDs για να αποκρυπτογραφηθούν έτσι ώστε (i) να μπορούν να παιχτούν στα PC μη-παραθύρων και (ii) αντιγραμμένους. Το δικαστήριο απαγόρευσε ακόμη και να συνδέσει με αυτήν την εφαρμογή λογισμικού λόγω του ότι μια τέτοια συσκευή θα οδηγούσε στην πειρατεία (ακόμα κι αν κανένα στοιχείο δεν υποβλήθηκε προσφορά της πραγματικής χρήσης DeCSS στην υπηρεσία της πειρατείας DVD). Το δικαστήριο απομάκρυνε το γεγονός ότι εκεί η δύναμη είναι νόμιμα δίκαιη λόγω χρήσης για το σύνολο ή μέρος μιας ταινίας DVD. Το δικαστήριο υποστήριξε αυτήν την θέση ακόμα κι αν μια προηγούμενη απόφαση ανώτατου δικαστηρίου, πριν από το DMCA, - η Sony V. UNIVERSAL STUDIO, είχε υποστηρίξει ότι μια συσκευή δεν θα μπορούσε να βρεθεί στην παραβίαση του νόμου πνευματικών δικαιωμάτων εάν είχε ουσιαστικές άλλες μη-παραβιάζοντας χρήσεις. Κατά συνέπεια, επειδή οι VCRs, οι Cd-Burners και τα φωτοτυπικά μηχανήματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την παραβίαση των σκοπών αυτών, για αυτό έχουν προγραφεί.

- Felten V. RIAA: σε αυτήν την περίπτωση, ο καθηγητής Edward Felten του πανεπιστημίου Princeton, απειλήθηκε με μια δίκη από τη βιομηχανία καταγραφής κάτω από το DMCA εάν αποκάλυπτε τα συμπεράσματα των ρωγμών ασφάλειας μέσα στην ασφαλή ψηφιακή πρωτοβουλία μουσικής (SDMI) σε μια διάσκεψη ασφάλειας ΤΠ. Μήνυσε αργότερα το RIAA για μια δηλωτική κρίση για να διευκρινίσει τα δικαιώματά του στην ελευθερία της έκφρασης. Το RIAA απέσυρε τη συγκεκριμένη νομική απειλή του έτσι η περίπτωση Felton έγινε αμφισβητήσιμη, αλλά η σκιά που κρεμά πέρα από την ελευθερία της επιστημονικής έκφρασης παρέμεινε.

- Στις ΗΠΑ V. Sklyarov, Dmitri Sklyarov, ένας ρωσικός προγραμματιστής υπολογιστών συλλήφθηκε και απειλήθηκε με την εγκληματική συνέχιση για την παραγωγή του προηγμένου επεξεργαστή ηλεκτρονικών βιβλίων (AEBP). (Απελευθερώθηκε αργότερα αλλά η επιχείρηση που εργάζεται αντιμετωπίζει ακόμα τις δαπάνες.) το AEBP είναι ένα εργαλείο, το οποίο μεταφράζει τα ηλεκτρονικά βιβλία από το σχήμα ηλεκτρονικών βιβλίων της πλίθας στο φορητό σχήμα εγγράφων της πλίθας (PDF). Αυτή η διαδικασία μεταφράσεων αφαιρεί τους διάφορους περιορισμούς (ενάντια στην αντιγραφή, την εκτύπωση, τη text-to-speech επεξεργασία, κ.λπ.) που οι εκδότες μπορούν να επιβάλουν στα ηλεκτρονικά βιβλία. Το πρόγραμμα έχει ως σκοπό να λειτουργήσει μόνο με τα ηλεκτρονικά βιβλία που έχουν αγοραστεί σύμφωνα με το νόμο από τις εξόδους πωλήσεων. Ο προηγμένος επεξεργαστής ηλεκτρονικών βιβλίων επιτρέπει σε εκείνους που έχουν αγοράσει νόμιμα τα ηλεκτρονικά βιβλία να κάνουν τις δίκαιες χρήσεις των ηλεκτρονικών βιβλίων τους, που ειδάλως δεν θα ήταν δυνατό με το τρέχον σχήμα ηλεκτρονικών βιβλίων πλίθας, όπως η εκτύπωση ενός ηλεκτρονικού βιβλίου σε χαρτί ή έχοντας έναν υπολογιστή να είναι δυνατό να «διαβάσει» ένα ηλεκτρονικό βιβλίο χρησιμοποιώντας text-to-speech λογισμικό. Το τελευταίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα άτομα με οπτική αναπηρία. Αυτές οι δικαστικές ερμηνείες του DMCA δείχνουν ότι σε σύγκρουση μεταξύ των νέων τεχνολογικών μέτρων προστασίας για τις υλικές και νέες χρήσεις πνευματικών δικαιωμάτων που επιτρέπονται από τη νέα τεχνολογία, είναι οι νέες χρήσεις που θα χάσουν, ακόμη και στο σημείο ότι εκείνοι που δημιουργούν τις συσκευές με τις διπλο-χρήσεις (και έκθεση και παραβίαση) μπορούν να βρουν το θέμα μιας εγκληματικής συνέχισης. Ένα άλλο παράδειγμα των μειονεκτημάτων, ή ακόμα και οι κίνδυνοι, της τεχνολογικής προστασίας μετρά τις εξαιρετικά σημαντικές εξαιρέσεις που εμφανίζονται στην οδηγία πνευματικών δικαιωμάτων της ΕΕ, άρθρο 6.4. Αυτό επιτρέπει στις κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ να επέμβει, ελλείψει των εθελοντικών συμφωνιών μεταξύ των χρηστών και των ιδιοκτητών δικαιωμάτων, για να επιτρέψει σε

έναν δικαιούχο μιας εξαίρεσης να ωφεληθεί, αλλά αρνείται αποτελεσματικά, δεδομένου ότι η οδηγία δεν επιτρέπει την επέμβαση εάν μια σύμβαση υπάρχει. Δεδομένου ότι είναι πιθανό να υπάρξει ογκώδης on-line εργολαβία στο διαδίκτυο με τους περισσότερους όρους και διατάξεις που επιβάλλονται και που δεν συζητούνται, η αξία των κυβερνήσεων που επεμβαίνουν για να επιτρέψει τις εξαιρέσεις έχει την πρακτική επίδραση του περιορισμού σε μη απευθείας σύνδεση περιβάλλον. Σε κάθε περίπτωση, τέτοια επέμβαση παίρνει τον πολύτιμο χρόνο και την προσπάθεια και είναι έτσι πιθανό να χρησιμοποιηθεί ελάχιστα από τους καταναλωτές.

Το αναδύμενο περιβάλλον χορήγησης αδειών

Εκτός από τους νόμους πνευματικής ιδιοκτησίας και την αυξανόμενη χρήση της ψηφιακής διοικητικής τεχνολογίας δικαιωμάτων, η συμβατική χορήγηση αδειών διαμορφώνει επίσης το ψηφιακό περιβάλλον και χρησιμοποιείται για να περιορίσει τα δικαιώματα χρηστών. Αντίθετα από τα υλικά εγγράφου, οι ψηφιακές πληροφορίες γενικά δεν αγοράζονται από τους καταναλωτές ή τη βιβλιοθήκη, μάλλον η βιβλιοθήκη χορηγεί άδεια από τους προμηθευτές πληροφοριών. Μια άδεια λαμβάνει συνήθως τη μορφή μιας γραπτής σύμβασης ή μιας συμφωνίας μεταξύ της βιβλιοθήκης και του ιδιοκτήτη των δικαιωμάτων να διανεμηθούν οι ψηφιακές πληροφορίες. Οι άδειες για τις βιβλιοθήκες λαμβάνουν συχνά τη μια από τρεις μορφές: «έντυπη μορφή» άδειες εγγράφου, «shrink-wrap» και «click-through». Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπάρχει καμία ευκαιρία να διαπραγματευτεί πραγματικά τους όρους αυτών των αδειών, και ακόμα κι αν υπήρξε σχετική διαπραγματευτική δύναμη μεταξύ του αγοραστή και του κατασκευαστή είναι συνολικά ανώμαλη. Οι άδειες «shrink-wrap» περιλαμβάνονται μέσα στο shrink-wrapped πλαστικό γύρω από ένα φυσικό άρθρο που ενσωματώνει την πνευματική ιδιοκτησία (όπως ένα CD-rom). Οι άδειες «click-through» χρησιμοποιούνται χαρακτηριστικά όσον αφορά το υλικό πνευματικών δικαιωμάτων που αποκτιέται on-line προτού να μπορέσει να έχει πρόσβαση ο χρήστης σε οποιοδήποτε μέρος του υλικού πνευματικών δικαιωμάτων, πρέπει πρώτα να επισημάνουν τη συμφωνία τους με μια συμφωνία αδειών (συνήθως με τον κρότο του «συμφωνώ με» το κουμπί). Οι συμφωνίες έντυπης μορφής μπορούν ή δεν μπορούν να είναι διαπραγματεύσιμες, εντούτοις, οι άλλες δύο δεν είναι ποτέ. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους ένας προμηθευτής μπορεί να επιθυμήσει να χρησιμοποιήσει μια τέτοια συμφωνία αδειών και η IFLA δεν αντιτάσσεται στη χρήση τέτοιων συμφωνιών υπό τον όρο ότι αμφότεροι οι συμμετέχοντες στη συμφωνία είναι ίσοι, δηλ., ένα συμβαλλόμενο μέλος έχει κάτι που πουλά, άλλο έχει την αγοραστική δύναμη να αγοράσει, και αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέλη διαπραγματεύονται τους όρους και τις διατάξεις. Εντούτοις, υπάρχει ένα πρόβλημα ότι τέτοιες συμφωνίες χρησιμοποιούνται ως μονομερής νομοθεσία δηλαδή χορηγείται άδεια στις συμφωνίες αγνοώντας συχνά τις εξαιρέσεις και το σύνολο πνευματικών δικαιωμάτων σε ένα επίπεδο χρήσης που είναι πίο περιοριστικό από ότι ο νόμος επιτρέπει. Οι άδειες μπορούν να περιλάβουν ένα ευρύ φάσμα των όρων, αλλά αντίθετα από το νόμο πνευματικών δικαιωμάτων, οι χορηγούμενες άδειες δεν είναι θεσμικά υποχρεωμένες για να εξετάσουν το δημόσιο ενδιαφέρον για την πρόσβαση των πληροφοριών κατά τη ρύθμιση τέτοιων όρων και διατάξεων. Δεδομένου ότι οι περισσότερες ψηφιακές πληροφορίες διανέμονται από την άδεια, οι εκτιμήσεις δημόσιας πολιτικής όπως η δίκαιη χρήση, η δίκαιη συναλλαγή ή οι εξαιρέσεις στα δικαιώματα του δημιουργού είναι πιθανό να γίνουν άκυρες. Είναι επομένως ουσιαστικό ότι οι περιορισμοί και οι εξαιρέσεις θεωρούνται στην ψηφιακή σφαίρα για να προστατεύσουν την πρόσβαση στις πληροφορίες. Μερικά παραδείγματα των τύπων περιορισμών που χορηγούν άδεια στις συμφωνίες συχνά περιλαμβάνουν:

- περιορισμοί στους χρήστες που τυπώνουν ή που «κατεβάζουν» ή που στέλνουν μήνυμα με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο τα αντίγραφα (μέρη) του υλικού
- περιορισμοί στον αριθμό, τη θέση, και τον οργανωτικό συνεταιρισμό των χρηστών
- περιορισμοί στις βιβλιοθήκες που εκτελούν το μεταξύ βιβλιοθηκών δάνειο/τον ανεφοδιασμό εγγράφων
- περιορισμοί στις βιβλιοθήκες που αντιγράφουν την εργασία για λόγους συντήρησης
- περιορισμοί στη χρήση μιας εργασίας πέρα από μια ορισμένη ημερομηνία
- περιορισμοί στη δικτύωση βιβλιοθηκών στις εγκαταστάσεις της βιβλιοθήκης
- περιορισμοί στο δανεισμό ή ειδικά για τη διάθεση μιας ψηφιακής εργασίας.
- περιορισμοί στο δικαίωμα να αναφερθεί, να αναλυθεί και ακόμη και να συνταχθεί μια εργασία. Ο συνδυασμός προστατευμένων τεχνολογικών μέτρων και αδειών μπορεί να οδηγήσει σε μια απολύτως απεριόριστη προστασία των συμφερόντων των ιδιοκτητών δικαιωμάτων, οι οποίοι ωφελούνται από διάφορα συσσωρευτικά στρώματα της προστασίας: προστασία πνευματικών δικαιωμάτων, τεχνολογική προστασία, νομική προστασία των τεχνολογικών μέτρων και νόμος συμβάσεων.

Η θέση της IFLA

Η ψηφιακή τεχνολογία επιτρέπει στους εκδότες να χρεώσουν για κάθε περίπτωση ηλεκτρονικής πρόσβασης, ακόμη και για το ξεφύλλισμα. Η προκύπτουσα αγοραστική δύναμη επιτρέπει έπειτα στον εκδότη να επιβάλει τις μονοπωλιακές τιμές και τους ενδεχομένως καταπιεστικούς όρους στους χρήστες, συμπεριλαμβανομένων των βιβλιοθηκών, των ακαδημιών, των ιδρυμάτων και των ερευνητικών κέντρων, και για να αγνοήσει τις κοινωνικές συνέπειες που ακολουθούν από την ανικανότητα των ερευνητικών οργανώσεων να πληρώσουν για τέτοια πρόσβαση.

Η αντιγραφή του έντυπου υλικού στις βιβλιοθήκες είναι για εκπαιδευτικούς, ερευνητικούς ή ιδιωτικούς λόγους μελέτης ή για συντήρηση. Οι λόγοι που δίνονται συνήθως για την αντιγραφή είναι επειδή οι χρήστες είναι ανίκανοι να διαβάσουν το υλικό στη βιβλιοθήκη (το υλικό είναι σε ζήτηση ή αναφορά μόνο) ή επειδή ο χρήστης επιθυμεί να το διαβάσει σε έναν καταλληλότερο χρόνο (χρόνος που μετατοπίζεται). Παρά τις ανησυχίες ιδιοκτητών δικαιωμάτων για την απώλεια πωλήσεων δεν υπάρχει κανένα στοιχείο ότι η αντιγραφή αρκετών ποσών που είναι προστατευμένες από τα πνευματικά δικαιώματα εργασίες μετατοπίζει τις πωλήσεις. Εκείνοι που κάνουν αντίγραφο δεν θα αγόραζαν απαραίτητα μια εργασία εάν αποτρεπόταν από την αντιγραφή της. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να θεωρείται ότι αυτό το σχέδιο δεν ισχύει επίσης για την αντιγραφή από τις ψηφιακές εργασίες.

Η IFLA θεωρεί, επομένως, ότι όχι μόνο πρέπει οι παραδοσιακές εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων να συντηρούνται και στο περιβάλλον του έντυπου υλικού (αναλογικό) αλλά και στο ψηφιακό περιβάλλον, και ότι αυτό πρέπει να εξεταστεί ταυτόχρονα με τα ζητήματα της αυξανόμενης χρήσης των τεχνολογιών προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων και των συμβατικών συμφωνιών αδειών. Έχει μικρή χρησιμότητα για τα εθνικά νομοθετικά σώματα να εγγραφούν τα δίκαια δικαιώματα χρήσης εάν αυτά τα δικαιώματα αγνοούνται αμέσως μέσω των συμφωνιών αδειών ή των τεχνολογικών συστημάτων προστασίας σχεδόν σε κάθε περίπτωση.

Η IFLA επίσης θεωρεί ότι εάν οι εξαιρέσεις που επιτρέπονται στις εθνικές νομοθεσίες προσαρμοστούν στα τρία στάδια δοκιμής των Συνθηκών της Βέρνης, τα συμφέροντα των ιδιοκτητών δικαιωμάτων δεν θα βλαφθούν και επομένως, καμία περαιτέρω πληρωμή άδειας ή αποζημιώσεων για τις χρήσεις δεν πρέπει να απαιτηθεί. Εντούτοις, πρέπει να σημειώσουμε ότι οι ανάγκες των χρηστών στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι μεγαλύτερες από εκείνες στις αναπτυγμένες χώρες. Περισσότερες εξαιρέσεις είναι απαραίτητες,

ιδιαίτερα στο μετασχηματισμό από τον αναλφαβητισμό στη βασική εκπαίδευση, π.χ. στα προγράμματα βασικής εκπαίδευσης, τη βασική κατάρτιση εκπαίδευσης ενηλίκων, κ.λπ.

Συμπέρασμα

Η IFLA αποδέχεται την ευκαιρία να σχολιάσει την ανάγκη για επαρκείς εξαιρέσεις έτσι ώστε να υποστηριχθούν οι στόχοι της Ουνέσκο για εκπαίδευση, για εγγραμματοσύνη και για κοινωνική δικαιοσύνη και ενθαρρύνει την Ουνέσκο να την συμβουλευθεί όσο το δυνατόν ευρύτερα για αυτό το πολύ σημαντικό ζήτημα. Η IFLA ειλικρινά θεωρεί ότι η πίεση από μερικούς ιδιοκτήτες δικαιωμάτων ενάντια στις εθνικές εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων, συν την αυξανόμενη χρήση των τεχνολογικών μέτρων προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων και των περιοριστικών όρων χορήγησης αδειών, οδηγεί σε μια κατάσταση όπου η διάδοση του πολιτισμού και της γνώσης απειλείται και το επίπεδο διάδοσης δεν είναι πλέον σύμφωνα με τους ευρύτερους στόχους δημόσιας πολιτικής. Η IFLA δεν θεωρεί ότι η καλύτερη λύση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των πνευματικών δικαιωμάτων στο ψηφιακό περιβάλλον είναι να αντικατασταθεί το ρυθμιστικό καθεστώς του νόμου πνευματικών δικαιωμάτων με τους όρους της πρόσβασης που καθιερώνονται μονομερώς από τους προμηθευτές πληροφοριών. Ο αρχικός σκοπός των πνευματικών δικαιωμάτων ήταν να προστατευθεί ο συγγραφέας ή ο δημιουργός στο ευρύτερο δημόσιο ενδιαφέρον. Ζούμε τώρα σε μια ψηφιακή εποχή και υπάρχει κίνδυνος των πνευματικών δικαιωμάτων που γίνονται με ένα μηχανισμό νομικής προστασίας για τα εμπορικά συγκροτήματα επιχειρήσεων. Υπάρχει μια αυξανόμενη απειλή στη δημόσια πτυχή ενδιαφέροντος των πνευματικών δικαιωμάτων, με ορισμένους ιδιοκτήτες πνευματικών δικαιωμάτων που χειρίζονται μια τεράστια δύναμη να θεθούν οι κανόνες τους και να χτιστεί μια «ιδιωτική νομοθεσία» που δεν λαμβάνει υπόψη απαραίτητα την ισορροπία που δημιουργείται στους νόμους πνευματικών δικαιωμάτων. Η IFLA δεν θέλει να δει ένα περιβάλλον όπου ο συνολικός έλεγχος της πρόσβασης στις πληροφορίες είναι στα χέρια ενός μικρού αριθμού μεγάλων διεθνών επιχειρήσεων. Εάν όλες οι χρήσεις των πληροφοριών ελέγχονται, μόνο οι οικονομικά ευκατάστατοι θα είναι σε θέση να λάβουν το όφελος της πρόσβασης στην παγκόσμια δημιουργική παραγωγή. Η IFLA ανησυχεί για το ότι, εκτός αν αυτός ο έλεγχος είναι περιορισμένος, θα παρεμποδίσει το μεγαλύτερο αγαθό της κοινωνίας. Κάποιος δεν μπορεί να στηριχθεί στους ιδιοκτήτες δικαιωμάτων για να βάλει τα συμφέροντα της κοινωνίας πρώτα. Αυτός είναι ο ρόλος των κυβερνήσεων. Αν και κανένας δεν αρνείται στους ιδιοκτήτες δικαιωμάτων το δικαίωμα να λάβει μια επιστροφή στην επένδυσή τους, οι περιορισμοί υπό μορφή εξαιρέσεων πρέπει να είναι μέρος της εξίσωσης για να εξασφαλίσουν ότι η κοινωνία μπορεί επίσης να λάβει μια παρόμοια επιστροφή στην επένδυσή της στην εκπαίδευση και την έρευνα. Μόνο κατά αυτόν τον τρόπο μια ισορροπία θα επιτευχθεί.

Πληροφορίες για το TRIP's

Ένας οδηγός για τις βιβλιοθήκες και τους βιβλιοθηκάρους στη συμφωνία για τις σχετικές με το εμπόριο πτυχές των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIP'S)

Υπάρχουν πολύ λίγες χώρες που σήμερα δεν είναι μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Σήμερα έχει πάνω από 140 μέλη (η Κίνα ένωσε πρόσφατα, και περίπου 30 περισσότερες χώρες είναι στο στάδιο της ένωσης). Ο ΠΟΕ είναι διεθνές σώμα που διαχειρίζεται τους κανόνες που καλύπτουν το διεθνές εμπόριο. Αυτοί οι κανόνες καθορίζονται σε μια σειρά των συμφωνιών, συμπεριλαμβανομένης της γενικής

συμφωνίας για το εμπόριο και τα δασμολόγια (ΓΣΔΕ). Όταν μια διαφωνία προκύπτει για τα εμπορικά θέματα μεταξύ δύο χωρών, ο ΠΟΕ επιτρέπει επίσης μια διαδικασία τακτοποίησης διαφωνίας. Ένα μέλος του ΠΟΕ μπορεί να πάρει μια καταγγελία για μια άλλη χώρα σε μια επιτροπή τακτοποίησης διαφωνίας που καθορίζει εάν εκείνη η χώρα συμμορφώνεται ή όχι με τους συμφωνηθέντες κανόνες. Εάν δεν είναι στη συμμόρφωση και αρνείται να αποκαταστήσει το πρόβλημα, το μέλος που έκανε την καταγγελία μπορεί να εκδικηθεί με τις εμπορικές κυρώσεις μέχρι το επίπεδο της ζημίας που το αρχικό πρόβλημα προκάλεσε. Υπάρχουν άλλοι τρόποι για τη μη συμμόρφωση. Για παράδειγμα, σε μια πρόσφατη υπόθεση που υποβλήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο νόμος αμερικανικών πνευματικών δικαιωμάτων βρέθηκε από μια επιτροπή για να μην συμμορφώνεται με τους κανόνες του ΠΟΕ. Κατά παράκληση των δύο συμβαλλόμενων μερών, ένας διαιτητής έθεσε ένα ποσό της οικονομικής αποζημίωσης που θα ήταν πληρωτέα στην ΕΕ από τις ΗΠΑ για να αποτελέσει τη ζημία στα ενδιαφέροντα πνευματικών δικαιωμάτων που προκύπτουν από τη μη-υποχωρητική διάταξη στον αμερικανικό νόμο. Ένα σημαντικό μέρος του συστήματος συνθήκης του ΠΟΕ είναι η συμφωνία για τις σχετικές με το εμπόριο πτυχές των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (γνωστών ως TRIP'S). Το TRIP'S προορίζεται να καθορίσει τα κοινά πρότυπα για τα καθεστάτα πνευματικής ιδιοκτησίας όλων των χωρών μελών. Καλύπτει τέτοιους διαφορετικούς τύπους πνευματικής ιδιοκτησίας όπως:

- Πνευματικά δικαιώματα και σχετικά δικαιώματα
- Εμπορικά σήματα, συμπεριλαμβανομένων των σημαδιών υπηρεσιών
- Γεωγραφικές ενδείξεις
- Βιομηχανικά σχέδια
- Διπλώματα ευρεσιτεχνίας
- Σχεδιάγραμμα-σχέδια (τοπογραφίες) των ολοκληρωμένων κυκλωμάτων
- Άγνωστες πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων των εμπορικών μυστικών

Το TRIP'S καθορίζει τα πρότυπα για την προστασία IP που είναι παρόμοια με τα επίπεδα προστασίας που οι περισσότερες αναπτυγμένες χώρες είχαν. Επειδή τα περισσότερα αναπτυσσόμενα έθνη δεν προστάτευαν την πνευματική ιδιοκτησία σε εκείνη την έκταση προτού να συναφθεί η συμφωνία του TRIP'S, τους δόθηκε ο πρόσθετος χρόνος να συμμορφωθούν με το TRIP'S. Οι αναπτυσσόμενες χώρες επρόκειτο να συμμορφωθούν από τις περισσότερες απόψεις μέχρι το 2000. Όλα τα ελάχιστα πιο αναπτυγμένα έθνη, που είναι μέλη του ΠΟΕ, πρόκειται να συμμορφωθούν μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2006 (αν και αυτό μπορεί να επεκταθεί, και έχει επεκταθεί ήδη για το είδος που κατοχυρώνει με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας). Φυσικά, ο σημαντικότερος τύπος βιβλιοθηκών πνευματικής ιδιοκτησίας καθόσον είναι ενδιαφερόμενος είναι πνευματικά δικαιώματα. Η κύρια επίδραση του TRIP'S, όσον αφορά τα πνευματικά δικαιώματα, είναι ότι εισάγει τις περισσότερες από τις διατάξεις της Συνθήκης της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών εργασιών (η Συνθήκη της Βέρνης). Η Συνθήκη της Βέρνης είναι η παλαιότερη και σημαντικότερη διεθνής συνθήκη πνευματικών δικαιωμάτων. Συμφωνήθηκε αρχικά με το 1886, και έχει αναθεωρηθεί και έχει επεκταθεί από τότε. Τα κράτη είναι 149 αυτή την περίοδο υπογράφωντες στη Συνθήκη της Βέρνης. Οι μόνες διατάξεις της Συνθήκης της Βέρνης που δεν έχουν ενσωματωθεί στο TRIP'S αφορούν τα ηθικά δικαιώματα. Τα ηθικά δικαιώματα είναι το δικαίωμα του συντάκτη να ελέγξει ορισμένες χρήσεις των εργασιών του για να προστατεύσει τη φήμη τους ως καλλιτέχνες, και για το συγγραφικό επάγγελμά τους που αναγνωρίζεται. Τα ηθικά δικαιώματα είναι ευδιάκριτα από αυτά που είναι μερικές φορές γνωστά ως οικονομικά δικαιώματα (όπως το δικαίωμα να γίνουν τα αντίγραφα ή το δικαίωμα να μεταδώσει ραδιοφωνικά). Οι παροχές που ενσωματώνει από τη Βέρνη απαιτούν τις χώρες μέλη να χορηγήσουν την ακόλουθη βασική προστασία:

1. Ότι το ακόλουθο θέμα πρέπει να προστατευθεί ως «λογοτεχνικές και καλλιτεχνικές εργασίες»: «βιβλία, τεύχη και άλλες γραφές διαλέξεις, διευθύνσεις, κηρύγματα και άλλες εργασίες της ίδιας φύσης δραματικές ή δραματικές-μουσικές εργασίες οι χορογραφικές εργασίες και οι ψυχαγωγίες σε παντομίμα παρουσιάζουν μουσικές συνθέσεις με ή χωρίς λέξεις κινηματογραφικές εργασίες στις οποίες είναι αφομοιωμένες εργασίες που εκφράζονται με μια διαδικασία ανάλογη με την κινηματογραφία εργασίες του σχεδίου, της ζωγραφικής, της αρχιτεκτονικής, του γλυπτού, της χάραξης και της λιθογραφίας φωτογραφικές εργασίες στις οποίες είναι αφομοιωμένες εργασίες που εκφράζονται με μια διαδικασία ανάλογη με τη φωτογραφία εργασίες της εφαρμοσμένης τέχνης απεικονίσεις, χάρτες, σχέδια, σκίτσα και τρισδιάστατες εργασίες σχετικά με τη γεωγραφία, την τοπογραφία, την αρχιτεκτονική ή την επιστήμη.»

2. Ότι ο συντάκτης (ή ο ιδιοκτήτης των πνευματικών δικαιωμάτων) μιας εργασίας να είναι σε θέση να εγκρίνει:

- την αναπαραγωγή του με διάφορες μορφές, όπως μια έντυπη δημοσίευση
- τη δημόσια απόδοσή του, όπως σε ένα παιχνίδι ή ένα μουσικό έργο
- τις καταγραφές του, παραδείγματος χάριν, υπό μορφή CD, κασετών ή μαγνητοταινιών
- τη ραδιοφωνική αναμετάδοσή του, από το ραδιόφωνο, το καλώδιο ή το δορυφόρο
- τη μετάφρασή του σε άλλες γλώσσες, ή την προσαρμογή του, όπως ένα μυθιστόρημα σε έναν screenplay.

[Σημειώστε ότι TRIPS/Berne συγκεκριμένα δεν απαιτεί ότι οι ψηφιακές ή σε απευθείας σύνδεση χρήσεις καλύπτονται (αυτές καλύπτονται από τις Συνθήκες WIPO Διαδίκτυο που δεν είναι μέρος του TRIP'S). Εντούτοις, χαρακτηριστικά το δικαίωμα της αναπαραγωγής θα καλύψει την ψηφιακή αντιγραφή, όπως η αντίχρεση μιας δημοσίευσης ή η αποθήκευση ενός αντιγράφου σε έναν σκληρό δίσκο.]

3. Ότι η διάρκεια για την προστασία πνευματικών δικαιωμάτων για τις εργασίες πρέπει να είναι η ζωή του δημιουργού συν 50 έτη.

Αυτό το επίπεδο προστασίας για τους ιδιοκτήτες πνευματικών δικαιωμάτων είναι υποχρεωτικό κάτω από το TRIPS/Berne. Εντούτοις, το TRIPS/Berne επιτρέπει επίσης τις εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων που είναι πολύ σημαντικές για τις βιβλιοθήκες και τους χρήστες βιβλιοθηκών. Οι εξαιρέσεις είναι διατάξεις του νόμου πνευματικών δικαιωμάτων που απαλλάσσουν ορισμένους τύπους χρήσεων από τον έλεγχο των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων. Παραδείγματος χάριν, είναι το δικαίωμα του ιδιοκτήτη πνευματικών δικαιωμάτων να ελέγξει όλες τις αναπαραγωγές της εργασίας του/της εντούτοις, μια δύναμη εξαίρεσης επιτρέπει σε έναν σπουδαστή να κάνει ένα αντίγραφο μέρους αυτής της εργασίας για λόγους μελέτης χωρίς πληρωμή ή επιδίωξη της άδειας. Κατά γενική ομολογία, τα δικαιώματα των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων είναι πολύ ευρέα και καλύπτουν πολλές χρήσεις ενώ οι εξαιρέσεις είναι στενές και καλύπτουν τις πιο συγκεκριμένες καταστάσεις. (Αξίζει, εντούτοις, ότι τα δικαιώματα δεν καλύπτουν όλες τις πιθανές χρήσεις. Παραδείγματος χάριν, τίποτα στο TRIPS/Berne δεν δίνει στους ιδιοκτήτες πνευματικών δικαιωμάτων το δικαίωμα να ελέγξει τη φυσική μετακίνηση των αντιγράφων μιας εργασίας, όπως ένα δάνειο βιβλιοθηκών. Οι εξαιρέσεις συμπεριλαμβάνονται στη νομοθεσία πνευματικών δικαιωμάτων για λόγους δημόσιας πολιτικής. Ακριβώς όπως τα συμφέροντα του κοινού εξυπηρετούνται με τη χορήγηση στους συντάκτες ορισμένων δικαιωμάτων πέρα από τις εργασίες τους έτσι ώστε μπορούν να πληρωθούν για την προσπάθειά τους, τόσο επίσης είναι τα συμφέροντα του κοινού που εξυπηρετείται με τη χαλάρωση αυτών των δικαιωμάτων στην αιτία, παραδείγματος χάριν, της εκπαίδευσης ή της έρευνας. Εάν αυτές οι εξαιρέσεις εφαρμόζονται ή όχι είναι βασικά η επιλογή μιας εθνικής κυβέρνησης ή ενός νομοθετικού σώματος για να αποφασίσει. Το Berne/TRIPS απλά απαιτεί ότι, όπου υπάρχουν στην εθνική νομοθεσία,

δεν πρέπει να εξασθενίσουν αδικαιολόγητα τα ενδιαφέροντα του ιδιοκτήτη πνευματικών δικαιωμάτων. Αυτό εκφράζεται σε μια αποκαλούμενη «σε τρία στάδια δοκιμή» που εμφανίζεται στη Βέρνη σχετικά με τις εξαιρέσεις που επιτρέπουν στους χρήστες να κάνουν αντίγραφα χωρίς την άδεια του ιδιοκτήτη πνευματικών δικαιωμάτων, και που το TRIP'S κατόπιν εφάρμοσε γενικότερα σε όλες τις μορφές πνευματικών δικαιωμάτων (άρθρο 9.2 της Βέρνης, άρθρο 13 του TRIP'S). Στη Συνθήκη της Βέρνης αυτό ορίζει ότι οι χώρες μπορούν να επιτρέψουν την αναπαραγωγή των εργασιών πνευματικών δικαιωμάτων χωρίς την άδεια του ιδιοκτήτη πνευματικών δικαιωμάτων «σε ορισμένες πρόσθετες περιπτώσεις, υπό τον όρο ότι τέτοια αναπαραγωγή δεν συγκρούεται με μια κανονική εκμετάλλευση της εργασίας και δεν προδιαθέτει αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του συντάκτη.» Αυτή η δυνατότητα των εξαιρέσεων στα δικαιώματα των ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων στα πλαίσια αυτή η σε «τρία στάδια δοκιμή» έχει το προβάδισμα σε μια ευρεία ποικιλία των χρήσιμων εξαιρέσεων σε όλο τον κόσμο. Ίσως ο πιο γνωστός από αυτούς είναι το δόγμα Αμερικάνικης δίκαιης χρήσης που επιτρέπει οποιαδήποτε χρήση των πνευματικών δικαιωμάτων δωρεάν και χωρίς άδεια υπό τον όρο ότι είναι «δίκαιο». Παραδείγματος χάριν, μια διάσημη σχετική περίπτωση εάν θα ήταν δίκαιη χρήση στη μαγνητοταινία ένα πρόγραμμα τηλεόρασης για να προσεχτεί αργότερα. Εάν κάτι είναι δίκαιο ή δεν καθορίζεται σύμφωνα με τους ακόλουθους τέσσερις παράγοντες:

1. ο σκοπός και ο χαρακτήρας της χρήσης, που περιλαμβάνουν εάν τέτοια χρήση είναι εμπορικής φύσης ή είναι για μη κερδοσκοπικούς εκπαιδευτικούς λόγους
2. η φύση της προστατευμένης με τα πνευματικά δικαιώματα εργασίας
3. το ποσό και η σταθερότητα του μέρους που χρησιμοποίησαν σε σχέση με όλη την εργασία συνολικά
4. η επίδραση της χρήσης επάνω στην πιθανή αγορά για ή την αξία της εργασίας.

Το δίκαιο δόγμα χρήσης επιτρέπει στις βιβλιοθήκες και τους χρήστες βιβλιοθηκών να κάνει πολλά πράγματα που ειδάλλως θα παραβίαζαν τα πνευματικά δικαιώματα. Στις ΗΠΑ, και σε πολλές άλλες χώρες σε όλο τον κόσμο, υπάρχουν εξαιρέσεις που επιτρέπουν στους απλούς πολίτες να κάνουν τα αντίγραφα για τη χρήση τους (και αυτή η χρήση δεν είναι απαραίτητο να είναι για τους σκοπούς της έρευνας ή της μελέτης). Άλλες εξαιρέσεις επιτρέπουν στις βιβλιοθήκες να μοιραστούν τους πόρους παραδείγματος χάριν, μια βιβλιοθήκη που στερήθηκε ένα ορισμένο άρθρο μπορεί να το ζητήσει από μια άλλη βιβλιοθήκη. Μερικές χώρες έχουν τις εξαιρέσεις για να ωφελήσουν τα σχολεία και τα πανεπιστήμιά τους είναι σε θέση να διαβιβάσουν το υλικό στους σπουδαστές εξ αποστάσεως εκπαίδευσης δωρεάν ή τουλάχιστον στα απορριφθέντα ποσοστά. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο νόμος πνευματικών δικαιωμάτων υπάρχει όχι μόνο προς όφελος της κοινωνίας συνολικά, έτσι ώστε οι συγγραφείς και οι εκδότες μπορούν να κερδίζουν τα χρήματα. Μερικές φορές τα συμφέροντα της κοινωνίας εξυπηρετούνται καλύτερα όταν δεν ισχύουν τα δικαιώματα των ιδιοκτητών. Με τη θέσπιση των εξαιρέσεων και την άδεια μιας μεγαλύτερης χρήσης του υλικού πνευματικών δικαιωμάτων από τους σπουδαστές, τους ερευνητές, τους δασκάλους και τους βιβλιοθηκάρους στα αναπτυσσόμενα έθνη, εκείνα τα έθνη θα βοηθούν να προωθήσουν τον τελευταίο στόχο των πνευματικών δικαιωμάτων: την αύξηση της γνώσης.

Ο ρόλος της ομοσπονδιακής κυβέρνησης στη βιβλιοθήκη και τις υπηρεσίες πληροφόρησης

Μια δημοκρατική κοινωνία εξαρτάται από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση που εξασφαλίζει το δικαίωμα της πρόσβασης για όλους τους πολίτες της σε μια περιεκτική σειρά της γνώσης και την ποικιλία των μέσων επικοινωνιών. Μέσω της δήλωσης της πολιτικής, από τη νομοθεσία, ο κανονισμός, και ο σφετερισμός της οικονομικής ενίσχυσης, του εκτελεστικού κλάδου και του συνεδρίου των Ηνωμένων Πολιτειών έχουν ανταποκριθεί στα αιτήματα για έναν ομοσπονδιακό ρόλο υπέρ των βιβλιοθηκών ως ζωτικής σημασίας όργανα που εξυπηρετούν τις ανάγκες και την ευημερία των ατόμων και του έθνους. Κατά συνέπεια, ενώ οι περισσότερες βιβλιοθήκες είναι περιφερειακά και τοπικά όργανα, υπό τοπικό, το κράτος, ή ιδιωτικό έλεγχο, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση διαδραματίζει έναν ουσιαστικό ρόλο στη βοήθεια να εξασφαλιστεί πρόσβαση στους πόρους και τις υπηρεσίες για όλους. Η ανοικτή κυβέρνηση παίζει ρόλο ζωτικής σημασίας σε μια δημοκρατία. Οι ομοσπονδιακοί φορείς χάραξης πολιτικής πρέπει να συνεχίσουν να αναγνωρίζουν το μοναδικό ρόλο των βιβλιοθηκών, των συστημάτων παράδοσής τους, και της κοινοτικής βάσης τους στη διάδοση των πληροφοριών στο κοινό.

Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση πρέπει να συνεχίσει να αναλαμβάνει τη πρόσθετη ευθύνη να εξασφαλίσει ότι οι πληροφορίες που παράγονται ή που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση είναι εύκολα προσιτές στους ανθρώπους μέσω των βιβλιοθηκών του έθνους μέσα στους περιορισμούς της εθνικής ασφάλειας, της μυστικότητας, της αποδοτικής λήψης αποφάσεων, και των δαπανών. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση πρέπει επίσης να παρέχει την ηγεσία στην ανάπτυξη και την αίτηση των νέων τεχνολογιών και των υπηρεσιών. Η ομοσπονδιακή δράση υποκινεί τα τοπικά πειραματικά προγράμματα για τις καινοτόμες υπηρεσίες που σχεδιάζονται για τις συγκεκριμένες ομάδες χρηστών, προγράμματα που απαιτούν τα εξειδικευμένα υλικά και την τεχνολογία, και τα προγράμματα εκπαίδευσης για το προσωπικό βιβλιοθηκών. Οι αναδυόμενες τεχνολογίες και οι πρόοδοι στις τηλεπικοινωνίες αλλάζουν το σχεδιάγραμμα της υπηρεσίας βιβλιοθηκών.

Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση αρχίζει και διευκολύνει τη συνεργασία, ενθαρρύνει την κοινή εκμετάλλευση πόρων μεταξύ όλων των τύπων βιβλιοθηκών, και καθιερώνει τα πρότυπα και τις πρακτικές για την ανάπτυξη των δικτύων ποιοτικών βιβλιοθηκών που επεκτείνονται πέρα από το κράτος και τα εθνικά όρια. Το τμήμα εκπαίδευσης μέσω της εξουσιοδότησής του να βοηθήσει τις βιβλιοθήκες σε ολόκληρη τη χώρα βελτιώνει τα επίπεδα της υπηρεσίας και αναπτύσσει τα νέα προγράμματα για να ωφελήσει τους χρήστες βιβλιοθηκών. Το τμήμα όχι μόνο χορηγεί τα σημαντικά προγράμματα επιχορήγησης στις δημόσιες βιβλιοθήκες, τα κέντρα μέσω βιβλιοθηκών στοιχειώδους και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και τις ακαδημαϊκές και ερευνητικές βιβλιοθήκες, αλλά και παρέχει την ηγεσία, την τεχνική βοήθεια, και τη διάδοση των πληροφοριών. Αυτές οι λειτουργίες πρέπει να συνεχιστούν.

Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση διαδραματίζει επίσης έναν κρίσιμο ρόλο στη σύνταξη και την έγκαιρη διάδοση των στατιστικών πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των στοιχείων για τις βιβλιοθήκες, πληροφορίες ουσιαστικές στο μεγάλης ακτίνας προγραμματισμό, και την ανάπτυξη βιβλιοθηκών. Σε μια εποχή της διεθνούς επικοινωνίας και την ανταλλαγή πόρων, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση είναι κεντρική στην ανάπτυξη των βιβλιοθηκών ως όργανα που ξεπερνούν τα εθνικά όρια. Τα διεθνή

---

² Το παρόν κείμενο είναι από μετάφραση της συγγραφέως.

πρωτόκολλα, η συμμετοχή στους διεθνείς οργανισμούς, η διεθνής ροή στοιχείων και οι νομισματικές πολιτικές είναι μέσα στην περιοχή της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και όλων των βιβλιοθηκών επιρροής σε όλο τον κόσμο. Ο ομοσπονδιακός ρόλος συμπληρώνει, χωρίς αντικατάσταση, τις βασικές ευθύνες του κράτους και των τοπικών κυβερνήσεων και των οργάνων για να βεβαιώσει την ποιοτική βιβλιοθήκη και την υπηρεσία πληροφοριών.

Η ομοσπονδιακή νομοθετική πολιτική της ALA, το προϊόν μιας τρέχουσας αναθεώρησης, υιοθετήθηκε από το συμβούλιο τον Ιανουάριο του 1993. Τα τμήματα της πολιτικής είναι:

1. ο ρόλος της ομοσπονδιακής κυβέρνησης στη βιβλιοθήκη και τις υπηρεσίες πληροφόρησης.
2. πρόσβαση στις πληροφορίες: δημόσια πρόσβαση στις ομοσπονδιακές πληροφορίες Βιβλιοθήκες χώρων καταθέσεων Πώληση των κυβερνητικών πληροφοριών Πρόσβαση στις αδημοσίευτες και ταξινομημένες κυβερνητικές πληροφορίες Ίση πρόσβαση στις υπηρεσίες βιβλιοθήκης.
3. διανοητική ελευθερία.
4. ομοσπονδιακές πολιτικές: Ταχυδρομικές ποσοστά και ποιότητα της ταχυδρομικής υπηρεσίας Στατιστικές Φορολογία Πνευματικά δικαιώματα Συντήρηση των υλικών βιβλιοθήκης.
5. ομοσπονδιακά προγράμματα: Ομοσπονδιακές βιβλιοθήκες: Ένας εθνικός πόρος Βιβλιοθήκη του συνεδρίου Άλλες εθνικές βιβλιοθήκες Ομοσπονδιακές βιβλιοθήκες Βιβλιογραφικές και υπηρεσίες αναφοράς Η εθνική Επιτροπή στις βιβλιοθήκες και την επιστήμη των πληροφοριών αμερικάνικο τμήμα εκπαίδευσης Εθνική διοίκηση αρχείων και φακέλων Εθνικό ίδρυμα στις τέχνες και τις ανθρωπότητες Ομοσπονδιακή υποστήριξη για τις αντιπροσωπείες κρατικής βιβλιοθήκης Ομοσπονδιακή ενίσχυση στις βιβλιοθήκες, τα συστήματα, τις αντιπροσωπείες εκπαίδευσης και τα όργανα Κέντρα μέσων σχολικής βιβλιοθήκης Τεχνικές, επαγγελματικές και επαγγελματικές βιβλιοθήκες οργάνου Κολλέγιο και ερευνητικές βιβλιοθήκες Δημόσιες βιβλιοθήκες Υπηρεσίες νεολαίας Υπηρεσίες στους ανθρώπους στα όργανα Ομοσπονδιακή υποστήριξη για τις εγκαταστάσεις βιβλιοθήκης.
6. τεχνολογίες πληροφοριών: Εθνικά δίκτυα βιβλιοθήκης και πληροφοριών Τεχνικά πρότυπα Τηλεπικοινωνίες και μέσα ραδιοφωνικής μετάδοσης.
7. εκπαίδευση, έρευνα, και εκπαίδευση προσωπικού: Εκπαίδευση Έρευνα Προσωπικό.
8. διάσκεψη λευκών οίκων σχετικά με τη βιβλιοθήκη και τις υπηρεσίες πληροφοριών.
9. ίσα δικαιώματα τροπολογίας.
10. διεθνή προγράμματα: Ηνωμένα Έθνη Εκπαιδευτική, επιστημονική και πολιτιστική οργάνωση Ηνωμένων Εθνών (Ουνέσκο) Διεθνής ανταλλαγή των προσώπων Διεθνής ροή των δημοσιεύσεων Συμφωνία της Φλωρεντίας Ηνωμένες βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης στο εξωτερικό Διεθνή πνευματικά δικαιώματα Διεθνής ταχυδρομική πολιτική Οικονομικά και εκπαιδευτικά προγράμματα ανάπτυξης.
11. υφιστάμενοι ομοσπονδιακοί νόμοι που έχουν επιπτώσεις στους βιβλιοθηκάρους, τις βιβλιοθήκες και τους χρήστες τους.

Συντήρηση. Πολιτική συντήρησης. Εθνικές υπηρεσίες πληροφοριών και ευθύνες. Μονιμότητα και διάρκεια των προϊόντων πληροφοριών

Η πολιτική της αμερικανικής ένωσης βιβλιοθήκης για τη συντήρηση είναι βασισμένη στο στόχο της ότι κάθε πρόσωπο έχει πρόσβαση στις πληροφορίες που απαιτούνται. Η ALA βεβαιώνει ότι η συντήρηση των πόρων βιβλιοθηκών προστατεύει το δικαίωμα του κοινού στην ελεύθερη ροή των πληροφοριών όπως ενσωματώνεται στην πρώτη

τροποποίηση στο σύνταγμα και τη βιβλιοθήκη των δικαιωμάτων. Η ένωση υποστηρίζει τη συντήρηση των πληροφοριών που δημοσιεύεται σε όλα τα μέσα και τα σχήματα. Η ένωση βεβαιώνει ότι η συντήρηση των πηγών πληροφοριών είναι κεντρική στις βιβλιοθήκες και τη βιβλιοθηκονομία. Η ένωση και τα τμήματά της θα εργαστούν στενά με την πρότυπο ρύθμιση των οργανώσεων για να προσδιορίσουν και να αναπτύξουν τα πρότυπα σχετικά με τη συντήρηση των συλλογών βιβλιοθηκών, να συμμετέχουν στην περιοδική αναθεώρησή τους και ενημέρωση, να προσδιορίσουν και να αναπτύξουν τα νέα πρότυπα όταν απαιτούνται, και προωθούν τη συμμόρφωση με τα υπάρχοντα πρότυπα. Οι κατασκευαστές, οι εκδότες, οι διανομείς και οι αγοραστές των προϊόντων πληροφοριών πρέπει να απασχοληθούν όλοι μαζί διαδοχικά στη δυνατότητα χρησιμοποίησης, τη διάρκεια, και τη μακροζωία των μέσων (π.χ., έγγραφο, ταινία, μαγνητική κασέτα, οπτικός δίσκος) που εξασφαλίζουν την εμμονή αυτών των προϊόντων.

Η ένωση θα συμμετάσχει στις προσπάθειες ενεργού εκπαίδευσης και δημόσιων σχέσεων να αναπτυχθούν, να προωθηθούν, και να κοινοποιηθούν τα πρότυπα για τη δυνατότητα χρησιμοποίησης, τη μακροζωία, και τη διάρκεια των μέσων πληροφοριών. Η ένωση θα συνεργαστεί με τους εκδότες του περιεχομένου με ψηφιακή μορφή για να αναπτύξει τις οδηγίες για τη συντήρηση των ψηφιακών πληροφοριών για να βοηθήσει να εξασφαλίσει ότι τέτοιες πληροφορίες δεν θα χαθούν όταν δεν μπορούν πλέον να τις διατηρήσουν και να διαδώσουν οι εκδότες. Οι βιβλιοθήκες έχουν μια υποχρέωση:

α) να ενημερώνουν τους χορηγούς, τους χρήστες, τους διοικητές, και τους τοπικούς ανώτερους υπαλλήλους για την εφήμερη φύση των αρχικών υλικών πηγής
β) να προωθούν τις στρατηγικές για τους κατάλληλους με προσοχή χειρισμούς και την αποθήκευση αυτών των υλικών

γ) να συστήνουν τη χρήση των ανθεκτικών μέσων και τις μεθόδους τεκμηρίωσης. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση πρέπει να παρέχει την ηγεσία στην ανάπτυξη μιας επεκτατικής και συμπεριλαμβάνουσας εθνικής πολιτικής συντήρησης. Η ένωση πιέζει την ομοσπονδιακή κυβέρνηση για να πάρει την ευθύνη για τη μακροζωία των πληροφοριών που δημοσιεύει σε χαρτί, στη μικροφόρμα, και σε ψηφιακές μορφές.

Διανοητική ελευθερία. Βιβλιοθήκη των δικαιωμάτων (Bill of Rights.)

Η αμερικανική ένωση βιβλιοθήκης βεβαιώνει ότι όλες οι βιβλιοθήκες είναι φόρουμ για τις πληροφορίες και τις ιδέες, και ότι οι ακόλουθες βασικές πολιτικές πρέπει να καθοδηγήσουν τις υπηρεσίες τους.

1. Τα βιβλία και άλλοι πόροι βιβλιοθηκών πρέπει να παρασχεθούν για το ενδιαφέρον, τις πληροφορίες, και τη διαφώτιση όλων των πληθυσμών της κοινότητας που η βιβλιοθήκη εξυπηρετεί. Τα υλικά δεν πρέπει να αποκλειστούν λόγω της προέλευσης, του υποβάθρου, ή των απόψεων εκείνοι που συμβάλλουν στη δημιουργία τους.

2. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να παρέχουν τα υλικά και τις πληροφορίες που παρουσιάζουν όλες τις απόψεις για τα τρέχοντα και ιστορικά ζητήματα. Τα υλικά δεν πρέπει να προγραφούν ή να αφαιρεθούν λόγω της αντιστασιακής ή δογματικής αποδοκιμασίας.

3. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να προκαλέσουν τη λογοκρισία στην εκπλήρωση της ευθύνης τους να παρέχουν τις πληροφορίες και τη διαφώτιση.

4. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να συνεργαστούν με όλα τα πρόσωπα και τις ομάδες που ενδιαφέρονται για την αντίσταση της συντήρησης της ελεύθερης έκφρασης και της ελεύθερης πρόσβασης στις ιδέες.

5. Το δικαίωμα ενός προσώπου να χρησιμοποιήσει μια βιβλιοθήκη δεν πρέπει να αμφισβητηθεί ή να συντομευθεί λόγω της προέλευσης, της ηλικίας, του υποβάθρου, ή των απόψεων.

6. Οι βιβλιοθήκες που κάνουν τα διαστήματα εκθεμάτων και αίθουσες συνεδριάσεις διαθέσιμες στο κοινό αυτοί εξυπηρετούν πρέπει να καταστήσουν τέτοιες εγκαταστάσεις διαθέσιμες σε δίκαιη βάση, ανεξάρτητα από τις πεποιθήσεις ή τους συνεταιρισμούς των ατόμων ή των ομάδων που ζητούν τη χρήση τους.

Οι ανήλικοι έχουν πρόσβαση σε ορισμένα υλικά βιβλιοθηκών και οι υπηρεσίες διαθέσιμες στους ενηλίκους είναι μια παραβίαση της βιβλιοθήκης των δικαιωμάτων. Οι βιβλιοθηκάριοι και η κυβέρνηση των οργανισμών πρέπει να υποστηρίξουν ότι γονείς-και μόνο γονείς- έχουν το δικαίωμα και την ευθύνη να περιορίσουν την πρόσβαση των παιδιών τους στους πόρους βιβλιοθηκών.

Οι βιβλιοθηκάριοι έχουν την επαγγελματική ευθύνη να είναι συμπεριλαμβάνοντες, μη αποκλειστικοί, στην ανάπτυξη συλλογής και στην παροχή μεταξύ βιβλιοθηκών δανείου. Η πρόσβαση σε όλα τα υλικά νόμιμα αποκτήσιμα πρέπει να βεβαιωθεί στο χρήστη και οι πολιτικές δεν πρέπει να αποκλείσουν άδικα τα υλικά ακόμα κι αν είναι δυσάρεστες στο βιβλιοθηκάριο ή το χρήστη. Μια ισορροπημένη συλλογή απεικονίζει την ποικιλομορφία των υλικών, όχι ισότητα των αριθμών. Οι ευθύνες ανάπτυξης συλλογής περιλαμβάνουν να επιλέξουν τα υλικά στις γλώσσες σε κοινή χρήση στην κοινότητα που η βιβλιοθήκη εξυπηρετεί. Η ανάπτυξη συλλογής και η επιλογή των υλικών πρέπει να γίνουν σύμφωνα με τα επαγγελματικά πρότυπα και τις καθιερωμένες διαδικασίες επιλογής και επανεξέτασης. Οι βιβλιοθηκάριοι έχουν μια υποχρέωση να προστατεύσουν τις συλλογές βιβλιοθηκών από την αφαίρεση των υλικών βασισμένων στην προσωπική προκατάληψη ή την προκατάληψη, και να επιλέξουν και να υποστηρίξουν την απόκτηση των υλικών σε όλα τα θέματα που συναντιούνται, όσο το δυνατόν περισσότερο, τις ανάγκες και το συμφέρον όλων των προσώπων για την κοινότητα που η βιβλιοθήκη εξυπηρετεί. Αυτό περιλαμβάνει τα υλικά που απεικονίζουν ζητήματα πολιτικά, οικονομικά, θρησκευτικά, κοινωνικά, με τη μειονότητα, και τα σεξουαλικά.

Η αμερικανική ένωση βιβλιοθήκης θεωρεί ότι η ελευθερία της έκφρασης είναι το αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα, το οποίο είναι ζωτικής σημασίας στην αντίσταση της κατοχής, και κρίσιμο για την αιτία της δικαιοσύνης, και περαιτέρω, ότι οι αρχές της ελευθερίας της έκφρασης πρέπει να εφαρμοστούν από τις βιβλιοθήκες και τους βιβλιοθηκάριους σε όλο τον κόσμο.

Η αμερικανική ένωση βιβλιοθήκης αντιτάσσει τη χρέωση των αμοιβών χρηστών για την παροχή πληροφοριών από όλες τις βιβλιοθήκες και τις υπηρεσίες πληροφοριών που λαμβάνουν τη σημαντική υποστήριξή τους από τα δημόσια κεφάλαια. Όλες οι πηγές πληροφοριών που παρέχονται άμεσα ή έμμεσα από τη βιβλιοθήκη, ανεξάρτητα από την τεχνολογία, το σχήμα, ή οι μέθοδοι παράδοσης, πρέπει να είναι εύκολα, εξίσου, και δίκαια προσιτές σε όλους τους χρήστες βιβλιοθηκών. Η ALA αντιτάσσει οποιαδήποτε νομοθετική ή ρυθμιστική προσπάθεια να επιβάλει τους ικανοποιημένους περιορισμούς στους πόρους βιβλιοθηκών, ή να περιορίσει την πρόσβαση χρηστών στις πληροφορίες, ως όρο για τις δημόσια υποστηριγμένες βιβλιοθήκες και τις υπηρεσίες πληροφοριών.

Η αμερικανική ένωση βιβλιοθήκης αυστηρά και κατηγορηματικά υποστηρίζει ότι οι βιβλιοθήκες και οι βιβλιοθηκάριοι έχουν μια υποχρέωση να αντισταθούν στις προσπάθειες που αποκλείουν συστηματικά τα υλικά εξετάζοντας οποιοδήποτε περιεχόμενο, συμπεριλαμβανομένου του γένους ή του σεξουαλικού προσανατολισμού. Η ένωση ενθαρρύνει επίσης τους βιβλιοθηκάριους να υποστηρίξουν φιλενεργά τα πρώτα δικαιώματα τροποποιήσεων όλων των χρηστών βιβλιοθηκών ανεξάρτητα από το γένος ή το σεξουαλικό προσανατολισμό.

Η ALA βεβαιώνει ότι η χρήση του φιλτραρίσματος του λογισμικού από τις βιβλιοθήκες για να εμποδίσει την πρόσβαση στη σύμφωνα προς το σύνταγμα προστατευμένη ομιλία παραβιάζει τη βιβλιοθήκη των δικαιωμάτων.

Βιβλιοθήκες: Μια αμερικανική αξία

Οι βιβλιοθήκες στην Αμερική είναι ακρογωνιαίοι λίθοι των κοινοτήτων που εξυπηρετούν. Η ελεύθερη πρόσβαση στα βιβλία, τις ιδέες, τους πόρους και τις πληροφορίες στις βιβλιοθήκες της Αμερικής είναι επιτακτική για την εκπαίδευση, την απασχόληση και την απόλαυση. Οι βιβλιοθήκες είναι μια κληρονομιά σε κάθε γενιά, που προσφέρει την κληρονομιά του παρελθόντος και την υπόσχεση του μέλλοντος. Για να εξασφαλίσει ότι οι βιβλιοθήκες ακμάζουν και έχουν την ελευθερία να προωθήσουν και να προστατεύσουν το δημόσιο αγαθό στον 21ο αιώνα, πιστεύουμε ότι ορισμένες αρχές πρέπει να εγγυηθούν. Με αυτό το στόχο, βεβαιώνει αυτή τη σύμβαση με τους ανθρώπους που εξυπηρετεί, υπερασπίζεται τα συνταγματικά δικαιώματα όλων των ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών και των εφήβων, για να χρησιμοποιήσουν τους πόρους και τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης Εκτιμά την ποικιλομορφία των εθνών της και προσπαθεί να απεικονίσει εκείνη την ποικιλομορφία με την παροχή ενός πλήρους φάσματος των πόρων και των υπηρεσιών στις κοινότητες που εξυπηρετεί. Βεβαιώνει την ευθύνη και το δικαίωμα όλων των γονέων και κηδεμόνων για να καθοδηγήσει τη χρήση της βιβλιοθήκης στα παιδιά τους, τους πόρους και τις υπηρεσίες της. Συνδέει τους ανθρώπους και τις ιδέες με τη βοήθεια κάθε προσώπου επιλέγοντας και χρησιμοποιώντας αποτελεσματικά τους πόρους της βιβλιοθήκης προστατεύοντας την ιδιωτικότητα και την εμπιστευτικότητα κάθε ατόμου στη χρήση των πόρων και των υπηρεσιών βιβλιοθηκών. Προστατεύει τα δικαιώματα των ατόμων να εκφράζουν τις απόψεις τους για τους πόρους και τις υπηρεσίες βιβλιοθηκών. Η αλλαγή είναι σταθερή αλλά αυτές οι αρχές ξεπερνούν την αλλαγή και υπομένουν σε ένα δυναμικό, τεχνολογικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον. Με το αγκάλιασμα αυτών των αρχών, οι βιβλιοθήκες στις Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να συμβάλουν στο μέλλον που εκτιμά και προστατεύει την ελεύθερη ομιλία, σε έναν κόσμο που γιορτάζει και τις ομοιότητές μας και τις διαφορές μας, σέβεται τα άτομα και τις πεποιθήσεις τους, και κρατά την ισότητα των προσώπων.

Διεθνείς σχέσεις Πολιτικοί στόχοι

Η ALA δηλώνει ότι η ένωση διαμορφώθηκε «με σκοπό να προωθήσει το ενδιαφέρον βιβλιοθηκών σε όλο τον κόσμο με την ανταλλαγή των απόψεων, τη συναγωγή των συμπερασμάτων και την πρόκληση της συνεργασίας για όλα τα τμήματα βιβλιοθηκονομικής επιστήμης και οικονομίας.» Η υποχρέωση στον τομέα των διεθνών σχέσεων πραγματοποιείται, εν μέρει, μέσω των δραστηριοτήτων και των προγραμμάτων του διεθνούς γραφείου σχέσεων της ALA. Η αμερικανική ένωση βιβλιοθήκης καθιερώνει αυτούς τους στόχους και ευθύνες για τα διεθνή προγράμματα σχέσεων της:

1. Για να ενθαρρύνει την ανταλλαγή, τη διάδοση, και την πρόσβαση στις πληροφορίες και την απεριόριστη ροή των υλικών βιβλιοθηκών με όλα τα σχήματα σε όλο τον κόσμο.
2. Για να προωθήσει και να υποστηρίξει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη διανοητική ελευθερία παγκοσμίως.
3. Για να ενθαρρύνει, να προαγάγει, να υποστηρίξει και να συμμετέχει στην ανάπτυξη των διεθνών προτύπων σχετικά με τη βιβλιοθήκη και τις υπηρεσίες πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των ενημερωτικών εργαλείων και των τεχνολογιών.
4. Για να προωθήσει τη νομοθεσία και τις συνθήκες που θα ενισχύσουν τη βιβλιοθήκη, τις πληροφορίες και τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες παγκοσμίως.
5. Για να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των βιβλιοθηκάρων, των ειδικών πληροφοριών, και άλλου προσωπικού βιβλιοθηκών στις διεθνείς δραστηριότητες βιβλιοθηκών και στην

ανάπτυξη των λύσεων στα προβλήματα υπηρεσιών βιβλιοθηκών που εκτείνονται τα εθνικά όρια.

6. Για να προωθήσει την εκπαίδευση των βιβλιοθηκάρων, των ειδικών πληροφοριών, και άλλου προσωπικού βιβλιοθηκών με τέτοιους τρόπους ότι είναι πεπειραμένοι για τη βιβλιοθηκονομία σε διεθνές επίπεδο.

7. Για να προωθήσει τη δημόσια ευαισθητοποίηση της σημασίας του ρόλου των βιβλιοθηκάρων, των βιβλιοθηκών, και των υπηρεσιών πληροφοριών στην εθνική και διεθνή ανάπτυξη.

Βιβλιοθήκες και πνευματικά δικαιώματα στην ψηφιακή εποχή

Η ψηφιακή εποχή παρουσιάζει τις νέες προκλήσεις στα θεμελιώδη δόγματα πνευματικών δικαιωμάτων που είναι νομικοί ακρογωνιαίοι λίθοι των υπηρεσιών βιβλιοθηκών. Οι βιβλιοθήκες είναι ηγέτες στην προσπάθεια να διατηρηθεί μια ισορροπία της δύναμης μεταξύ των κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων και των χρηστών, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές που περιγράφονται στο σύνταγμα και που επεξεργάζονται προσεκτικά κατά τη διάρκεια των προηγούμενων 200 ετών. Οι βιβλιοθήκες θεωρούνται ως φωνή για το δημόσιο αγαθό και η συμμετοχή μας επιδιώκεται συχνά «στο φίλο του δικαστηρίου» τις συνόψεις σε σημαντικές υποθέσεις πνευματικής ιδιοκτησίας. Η συμμετοχή της επεκτείνεται στο διεθνή χώρο πνευματικών δικαιωμάτων όπου ακολουθεί επίσης τις συνθήκες στις οποίες η ΗΠΑ υπογράφει και που θα μπορούσε να επηρεάσει την ανάπτυξη των αλλαγών πνευματικών δικαιωμάτων στο σπίτι. Τα ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων είναι μεταξύ των αμφισβητημένων ζητημάτων στο νομικό και νομοθετικό κόσμο τα δισεκατομμύρια των δολαρίων είναι σε κίνδυνο. Οι νομικές αρχές και οι τεχνολογικές ικανότητες προκαλούν συνεχώς η μια την άλλη και κάθε έκβαση μπορεί άμεσα να έχει επιπτώσεις στο μέλλον των βιβλιοθηκών.

3. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Γενικά

Το διαδίκτυο (Internet) αποτελεί μία νέα μορφή πληροφόρησης και γνώσης, η οποία ξεχωρίζει για τη δύναμη και τη μοναδικότητά της. Στο πεδίο της μεταβιομηχανικής κοινωνίας, η ψηφιακή τεχνολογία δίνει τη δυνατότητα να καταγράψουμε, να αποθηκεύσουμε και να διασώσουμε τη συλλογική μνήμη της ανθρωπότητας, ενώ από την άλλη πλευρά η τεχνολογική αυτή εξέλιξη υπαγορεύει νέες μορφές τέχνης, νέες μορφές έκφρασης, νέους τρόπους διάδοσης, αλλά και νέους κινδύνους για το δημιουργό.

Το διαδίκτυο λειτουργεί ως μια μεγάλη δυνατότητα διάδοσης των έργων και των πληροφοριών, αλλά συγχρόνως και ως απειλή για την πνευματική ιδιοκτησία. Η παρουσία του διαδικτύου στις βιβλιοθήκες είναι γεγονός στον ανεπτυγμένο κόσμο και είναι ένα αναγνωρισμένα ανεκτίμητο εργαλείο για τις βιβλιοθήκες των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών.

Για την προστασία του δημιουργού και των άλλων δικαιούχων στο διαδίκτυο προβλέπονται επίσης υποχρεώσεις κατάλληλης έννομης προστασίας κατά της εξουδετέρωσης των τεχνολογικών μέτρων, καθώς και κατά των παρανόμων δραστηριοτήτων που αλλοιώνουν τις ηλεκτρονικές πληροφορίες διαχείρισης των

δικαιωμάτων, ενώ θεσπίζονται κυρώσεις και μέσα έννομης προστασίας κατά της προσβολής των δικαιωμάτων.

Η δημιουργία και η εκμετάλλευση έργων στο ψηφιακό περιβάλλον ξεχωρίζει από τους παραδοσιακούς τρόπους χρήσης τους στα ακόλουθα:

- Η αναπαραγωγή και η μετάδοση υλικού αποθηκευμένου στο ψηφιακό περιβάλλον είναι απεριόριστη, γίνεται χωρίς απώλεια πιστότητας και χωρίς ίχνη, ιδιότητες οι οποίες αυξάνουν ραγδαία τη διαθεσιμότητα αυτού του υλικού.
- Η έννοια της ιδιωτικής χρήσης χάνεται στο ψηφιακό περιβάλλον.
- Το Internet προσφέρεται ως έδαφος ανάπτυξης για την υψηλή πειρατεία στα πνευματικά αγαθά, ενώ τα εθνικά όρια κυριαρχίας στο παγκόσμιο πλαίσιο του «κυβερνοχώρου» χάνουν σχεδόν την έννοιά τους.

Τα ψηφιακά μέσα αντιγραφής και το Internet διαβρώνουν την εξουσία πατρότητας και το τεκμήριο γνησιότητας του έργου που παρέχει το έντυπο ή το μη ψηφιακό έργο, δεδομένου ότι στο ψηφιακό περιβάλλον καταλύεται η έννοια του πρωτοτύπου και του αντιγράφου και θέτουν επιτακτικότερα απ' ό,τι στο παρελθόν την ανάγκη αυξημένης προστασίας του δημιουργού και των φορέων των συγγενικών δικαιωμάτων.

Για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων στο διαδίκτυο προσφέρονται οι εξής μηχανισμοί, οι οποίοι κινούνται στο θεσμικό και τεχνολογικό επίπεδο:

- Νομοθετική και νομολογιακή προσαρμογή του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας στα νέα τεχνολογικά δεδομένα.
- Εισαγωγή ψηφιακών τεχνικών συστημάτων που διευκολύνουν την απόδοση μιας (ψηφιακής) ταυτότητας στο έργο («digital footprint»), τον εντοπισμό του καθώς και των αδειών εκμετάλλευσης, ενώ άλλα τεχνικά συστήματα παρεμποδίζουν την ψηφιακή αντιγραφή.
- Νομική προστασία αυτών των τεχνικών συστημάτων από τον κίνδυνο περιγραφής και καταστρατήγησής τους.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι στο διαδίκτυο η ανατροπή δεν έρχεται από την πολιτιστική βιομηχανία που αξιοποιεί τα έργα, αλλά από το χρήστη, τον καταναλωτή, που γίνεται διανομέας του έργου χωρίς να το καταλαβαίνει ή να το θέλει. Το έργο διακινείται στον ψηφιακό κόσμο με μεγάλη ευκολία και ταχύτητα, μετατρέπεται αυτόματα σε πληροφορία που προάγει τον πολιτισμό, ενώ το κοινό διεκδικεί την ελεύθερη πρόσβαση και χρήση.

Οι νέες τεχνολογίες έχουν επηρεάσει τη λειτουργία των βιβλιοθηκών που εκτός από βιβλία και έντυπο υλικό, παρέχουν στο κοινό μία πληθώρα γνωστικών μέσων και σύγχρονων τρόπων πρόσβασης στην πληροφορία, όπως ηλεκτρονικές εκδόσεις, φωτογραφίες, χάρτες, χειρόγραφα, επιστολές, βιντεοταινίες, φωνογραφήματα, slides, CDROM, εκπαιδευτικό λογισμικό, βάσεις δεδομένων, οπτικοακουστικά μέσα, δίκτυα on line κλπ.

Νέα προσέγγιση

Το ψηφιακό δίλημμα και η τεχνολογική πρόκληση οδήγησαν σε πρωτοποριακές αναζητήσεις και προτάσεις με στόχο τον επαναπροσδιορισμό της πνευματικής ιδιοκτησίας. Ελεύθερο λογισμικό, ελεύθερη κουλτούρα, ελεύθερο όπως ελευθερία, copyleft αντί copyright, general public license, creative commons είναι η νέα θεώρηση της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η πρώτη προσπάθεια για τη δημιουργία ελεύθερου λογισμικού ξεκίνησε το 1983 με τη σύσταση του Ιδρύματος Ελεύθερου Λογισμικού (Free Software Foundation) από τον Richard Stallman. Στόχος ήταν η ανάπτυξη λογισμικού με διαθέσιμο στον καθένα τον πηγαίο κώδικα. Πρόκειται για το λογισμικό ανοιχτού κώδικα (open source) το οποίο

διατίθεται, χρησιμοποιείται, αναπαράγεται, τροποποιείται και διανέμεται περαιτέρω με βάση τους όρους που προβλέπονται στη γενική δημόσια

άδεια (general public license) και ιδίως με τον όρο ότι ο πηγαίος κώδικας και η μετατροπή του προγράμματος θα διατίθενται ελεύθερα και δωρεάν σε όλους. Η αρχή στην οποία στηρίζεται το λογισμικό ανοιχτού κώδικα είναι ότι κανείς δεν αποκτά δικαιώματα και κατά συνέπεια κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει την περαιτέρω χρήση και εφαρμογή του προγράμματος που διατίθεται πάντοτε με βάση τους όρους της γενικής δημόσιας άδειας.

Στην παραπάνω ιδέα βασίστηκε αργότερα ο Lawrence Lessig ο οποίος ίδρυσε το 2001 το ίδρυμα Creative Commons με στόχο να μπορεί ο δημιουργός να χορηγεί άδεια χρήσης του έργου του με πιο ελεύθερο και ανοιχτό τρόπο. Η γενική άδεια Creative Commons (CC) που προτείνει επιτρέπει την ελεύθερη χρήση πέρα από τα όρια του fair use. Προτείνει κυρίως τη μικρότερη διάρκεια προστασίας, την τήρηση διατυπώσεων, την καταχώρηση και το μαρκάρισμα των έργων. Σκοπός των προτάσεων αυτών δεν είναι η ανατροπή και κατάργηση της πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά ο επαναπροσδιορισμός των κανόνων της και η δημιουργία νέας ισορροπίας με βάση τις αρχές του διαδικτύου. Το μαρκάρισμα των έργων με το σύμβολο CC (Creative Commons) θα βοηθήσει στη λειτουργία ενός νέου δημόσιου τομέα όχι με εξαναγκασμό των δημιουργών ή με τρόπο πειρατικό αλλά με βάση την άδεια που ο ίδιος ο δικαιούχος ελεύθερα χορηγεί με βασικό όρο την περαιτέρω διανομή. Η ελεύθερη επιλογή των δικαιούχων καθιστά το περιεχόμενο προσιτό στο κοινό με τους όρους που αυτοί θα διαγράψουν αλλά οπωσδήποτε με στόχο τη δημιουργία ενός δημόσιου τομέα πάνω στον οποίο μπορούν να παραχθούν άλλα έργα. Η ένδειξη Some Rights Reserved επιτρέπει τη μη εμπορική χρήση του έργου που μπορεί να κυκλοφορεί ελεύθερα στο διαδίκτυο αλλά και στη συνήθη έντυπη μορφή από κάποιον εκδοτικό οίκο.

Τα νομικά προβλήματα που τίθενται είναι αρκετά, όπως η δυσχέρεια προστασίας του ηθικού δικαιώματος ειδικότερα όσον αφορά την εξουσία περιφρούρησης του έργου, η δημιουργία παραγώγων έργων με βάση το αρχικό, η σύγκρουση με τους κανόνες για τις συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης που διαφέρουν σε κάθε έννομη τάξη. Το προτεινόμενο σύστημα βασίζεται στη λογική των αδειών χρήσης εκ μέρους του δικαιούχου και είναι δύσκολο να λειτουργήσει στα κλασικά έργα που προστατεύονται με την πνευματική ιδιοκτησία, όπως μουσικά ή οπτικοακουστικά, κυρίως λόγω της άσκησης του ηθικού δικαιώματος. Η ιδέα όμως αυτή θα μπορούσε να βρει πεδίο εφαρμογής σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως ηλεκτρονικοί κόμβοι με επιστημονικά στοιχεία ή δεδομένα που είναι εκτός προστασίας όπως νόμοι, διατάγματα, δικαστικές αποφάσεις, μαθηματικές ασκήσεις κλπ. Στο πλαίσιο λειτουργίας των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών θα μπορούσαν να δημιουργηθούν ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων με στοιχεία όχι μόνο του δημόσιου τομέα αλλά και με προστατευόμενο περιεχόμενο, όπως μελέτες, εργασίες, γκρίζα βιβλιογραφία κλπ., εφόσον βέβαια έχει προηγηθεί γραπτή άδεια των συγγραφέων και ερευνητών και με όρους χρήσης που θα ανακοινώνονται στην αρχή της ιστοσελίδας. Αν μάλιστα τεθούν τα κατάλληλα τεχνολογικά μέτρα στο ψηφιακό περιεχόμενο θα είναι εύκολο να εντοπισθούν οι τυχόν παραβιάσεις των όρων διάθεσης στο διαδίκτυο.

Λογοκρισία, βιβλιοθήκες και Διαδίκτυο

Ορίζεται και στον ελληνικό Κανονισμό Λειτουργίας Δημοσίων Βιβλιοθηκών ότι η βιβλιοθήκη δίνει στην κοινότητα που εξυπηρετεί τη δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο από τον χώρο της (άρ. 4.4). Η πρόσβαση ορίζεται από τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας της, τις συνδρομές της βιβλιοθήκης σε πηγές πληροφόρησης, τις οδηγίες που ορίζονται για τη διαχείριση του υλικού και αφορούν την

επιλογή υλικού και τους περιορισμούς χρήσης που μπορεί να επιβάλλει η βιβλιοθήκη, όπως η χρονική διάρκεια κλπ.

Από την ερμηνεία του παραπάνω άρθρου προκύπτει λογικά ότι, τα κριτήρια της επιλογής του υλικού μπορούν να εφαρμοσθούν και να καθορίσουν την πρόσβαση των χρηστών στο διαδίκτυο. Ρητά αναφέρεται στο άρθρο ότι η πρόσβαση στο διαδίκτυο ορίζεται (και) από τα κριτήρια επιλογής του υλικού, όπως αποφυγή υλικού με πολιτική προπαγάνδα, θρησκευτικό προσηλυτισμό, υλικό που υποβάλλει μίσος κλπ. Ερωτάται, βέβαια, αν η παραπάνω σκέψη είναι ορθή, με ποιόν τρόπο η βιβλιοθήκη θα περιορίσει την πρόσβαση σε ποιες ιστοσελίδες. Πέραν από αυτά, όμως, εδώ τίθενται πιθανώς προβλήματα συνταγματικότητας, καθώς μπορεί να είναι διαφορετικό, από νομική άποψη, να μην αγοράσει η βιβλιοθήκη ένα βιβλίο με πολιτική προπαγάνδα, και διαφορετικό να μην επιτρέψει την πρόσβαση στο διαδίκτυο όλων των ιστοσελίδων που περιέχουν, για παράδειγμα, τη λέξη «νεοναζί». Αμφισβητείται όχι μόνο η επιτυχία της αποτροπής πρόσβασης σε ιστοσελίδες με τη λέξη αυτή, από τεχνική πλευρά, αλλά βέβαια και το εάν παρόμοιες πράξεις προσβάλλουν, ή όχι, την συνταγματική απαγόρευση της λογοκρισίας.

Το διαδίκτυο δεν είναι ένα σύνολο βιβλίων, ούτε υπόκειται εύκολα σε έλεγχο, όπως φάνηκε και από την απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ, σχετικά με το τεχνικό «φιλτράρισμα» της πρόσβασης σε ιστοσελίδες με πορνογραφικό υλικό. Εκεί το ζήτημα της λογοκρισίας, της βιβλιοθήκης και του διαδικτύου αναλύθηκε διεξοδικά, με τη συμμετοχή πάρα πολλών παραγόντων και φορέων που είχαν άμεσα συμφέροντα σε σχέση με το αποτέλεσμα της δικαστικής αυτής αντιδικίας, που κατέληξε μάλιστα και στο Ανώτατο Δικαστήριο της χώρας.

Η πολιτική των ΗΠΑ ήταν πάντοτε, σχετικά με το Διαδίκτυο, υπέρ της όσο τον δυνατόν περισσότερης ενίσχυσης της πρόσβασης των πολιτών σε αυτά. Με βάση αυτή τη γενική κατευθυντήρια γραμμή, θεσπίστηκαν σε σχέση με την πρόσβαση στο διαδίκτυο και τις δημόσιες βιβλιοθήκες, νόμοι που είτε προσέφεραν συνδρομές στο διαδίκτυο με μειωμένες τιμές σε όσες βιβλιοθήκες αποφάσιζαν να παρέχουν την πρόσβαση στο διαδίκτυο στους χρήστες τους, είτε παρέχοντας απευθείας οικονομική βοήθεια για τον σκοπό αυτόν (Library Services and Technology Act). Μέσα στο οικονομικό έτος 2002, το Κογκρέσο παρείχε οικονομική βοήθεια για αυτούς τους σκοπούς 149 εκατομμύρια δολάρια. Τα προγράμματα ήταν επιτυχημένα: μέχρι το 2000, το 95% των αμερικανικών βιβλιοθηκών παρείχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Ταυτόχρονα, όμως, είχε παρατηρηθεί ότι σε πολλές βιβλιοθήκες γινόταν συνεχής πρόσβαση σε πορνογραφικό υλικό, με αποτέλεσμα είτε να αφήνει ο κόσμος αναμμένες τις οθόνες των υπολογιστών με πορνογραφικές εικόνες φεύγοντας, φέρνοντας σε πολύ δύσκολη θέση τους άλλους χρήστες, είτε να μένουν τυπωμένες σχετικές ιστοσελίδες στους χώρους εκτύπωσης, είτε να βλέπουν πολλοί ανήλικοι συνεχώς πορνογραφικές ιστοσελίδες κλπ. Τα περιστατικά που αναφέρθηκαν ήσαν πάνω από 2000 οι πιο δημοφιλείς πορνογραφικές ιστοσελίδες δεν ήταν και οι πιο «κομψές», «τη μεγαλύτερη ζήτηση είχαν όχι οι ιστοσελίδες με «σκληρό σεξ», αλλά εκείνες με διαστροφικό πορνογραφικό υλικό, δηλαδή εκείνες που έδειχναν παιδοφιλία, σεξουαλική δουλεία, σαδομαζοχισμό και σεξουαλικές πράξεις με ζώα». Γονείς έφτασαν στην Καλιφόρνια να καταθέσουν αγωγές στις βιβλιοθήκες γιατί «άφηναν» τα παιδιά τους να έχουν πρόσβαση σε παράνομο για τις ηλικίες τους πορνογραφικό υλικό.

Αρκετές βιβλιοθήκες, τότε, προέβησαν σε τεχνολογικό φιλτράρισμα της πρόσβασης, με λέξεις-κλειδιά όπως «πορνογραφία» ή «βία». Περίπου το 17%

των βιβλιοθηκών είχε προβεί σε τέτοιο φιλτράρισμα, όταν το Κογκρέσο ψήφισε το νόμο Children's Internet Protection Act. Ο νόμος δεν επέβαλλε στις βιβλιοθήκες να εφαρμόσουν τεχνολογικά μέτρα φιλτραρίσματος του πορνογραφικού υλικού απέκλειε, όμως, σε όσες δεν θα το έκαναν αυτό, την οικονομική βοήθεια, είτε με τη μορφή εκπτώσεων σε συνδρομές στο διαδίκτυο, είτε με απευθείας οικονομικές ενισχύσεις. Οι περιορισμοί της πρόσβασης ίσχυαν μόνο για τους ανήλικους οι ενήλικες χρήστες μπορούσαν οποτεδήποτε να ζητήσουν από τη βιβλιοθήκη να αφαιρέσει τα μέτρα.

Μια μεγάλη ομάδα από βιβλιοθήκες, οργανώσεις βιβλιοθηκών (και η Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών), χρήστες, εκδότες διαδικτύου κ.ά. προσέφυγε στα δικαστήρια ζητώντας την ακύρωση του νόμου ως αντισυνταγματικού, προσβάλλοντας τα δικαιώματά της στην ελευθερία της έκφρασης. Καταρχήν, κρίθηκε από κατώτερα Δικαστήρια πραγματικά ότι ο νόμος ήταν αντισυνταγματικός, αλλά το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε (όχι ομόφωνα) ότι ο νόμος ήταν σύμφωνος με το αμερικανικό Σύνταγμα.

Τα επιχειρήματα σε γενικές γραμμές υπέρ της συνταγματικότητας του νόμου ήταν τα εξής:

1. Η ελεύθερη πρόσβαση στο διαδίκτυο δεν έχει σαν σκοπό της την προστασία των δικαιωμάτων στην ελεύθερη έκφραση των εκδοτών ή όσων διατηρούν ηλεκτρονικές πορνογραφικές ιστοσελίδες.

2. Η βιβλιοθήκη παρέχει την πρόσβαση στο διαδίκτυο για ενημερωτικούς, εκπαιδευτικούς και άλλους παρόμοιους σκοπούς και όχι για να προωθήσει παράνομες ιστοσελίδες.

3. Οι περισσότερες βιβλιοθήκες προβαίνουν σε λογοκρισία και δεν παραγγέλνουν πορνογραφικό υλικό σε μορφή βιβλίων ή περιοδικών, χωρίς ποτέ να διαμαρτυρηθεί κανείς ότι αυτό είναι παράνομο και αντισυνταγματικό.

4. Οι βιβλιοθηκονόμοι δεν έχουν την πρακτική δυνατότητα να ελέγξουν μια προς μια όλες τις ιστοσελίδες με ύποπτο πορνογραφικό υλικό για να εμποδίσουν την πρόσβαση μόνο σε αυτές με τεχνολογικά μέτρα.

5. Οι βιβλιοθηκονόμοι δεν μπορούν να περιφέρονται μέσα στις βιβλιοθήκες ελέγχοντας στις οθόνες των υπολογιστών τι βλέπει ο κάθε χρήστης.

6. Τα χρήματα του δημοσίου πρέπει να δαπανώνται για σκοπούς που προωθούν το δημόσιο συμφέρον και όχι για να διευκολύνουν την πρόσβαση ατόμων σε παράνομο υλικό.

7. Ο νόμος δεν επιβάλλει τα τεχνολογικά μέτρα φιλτραρίσματος, αλλά απλά απαγορεύει κάποιες μορφές χρηματοδότησης της βιβλιοθήκης που δεν επιβάλλει το φιλτράρισμα.

8. Οποιοσδήποτε ενήλικας επιθυμεί, μπορεί να ζητήσει την απενεργοποίηση του συστήματος φιλτραρίσματος.

9. Το διαδίκτυο δεν έχει αναδυθεί ακόμη σε έννομο αγαθό ελεύθερης πρόσβασης όπως τα πεζοδρόμια, οι δρόμοι, οι θάλασσες, δεν διαθέτει τέτοια ιστορία πίσω

του ώστε να μπορεί να υποστηριχθεί μια παρόμοια θέση.

Τα επιχειρήματα κατά της συνταγματικότητας του νόμου ήταν σε γενικές γραμμές τα εξής:

1. Ο νόμος επιβάλλει μια σοβαρότατη ποινή στις βιβλιοθήκες που δεν επιθυμούν να φιλτράρουν το προσβάσιμο διαδικτυακό υλικό έχουν απόλυτη ανάγκη από τα ομοσπονδιακά χρήματα για να επιτελέσουν τη λειτουργία τους.

2. Ποτέ δεν έχει δικαστικά κριθεί στις ΗΠΑ ότι για να προστατέψουμε τους ανηλίκους, προσβάλλουμε τα δικαιώματα των ενηλίκων και τους αφήνουμε να βλέπουν και να διαβάζουν μόνο ό,τι και τα παιδιά.

3. Ενήλικας που μπορεί θεωρητικά να ζητήσει να αφαιρεθεί το τεχνολογικό μέτρο προστασίας, δεν θα το κάνει από συστολή.

4. Η πορνογραφία που δεν περιέχει λέξεις, αλλά είναι μόνο εικόνες δεν μπορεί τεχνολογικά προς το παρόν να εμποδισθεί.

5. Η πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι ίδια με την πρόσβαση στον δημόσιο χώρο όλων μας-στο πεζοδρόμιο, στον δρόμο, στη θάλασσα. Δεν είναι συνταγματικός νόμος κατά τον οποίο αναγκάζεται ο πολίτης να ζητά άδεια για να περπατήσει στον δρόμο, άρα δεν είναι επίσης συνταγματικό να ζητά άδεια για να έχει ολοκληρωμένη πρόσβαση στο διαδίκτυο.

6.Ο νόμος, λόγω των περιορισμών της τεχνολογίας, επιφέρει την απαγόρευση πρόσβασης σε χιλιάδες ιστοσελίδες που περιέχουν απολύτως νόμιμο υλικό και επομένως, οι πολίτες στερούνται χιλιάδες απολύτως νόμιμες πηγές πληροφόρησης.

7. Ο νόμος προσβάλλει την συνταγματικά προστατευόμενη αρχή της ισότητας, γιατί θίγει περισσότερο εκείνους που δεν διαθέτουν σύνδεση με το διαδίκτυο στο σπίτι τους, αυτοί είναι οι φτωχότεροι, οι μαύροι, οι λατίνοι, οι μεξικανοί κλπ.

8. Η απαγόρευση πρόσβασης σε υλικό που αποτελεί συνταγματικά προστατευόμενο λόγο (speech) λόγω του νόμου εκπροσωπεί μια δραματική αποξένωση από την εθνική κληρονομιά και την συνταγματική παράδοση του έθνους.

Στον ελληνικό Κανονισμό Λειτουργίας Δημοσίων Βιβλιοθηκών δεν γίνεται λόγος ειδικά για τις βιβλιοθήκες και πορνογραφικό υλικό. Ίσως, παρά τη βία που ενυπάρχει σε αρκετό από αυτό, να μη μπορεί να συμπεριληφθεί στην κατηγορία υλικού που υποβάλλει το μίσος. Πιθανότατα το κόστος του τεχνολογικού φιλτραρίσματος να είναι τέτοια, ώστε να μη μπορεί να καλυφθεί εύκολα από το δημόσιο χρήμα για τις δημόσιες βιβλιοθήκες. Ίσως να είναι εξ ίσου απαγορευτικό και για λόγους προτεραιοτήτων στις οικονομικές επιλογές. Η κατεύθυνση των ΗΠΑ είναι πάντως, γενικά κατά της διευκόλυνσης της πρόσβασης σε πορνογραφικό υλικό ενώ δεν έχει ευρέως δημοσιευθεί στην Ελλάδα κάποιο κρούσμα, όπως στις ΗΠΑ, ώστε να απαιτείται να ληφθούν επειγόντως κάποια μέτρα. Το δίκτυ νομικής προστασίας των ανηλίκων, πάντως, στην Ελλάδα, φαίνεται να μπορεί να συμπεριλάβει και την επιβολή τεχνολογικού φιλτραρίσματος για αποκλεισμό πρόσβασης σε πορνογραφικό υλικό, το οποίο μπορεί να προξενήσει σε αυτούς βλάβη.

Ηλεκτρονικές εκδόσεις

Ας δούμε όμως πρώτα τι είναι ο ηλεκτρονικός τύπος και ποιες οι μορφές με τις οποίες προβάλλεται στο Διαδίκτυο. Οι ηλεκτρονικές εκδόσεις έχουν τρεις μορφές: α) ηλεκτρονικές εκδόσεις που αντιστοιχούν σε μια παραδοσιακή έντυπη έκδοση και είναι η αντιγραφή αυτής της έκδοσης, β) ηλεκτρονικές εκδόσεις που αντιστοιχούν σε μια παραδοσιακή έντυπη έκδοση,

αλλά που έχουν ή προσπαθούν να έχουν μια διαφορετική όψη προσθέτοντας νέα ύλη και γ) ηλεκτρονικές εκδόσεις που υπάρχουν μόνο στην ηλεκτρονική τους μορφή. Πρόκειται για εκδόσεις που παρουσιάζονται από δημοσιογράφους ή από χρήστες ή ακόμα και για ηλεκτρονικές επιστολές που διακινούνται μέσω των ταχυδρομικών καταλόγων.

Η ελευθερία του τύπου στο Διαδίκτυο περιλαμβάνει ιδίως: α) την ελευθερία της σε οποιονδήποτε χρόνο, τρόπο, έκταση, με οποιονδήποτε νόμιμο τίτλο σε οποιονδήποτε τόπο έκδοσης, σύνταξης, κυκλοφορίας και εν γένει διάδοσης εντύπου με την έννοια που προαναφέρθηκε στο Διαδίκτυο, β) την ελευθερία ίδρυσης και λειτουργίας επιχειρήσεως τύπου με οποιαδήποτε μορφή, την ελευθερία επιλογής και προμήθειας από οπουδήποτε των αναγκαίων μηχανημάτων, π.χ. μόντεμ, ηλεκτρονικού υπολογιστή, γ) την ελευθερία πρόσβασης στο Διαδίκτυο, δ) την ελευθερία με νόμιμο τρόπο συλλογής πληροφοριών από το Διαδίκτυο και την ελευθερία επιλογής μεταξύ των πηγών πληροφόρησης, ε) την ελευθερία της μεταδόσεως σε κάθε χρόνο και με κάθε τρόπο ειδήσεων, σχολίων, γενικής και ειδικής ύλης, αγγελιών και διαφημίσεων, στ) την ελευθερία άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και μέσω του Διαδικτύου και ζ) την ελευθερία ίδρυσης και λειτουργίας δημοσιογραφικών οργανώσεων από τους δημοσιογράφους που δραστηριοποιούνται στο Διαδίκτυο.

Συνεπώς απαγορεύεται η θέσπιση προσόντων ή προϋποθέσεων προς έκδοση εντύπων στο Διαδίκτυο, π.χ. περιορισμοί στην πρόσβαση ή υποχρέωση του εκδότη ηλεκτρονικής εφημερίδας να λαμβάνει προηγούμενη άδεια. Αντισυνταγματικός θα ήταν κάθε περιορισμός στη δυνατότητα ανανέωσης της ύλης κάποιας ηλεκτρονικής εφημερίδας. Μη θεμιτή είναι και η υποχρέωση του χρήστη που εκδίδει ηλεκτρονική εφημερίδα να συνδέεται με το Διαδίκτυο μέσω ενός συγκεκριμένου παροχέα. Η επιλογή του παροχέα πρόσβασης είναι αναφαίρετο δικαίωμα του κάθε χρήστη. Αξίωση του εκδότη ηλεκτρονικής εφημερίδας προς παροχή πληροφοριών από τις δημόσιες αρχές δεν αναγνωρίζεται. Απαράδεκτη είναι επίσης οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ των ηλεκτρονικών εκδόσεων μεταξύ τους ή μεταξύ αυτών και των «συμβατικών εκδόσεων». Το δημοσιογραφικό απόρρητο ισχύει και για τους δημοσιογράφους του Διαδικτύου. Αντισυνταγματική θα ήταν επίσης οποιαδήποτε παρέμβαση στην ελευθερία πολιτικού, ιδεολογικού ή κοινωνικού προσανατολισμού του ηλεκτρονικού εντύπου, στην ελευθερία επιλογής της ύλης και στην ελευθερία παρουσιάσεως του εντύπου, π.χ. υποχρέωση να μην έχει πολλά γραφικά ή απαγόρευση θέσης «δεσμών-hyperlinks» στα ηλεκτρονικά έντυπα.

Η ελευθερία του περιεχομένου του ηλεκτρονικού εντύπου περιλαμβάνει κυρίως την απαγόρευση της λογοκρισίας και κάθε άλλου προληπτικού μέτρου. Η επιβολή συνδρομής στους χρήστες προκειμένου να διαβάζουν τις ηλεκτρονικές εφημερίδες δεν συνιστά βέβαια περιορισμό της σχετικής ελευθερίας τους. Ο κρατικός καθορισμός της συνδρομής αυτής όμως απαγορεύεται. Ελεύθερη φυσικά είναι και η δωρεάν πρόσβαση στον ηλεκτρονικό τύπο. Δεν είναι ασυμβίβαστες, τέλος, με την ελευθερία του τύπου νομοθετικές διατάξεις που απαιτούν δικαιοπρακτική ικανότητα για την διάδοση ηλεκτρονικών εφημερίδων ή απαγορεύουν την πρόσβαση σε ορισμένα βλαπτικά έντυπα (ιστοσελίδες, ομάδες νέων, ταχυδρομικοί κατάλογοι κ.λπ).

Πρέπει εδώ να τονιστεί ότι οι περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου ισχύουν μόνο για την παραγωγή και διάδοση μέσω του Διαδικτύου, όχι όμως για την πρόσβαση και ανάγνωση του ηλεκτρονικού εντύπου που είναι πάντοτε ελεύθερη ανεξαρτήτως από το περιεχόμενό του, ο ηλεκτρονικός τύπος δεν είναι *legibus solutus* και συνεπώς, οι νόμοι που αναφέρονται στο αδίκημα του τύπου, στην προστασία της ιδιωτικής ζωής, στην προστασία της εικόνας, του απορρήτου και της προσωπικότητας γενικότερα δεν είναι αντισυνταγματικοί.

Κατάσχεση ηλεκτρονικού εντύπου με την έννοια της διακοπής πρόσβασης στο Διαδίκτυο και της κατάσχεσης λογισμικού είναι δυνατή, αλλά μόνο μετά την κυκλοφορία του εντύπου στο Διαδίκτυο και για τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 14 παρ. 3 Σ. Κατά τα λοιπά, στην έννοια του τύπου εμπίπτει και ο ηλεκτρονικός τύπος και συνεπώς επ' αυτού εφαρμόζονται *mutatis mutandis* όλες οι διατάξεις περί τύπου.

Πολύ σημαντική λειτουργία του Διαδικτύου είναι και η δυνατότητα που παρέχει για

ραδιοφωνικές εκπομπές. Τα υφιστάμενα δίκτυα μπορούν σε μεγάλο βαθμό να αναμεταδώσουν κωδικοποιημένο σήμα ραδιοφωνικών σταθμών με τη χρήση ειδικού λογισμικού. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν πάνω από 500 ραδιοφωνικοί σταθμοί παγκοσμίως που εκπέμπουν στο Διαδίκτυο χρησιμοποιώντας την πιο πάνω τεχνολογία (και μάλιστα χωρίς να εκπέμπουν απαραίτητα με συμβατικό τρόπο στα ερτζιανά κύματα). Τίθεται εδώ το ζήτημα του νομικού καθεστώτος των ραδιοφωνικών διαδικτυακών σταθμών. Οι εκπομπές αυτού του είδους υπάγονται αναμφισβήτητα στο άρθρο 15 του Συντάγματος. Πρόκειται για απευθείας μετάδοση ήχων προς το ευρύ κοινό που απαιτεί από τους λήπτες τη χρησιμοποίηση δέκτη. Ο κρατικός έλεγχος καλύπτει κι αυτό τον τρόπο μετάδοσης ήχων, ανεξάρτητα από τη χρησιμοποιούμενη τεχνολογία. Συνεπώς πρέπει να εξομοιωθεί η διαδικτυακή με τη συμβατική ραδιοφωνία στο πλαίσιο του άρθρου 15 Σ.

Γεγονός είναι πάντως ότι ο ν. 2328/1995 όπως ισχύει και ιδίως τα άρθρα 6-8 δυσχερώς μπορούν να εφαρμοστούν επί της διαδικτυακής ραδιοφωνίας. Ενόψει της δυνατότητας διασυνοριακών εκπομπών ένας ελληνικός ραδιοφωνικός σταθμός μπορεί να στηθεί στο Διαδίκτυο εκτός Ελλάδος, οπότε και οι δυνατότητες άμεσου κρατικού ελέγχου θα περιορίζονταν σοβαρά. Άλλωστε το καθεστώς ειδικής διοικητικής άδειας που προβλέπει ο ν. 2328/1995 δεν ισχύει για τις διαδικτυακές ραδιοφωνικές εκπομπές, οι οποίες δεν χρησιμοποιούν ραδιοφωνικές συχνότητες. Ο ν. 2328/1995 εμφανίζεται εν προκειμένω ανεφάρμοστος. Μόνο οι γενικές αρχές που τον διέπουν μπορούν να τύχουν εφαρμογής.

Είδη προστατευόμενων έργων στο Διαδίκτυο

Είναι σαφές ότι για να προστατευθεί ένα έργο ως αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να είναι πρωτότυπο. Η έννοια της πρωτοτυπίας ποικίλλει ανάλογα με τη χώρα και τη φύση του έργου. Στα ηπειρωτικά δίκαια, πρωτότυπο είναι το δημιούργημα που περιέχει αποτύπωμα της προσωπικότητας τον δημιουργού. Στα αγγλοσαξωνικά δίκαια, το έργο δεν προστατεύεται ως πνευματικό δημιούργημα, αλλά ως εγγραφή σε υλικό φορέα και συνεπώς η πρωτοτυπία έγκειται απλά στο γεγονός, ότι το έργο είναι αποτέλεσμα της προσπάθειας και του κόπου του δημιουργού του.

Ποια είναι όμως τα έργα που προστατεύονται στο Διαδίκτυο; Καταρχήν προστατεύονται τα γραπτά έργα, όπως για παράδειγμα τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Απαγορεύεται η αποστολή e-mail που περιλαμβάνει κάποιο προστατευόμενο έργο χωρίς την άδεια του δημιουργού, καθώς η αποστολή συνιστά αναπαραγωγή του έργου. Έργα που περιλαμβάνονται σε ιστοσελίδες προστατεύονται ακόμα κι αν εισάγονται έτσι σε κάποια βάση δεδομένων. Τα ηχητικά ή οπτικοακουστικά έργα προστατεύονται αυτοτελώς, έστω και αν αποτελούν περιεχόμενο κάποιας ιστοσελίδας.

Όσον αφορά τις ψηφιακές εικόνες, η διάκριση μεταξύ εκείνων που παράγονται από ηλεκτρονικούς υπολογιστές κι εκείνων που είναι αποτέλεσμα ψηφιακής επεξεργασίας (π.χ. μέσω scanner) ήδη υπάρχοντων φωτογραφιών δεν έχει πρακτική σημασία. Οι εικόνες ως πρωτότυπα έργα προστατεύονται σύμφωνα με το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας και η ηλεκτρονική αναμετάδοσή τους απαγορεύεται. Εξίσου απαγορευμένη είναι η ψηφιακή επεξεργασία φωτογραφιών και η αναμετάδοσή τους μέσω του Διαδικτύου. Σε περίπτωση όμως που και η ίδια η ψηφιακή επεξεργασία είναι αποτέλεσμα δημιουργικής έκφρασης, τότε τυγχάνει αυτοτελούς προστασίας.

Τα προϊόντα λογισμικού που διακινούνται στο Διαδίκτυο προστατεύονται ως προϊόντα πνευματικής ιδιοκτησίας. Τα προϊόντα λογισμικού (software) θεωρούνται έργα τέχνης ή αποτελούν αντικείμενο ειδικής κατηγορίας έργων. Το πρόβλημα της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ιδιαίτερα δισεπίλυτο, κυρίως όσον αφορά τις

βάσεις δεδομένων. Το λογισμικό, που καθιστά εφικτή τη λειτουργία των βάσεων αυτών, προστατεύεται ως πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή. Το περιεχόμενο των βάσεων προστατεύεται στην περίπτωση που χρίζει αυτοτελούς προστασίας, χωρίς να επηρεάζεται από την είσοδό του στη βάση. Με τη δημιουργία της βάσεως δεδομένων ο δημιουργός της αποκτά δικαίωμα στο σύνολό της, το οποίο προστατεύεται υπό τον όρο να διαθέτει κάποιο βαθμό πρωτοτυπίας. Συνεπώς αν οι βάσεις δεδομένων λόγω της επιλογής ή της διευθέτησης του περιεχομένου τους περιέχουν στοιχεία πρωτοτυπίας, τότε προστατεύονται ως πνευματικά δημιουργήματα.

Παρόμοια με τις βάσεις δεδομένων είναι και η προστασία των ιστοσελίδων. Η διευθέτηση του περιεχομένου της ιστοσελίδας, εφόσον συνιστά πρωτότυπη σύνθεση πληροφοριών και στοιχείων μπορεί να τύχει της ίδιας προστασίας με μια βάση δεδομένων. Η ίδια δηλαδή η ιστοσελίδα μπορεί να προστατευθεί με τις ίδιες προϋποθέσεις που προστατεύεται κάθε άλλο έργο, ανάλογα με το εκάστοτε περιεχόμενό της αρκεί να συνιστά προσωπικό πνευματικό δημιούργημα, ενώ η προστασία της δεν πρέπει να συγγέται με την τυχόν αυτοδύναμη προστασία των συστατικών της. Αυτό που δεν εμπίπτει στο πεδίο προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας είναι το URL (Universal Resource Locator) της ιστοσελίδας, δηλαδή η ηλεκτρονική διεύθυνσή της.

Ευρωπαϊκή προσέγγιση

Η Ευρωπαϊκή προσέγγιση της ιδέας της Κοινωνίας Πληροφοριών άρχισε με το «Λευκό Βιβλίο για την Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση: Οι Προκλήσεις και οι Δρόμοι προς τον 21ο Αιώνα». Στο έγγραφο αυτό η Επιτροπή για πρώτη φορά υπογράμμισε την ανάγκη να συνδυαστούν οι προσπάθειες στην Ευρώπη για μια ευρύτερη χρήση των μέσων εκείνων που συμβάλλουν στην όσο το δυνατόν συντομότερη επίτευξη προοπτικών που στοχεύουν στην οικοδόμηση αποτελεσματικής πληροφοριακής υποδομής. Ακολουθώντας τις προτάσεις αυτές μια ομάδα εργασίας για την Ευρώπη και την κοινωνία των πληροφοριών παρουσίασε μια αναφορά στην Κέρκυρα τον Ιούνιο του 1994, όπου αναφερόταν ότι «η τεχνολογική πρόοδος μας επιτρέπει να επεξεργαστούμε, να αποθηκεύσουμε, να στείλουμε ή να λάβουμε πληροφορίες, σε οποιαδήποτε μορφή τυχόν αυτές πάρουν -γραπτή, προφορική ή οπτική- δίχως περιορισμό από απόσταση, χρόνο και όγκο». Σε σχέση με τον αντίκτυπο της κοινωνίας των πληροφοριών στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας τόνισε ότι η προστασία πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις νέες προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης της τεχνολογίας των πολυμέσων και να συνεχίσει να διατηρεί αυξημένο βαθμό προστασίας τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Στη συνέχεια η Επιτροπή εξέδωσε ένα σχέδιο δράσης με τον τίτλο «Ο ευρωπαϊκός δρόμος προς την κοινωνία των πληροφοριών», το οποίο θέτει το φιλόδοξο σχέδιο της Επιτροπής για την ένταξη της Ευρώπης στην κοινωνία των πληροφοριών, ανοίγοντας το δρόμο σε πιο συγκεκριμένες πρωτοβουλίες στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας, ζητώντας την ουσιαστική επανεξέταση των ζητημάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων, είτε ήδη ρυθμισμένων είτε υπό εξέταση, για να διακριβωθεί αν ανταποκρίνονται στις νέες τεχνολογικές προκλήσεις και να, διερευνηθεί η δυνατότητα λήψης συμπληρωματικών μέτρων, αν αυτό καταστεί αναγκαίο. Σ' αυτό το στόχο προσανατολισμένη ήταν και η ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις ενέργειες με βάση το «Πράσινο Βιβλίο για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα στην κοινωνία των πληροφοριών», όπου τονίστηκε η αναγκαιότητα περαιτέρω εναρμόνισης της νομοθεσίας στον τομέα αυτό.

Στην προκαταρκτική εξέταση τον Ιούλιο του 1994 φάνηκε να επιβεβαιώνεται πάντως η πρώτη εντύπωση της Επιτροπής ότι οι νέες τεχνολογικές εξελίξεις δεν απαιτούν

δραστικές αλλαγές στο ισχύον κανονιστικό πλαίσιο. Αντιθέτως πρέπει να αντιμετωπισθούν με σύνεση, δεδομένου του ότι ο δρόμος προς την κοινωνία των πληροφοριών είναι μια δυναμική διαδικασία εξέλιξης, που δεν έχει ακόμα τελειώσει, συνεπώς είναι ιδιαίτερα δύσκολο να τεθούν νέοι κανόνες όσον αφορά σε προϊόντα και υπηρεσίες που αλλάζουν συνεχώς ή δεν υπάρχουν ακόμα στην αγορά.

Για τους δημιουργούς

Με το άρθρο 3 παρ. 1 και 2 του κοινοτικού κειμένου παρέχεται στους δημιουργούς το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν κάθε παρουσίαση (παρ.1) και διάθεση (παρ.2) στο κοινό των έργων τους, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, καθώς και να καθιστούν προσιτά τα έργα τους, έτσι ώστε να υπάρχει πρόσβαση σε αυτά, όταν και όπου επιλέγει ο ίδιος. Προς αποφυγή του κινδύνου αντίθετης ερμηνείας, η παρ.3 του άρθρου 3 της Οδηγίας ορίζει ρητώς ότι τα ως άνω δικαιώματα των δύο πρώτων παραγράφων δεν αναλώνονται με οποιαδήποτε πράξη παρουσίασης ή διάθεσης στο κοινό.

Περαιτέρω, το άρθρο 4 παρ. 1 της Οδηγίας αναγνωρίζει στους δημιουργούς το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν τη διανομή των έργων τους στο κοινό με οποιαδήποτε μορφή, είτε μέσω πώλησης ή άλλως. Επιπλέον, ορίζεται ρητώς η αρχή της ανάλωσης του σχετικού δικαιώματος προβλέπεται ότι το δικαίωμα διανομής του πρωτοτύπου ή των αντιγράφων ενός έργου εντός της Κοινότητας και όχι διεθνώς αναλώνεται μετά την πρώτη πώληση ή την κατ' άλλον τρόπον μεταβίβαση της κυριότητας του έργου, εφόσον πραγματοποιείται από το δικαιούχο ή με τη συγκατάθεση του (άρθρο 4 παρ. 2).

Λαμβάνοντας υπόψη ιδίως τα νέα δεδομένα της ψηφιακής τεχνολογίας αλλά και την ανάγκη εναρμονισμού των εθνικών νομοθεσιών, υιοθετώντας παράλληλα κατά το δυνατόν τους γενικούς παραδεκτούς κατ' εθνικόν δίκαιον περιορισμούς των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ο κοινοτικός νομοθέτης προχώρησε σε ένα ευρύ κατάλογο περιορισμών και εξαιρέσεων των προστατευόμενων δικαιωμάτων, ο οποίος κρίνεται εξαντλητικός. Ειδικότερα, το άρθρο 5 παρ. 1 προβλέπει την υποχρεωτική για τα κράτη μέλη εξαίρεση του δικαιώματος αναπαραγωγής όταν πρόκειται για προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής, οι οποίες είναι μεταβατικές ή παρεπόμενες και αποτελούν αναπόσπαστο και ουσιώδες τμήμα μιας τεχνολογικής μεθόδου, με αποκλειστικό σκοπό να επιτρέψουν την εντός δικτύου μετάδοση μεταξύ τρίτων μέσω διαμεσολαβητή ή τη νόμιμη χρήση ενός έργου ή προστατευόμενου αντικειμένου, εφόσον οι πράξεις αυτές δεν έχουν καμία ανεξάρτητη οικονομική σημασία.

Στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 5 προβλέπεται μία σειρά προαιρετικών εξαιρέσεων: Ειδικότερα, η παρ. 2 αναφέρεται στην ευχέρεια των κρατών-μελών να θέσουν περιορισμούς στο δικαίωμα αναπαραγωγής, οι οποίοι σχετίζονται με τη φωτοτυπική αναπαραγωγή σε χαρτί ή σε άλλο υλικό φορέα για ιδιωτική χρήση την αναπαραγωγή σε οποιοδήποτε μέσο για ιδιωτική χρήση και για μη εμπορικούς σκοπούς υπό τον όρο ότι και στις δύο περιπτώσεις οι δικαιούχοι λαμβάνουν δίκαιη αποζημίωση με ειδικές πράξεις αναπαραγωγής από βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικά ιδρύματα ή μουσεία ή αρχεία που δεν αποσκοπούν σε οικονομικό ή εμπορικό όφελος με εφήμερες εγγραφές από ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς και τέλος με αναπαραγωγές εκπομπών από μη κερδοσκοπικά κοινωνικά ιδρύματα.

Συνακόλουθα, η παρ. 3 του άρθρου 5 αναφέρεται στη δυνατότητα των κρατών μελών να προβλέπουν περιορισμούς των δικαιωμάτων αναπαραγωγής, παρουσίασης και διάθεσης στο κοινό, οι οποίες αφορούν ενδεικτικά α) χρήση για εκπαιδευτικούς ή ερευνητικούς σκοπούς εφόσον

αναφέρεται η πηγή και το όνομα του δημιουργού και εφόσον αυτό δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο εμπορικό σκοπό, β) χρήση προς όφελος προσώπων με ειδικές ανάγκες, γ) αναπαραγωγή διά του τύπου, παρουσίαση στο κοινό ή διάθεση δημοσιευμένων άρθρων για θέματα επικαιρότητας, δ) παράθεση αποσπασμάτων με σκοπό την άσκηση κριτικής υπό τον όρο ότι αφορούν έργα που ήδη έχουν καταστεί νομίμως προσιτά στο κοινό και αναφέρεται η πηγή τους ε) χρήση για λόγους δημόσιας ασφάλειας στ) χρήση κατά τη διάρκεια θρησκευτικών ή άλλων δημοσίων τελετών από δημόσια αρχή ζ) χρήση πολιτικών ομιλιών και αποσπασμάτων από δημόσιες ομιλίες ή παρόμοια έργα εφόσον δικαιολογείται από τον ενημερωτικό σκοπό και αναφέρεται η πηγή και το όνομα του δημιουργού εκτός αν είναι αδύνατο, η) χρήση έργων π.χ. αρχιτεκτονικών που βρίσκονται σε δημόσιους χώρους θ) περιστασιακή ενσωμάτωση έργου σε άλλο υλικό, ι) χρήση με σκοπό διαφήμισης μιας δημόσιας έκθεσης ή πώλησης καλλιτεχνικών έργων μόνο για την προώθηση αυτής και όχι για εμπορικό σκοπό, κ) χρήση για γελοιογραφία παρωδία ή μίμηση λ) χρήση συνδεδεμένη με επίδειξη ή επισκευή εξοπλισμού, μ) χρήση έργου υπό τη μορφή κτιρίου με σκοπό την ανοικοδόμηση, ν) χρήση σε περιπτώσεις ήσσονος σημασίας με την επιφύλαξη εξαιρέσεων ή περιορισμών, ξ) χρήση με παρουσίαση ή διάθεση με σκοπό την έρευνα ή ιδιωτική μελέτη σε μέλη του κοινού μέσω εξειδικευμένων τερματικών στο χώρο των κοινωνικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων, έργων που δεν υπόκεινται σε όρους αγοράς ή αδείας και τα οποία περιέχονται στις συλλογές τους.

Οι εξαιρέσεις τόσο της παρ. 2 όσο και της παρ. 3 κατά την 5η παράγραφο του ίδιου άρθρου θα πρέπει να προβλέπονται στις νομοθεσίες των κρατών μελών σε ειδικές περιπτώσεις, να μην αντίκεινται στην κανονική εκμετάλλευση του έργου και να μη θίγουν αδικαιολόγητα τα συμφέροντα του δικαιούχου.

Το άρθρο 6 της Οδηγίας προβλέπει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να παρέχουν την κατάλληλη έννομη προστασία κατά της εξουδετέρωσης, την οποία πραγμα τοποιεί κάποιος εν γνώσει του ή έχοντας βάσιμους λόγους που του επιτρέπουν να γνωρίζει ότι επιδιώκει το σκοπό αυτό, κάθε αποτελεσματικού τεχνολογικού μέτρου. Ως τέτοιο τεχνολογικό μέτρο ορίζεται κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου κάθε τεχνολογία, μηχανισμός ή συστατικό στοιχείο που αποσκοπεί στο να εμποδίσει ή να περιορίσει την προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικού δικαιώματος ή του sui generis δικαιώματος των κατασκευαστών βάσεων δεδομένων.

Το άρθρο 7 ορίζει περαιτέρω ότι τα κράτη μέλη πρέπει να παρέχουν προστασία έναντι κάθε προσώπου που εν γνώσει του προβαίνει άνευ άδειας στην αφαίρεση ή αλλοίωση οποιασδήποτε πληροφορίας με ηλεκτρονική μορφή σχετικά με το καθεστώς των δικαιωμάτων ή στην διανομή, εισαγωγή προς διανομή, ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή διάθεση των έργων στο κοινό από τα οποία έχουν αφαιρεθεί χωρίς άδεια οι πληροφορίες ηλεκτρονικής μορφής σχετικά με το καθεστώς των δικαιωμάτων. Στόχος του άρθρου αυτού είναι η διασφάλιση της αναγνώρισης της ταυτότητας των δημιουργών του έργου.

Όσον αφορά τις κυρώσεις και τα έννομα μέσα προστασίας το άρθρο 8 της Οδηγίας αφήνει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών - μελών την πρόβλεψη των κυρώσεων και των μέσων προστασίας. Ορίζει όμως ότι η προστασία πρέπει να είναι αποτελεσματική και οι θιγόμενοι θα πρέπει να μπορούν να ασκούν αγωγή αποζημίωσης, να λαμβάνουν ασφαλιστικά μέτρα και να ζητούν κατά περίπτωση την κατάσχεση του ασφαλιστικού υλικού. Τα ασφαλιστικά μέτρα κατά την παρ. 3 θα μπορούν να ληφθούν και κατά του διαμεσολαβητή, οι υπηρεσίες του οποίου χρησιμοποιούνται από τους τρίτους για την προσβολή των δικαιωμάτων των δικαιούχων.

Οι λύσεις του ν.2121/1993 (Ελλάδα)

Στη χώρα μας ο σχετικός ν. 2121/1993 περιλαμβάνει ρυθμίσεις που μπορούν να προσαρμοσθούν στις νέες ανάγκες προστασίας των έργων και εφαρμόζεται και στο Διαδίκτυο. Προβλέπει ρητά ότι η πνευματική ιδιοκτησία περιλαμβάνει δύο επιμέρους δικαιώματα, το ηθικό και

το περιουσιακό. Το άρθρο 3 απαριθμεί ενδεικτικά τις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος που αντιστοιχούν στους βασικούς τρόπους εκμετάλλευσης του έργου. Ιδιαίτερη σημασία έχει η εξουσία αναπαραγωγής, γιατί δίνει το δικαίωμα στο δημιουργό να επιτρέπει ή να απαγορεύει την αναπαραγωγή του έργου του με κάθε μέσο, όπως μηχανικό, φωτοχημικό ή ηλεκτρονικό, η εξουσία εκμίσθωσης, η εξουσία δανεισμού, η εξουσία ραδιοηλεκτρονικής μετάδοσης με οποιονδήποτε τρόπο καθώς και η εξουσία παρουσίασης του έργου στο κοινό, που περιλαμβάνει κάθε πράξη, με την οποία το έργο γίνεται προσιτό σ' αυτό. Μεταξύ των έργων συμπεριλαμβάνονται και τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών σε εναρμόνιση με την κοινοτική Οδηγία. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 «έργα λόγου προστατευόμενα κατά τις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας είναι και τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών». Η προστασία παρέχεται σε κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οι ιδέες και οι αρχές, στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων στις οποίες βασίζονται τα συστήματα διασύνδεσής τους, δεν προστατεύονται κατά τον παρόντα νόμο. Ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή θεωρείται πρωτότυπο, εφόσον είναι προσωπικό πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού του. Εφαρμογή και στο Διαδίκτυο έχει το κεφάλαιο 7 του νόμου (άρθρα 40-45). Συστήματα διασύνδεσης, τα οποία δεν προστατεύονται από το νόμο 2121/1993 είναι τα στοιχεία εκείνα τα οποία εξασφαλίζουν τη διασύνδεση και την επικοινωνία του προγράμματος με άλλο πρόγραμμα ή με άλλο «hardware», (σκληρό δίσκο υπολογιστή) καθώς και με τους χρήστες. Συνεπώς, δεν προστατεύεται η ίδια η σύνδεση με το Διαδίκτυο, αλλά τα δεδομένα που διακινούνται μέσω του Διαδικτύου, εφόσον βέβαια αποτελούν προσωπικό πνευματικό δημιούργημα. Για την προστασία του προγράμματος αρκεί το ίδιο κριτήριο πρωτοτυπίας που απαιτείται για τα άλλα έργα του πνεύματος. Έτσι έγινε δεκτό ότι το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύεται, εφόσον διακρίνεται από τα άλλα λόγω της ατομικότητάς του και του «δημιουργικού του ύψους». Την ίδια προστασία απολαμβάνουν κείμενα, εικόνες, γραφήματα σύμφωνα με τις ειδικότερες διατάξεις του ν. 2121/1993. Προστατεύονται επίσης και οι βάσεις δεδομένων ως συλλογές έργων ή απλών γεγονότων και στοιχείων, εφόσον η επιλογή ή η διεύθυνση του περιεχομένου τους είναι πρωτότυπη. Ο νόμος αναγνωρίζει την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση ως έναν περιορισμό του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού. Προβλέπει όμως υπέρ των δημιουργών και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων την καταβολή μιας εύλογης αμοιβής που αντιστοιχεί σε ένα ποσοστό επί την αξία των συσκευών αναπαραγωγής ή άλλων παρόμοιων τεχνικών μέσων. Η ρύθμιση του άρθρου 18 του ν. 2121/1993, όπως έχει συμπληρωθεί με το άρθρο 3 του ν. 2435/1996, έχει ιδιαίτερη σημασία για τους σύγχρονους τρόπους διάδοσης των έργων, όπου η ιδιωτική αναπαραγωγή τείνει να αποτελέσει έναν εξ ολοκλήρου τρόπο εκμετάλλευσης του έργου. Η ρύθμιση αυτή του άρθρου 18 προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι η εύλογη αμοιβή ορίζεται σε ποσοστό 2% της αξίας του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Χάριν προστασίας του κοινωνικού συνόλου προβλέπονται ορισμένοι περιορισμοί του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού που εφαρμόζονται αναλόγως και στα συγγενικά δικαιώματα, όπως η χρήση για λόγους ενημέρωσης του κοινού (άρθρο 25), η αναπαραγωγή για διδασκαλία (άρθρο 21) και για άλλες εκπαιδευτικές ανάγκες (άρθρο 20 παρ. 1), η αναπαραγωγή για σκοπούς διοικητικούς ή δικαστικούς (άρθρο 24), η παράθεση αποσπασμάτων με σκοπό την πρόοδο της επιστήμης και των γραμμάτων (άρθρο 19). Οι περιορισμοί αυτοί έχουν ιδιαίτερη σημασία στο δίκαιο του Διαδικτύου. Ως προς τους δικαιούχους και τα δικαιώματά τους, καθώς και τις κυρώσεις για τυχόν παραβάσεις ισχύουν οι λοιπές ρυθμίσεις του ν. 2121/1993.

Ο ν. 2121/1993 παρέχει ικανοποιητικό θα έλεγε κανείς πλαίσιο προστασίας στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, στα άρθρα που διαδίδονται μέσω του Παγκόσμιου Ιστού, ακόμα και αν αυτά ενσωματώνονται σε μια βάση δεδομένων, εφόσον αποτελούν συλλογές έργων ή υλικού, τα οποία λόγω της επιλογής και της διεύθυνσης του περιεχομένου τους συνιστούν προσωπική πνευματική εργασία του δημιουργού. Το Διαδίκτυο δεν διευθύνεται από καμία κεντρική αρχή. Κάθε χρήστης μπορεί μέσα σε ελάχιστα δευτερόλεπτα, να αντιγράψει και να διασώσει κάθε έργο λόγου και τέχνης στο οποίο

έχει πρόσβαση. Σχετικά έχει δημιουργηθεί με προσπάθειες αυτοδέσμευσης κάποιος κώδικας δεοντολογίας, που επιτάσσει τον έλεγχο των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (ηθικών και περιουσιακών), πριν την αντιγραφή ή χρησιμοποίηση ενός έργου, ο οποίος όμως δεν παρέχει προστασία στους χρήστες έναντι των παραβατών. Μια απόλυτη απαγόρευση αναδημοσίευσης ή αναπαραγωγής ενός έργου χωρίς την άδεια του δημιουργού δεν θα ήταν ρεαλιστική λύση. Ορθότερο είναι να επιβληθεί υποχρέωση στους χρήστες να αναγράφουν στα αναπαραγόμενα έργα το όνομα του δημιουργού.

Ποινικό δίκαιο και διαδίκτυο

Η διάδοση της χρήσης των ηλεκτρονικών υπολογιστών, η ανάπτυξη τον διαδικτύου και η έκρηξη της νέας ψηφιακής οικονομίας πέραν των ευεργετικών της αποτελεσμάτων επέφερε και έξαρση της λεγόμενης «ηλεκτρονικής εγκληματικότητας». Κι αυτό διότι με τη συνδρομή της νέας τεχνολογίας κατέστη ευκολότερη η τέλεση πολλών από τα καλούμενα «συμβατικά» εγκλήματα (εγκλήματα που διαπράττονται μέσω Η/Υ), ενώ παράλληλα εμφανίστηκαν νέες μορφές εγκλημάτων με αμιγώς ψηφιακό χαρακτήρα (γνήσια εγκλήματα κυβερνοχώρου) και σκοπό την απόκτηση περιουσιακού οφέλους ή την πρόκληση βλάβης σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές, βάσεις δεδομένων, τοπικά δίκτυα υπολογιστών, εξελιγμένα πληροφοριακά συστήματα κ.ο.κ.

Εν προκειμένω σε μια πρώτη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται εγκλήματα, όπως αυτά της παραγωγής, επεξεργασίας, διάδοσης και διανομής πορνογραφικού υλικού, της απάτης, της δυσφήμισης, της εξύβρισης, της υποδαύλισης φυλετικού μίσους, της παραβίασης πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων κλπ, τα οποία ρυθμίζονται με βάση τις διατάξεις του ΠΚ και άλλων ειδικών ποινικών νόμων. Ειδικότερα η περίπτωση της διάδοσης πορνογραφικού υλικού προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία μέσα στα πλαίσια τον διαδικτύου, το οποίο εξασφαλίζει από την μια μεριά ταχύτατες μεθόδους διανομής του σε παγκόσμιο επίπεδο και από την άλλη ανωνυμία των χρηστών, πράγμα το οποίο διευκολύνει την πρόσβαση σ' αυτό και ανηλίκων χρηστών⁸⁶. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι ο ποινικός κολασμός των δραστών ενός τέτοιου εγκλήματος δεν στηρίζεται σε αυτοτελή διάταξη τον νόμου, αλλά μόνο σε αναλογική και συνδυασμένη εφαρμογή διατάξεων περισσότερων διαφορετικών νομοθετημάτων.

Ειδικότερα η δημόσια παρουσίαση και διάδοση πορνογραφικού υλικού μέσω του διαδικτύου μπορεί να απαγορευθεί καταρχήν βάσει τον άρθρου 14 παρ. 3 Σ, το οποίο επιτρέπει την κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν τη δημόσια αιδώ. Περαιτέρω τα άρθρα 29 και 30 ν. 5060/1931 «περί ασέμων δημοσιευμάτων» προβλέπουν την επιβολή ποινικών κυρώσεων κατά προσώπων, που με σκοπό την εμπορία, διανομή ή δημόσια έκθεση παρασκευάζουν, αποκτούν, κατέχουν, μεταφέρουν, εισάγουν, ή εξάγουν έγγραφα, έντυπα, συγγράμματα, σχέδια, εικόνες, ζωγραφιές, εμβλήματα, φωτογραφίες, κινηματογραφικές ταινίες ή άλλα αντικείμενα άσεμνα ή διευκολύνουν την κυκλοφορία των αντικειμένων αυτών. Πέραν τούτου εφαρμογής μπορούν να τύχουν εν προκειμένω, ανάλογα με την περίπτωση, και τα άρθρα 337 ΠΚ (προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας), 339 ΠΚ (αποπλάνηση παιδιών), 353 ΠΚ (πρόκληση σκανδάλου με ακόλαστες πράξεις), καθώς και 348 Α ΠΚ (πορνογραφία ανηλίκων), εάν πρόκειται για δημοσίευση και διάδοση μέσω τον διαδικτύου παιδικού πορνογραφικού υλικού.

Το έγκλημα εξάλλου της απάτης μέσω τον διαδικτύου μπορεί να λάβει κατά τις διατάξεις τον ΠΚ διπλή μορφή. Αφενός της απάτης, όπου ο ηλεκτρονικός

υπολογιστής αποτελεί απλώς το μέσο τέλεσής της (άρθρο 386 ΠΚ), οπότε η εφαρμογή της σχετικής διάταξης προϋποθέτει εμπλοκή φυσικού προσώπου κατά τη τέλεση των αντίστοιχων παράνομων πράξεων. Και αφετέρου της απάτης, όπου το οικονομικό όφελος ή ζημία προκύπτει με απευθείας παρέμβαση στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, στο πρόγραμμα ή στα δεδομένα (άρθρο 386Α ΠΚ). Στη δεύτερη περίπτωση εντάσσεται κάθε πράξη, που επηρεάζοντας τα στοιχεία τον ηλεκτρονικού υπολογιστή με μη ορθή διαμόρφωση τον προγράμματος ή με επέμβαση κατά την εφαρμογή τον ή με χρησιμοποίηση μη ορθών ή ελλιπών στοιχείων ή τέλος με οποιονδήποτε άλλο τρόπο έχει ως αποτέλεσμα την προσπόριση παράνομου περιουσιακού οφέλους ή τη βλάβη ξένης περιουσίας. Ως εκ τούτου συμπεριλαμβάνεται κάθε μορφή διαδικτυακής απάτης είτε αυτή αφορά σε τραπεζικές συναλλαγές μέσω διαδικτύου (e-banking) είτε στην παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών είτε σε διάδοση προγραμμάτων τύπου «Δούρειος Ίππος» (Trojan Horse).

Οι γενικές εξάλλου διατάξεις του ΠΚ βρίσκουν εφαρμογή και στην περίπτωση της διάπραξης των εγκλημάτων της εξύβρισης (άρθρο 361 ΠΚ) και της δυσφήμισης (άρθρο 362 ΠΚ) μέσω τον διαδικτύου. Αυτό ισχύει σε κάθε περίπτωση προσβολής της τιμής, όπου κι αν αυτή λάβει χώρα (ιστοσελίδα, μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail), ομάδα νέων (newsgroup), πίνακας ανακοινώσεων (bulletin board) κλπ). Εν προκειμένω ο άμεσα θιγόμενος-προσβληθείς- δικαιούται καταρχήν να ζητήσει την άρση και παράλειψη της προσβολής στο μέλλον (άρθρο 57 ΑΚ), ενώ παράλληλα μπορεί να ασκήσει αγωγή αναγνωριστική του παράνομου χαρακτήρα της (άρθρο 70 ΚΠολΔ), αγωγή αποζημίωσης για την περιουσιακή ζημία (άρθρα 57, 914, 919 και 920 ΑΚ) και την ηθική βλάβη (άρθρα 59 και 932 ΑΚ), που υπέστη, και τέλος αγωγή αποδόσεως κέρδους βάσει των διατάξεων για τη μη γνήσια διοίκηση αλλοτρίων (άρθρο 739 ΑΚ). Εάν μάλιστα η εν λόγω προσβολή λαμβάνει χώρα μέσω ειδησεογραφικής ιστοσελίδας, τότε κατά αναλογική εφαρμογή των διατάξεων, που διέπουν τη λειτουργία των ΜΜΕ, δικαιούται να στραφεί σωρευτικά κατά του εκδότη, του ιδιοκτήτη, τον διευθυντή της ειδησεογραφικής ιστοσελίδας, του συντάκτη του δημοσιεύματος και, υπό προϋποθέσεις, του παροχέα της πρόσβασης στην εν λόγω ιστοσελίδα, οι οποίοι ευθύνονται εις ολόκληρον (άρθρα 926-927 ΑΚ).

Από την άλλη μεριά η εκτεταμένη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των πληροφοριακών συστημάτων συνέβαλε στην ανάπτυξη και νέων μορφών εγκλημάτων, όπως είναι η παράνομη πρόσβαση σε συστήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών δια της παραβίασεως σχετικών μέτρων ασφαλείας με σκοπό την απόκτηση πληροφοριών (illegal access), η υποκλοπή δεδομένων (illegal interception), η καταστροφή, μεταβολή, απόκρυψη και διαγραφή δεδομένων (data interference), η σοβαρή παρεμπόδιση της λειτουργίας πληροφοριακών συστημάτων (system interference), καθώς και η κατασκευή, πώληση και διανομή συσκευών επιτελούντων τους ως άνω σκοπούς (misuse of devices), τα οποία αποτελούν αντικείμενο ρύθμισης της νέας Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης «για το κυβερνοέγκλημα (cybercrime)». Πέραν αυτών πάντως η ίδια Σύμβαση τυποποιεί ως εγκλήματα και τις περιπτώσεις της διάδοσης παιδικού πορνογραφικού υλικού, της πλαστογραφίας και απάτης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, καθώς και της παραβίασης πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων. Αντίθετα η περίπτωση της μόλυνσης των δεδομένων με ιούς (viruses) δεν έχει ακόμα τύχει ειδικής ρύθμισης.

Περαιτέρω θεσπίζει ειδικές διαδικασίες διακρατικής και διεθνούς συνεργασίας με στόχο τη διευκόλυνση των αρμοδίων κρατικών Αρχών κατά τη διερεύνηση των τελούντων μέσω του διαδικτύου εγκλημάτων και τον προσδιορισμό των δραστών τους. Επιπλέον προβλέπει υποχρέωση των παροχών υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο να διατηρούν συγκεκριμένα δεδομένα συμπεριλαμβανομένων και των

δεδομένων κίνησης για χρονικό διάστημα 90 ημερών κατ' ανώτατο όριο καθώς και να παραδίδουν στις αρμόδιες Αρχές δεδομένα και πληροφορίες που αφορούν στο περιεχόμενο μεταδιδόμενων μηνυμάτων ή στην ταυτότητα των χρηστών. Παράλληλα παρέχει το δικαίωμα στις Αρχές έρευνας και κατάσχεσης στοιχείων και δεδομένων αποθηκευμένων στο σκληρό δίσκο ηλεκτρονικών υπολογιστών ή σε άλλους υλικούς φορείς αποθήκευσης (δισκέτες, CD-ROM κλπ).

Μέχρι πάντως την ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο των ως άνω διατάξεων η ποινική δίωξη των δραστών αντίστοιχων εγκλημάτων παρουσιάζεται προβληματική λόγω της έλλειψης ανάλογων εθνικών ρυθμίσεων, με εξαίρεση τις περιπτώσεις της παράνομης πρόσβασης σε συστήματα υπολογιστών (hacking) και της υποκλοπής δεδομένων, οι οποίες ρυθμίζονται αυτοτελώς από τα άρθρα 370Γ παρ. 2 και 370B ΠΚ αντίστοιχα. Οι επιβαλλόμενες μάλιστα ποινές εν προκειμένω προσαυξάνονται, όταν η πρόσβαση ή η υποκλοπή δεδομένων έχει ως στόχο την υπονόμηση της ασφάλειας ή τη διατάραξη των διεθνών σχέσεων τον κράτους (άρθρα 146-148 ΠΚ).

Η προστασία κειμένων, οπτικοακουστικών έργων και ψηφιακών εικόνων που διακινούνται μέσω του διαδικτύου

Είναι γνωστό ότι τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας διακρίνονται κατά τη ρητή επιταγή του νόμου σε περιουσιακά και ηθικά (άρθρο 1 παρ. 1 ν. 2121/1993). Τα πρώτα αφορούν στην οικονομική εκμετάλλευση του έργου, ενώ τα δεύτερα περιφρουρούν την προσωπική σχέση τον δημιουργού με το έργο του.

Ως εκ τούτου ο δημιουργός πρωτότυπου πνευματικού δημιουργήματος λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή και κυρίως γραπτού κειμένου, μουσικής σύνθεσης, οπτικοακουστικού έργου, φωτογραφίας, εικονογράφησης, μετάφρασης, διασκευής ή προσαρμογής έργου, προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, τοπογραφίας προϊόντων ημιαγωγών, βάσης δεδομένων (άρθρο 2 παρ. 1-3 ν. 2121/1993), συμπεριλαμβανομένων και των πολυμεσικών έργων (multi-media), αλλά και της ίδιας της ιστοσελίδας, εφόσον συνιστά πρωτότυπη σύνθεση πληροφοριών και στοιχείων, προστατεύεται διττά. Από τη μια μεριά του απονέμεται η εξουσία να επιτρέπει ή να απαγορεύει την εγγραφή και αναπαραγωγή του έργου του, την παρουσίασή του στο κοινό, τη μετάφραση, διασκευή ή προσαρμογή του, τη διανομή του πρωτοτύπου ή αντιτύπων του στο κοινό, την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό του, τη δημόσια εκτέλεσή του, τη ραδιοτηλεοπτική του μετάδοση ή αναμετάδοση στο κοινό με ηλεκτρομαγνητικά κύματα, καλώδια ή δορυφόρους, την παρουσίασή του στο κοινό και την εισαγωγή αντιτύπων του, που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεσή του (περιουσιακό δικαίωμα) (άρθρο 3 παρ. 1 ν. 2121/1993, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 81 παρ. 1 ν. 3057/2002). Ενώ από την άλλη του χορηγούνται τα αποκλειστικά δικαιώματα της δημοσίευσης του έργου του, της αναγνώρισης της πατρότητάς τους του σεβασμού της ακεραιότητάς του, της προσπέλασης και τέλος της υπαναχώρησης από συμβάσεις μεταβίβασης των περιουσιακών του δικαιωμάτων, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο για την προστασία της προσωπικότητάς του (ηθικό δικαίωμα) (άρθρο 4 παρ. 1 ν. 2121/1993).

Περαιτέρω θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε αντίθεση με το ηθικό δικαίωμα, το οποίο είναι αμεταβίβαστο, το περιουσιακό μπορεί να μεταβιβάζεται ελεύθερα (άρθρα 12-17 ν. 2121/1993) μέσω της σύναψης συμβάσεων ή παραχώρησης

αδειών εκμετάλλευσης. Σε μια τέτοια ωστόσο περίπτωση γεννάται ζήτημα σχετικά με την ισχύ των άνω συμβάσεων ή αδειών, που έχουν ως αντικείμενο έργα, τα οποία διαθέτουν ταυτόχρονα υλική και ηλεκτρονική ή μόνο ηλεκτρονική μορφή και ως εκ τούτου μπορούν να αποθηκεύονται, παρουσιάζονται και διανέμονται μέσω του διαδικτύου. Κι αυτό διότι σύμφωνα με την ορθότερη γνώμη παραδοσιακές μορφές συμβάσεων, όπως είναι η σύμβαση έντυπης έκδοσης (άρθρο 33 ν. 2121/1993) ή η σύμβαση ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μετάδοσης (άρθρο 35 ν. 2121/1993), δεν μπορούν να τύχουν πλήρους εφαρμογής στην περίπτωση της ψηφιακής διάδοσης του έργου. Ως εκ τούτου κρίνεται αναγκαία η σύναψη ειδικής σύμβασης για την εισαγωγή και διάδοσή του μέσω του διαδικτύου, όπου η αμοιβή θα καθορίζεται κατ' αποκοπή ή με βάση τον αριθμό των ανακλήσεων του έργου από τη βάση δεδομένων, στην οποία θα καταχωρηθεί. Η κατάρτιση μιας παρόμοιας σύμβασης μάλιστα είναι υποχρεωτική, ακόμα κι αν προϋπάρχει σύμβαση εκμετάλλευσης που αφορά στην έντυπη μορφή του έργου, εκτός και αν η τελευταία συμπεριλαμβάνει ρητά τη διάδοση και διανομή του μέσω του διαδικτύου καθορίζοντας ταυτόχρονα τον τρόπο και το ύψος της αμοιβής του δημιουργού.

Επιπρόσθετα επιτρέπεται η αναπαραγωγή προστατευόμενων έργων, όταν πραγματοποιείται προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων, για σκοπούς δικαστικών ή διοικητικών (άρθρο 24 ν. 2121/1993), για λόγους ενημέρωσης και διδασκαλίας (άρθρο 21 ν. 2121/1993), συμπεριλαμβανομένης και της διδασκαλίας από απόσταση μέσω του διαδικτύου (e-learning), καθώς και όταν διεξάγεται από προσiτες στο κοινό βιβλιοθήκες ή αρχεία (άρθρο 22 ν. 2121/1993). Επιτρέπεται επίσης χωρίς περιορισμούς η αναπαραγωγή ή διάθεση δημοσιευμένων άρθρων καθώς και η παράθεση αποσπασμάτων με σκοπό την άσκηση κριτικής ή κατά την επεξεργασία του τύπου.

Παρομοίως απαγορεύεται η χωρίς την άδεια του δημιουργού απάλειψη ή αλλοίωση οποιασδήποτε πληροφορίας, που παρέχεται σε ηλεκτρονική μορφή και αφορά στην ταυτότητα του έργου, τον δημιουργό, τους όρους ή τις προϋποθέσεις χρήσης του έργου και τους αριθμούς ή κώδικες που αντιπροσωπεύουν τις πληροφορίες αυτές (Digital Rights Management Systems), καθώς και η διανομή, εισαγωγή προς διανομή, ραδιοτηλεοπτική μετάδοση και παρουσίαση ή διάθεση στο κοινό έργων, από τα οποία έχουν απαλειφθεί ή αλλοιωθεί οι ως άνω πληροφορίες (άρθρο 66B ν. 2121/1993, το οποίο προστέθηκε με το άρθρο 81 παρ. 11 ν. 3057/2002). Με τη ρύθμιση αυτή καθίσταται παράνομη και η χωρίς την τήρηση των ως άνω προϋποθέσεων χρήση συνδέσμων (links), κυρίως deep links, οι οποίοι επιτρέπουν την πρόσβαση σε ειδικότερα στοιχεία του περιεχομένου άλλων ιστοσελίδων, ιδίως όταν η τελευταία επιτρέπεται μόνο μέσω της χρήσης κωδικού ασφαλείας, καθώς επίσης και πλαισίων (frames), μέσω των οποίων αποκαλύπτεται στο χρήστη το περιεχόμενο άλλων ιστοσελίδων, χωρίς να καθίσταται ορατή στον τελευταίο η μετακίνησή του από την ιστοσελίδα αφετηρίας.

Τρόποι αντιμετώπισης

α. Φιλτράρισμα

Από το 1999, η ΕΕ, σε συμμόρφωση με το Πρόγραμμα Δράσης του Διαδικτύου, υποστήριξε την ανάπτυξη και την υποστήριξη ενός συστήματος φιλτραρίσματος και ένα σύστημα κατάταξης ιστοσελίδων, το τελευταίο μέσω της υλοποίησης ενός διεθνούς συστήματος αυτο-περιγραφής με ετικέτα. Όμως, πολλοί σύνδεσμοι δημοσίων βιβλιοθηκών έχουν συμβουλευσει με έμφαση ότι η χρήση των συστημάτων

φιλτραρίσματος από τους εξυπηρετητές του Διαδικτύου των βιβλιοθηκών να αποτρέπεται.

Φιλτράρισμα είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για την περιγραφή χρήσης του λογισμικού που περιορίζει ή βάζει φραγμό στην πρόσβαση σε υλικό του Διαδικτύου. Το λογισμικό αυτό προορίζεται να σταματά την πρόσβαση σε ανεπιθύμητο και ακραίο υλικό.

Λογισμικό φιλτραρίσματος, σαρώνει το περιεχόμενο του Δικτυακού τόπου βάσει λέξεων κλειδιών, φράσεων ή σειρές κειμένου. Περιορίζει την πρόσβαση με βάση την πηγή της πληροφορίας ή μέσω συστήματος υποκειμενικής κατάταξης προσδιορισμένο από κάποιον ανώνυμο τρίτο.

Η χρήση τέτοιου λογισμικού δεν συμβαδίζει με τη δέσμευση ή το χρέος μιας βιβλιοθήκης ή μιας υπηρεσίας πληροφόρησης να παρέχει όλη την πληροφόρηση που είναι δημόσια διαθέσιμη και στην οποία οι χρήστες της αξιώνουν νόμιμο ενδιαφέρον. Η πρόσβαση στην πληροφόρηση δεν θα πρέπει να περιορίζεται εκτός εάν απαιτείται από το νόμο. (Σύνδεσμος Βιβλιοθηκών – Μεγάλη Βρετανία)

Το θέμα που αφορά τη χρήση λογισμικού φιλτραρίσματος στις βιβλιοθήκες περιβάλλεται από μια σοβαρή διαμάχη που εμπλέκει και απειλεί την ελευθερία της πληροφόρησης, την πνευματική ελευθερία και το δικαίωμα πρόσβασης προς όλες τις πληροφορίες. Όμως, παρά την εναντίωση αυτών των οργανισμών και των άλλων συνδέσμων βιβλιοθηκών, τα συστήματα φιλτραρίσματος τίθενται σε λειτουργία σε χώρες όπως η Γερμανία και η Ισπανία. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, οι βιβλιοθήκες είναι υποχρεωμένες να πάρουν νομικά και τεχνικά μέτρα για να αποφύγουν τον κίνδυνο ή για να προστατέψουν αυτές τις ίδιες ή άλλους από τον κίνδυνο και την κατάχρηση των συνδέσεων με το Διαδίκτυο. Οι δημιουργία κανονισμών για τους χρήστες και η εγκατάσταση προγραμμάτων φίλτρων αποτελούν απλά τα πρώτα βήματα. Η διαμάχη γύρω από αυτά τα συστήματα ελέγχου αυτά μάλλον θα συνεχιστεί.

Εάν η χρήση των συστημάτων φιλτραρίσματος είναι τόσο αναποτελεσματική που απειλεί την αρχή της ελευθερίας της πληροφόρησης, τότε ποια άλλα συστήματα υπάρχουν για τις δημόσιες βιβλιοθήκες για να αποφεύγεται και να αποτρέπεται η ανεπαρκής χρήση του Διαδικτύου; Σε γενικούς όρους, η παράνομη συμπεριφορά η οποία κρίθηκε ως τέτοια από το νόμο σε κάθε χώρα παραμένει παράνομη συμπεριφορά και μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω των διαθέσιμων νομικών διαύλων.

Η παροχή μη περιορισμένης πρόσβασης στο Διαδίκτυο δημιουργεί έναν αριθμό από επιφυλάξεις, για παράδειγμα, ότι χρήστης βιβλιοθήκης θα προσπελάσει παράνομο υλικό ή ότι ένα παιδί μπορεί να δει ακατάλληλο υλικό σε μια βιβλιοθήκη. Η χρήση λογισμικού φιλτραρίσματος θεωρείται ως ένας τρόπος αντιμετώπισης αυτών των επιφυλάξεων. Το αποτέλεσμα της χρήσης των τεχνολογιών φιλτραρίσματος, όμως, στερεί από τους χρήστες τη λογική πρόσβαση στις πληροφορίες σε ψηφιακή μορφή.

Ο Σύνδεσμος Βιβλιοθηκών δεσμεύεται για την ευρύτερη δυνατή ελευθερία στη διασπορά της πληροφορίας. Για να προοδεύσει μια δημοκρατική, πολιτισμένη κοινωνία, οι πολίτες της θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα πρόσβασης σε όλες τις εκφάνσεις της γνώσης, της δημιουργίας και της πνευματικής δραστηριότητας. Η πνευματική ελευθερία και η ελευθερία της έκφρασης αποτελούν απαραίτητες συνθήκες για την ελευθερία πρόσβασης στην πληροφόρηση.

Η λειτουργία μιας βιβλιοθήκης ή μιας υπηρεσίας πληροφόρησης είναι να παρέχει, όσο το επιτρέπουν οι πόροι, όλη την πληροφόρηση που είναι διαθέσιμη δημόσια στην οποία οι χρήστες της αξιώνουν νόμιμο ενδιαφέρον. Τέτοιες παροχές θα πρέπει να είναι ανεξάρτητες μορφής και να περιλαμβάνουν πραγματικό και μυθιστορηματικό υλικό. (ΣΒ – Μεγάλη Βρετανία)

β. Άλλοι τρόποι ρύθμισης και ελέγχου

Μια πιθανή εναλλακτική λύση που υιοθετήθηκε από ένα σημαντικό αριθμό βιβλιοθηκών, και υποστηρίζεται πλήρως από συνδέσμους βιβλιοθηκών, είναι η υλοποίηση πολιτικών χρήσης Διαδικτύου, οι οποίες μπορεί να περιγραφούν ως ένας αριθμός από κανόνες και κανονισμούς, με τους οποίους ο χρήστης αναλαμβάνει να συμμορφώνεται για να μπορεί να προσπελάσει το Διαδίκτυο στη βιβλιοθήκη.

Υπάρχουν άλλα διαθέσιμα μέσα που χρησιμοποιούνται σήμερα από πολλές δημόσιες βιβλιοθήκες, όπως τα παρακάτω:

- ***Παρακολούθηση***: Κάποιες βιβλιοθήκες του Ηνωμένου Βασιλείου λειτουργούν με κεντρικά συστήματα παρακολούθησης, τα οποία, εάν και δεν περιορίζουν την ικανότητα των χρηστών να προσπελαίνουν ότι θέλουν, επιτρέπουν στο προσωπικό να βλέπουν τι έκανε ο χρήστης ήταν συνδεδεμένος. Το σύστημα μοιάζει πολύ με την επιθεώρηση ημερολογίου ενός προγράμματος πλοήγησης (η οποία επιτρέπει τη στενή παρακολούθηση των αναφορών του χρήστη). Η χρήση των συστημάτων παρακολούθησης απαιτούν όπως οι χρήστες είναι ενημερωμένοι ότι η σύνδεσή τους στο Διαδίκτυο παρακολουθείται από το σύστημα. Κατ' αυτό το τρόπο το σύστημα παρακολούθησης εμφανίζεται να μοιάζει με το σύστημα φιλτραρίσματος, και να έχει τα ίδια προβλήματα. Γι αυτό, θα πρέπει να χρησιμοποιείται με προσοχή.

- ***Περιφρούρηση της Βιβλιοθήκης***: Το σύστημα αυτό χρησιμοποιείται σε μερικές Ισπανικές βιβλιοθήκες. Η περιπολία είναι μια διακριτική μέθοδος παρακολούθησης πληροφοριών στις οθόνες των υπολογιστών.

- ***Κατανομή του χώρου της Βιβλιοθήκης και των τερματικών πρόσβασης στο Διαδίκτυο σε διαφορετικές αίθουσες ανάλογα με την ηλικία***. Στην περίπτωση αυτή, οι αίθουσες των ενηλίκων βρίσκονται μακρύτερα από το προσωπικό (επιτρέποντας μεγαλύτερη μυστικότητα σε αυτούς τους χρήστες) από τις αίθουσες των παιδιών και των εφήβων, οι οποίες βρίσκονται πιο κοντά στο χώρο υποδοχής.

- ***Κράτηση τερματικών για τα παιδιά***. Πολύ συχνά γίνονται κρατήσεις σε μερικά τερματικά για αποκλειστική χρήση από παιδιά και εφήβους, και τοποθετούνται κοντά στο προσωπικό της βιβλιοθήκης. Αυτά είναι συνήθως τα τερματικά που χρησιμοποιούνται από τα παιδιά και τους εφήβους.

- ***Απαγόρευση της πρόσβασης στο Διαδίκτυο για τα παιδιά κάτω των 14^{ων} ετών***, εκτός εάν έχουν ξεκάθαρα εξουσιοδοτηθεί από τους γονείς τους ή συνοδεύονται από αυτούς.

- ***Χρειάζεται από τους χρήστες να υποβάλλουν αίτηση και να τους οριστεί χρόνος από τη βιβλιοθήκη για να προσπελάσουν το Διαδίκτυο***. Αυτά τα συνδυαζόμενα συστήματα συχνά χρησιμοποιούνται στις Ισπανικές δημόσιες βιβλιοθήκες, εάν και ο λόγος της εφαρμογής τους σχετίζεται κατά πάσα πιθανότητα με την έλλειψη του λογισμικού υπολογιστών και την υψηλή ζήτησή του στις βιβλιοθήκες αυτές. Σε κάθε περίπτωση, ο χρονικός περιορισμός πρόσβασης δεν θα είναι πολύ αποτελεσματικός εκτός εάν συνδυαστεί με την υποχρέωση του χρήστη να ζητήσει τη χρήση των σταθμών εργασίας, και πιθανώς άλλα μέσα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Σε μερικές βιβλιοθήκες, οι υπολογιστές με πρόσβαση στο Διαδίκτυο προβάλλουν ως αρχική οθόνη μια «Συμφωνία Αποδεκτής Χρήσης», στην οποία οι χρήστες πρέπει να κάνουν κλικ για να δείξουν ότι συμφωνούν πριν τους επιτραπεί η πρόσβαση. Εναλλακτικά, παρέχεται στους χρήστες μια γραπτή συμφωνία την οποία πρέπει να υπογράψουν πριν να χρησιμοποιήσουν τις εγκαταστάσεις του Διαδικτύου. Αυτού του είδους η συμφωνία επαρκεί για κάποιους βιβλιοθηκάρους. όμως, οι γνώμες διίστανται.

Φυσικά, οι όροι της συμφωνίας αποδεκτής χρήσης διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Ένα παράδειγμα είναι το παρακάτω:

Κανόνες Συμπεριφοράς

- Οι υπολογιστές του Διαδικτύου δεν θα χρησιμοποιούνται για παράνομη δραστηριότητα, για την πρόσβαση σε παράνομα υλικά, ή για την πρόσβαση σε υλικά τα οποία σύμφωνα με τα πρότυπα της τοπικής κοινότητας θεωρούνται άσεμνα.

- Το προσωπικό της βιβλιοθήκης θα περιορίζει τη χρήση εξοπλισμού υπολογιστή ο οποίος αγοράστηκε από κεφάλαια δωρεών, σύμφωνα με τους όρους ή το σκοπό της συμφωνίας της δωρεάς.

- Απαγορεύεται η εγκατάσταση, η μεταφορά, ή η τροποποίηση λογισμικού.

- Οι χρήστες θα σέβονται τους νόμους που αφορούν τα δικαιώματα του δημιουργού και τις συμφωνίες παροχής αδειάς.

- Οι χρήστες δεν θα προσπαθήσουν να αποκτήσουν μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση σε εμπιστευτικά αρχεία ή δίκτυα, ή να προκαλέσουν ζημιά ή να τροποποιήσουν εξοπλισμό υπολογιστή ή λογισμικό.

- Απαιτείται άμεση πληρωμή από τους χρήστες για χρεώσεις που δημιουργήθηκαν από εκτυπώσεις ή άλλων εξουσιοδοτημένων αμοιβών.

- Οι χρήστες πρέπει να υπογράψουν για να χρησιμοποιήσουν το Διαδίκτυο με βάση το επόμενο διαθέσιμο τερματικό. Τα τερματικά δεν θα «κρατούνται» για άτομα που δεν βρίσκονται στην άμεση εγγύτητα όταν ανακοινώνονται τα ονόματά τους, και δεν θα κρατούνται τηλεφωνικά.

- Η περίοδος πρόσβασης θα περιορίζεται στα τριάντα λεπτά, εκτός υπάρχει εξουσιοδότηση από τον Επικεφαλής Βιβλιοθηκάριο.

- Οι χρήστες πρέπει να τερματίζουν την περίοδο σύνδεσής τους και να αφήνουν το τερματικό τους όταν τους ζητηθεί από το εξουσιοδοτημένο προσωπικό της Βιβλιοθήκης.

- Όταν ολοκληρώνεται μια περίοδος πρόσβασης στο Διαδίκτυο, μπορεί να απαιτηθεί από το χρήστη να περιμένει 30 λεπτά για να συνδεθεί ξανά για μια ακόμη περίοδο σύνδεσης.

- Ο αριθμός των διαθέσιμων περιόδων πρόσβασης την ημέρα, καθορίζεται από τον Επικεφαλής Βιβλιοθηκάριο: οι περιορισμοί αυτοί θα εξαρτώνται στη συγκεκριμένη ζήτηση εγκατάστασης ώστε να παρέχεται πρόσβαση στην πλειονότητα των χρηστών.

- Οι χρήστες θα σέβονται τη μυστικότητα των άλλων χρηστών, και θα αποφεύγουν να προσπαθούν να δουν ή να διαβάσουν το υλικό που χρησιμοποιούν οι άλλοι.

- Με αμοιβαία συμφωνία, δύο άτομα μπορεί να μοιραστούν μια περίοδο πρόσβασης εφόσον η συμπεριφορά τους ή η συνομιλία τους δεν ενοχλεί τους άλλους χρήστες ή το προσωπικό της Βιβλιοθήκης.

Τερματισμός ή απαγόρευση πρόσβασης χρηστών

Το προσωπικό της βιβλιοθήκης είναι εξουσιοδοτημένο να τερματίζει την περίοδο πρόσβασης ενός χρήστη, ή να απαγορεύει τις επόμενες περιόδους πρόσβασης ενός χρήστη μέχρι και δύο εβδομάδες από την ημερομηνία πληροφόρησης του χρήστη για την ενέργεια αυτή, δεδομένης της αφορμής ότι ισχύει η δοξασία ότι ο χρήστης δεν συμμορφώθηκε με την Πολιτική και/ή τους Κανόνες Αποδεκτής Χρήσης του Διαδικτύου.

Στους χρήστες του Διαδικτύου των οποίων η περίοδος πρόσβασης τερματίστηκε ή απαγορεύτηκε θα δοθεί πληροφόρηση σχετική με τη διαδικασία να διαμαρτυρηθεί για την ενέργεια και/ή για την απαίτηση όπως αποκατασταθούν τα προνόμια πρόσβασης στο Διαδίκτυο. Προσωρινή ή διαρκής απαγόρευση πρόσβασης στο διαδίκτυο από κάποια

βιβλιοθήκη του δήμου θα ισχύει για όλες τις εγκαταστάσεις Δημοσίων Βιβλιοθηκών του δήμου αυτού.

Ζητήματα εφαρμοστέου δικαίου και διεθνούς δικαιοδοσίας

Η εξεύρεση του εφαρμοστέου δικαίου στην περίπτωση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι συχνά δυσχερής, ιδίως όταν τα προστατευόμενα έργα δημοσιεύονται, αναπαράγονται και διαδίδονται αποκλειστικά μέσω του διαδικτύου. Γι' αυτό το λόγο υπόκειται σε ειδικό καθεστώς ρύθμισης κατά παρέκκλιση των γενικών διατάξεων περί ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Ειδικότερα ορίζεται ότι η πνευματική ιδιοκτησία υπόκειται καταρχήν στο νομικό καθεστώς τον κράτους, που ορίζουν οι τυχόν υπογραφείσες μεταξύ των εμπλεκομένων κάβε φορά κρατών Διεθνείς Συμβάσεις περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων.

Σε αντίθετη περίπτωση τα δημοσιευμένα έργα διέπονται από το δίκαιο του κράτους, όπου έγιναν για πρώτη φορά νομίμως προσιτά στο κοινό (αρχή του κράτους προέλευσης) (άρθρο 67 παρ. 1 εδ α ν. 2121/1993), ενώ τα αδημοσίευτα από το δίκαιο της ιθαγένειας του δημιουργού (άρθρο 67 παρ. 1 εδ β ν. 2121/1993). Παρομοίως τα συγγενικά δικαιώματα διέπονται από το δίκαιο του κράτους, όπου πραγματοποιήθηκε η ερμηνεία ή εκτέλεση ή όπου παρήχθησαν οι υλικοί φορείς ήχου ή εικόνας ή όπου έγινε η ραδιοτηλεοπτική εκπομπή ή όπου έγινε η έντυπη έκδοση (άρθρο 67 παρ. 2 ν. 2121/1993). Αντίθετα η ένδικη προστασία (αξιώσεις, αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων, κυρώσεις, μορφές εκτέλεσης κλπ) διέπεται από το δίκαιο του κράτους, όπου ζητείται η έννομη προστασία (άρθρο 67 παρ. 3 εδ. β ν. 2121/1993). Οι ως άνω ωστόσο κανόνες δεν ισχύουν στην περίπτωση έργων, που δημοσιεύθηκαν για πρώτη φορά στην Ελλάδα, τα οποία, βάσει των ανωτέρω, υπόκεινται στο δίκαιο κράτους, που δεν παρέχει ανάλογη προστασία με εκείνη του ελληνικού δικαίου.

4.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο νόμος δεν αφήνει πολλά περιθώρια ελεύθερης χρήσης και πολλές από τις πράξεις που ενεργούνται στο πλαίσιο λειτουργίας των βιβλιοθηκών ή των αρχείων, εφόσον έχουν σχέση με έργα ή άλλα προστατευόμενα αντικείμενα προϋποθέτουν την άδεια των δικαιούχων. Για τη ψηφιοποίηση υλικού που υπάρχει σε αναλογική μορφή και αποτελείται από έργα τα οποία δεν έχουν πέσει στο δημόσιο τομέα είναι αναγκαία η άδεια των δικαιούχων για την αναπαραγωγή, διανομή με μορφή ψηφιακών υλικών φορέων, καθώς και για την παρουσίαση στο κοινό μέσω του διαδικτύου. Για τις ηλεκτρονικές εκδόσεις και γενικότερα για υλικό το οποίο δημιουργείται για να διατεθεί σε ηλεκτρονική μορφή, οι όροι χρήσης του έργου μπορούν εξαρχής να προσδιορισθούν συμβατικά.

Για το δημόσιο δανεισμό είναι σκόπιμο οι ενδιαφερόμενοι φορείς να αντιμετωπίσουν με ρεαλισμό την κατάσταση και να συνάψουν συμφωνίες με στόχο την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των πλευρών. Θα μπορούσαν πχ να εξαιρεθούν ορισμένες βιβλιοθήκες που βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές της χώρας, να προσδιορισθεί η αμοιβή και ο τρόπος καταβολής της στους δικαιούχους με βάση πάντοτε το στόχο της πολιτιστικής προαγωγής που θέτει και η Οδηγία 92/100 (άρθρο 5 παρ.1).

Η πρακτική της φωτοτυπικής αναπαραγωγής οποιουδήποτε έργου δεν μπορεί να συνεχίζεται σε βάρος των δικαιούχων γιατί ισχύει το τεστ των τριών σταδίων που αποτελεί γενική ρήτρα εφαρμογής επί όλων των περιορισμών. Κατά συνέπεια είναι αναγκαίο να επιλυθεί και το πρόβλημα αυτό είτε με συμβάσεις που θα υπογραφούν μεταξύ των μερών είτε με Κώδικες Δεοντολογίας που θα καταρτισθούν ύστερα από σχετική διαβούλευση.

Γενικά όλα τα θέματα είναι σκόπιμο να ρυθμίζονται με ήπιες διαδικασίες, όπως πρωτόκολλα συνεργασίας, συμφωνίες ή ακόμη και συλλογικές συμβάσεις, Κώδικες Δεοντολογίας, έτσι ώστε να εξασφαλισθεί ο σκοπός λειτουργίας των βιβλιοθηκών και των αρχείων, καθώς και ο σεβασμός της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Τα προβλήματα δεν λύνονται μόνο με την τροποποίηση της νομοθεσίας. Όσο περισσότεροι είναι οι νόμοι, τόσο μεγαλύτερη είναι η αδικία. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις θα πρέπει να δίνουν τη δυνατότητα για διάλογο, διαπραγμάτευση και συναίνεση μεταξύ των μερών. Άλλωστε η αυτοδέσμευση και ο αυτοπεριορισμός μπορούν να οδηγήσουν στο ζητούμενο αποτέλεσμα που είναι η εξισορρόπηση των συμφερόντων των δικαιούχων και της ολότητας, ειδικά για τις βιβλιοθήκες και τα αρχεία που εξυπηρετούν σκοπούς εκπαιδευτικούς, ερευνητικούς και πολιτιστικούς.

Ας σημειωθεί επίσης ότι σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας Βιβλιοθηκών (ΥΑ 8300/2003 ΦΕΚ Β 1173) δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση η φωτοτύπηση ολόκληρων έργων (βιβλία, ποιήματα), ενώ ο αριθμός των φωτοτυπημένων σελίδων θα πρέπει να μην υπερβαίνει τον αριθμό που ορίζεται από τις διεθνείς συμβάσεις.

Το Διαδίκτυο πρέπει να μείνει ελεύθερο. Όμως είτε θεωρηθεί ως Μέσο Μαζικής Επικοινωνίας είτε ως μια απλή τηλεπικοινωνιακή υπηρεσία είτε ως μια νέα παγκόσμια αγορά, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι επίκεντρό του είναι ο άνθρωπος. Με δεδομένες τις καταχρήσεις του Διαδικτύου και τον εντελώς απρόσωπο χαρακτήρα του αλλά και τις επικίνδυνες παρενέργειές του πρέπει να τονίζεται διαρκώς η ανάγκη προστασίας του ατόμου-χρήστη. Και η προστασία αυτή είναι δυνατή και με δικαίως μέσα που θα διασφαλίζουν αφενός την ελευθερία χρήσης του Διαδικτύου και αφετέρου θα αποτρέπουν την κατάχρησή της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**ΝΟΜΟΣ 2121/1993: Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά
δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα**

**Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Π Ρ Ω Τ Ο
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ
ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ**

Άρθρο 1.

Πνευματική ιδιοκτησία.

1. Οι πνευματικοί δημιουργοί, με τη δημιουργία του έργου, αποκτούν πάνω σ' αυτό πνευματική ιδιοκτησία, που περιλαμβάνει, ως αποκλειστικά και απόλυτα δικαιώματα, το δικαίωμα της εκμετάλλευσης του έργου (περιουσιακό δικαίωμα) και το δικαίωμα της προστασίας του προσωπικού τους δεσμού προς αυτό (ηθικό δικαίωμα).

2. Τα δικαιώματα αυτά περιλαμβάνουν τις εξουσίες, που προβλέπονται στα άρθρα 3 και 4 του παρόντος νόμου.

Άρθρο 2.

Αντικείμενο του δικαιώματος.

1. Ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή, ιδίως τα γραπτά ή προφορικά κείμενα, οι μουσικές συνθέσεις, με κείμενο ή χωρίς, τα θεατρικά έργα, με μουσική ή χωρίς, οι χορογραφίες και οι παντομίμες, τα οπτικοακουστικά έργα, τα έργα των εικαστικών τεχνών, στα οποία περιλαμβάνονται τα σχέδια, τα έρμα ζωγραφικής και γλυπτικής, τα χαρακτηριστικά έργα και οι λιθογραφίες, τα αρχιτεκτονικά έργα, οι φωτογραφίες, τα έργα των εφαρμοσμένων τεχνών, οι εικονογραφήσεις, οι χάρτες, τα τρισδιάστατα έργα που αναφέρονται στη γεωγραφία, την τοπογραφία, την αρχιτεκτονική ή την επιστήμη.

2. Νοούνται επίσης ως έργα οι μεταφράσεις, οι διασκευές, οι προσαρμογές και οι άλλες μετατροπές έργων ή εκφράσεων της λαϊκής παράδοσης, καθώς και οι συλλογές έργων ή συλλογές εκφράσεων της λαϊκής παράδοσης ή απλών γεγονότων και στοιχείων, όπως οι εγκυκλοπαίδειες και οι ανθολογίες, εφόσον η επιλογή ή η διευθέτηση του περιεχομένου τους είναι πρωτότυπη. Η προστασία των έργων της παρούσας παραγράφου γίνεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων στα προϋπάρχοντα έργα, που χρησιμοποιήθηκαν ως αντικείμενο των μετατροπών ή των συλλογών.

2α. Αντικείμενο προστασίας είναι και οι βάσεις δεδομένων οι οποίες λόγω της επιλογής ή διευθέτησης του περιεχομένου τους αποτελούν πνευματικά δημιουργήματα. Η προστασία αυτή δεν εκτείνεται στο περιεχόμενο των βάσεων δεδομένων και δεν θίγει κανένα από τα δικαιώματα που υφίστανται στο περιεχόμενο αυτό. Ως βάση δεδομένων νοείται η συλλογή έργων, δεδομένων ή άλλων ανεξάρτητων στοιχείων, διευθετημένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο και ατομικώς προσιτών με ηλεκτρονικά μέσα ή με άλλο τρόπο.

3. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του κεφαλαίου 7 του παρόντος νόμου, θεωρούνται ως έργα λόγου προστατευόμενα κατά τις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και το προπαρασκευα-

στικό υλικό του σχεδιασμού τους. Η προστασία παρέχεται σε κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων στις οποίες βασίζονται τα συστήματα διασύνδεσής του, δεν προστατεύονται κατά τον παρόντα νόμο. Ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή θεωρείται πρωτότυπο εφόσον είναι προσωπικό πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού του.

4. Η προστασία του παρόντος νόμου είναι ανεξάρτητη από την αξία και τον προορισμό του έργου, καθώς και από το γεγονός ότι το έργο προστατεύεται ενδεχομένως και από άλλες διατάξεις.

5. Η προστασία του παρόντος νόμου δεν εκτείνεται σε επίσημα κείμενα με τα οποία εκφράζεται η άσκηση πολιτειακής αρμοδιότητας και ιδίως σε νομοθετικά, διοικητικά ή δικαστικά κείμενα, καθώς και στις εκφράσεις της λαϊκής παράδοσης, στις ειδήσεις και στα απλά γεγονότα ή στοιχεία.

Άρθρο 3.

Το περιουσιακό δικαίωμα.

1. Το περιουσιακό δικαίωμα δίνει στους δημιουργούς ιδίως την εξουσία (δικαίωμα) να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν: α) Την εγγραφή και την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή των έργων τους με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει. β) Τη μετάφραση των έργων τους. γ) Τη διασκευή, την προσαρμογή ή άλλες μετατροπές των έργων τους. δ) Όσον αφορά το πρωτότυπο ή τα αντίτυπα (αντίγραφα) των έργων τους, τη διανομή τους στο κοινό με οποιαδήποτε μορφή μέσω πώλησης ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής εντός της Κοινότητας αναλώνεται μόνο εάν η πρώτη πώληση ή η με οποιονδήποτε άλλο τρόπο πρώτη μεταβίβαση της κυριότητας του πρωτοτύπου ή των αντιτύπων εντός της Κοινότητας πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του, ε) Την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό, όσον αφορά το πρωτότυπο ή τα αντίτυπα των έργων τους. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής του πρωτοτύπου ή των αντιτύπων. Τα δικαιώματα αυτά δεν εφαρμόζονται σε σχέση με τα έργα αρχιτεκτονικής και τα έργα των εφαρμοσμένων τεχνών. Η εκμίσθωση και ο δημόσιος δανεισμός νοούνται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην οδηγία 92/100 του Συμβουλίου της 19ης Νοεμβρίου 1992 (ΕΕΕΚ αριθμ. Ι 346/61 27.11.1992). στ) Την δημόσια εκτέλεση των έργων τους. ζ) Τη μετάδοση ή αναμετάδοση των έργων τους στο κοινό με τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση, με ηλεκτρομαγνητικά κύματα ή με καλώδια ή με άλλους υλικούς αγωγούς ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, παραλλήλως προς την επιφάνεια της γης ή μέσω δορυφόρων. η) Την παρουσίαση στο κοινό των έργων τους, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, καθώς και να καθιστούν προσιτά τα έργα τους στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στα έργα αυτά, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται με οποιαδήποτε πράξη παρουσίασης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης. θ) Την εισαγωγή αντιτύπων των έργων τους που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού ή, εφόσον πρόκειται για εισαγωγή από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αν το δικαίωμα της εισαγωγής αντιτύπων στην Ελλάδα είχε συμβατικά διατηρηθεί από τον δημιουργό. (άρθρα 2, 3 §§ 1 και 3, 4 Οδηγίας 2001/29 ΕΕΕΚ αριθμ. L. 167/10 22.6.2001)».

2. Δημόσια θεωρείται κάθε χρήση ή εκτέλεση ή παρουσίαση του έργου, που

κάνει το έργο προσιτό σε κύκλο προσώπων ευρύτερο από το στενό κύκλο της οικογένειας και το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον, ανεξαρτήτως από το αν τα πρόσωπα αυτού του ευρύτερου κύκλου βρίσκονται στον ίδιο ή σε διαφορετικούς χώρους.

3. Ο δημιουργός βάσης δεδομένων έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει ή να απαγορεύει: α) την προσωρινή ή διαρκή αναπαραγωγή της βάσης δεδομένων με κάθε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, β) τη μετάφραση, προσαρμογή, διευθέτηση και οποιαδήποτε άλλη μετατροπή της βάσης δεδομένων, γ) οποιαδήποτε μορφή διανομής της βάσης δεδομένων ή αντιγράφων της στο κοινό. Η πρώτη πώληση αντιγράφου της βάσης δεδομένων στην Κοινότητα από το δικαιούχο, ή με τη συγκατάθεσή του, συνεπάγεται ανάλωση του δικαιώματος μεταπώλησης του εν λόγω αντιγράφου στην Κοινότητα, δ) οποιαδήποτε ανακοίνωση, επίδειξη ή παρουσίαση της βάσης δεδομένων στο κοινό, ε) οποιαδήποτε αναπαραγωγή, διανομή, ανακοίνωση, επίδειξη ή παρουσίαση στο κοινό των αποτελεσμάτων των πράξεων που αναφέρονται στο στοιχείο β'. Ο νόμιμος χρήστης βάσης δεδομένων ή αντιγράφων της μπορεί να εκτελέσει χωρίς άδεια του δημιουργού, οποιαδήποτε από τις παραπάνω πράξεις οι οποίες είναι αναγκαίες για την πρόσβαση στο περιεχόμενο της βάσης δεδομένων και την κανονική χρησιμοποίησή της. Στο μέτρο που ο νόμιμος χρήστης δικαιούται να χρησιμοποιεί τμήμα μόνο της βάσης δεδομένων, η προηγούμενη διάταξη εφαρμόζεται μόνο για το τμήμα αυτό. Συμφωνίες αντίθετες προς τις ρυθμίσεις των δύο αμέσως προηγούμενων εδαφίων είναι άκυρες.

4. Αναπαραγωγή ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων για ιδιωτικούς σκοπούς δεν επιτρέπεται.

Άρθρο 4.

Το ηθικό δικαίωμα.

1. Το ηθικό δικαίωμα δίνει στο δημιουργό ιδίως τις εξουσίες: α) της απόφασης για το χρόνο, τον τόπο και τον τρόπο κατά τους οποίους το έργο θα γίνει προσιτό στο κοινό (δημοσίευση), β) της αναγνώρισης της πατρότητάς του πάνω στο έργο και ειδικότερα την εξουσία να απαιτεί, στο μέτρο του δυνατού, τη μνεία του ονόματός του στα αντίτυπα του έργου του και σε κάθε δημόσια χρήση του έργου του ή, αντίθετα, να κρατάει την ανωνυμία του ή να χρησιμοποιεί ψευδώνυμο, γ) της απαγόρευσης κάθε παραμόρφωσης, περικοπής ή άλλης τροποποίησης του έργου του, καθώς και κάθε προσβολής τον δημιουργού οφειλόμενης στις συνθήκες παρουσίασης του έργου στο κοινό, δ) της προσπέλασης στο έργο του, έστω και αν το περιουσιακό δικαίωμα στο έργο ή η κυριότητα στο υλικό φορέα του έργου ανήκει σε άλλον, οπότε η προσπέλαση πρέπει να πραγματοποιείται κατά τρόπο που προκαλεί τη μικρότερη δυνατή ενόχληση στο δικαιούχο, ε) προκειμένου περί έργων λόγου ή επιστήμης, της υπαναχώρησης από συμβάσεις μεταβίβασης του περιουσιακού δικαιώματος ή εκμετάλλευσής του ή άδειας εκμετάλλευσής του εφόσον αυτό είναι αναγκαίο για την προστασία της προσωπικότητάς του εξαιτίας μεταβολής στις πεποιθήσεις του ή στις περιστάσεις και με καταβολή αποζημίωσης στον αντισυμβαλλόμενο για τη θετική του ζημία.

2. Στην τελευταία περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου, η υπαναχώρηση ενεργεί μετά την καταβολή της αποζημίωσης. Αν, μετά την υπαναχώρηση, ο δημιουργός αποφασίσει και πάλι να προβεί σε μεταβίβαση ή εκμετάλλευση του έργου ή έργου παραπλήσιου, οφείλει κατά προτεραιότητα να προσφέρει στον παλαιό αντισυμβαλλόμενο του τη δυνατότητα να ανακαταρτίσει την παλαιά σύμ-

βαση με όρους όμοιους ή ανάλογους προς εκείνους που ίσχυαν κατά το χρόνο της υπαναχώρησης.

3. Το ηθικό δικαίωμα είναι ανεξάρτητο από το περιουσιακό δικαίωμα και παραμένει στο δημιουργό ακόμα και μετά τη μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος.

Άρθρο 5.

Δικαίωμα παρακολούθησης.

1. Σε κάθε μεταπώληση του πρωτοτύπου έργων των εικαστικών τεχνών σε δημόσιο πλειστηριασμό ή από έμπορο έργων τέχνης ή με τη μεσολάβησή του, ο δημιουργός και οι κληρονόμοι του έχουν εξουσία να απαιτήσουν ποσοστό πέντε τοις εκατό στην τιμή πώλησης του έργου. Η εξουσία αυτή δεν μεταβιβάζεται μεταξύ ζώντων.

2. Το ποσό οφείλεται από τον οργανωτή του δημόσιου πλειστηριασμού ή από τον έμπορο έργων τέχνης.

3. Οι οργανωτές δημόσιων πλειστηριασμών και οι έμποροι έργων τέχνης είναι υποχρεωμένοι, εφόσον τους ζητηθεί, να παρέχουν κάθε χρόνο στο Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος και στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης των δικαιωμάτων σε έργα εικαστικών τεχνών ακριβείς πληροφορίες για τα έργα, που πουλήθηκαν από αυτούς ή με τη μεσολάβησή τους κατά το περασμένο ημερολογιακό έτος και για την τιμή πώλησής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΑΡΧΙΚΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Άρθρο 6.

Αρχικός δικαιούχος.

1. Ο δημιουργός ενός έργου είναι ο αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος επί του έργου.

2. Τα δικαιώματα αποκτώνται πρωτογενώς χωρίς διατυπώσεις.

Άρθρο 7.

Έργα συνεργασίας, συλλογικά και σύνθετα.

1. Έργα συνεργασίας θεωρούνται όσα έχουν δημιουργηθεί με την άμεση σύμπραξη δύο ή περισσότερων δημιουργών. Οι δημιουργοί ενός έργου, που είναι προϊόν συνεργασίας, είναι οι αρχικοί συνδικαιούχοι του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος επί του έργου. Αν δεν συμφωνήθηκε αλλιώς, το δικαίωμα ανήκει κατά ίσα μέρη στους συνδημιουργούς.

2. Συλλογικά έργα θεωρούνται όσα έχουν δημιουργηθεί με τις αυτοτελείς αναβολές περισσότερων δημιουργών κάτω από την πνευματική διεύθυνση και το συντονισμό ενός φυσικού προσώπου. Το φυσικό αυτό πρόσωπο είναι ο αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος επί του συλλογικού έργου. Οι δημιουργοί των επιμέρους συμβολών είναι αρχικοί δικαιούχοι του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος επί των συμβολών τους, εφόσον αυτές είναι δεκτικές χωριστής εκμετάλλευσης.

3. Όταν ένα έργο είναι σύνθετο, απαρτιζόμενο από τμήματα που έχουν δημιουργηθεί χωριστά, οι δημιουργοί των τμημάτων αυτών είναι αρχικοί συνδικαιούχοι των δικαιωμάτων επί του σύνθετου έργου και αποκλειστικοί αρχικοί δικαιούχοι των δικαιωμάτων του τμήματος, που δημιούργησε ο καθένας εφόσον αυτό είναι δεκτικό χωριστής εκμετάλλευσης.

Άρθρο 8.

Έργα μισθωτών.

Επί έργων που δημιουργήθηκαν από μισθωτούς σε εκτέλεση σύμβασης εργασίας, αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος είναι ο δημιουργός. Αν δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, στον εργοδότη μεταβιβάζονται αυτοδικαίως εκείνες μόνο οι εξουσίες από το περιουσιακό δικαίωμα, που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση του σκοπού της σύμβασης. Το περιουσιακό δικαίωμα επί των έργων που δημιουργήθηκαν από τους απασχολούμενους με οποιαδήποτε σχέση εργασίας στο Δημόσιο ή Ν.Π.Δ.Δ. σε εκτέλεση του υπηρεσιακού καθήκοντος μεταβιβάζεται αυτοδικαίως στον εργοδότη, εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία.

Άρθρο 9.

Οπτικοακουστικά έργα.

Ως δημιουργός ενός οπτικοακουστικού έργου τεκμαίρεται ο σκηνοθέτης.

Άρθρο 10.

Τεκμήρια.

1. Τεκμαίρεται ως δημιουργός του έργου το πρόσωπο του οποίου το όνομα εμφανίζεται πάνω στον υλικό φορέα του έργου κατά τον τρόπο, που συνήθως χρησιμοποιείται για την ένδειξη του δημιουργού. Το ίδιο ισχύει και αν εμφανίζεται ψευδώνυμο εφόσον το ψευδώνυμο δεν αφήνει αμφιβολία ως προς την ταυτότητα του προσώπου.

2. Τεκμαίρεται ως δικαιούχος της πνευματικής ιδιοκτησίας σε συλλογικά έργα, σε προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών ή σε οπτικοακουστικά έργα το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, του οποίου το όνομα ή η επωνυμία εμφανίζεται πάνω στον υλικό φορέα του έργου κατά τον τρόπο, που συνήθως χρησιμοποιείται για την ένδειξη του δικαιούχου.

3. Κατά των τεκμηρίων των προηγούμενων παραγράφων επιτρέπεται αντίθετη απόδειξη.

Άρθρο 11.

Αρχικοί δικαιούχοι κατά πλάσμα.

1. Λογίζεται έναντι των τρίτων ως αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος όποιος καθιστά νομίμως προσιτό στο κοινό έργο ανώνυμο ή με ψευδώνυμο. Μετά την εμφάνιση του πραγματικού δημιουργού του έργου, αυτός αποκτά τα παραπάνω δικαιώματα στην κατάσταση όπου βρίσκονται από τις ενέργειες του πλασματικού δικαιούχου.

2. Στην περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου το ηθικό δικαίωμα ανήκει στον κατά πλάσμα δικαιούχο κατά το μέτρο που δικαιολογείται από την ιδιότητα του αυτή.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Τ Ρ Ι Τ Ο Μ Ε Τ Α Β Ι Β Α Σ Η , Ε Κ Μ Ε Τ Α Λ Λ Ε Υ Σ Η , Α Σ Κ Η Σ Η

Άρθρο 12.

Μεταβίβαση.

1. Το περιουσιακό δικαίωμα μπορεί να μεταβιβασθεί μεταξύ ζώντων ή αιτία θανάτου.

2. Το ηθικό δικαίωμα είναι αμεταβίβαστο μεταξύ ζώντων. Μετά το θάνατο του δημιουργού, το ηθικό δικαίωμα περιέρχεται στους κληρονόμους του, που οφείλουν να το ασκούν σύμφωνα με τη θέληση του δημιουργού, εφόσον τέτοια θέληση έχει ρητά εκφρασθεί.

Άρθρο 13.

Συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης.

1. Ο δημιουργός του έργου μπορεί να καταρτίζει συμβάσεις, με τις οποίες αναθέτει στον αντισυμβαλλόμενο και αυτός αναλαμβάνει την υποχρέωση να ασκήσει εξουσίες, που απορρέουν από το περιουσιακό δικαίωμα (συμβάσεις εκμετάλλευσης).

2. Ο δημιουργός του έργου μπορεί να επιτρέπει σε κάποιον άλλον την άσκηση εξουσιών, που απορρέουν από το περιουσιακό του δικαίωμα (άδειες εκμετάλλευσης).

3. Οι συμβάσεις και οι άδειες εκμετάλλευσης μπορεί να είναι αποκλειστικές ή μη αποκλειστικές. Οι αποκλειστικές συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης παρέχουν στον αντισυμβαλλόμενο το δικαίωμα να ασκεί τις εξουσίες, στις οποίες αναφέρεται η σύμβαση ή η άδεια κατ' αποκλεισμό οποιουδήποτε τρίτου. Οι μη αποκλειστικές συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης παρέχουν στον αντισυμβαλλόμενο το δικαίωμα να ασκεί τις εξουσίες, στις οποίες αναφέρεται η σύμβαση ή η άδεια παράλληλα προς το δημιουργό και άλλους αντισυμβαλλόμενους. Όταν υπάρχει σύμβαση ή άδεια εκμετάλλευσης ο αντισυμβαλλόμενος νομιμοποιείται, εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία να ζητεί, στο δικό του όνομα, τη δικαστική προστασία των εξουσιών, που ασκεί από παράνομες προσβολές τρίτων.

4. Σε περίπτωση αμφιβολίας, η σύμβαση και η άδεια εκμετάλλευσης θεωρούνται μη αποκλειστικές.

5. Η σύμβαση ή η άδεια δεν μπορεί ποτέ να περιλαμβάνει το σύνολο των μελλοντικών έργων του δημιουργού και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αναφέρεται και σε τρόπους εκμετάλλευσης που δεν ήταν γνωστοί κατά το χρόνο της κατάρτισης των σχετικών δικαιπραξιών.

6. Τα δικαιώματα εκείνου που αναλαμβάνει την εκμετάλλευση ή που αποκτά τη δυνατότητα εκμετάλλευσης δεν μπορούν να μεταβιβασθούν μεταξύ ζώντων χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού.

Άρθρο 14.

Τύπος των δικαιπραξιών.

Δικαιπραξίες που αφορούν τη μεταβίβαση εξουσιών από το περιουσιακό δικαίωμα, την ανάθεση ή την άδεια εκμετάλλευσης και την άσκηση του ηθικού δικαιώματος είναι άκυρες αν δεν καταρτισθούν εγγράφως. Την ακυρότητα μπορεί να επικαλεσθεί μόνο ο πνευματικός δημιουργός.

Άρθρο 15.

Έκταση της μεταβίβασης και των συμβάσεων και αδειών εκμετάλλευσης.

1. Η μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος και οι συμβάσεις εκμετάλλευ-

σης ή άδειας εκμετάλλευσης του δικαιώματος αυτού μπορούν να είναι περιορισμένες από την άποψη των εξουσιών, του σκοπού, της διάρκειας, της τοπικής ισχύος και της έκτασης ή των μέσων εκμετάλλευσης.

2. Αν δεν καθορίζεται η διάρκεια της μεταβίβασης ή των συμβάσεων ή της άδειας εκμετάλλευσης και αν κάτι διάφορο δεν προκύπτει από τα συναλλακτικά ήθη, η διάρκεια αυτή θεωρείται ότι περιορίζεται σε πέντε χρόνια.

3. Αν δεν καθορίζεται η τοπική ισχύς της μεταβίβασης ή των συμβάσεων ή της άδειας εκμετάλλευσης, θεωρείται ότι αυτές ισχύουν στη χώρα όπου καταρτίστηκαν.

4. Αν δεν καθορίζεται η έκταση και τα μέσα εκμετάλλευσης για τα οποία γίνεται η μεταβίβαση ή συμφωνείται η εκμετάλλευση ή η άδεια εκμετάλλευσης, θεωρείται ότι αυτές αφορούν την έκταση και τα μέσα, που είναι αναγκαία για την εκπλήρωση του σκοπού της σύμβασης ή της άδειας.

5. Σε κάθε περίπτωση μεταβίβασης του περιουσιακού δικαιώματος ή παροχής αποκλειστικής άδειας εκμετάλλευσης, εκείνος που αποκτά το δικαίωμα ή την άδεια είναι υποχρεωμένος, μέσα σε εύλογο χρόνο, να καταστήσει το έργο προσιτό στο κοινό με τον κατάλληλο τρόπο εκμετάλλευσης.

Άρθρο 16.

Συναίνεση του δημιουργού ως άσκηση του ηθικού δικαιώματος.

Η συναίνεση του δημιουργού για πράξεις ή παραλείψεις, που αλλιώς θα αποτελούσαν προσβολή του ηθικού δικαιώματος, αποτελεί τρόπο άσκησης του δικαιώματος αυτού και δεσμεύει το δημιουργό.

Άρθρο 17.

Μεταβίβαση του υλικού φορέα.

Η μεταβίβαση της κυριότητας του υλικού φορέα, όπου έχει ενσωματωθεί το έργο, σε πρωτότυπο ή αντίγραφο ή αντίτυπο, δεν επιφέρει μεταβίβαση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και δεν παρέχει στο νέο κτήτορα εξουσίες εκμετάλλευσης του έργου, εκτός αν εγγράφως έχει συμφωνηθεί το αντίθετο ήδη με τον αρχικό δικαιούχο του περιουσιακού δικαιώματος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο **ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ**

Άρθρο 18.

Αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση.

1. Με την επιφύλαξη των επόμενων παραγράφων επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η αναπαραγωγή ενός έργου, που έχει νομίμως δημοσιευθεί εφόσον η αναπαραγωγή γίνεται για ιδιωτική χρήση εκείνου που την κάνει. Δεν αποτελεί ιδιωτική χρήση η χρήση στο πλαίσιο μιας επιχείρησης ή μιας υπηρεσίας ή ενός οργανισμού.

2. Η ελευθερία της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση δεν ισχύει όταν με την αναπαραγωγή εμποδίζεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου ή βλάπτονται τα νόμιμα συμφέροντα των δημιουργών και ιδίως: α) όταν αναπαράγεται αρχιτεκτονικό έργο σε μορφή κτιρίου ή άλλης παρεμφερούς κατασκευής, β) όταν αναπαράγεται, με τεχνικά μέσα, έργο των εικαστικών τεχνών, που κυκλοφορεί σε περιορισμένο αριθμό ή η γραφική παράσταση μουσικού έργου.

3. Εάν για την ελεύθερη αναπαραγωγή του έργου χρησιμοποιούνται τεχνικά μέσα, ήτοι συσκευές εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, συσκευές ή εξαρτήματα μη ενσωματωμένα ή ενσωματώσιμα στην κύρια μονάδα ηλεκτρονικών υπολογιστών που λειτουργούν σε συνάρτηση με αυτούς και χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την ψηφιακή αντιγραφή ή για την ψηφιακή μετεγγραφή από ή προς αναλογικά μέσα (εξαιρουμένων των εκτυπωτών), μαγνητικές ταινίες ή άλλοι υλικοί φορείς πρόσφοροι για την αναπαραγωγή ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, συμπεριλαμβανομένων των υλικών φορέων ψηφιακής αντιγραφής - όπως CD-RW, CD-R, φορητοί οπτικοί μαγνητικοί δίσκοι χωρητικότητας άνω των 100 εκατομμυρίων ψηφίων (άνω των 100 Mbytes), αποθηκευτικά μέσα/δισκέτες κάτω των 100 εκατομμυρίων ψηφίων (κάτω των 100 Mbytes) - φωτοτυπικά μηχανήματα, χαρτί κατάλληλο για φωτοτυπίες, οφείλεται εύλογη αμοιβή στο δημιουργό του έργου και στους κατά την παρούσα διάταξη δικαιούχους συγγενικών δικαιωμάτων, εξαιρουμένων των προς εξαγωγή ειδών. Η αμοιβή ορίζεται σε 6% της αξίας των συσκευών εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, συμπεριλαμβανομένων και των συσκευών ή εξαρτημάτων μη ενσωματωμένων ή μη ενσωματώσιμων στην κύρια μονάδα του ηλεκτρονικού υπολογιστή (εκτός από σαρωτές), των μαγνητικών ταινιών ή άλλων υλικών φορέων πρόσφορων για την αναπαραγωγή ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας καθώς και των υλικών φορέων ψηφιακής αντιγραφής εκτός από τα αποθηκευτικά μέσα/δισκέτες κάτω των 100 εκατομμυρίων ψηφίων (κάτω των 100 Mbytes) - και σε 4% της αξίας των φωτοτυπικών συσκευών, των σαρωτών, του χαρτιού κατάλληλου για φωτοτυπίες και των αποθηκευτικών μέσων (δισκέτες) χωρητικότητας κάτω των 100 εκατομμυρίων ψηφίων (κάτω των 100Mbytes). Σε κάθε περίπτωση ο υπολογισμός της αξίας γίνεται κατά την εισαγωγή ή τη διάθεση από το εργοστάσιο. Η αμοιβή καταβάλλεται από τους εισαγωγείς ή από τους παραγωγούς των αντικειμένων αυτών και σημειώνεται στο τιμολόγιο, εισπράττειται δε από οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης που λειτουργούν με έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού και καλύπτουν εν όλω ή εν μέρει την ενδιαφερόμενη κατηγορία των δικαιούχων. Η αμοιβή που εισπράττεται από την εισαγωγή ή την παραγωγή φωτοτυπικών μηχανημάτων, χαρτιού κατάλληλου για φωτοτυπίες, αποθηκευτικών μέσων (δισκετών) κάτω των 100 εκατομμυρίων ψηφίων και σαρωτών (4%) κατανέμεται εξ ημισείας μεταξύ των πνευματικών δημιουργών και των εκδοτών εντύπων. Η αμοιβή που εισπράττεται από την εισαγωγή ή την παραγωγή των συσκευών εγγραφής και υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, των συσκευών και εξαρτημάτων μη ενσωματωμένων στην κύρια μονάδα ηλεκτρονικών υπολογιστών (6%), καθώς και των υλικών φορέων ψηφιακής αντιγραφής εκτός από τα αποθηκευτικά μέσα (δισκέτες) κάτω των 100 εκατομμυρίων ψηφίων, κατανέμεται κατά 55% στους πνευματικούς δημιουργούς, 25% στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες και 20% στους παραγωγούς γραμμένων μαγνητικών ταινιών ή άλλων γραμμένων υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας.

4. Ο κάθε οργανισμός συλλογικής διαχείρισης έχει το δικαίωμα να ζητήσει οποτεδήποτε από οποιονδήποτε οφειλέτη, κοινοποιώντας του σχετική γραπτή πρόσκληση, να δηλώσει εγγράφως και υπευθύνως κατά το Ν. 1599/ 1986 προς τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας: α) τη συνολική αξία των συσκευών εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, φωτοτυπικών μηχανημάτων, χαρτιού κατάλληλου

για φωτοτυπίες, ηλεκτρονικών υπολογιστών ή άλλων τεχνικών μέσων τα οποία χρησιμοποιούνται για την αναπαραγωγή έργου κατά τα ανωτέρω και τα οποία κατά περίπτωση εισήγαγε ή διέθεσε* και β) ότι αυτή είναι πράγματι η συνολική αξία χωρίς καμία απόκρυψη. Μέσα σε ένα (1) μήνα από την κοινοποίηση της σχετικής πρόσκλησης ο οφειλέτης υποχρεούται να υποβάλει στον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας την ως άνω υπεύθυνη δήλωση υπογραμμένη από τον ίδιο, όταν πρόκειται για ατομική επιχείρηση, ή από τον κατά το Καταστατικό εκπρόσωπό του, όταν πρόκειται για εταιρεία.

5. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης δεν δικαιούνται να ζητήσουν από τον ίδιο οφειλέτη την υποβολή νέας υπεύθυνης δήλωσης πριν παρέλθουν έξι (6) τουλάχιστον μήνες από την υποβολή της αμέσως προηγούμενης.

6. Αν ο οφειλέτης δεν συμμορφωθεί με την υποχρέωση υποβολής της υπεύθυνης δήλωσης που αναφέρεται παραπάνω, το μονομελές πρωτοδικείο, δικάζον κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, διατάσσει την άμεση εκ μέρους του κληθέντος υποβολή της υπεύθυνης δήλωσης με την απειλή, σε κάθε περίπτωση μη συμμόρφωσής του, χρηματικής ποινής υπέρ του αιτούντος οργανισμού συλλογικής διαχείρισης ενός (1.000.000) μέχρι δέκα (10.000.000) εκατομμυρίων δραχμών.

7. Αν ο οφειλέτης, μέσα σε προθεσμία είκοσι (20) ημερών από την δημοσίευση της παραπάνω απόφασης, δεν συμμορφωθεί με την υποχρέωση υποβολής της υπεύθυνης δήλωσης, αίρεται ως προς αυτόν, ανεξάρτητα από κάθε άλλη κύρωση, ο χρονικός περιορισμός των έξι (6) μηνών, κατά τα ανωτέρω, και οποιοσδήποτε οργανισμός συλλογικής διαχείρισης δικαιούται να ζητήσει από αυτόν υποβολή υπεύθυνης δήλωσης κάθε μήνα. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται ως προς καθεμία υπεύθυνη δήλωση οι διατάξεις της αμέσως προηγούμενης παραγράφου.

8. Κάθε οργανισμός συλλογικής διαχείρισης, με δικές του δαπάνες, δικαιούται να ζητήσει τον έλεγχο της ακρίβειας του περιεχομένου οποιασδήποτε υπεύθυνης δήλωσης από έναν ορκωτό ελεγκτή που ορίζεται από τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Σε περίπτωση άρνησης του οφειλέτη να δεχθεί τον ανωτέρω έλεγχο, η διενέργεια τον διατάσσεται από το μονομελές πρωτοδικείο, σύμφωνα με όσα ορίζονται παραπάνω. Η εκάστοτε έκθεση του ορκωτού ελεγκτή κατατίθεται στον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας και αντίγραφο αυτής δικαιούται να λάβει κάθε οργανισμός συλλογικής διαχείρισης. Η διενέργεια νέου ελέγχου κατ' αίτηση άλλων οργανισμών συλλογικής διαχείρισης για την ίδια δήλωση αποκλείεται.

9. Τα δικαιώματα των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης που αναφέρονται στις προηγούμενες παραγράφους έχουν κατ' αλλήλων και όλες οι επιχειρήσεις που εισάγουν ή παράγουν ή διαθέτουν** τεχνικά μέσα και υλικούς φορείς που υπόκεινται στην αμοιβή του παρόντος άρθρου. Στην περίπτωση διενέργειας ελέγχου από ορκωτό ελεγκτή, η σχετική δαπάνη βαρύνει την επιχείρηση που ζήτησε τη διενέργειά του.

10. Σε περίπτωση κατά την οποία για την καταβολή την εύλογης αμοιβής επιλέγεται ο εισαγωγέας, είτε πρόκειται για εισαγωγή είτε για ενδοκοινοτική απόκτηση των αναφερομένων στην παράγραφο 3 του άρθρου 18 του Ν. 2121/1993 υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας ή άλλων τεχνικών μέσων, η αμοιβή υπολογίζεται επί της αξίας που αναγράφεται στο τιμολόγιο του ξένου οίκου, η δε προβλεπόμενη από το παρόν άρθρο σημείωση επί του τιμολογίου γίνεται επί τον τιμολογίου διάθεσης των εν λόγω υλικών

φορέων και τεχνικών μέσων και αναφέρει απλώς ότι στην τιμή διάθεσης περιλαμβάνεται και η υπολογισθείσα επί της ανωτέρω αξίας αμοιβή της παραγράφου 3 του άρθρου 18 του Ν. 2121/1993. Η αμοιβή καθίσταται απαιτητή τρεις (3) μήνες από την εισαγωγή.

11. Όταν στην ίδια κατηγορία ή υποκατηγορία δικαιούχων υπάρχουν περισσότεροι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης και η συμφωνία για τη μεταξύ τους κατανομή του ποσοστού της εύλογης αμοιβής δεν έχει επιτευχθεί μέχρι την 1η Απριλίου εκάστου έτους, η κατανομή των ποσοστών της εύλογης αυτής αμοιβής στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης της κάθε κατηγορίας ή υποκατηγορίας δικαιούχων, ο τρόπος είσπραξης και καταβολής, καθώς και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια καθορίζεται με απόφαση του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Ο.Π.Ι.). Η απόφαση του Ο.Π.Ι. διαμορφώνεται σύμφωνα με τις απόψεις των ενδιαφερόμενων οργανισμών συλλογικής διαχείρισης, την καλή πίστη, τα συναλλακτικά ήθη και τις ακολουθούμενες πρακτικές σε διεθνές και κοινοτικό επίπεδο. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης που δεν συμφωνούν με την απόφαση του Ο.Π.Ι., μπορούν να ζητήσουν από το Μονομελές Πρωτοδικείο δικάζον κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων να καθορίσει άλλη κατανομή, οι οφειλέτες όμως υποχρεούνται να καταβάλουν στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης την εύλογη αμοιβή με βάση την απόφαση του Ο.Π.Ι. Η καταβολή αυτή συνεπάγεται την εξόφληση και ελευθέρωσή τους.

Ά ρ θ ρ ο 1 9 .

Π α ρ ά θ ε σ η αποσπασμάτων.

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η παράθεση σύντομων αποσπασμάτων από έργο άλλου νομίμως δημοσιευμένου για την υποστήριξη της γνώμης εκείνου που παραθέτει ή την κριτική της γνώμης του άλλου, εφόσον η παράθεση των αποσπασμάτων αυτών είναι σύμφωνη προς τα χρηστά ήθη και η έκταση των αποσπασμάτων δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η παράθεση του αποσπάσματος πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή.

Ά ρ θ ρ ο 2 0 .

Σχολικά βιβλία και ανθολογίες.

1. Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η αναπαραγωγή σε εκπαιδευτικά βιβλία, που χρησιμοποιούνται ως βιβλία διδασκαλίας για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση εγκεκριμένα από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ή από άλλο αρμόδιο υπουργείο κατά το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα, έργων του λόγου ενός ή περισσότερων συγγραφέων νομίμως δημοσιευμένων, που αποτελούν μικρό τμήμα της συνολικής δημιουργίας του καθενός από αυτούς. Η ρύθμιση αυτή αφορά μόνο την έντυπη αναπαραγωγή.

2. Μετά το θάνατο του δημιουργού, επιτρέπεται χωρίς την άδεια των δικαιούχων του και χωρίς αμοιβή η αναπαραγωγή σε ανθολογίες έργων του λόγου περισσότερων συγγραφέων νομίμως δημοσιευμένων, που αποτελούν μικρό τμήμα της συνολικής δημιουργίας τον καθενός από αυτούς.

3. Η αναπαραγωγή, όπως ορίζεται στις προηγούμενες παραγράφους, δεν πρέπει να εμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση του έργου από το οποίο παίρνο-

νται τα κείμενα και πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή.

Άρθρο 21.

Αναπαραγωγή για διδασκαλία.

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η αναπαραγωγή άρθρων νομίμως δημοσιευμένων σε εφημερίδα ή σε περιοδικό, σύντομων αποσπασμάτων έργου ή τμημάτων σύντομου έργου ή έργου των εικαστικών τεχνών νομίμως δημοσιευμένου, εφόσον γίνεται αποκλειστικά για τη διδασκαλία ή τις εξετάσεις σε εκπαιδευτικό ίδρυμα, στο μέτρο που δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό, είναι σύμφωνη με τα χρηστά ήθη και δεν εμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση. Η αναπαραγωγή πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή.

Άρθρο 22.

Αναπαραγωγή από βιβλιοθήκες και αρχεία.

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η αναπαραγωγή ενός πρόσθετου αντιτύπου από μη κερδοσκοπικές βιβλιοθήκες ή αρχεία, που έχουν αντίτυπο του έργου στη μόνιμη συλλογή τους, προκειμένου να διατηρήσουν το αντίτυπο αυτό ή να το μεταβιβάσουν σε άλλη, μη κερδοσκοπική, βιβλιοθήκη ή αρχείο. Η αναπαραγωγή επιτρέπεται μόνο αν είναι αδύνατη η προμήθεια ενός τέτοιου αντιτύπου από την αγορά σε σύντομο χρόνο και με εύλογους όρους.

Άρθρο 23.

Αναπαραγωγή κινηματογραφικών έργων.

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Κινηματογραφίας, η αναπαραγωγή κινηματογραφικής ταινίας με το σκοπό της διατήρησής της στο Εθνικό Κινηματογραφικό Αρχείο, όταν ο δικαιούχος της πνευματικής ιδιοκτησίας αρνιέται καταχρηστικά να την επιτρέψει και εφόσον πρόκειται για έργο ιδιαίτερης καλλιτεχνικής αξίας.

Άρθρο 24.

Αναπαραγωγή για σκοπούς δικαστικούς ή διοικητικούς.

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η αναπαραγωγή έργου για να χρησιμοποιηθεί σε δικαστική ή διοικητική διαδικασία, στο μέτρο που δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Άρθρο 25.

Χρήση για λόγους ενημέρωσης.

1. Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, στο μέτρο που δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό: α) η αναπαραγωγή και η διάδοση στο κοινό, για λόγους περιγραφής επίκαιρων γεγονότων με μέσα μαζικής επικοινωνίας έργων, που βλέπονται ή ακούγονται κατά τη διάρκεια ενός τέτοιου γεγονότος, β) η αναπαραγωγή και η διάδοση στο κοινό με μέσα μαζικής επικοινωνίας προς το σκοπό της ενημέρωσης επί επίκαιρων γεγονότων πολιτικών λόγων, προσφωνήσεων, κηρυγμάτων, δικανικών αγορεύσεων ή άλλων έργων

παρόμοιας φύσης, καθώς και περιλήψεων ή αποσπασμάτων από διαλέξεις, εφόσον τα έργα αυτά παρουσιάζονται δημόσια.

2. Η αναπαραγωγή και η διάδοση στο κοινό πρέπει, όταν αυτό είναι δυνατό, να συνοδεύονται από την ένδειξη της πηγής και του ονόματος του δημιουργού.

Άρθρο 26.

Χρήση εικόνων με έργα σε δημόσιους χώρους.

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η περιστασιακή αναπαραγωγή και διάδοση με μέσα μαζικής επικοινωνίας εικόνων με έργα αρχιτεκτονικής, εικαστικών τεχνών, φωτογραφίας ή εφαρμοσμένων τεχνών, που βρίσκονται μονίμως σε δημόσιο χώρο.

Άρθρο 27.

Δημόσια παράσταση ή εκτέλεση σε ειδικές περιστάσεις.

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η δημόσια παράσταση ή εκτέλεση έργου: α) σε περίπτωση επίσημων τελετών, στο μέτρο που δικαιολογείται από τη φύση αυτών των τελετών, β) στο πλαίσιο της δραστηριότητας εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από το προσωπικό και τους μαθητές ή σπουδαστές του ιδρύματος εφόσον το κοινό απαρτίζεται αποκλειστικά από αυτούς ή από τους γονείς των μαθητών ή σπουδαστών ή όσους έχουν την επιμέλεια αυτών ή όσους συνδέονται άμεσα με τις δραστηριότητες του ιδρύματος.

Άρθρο 28.

Έκθεση και αναπαραγωγή εικαστικών έργων.

1. Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η παρουσίαση στο κοινό έργων των Εικαστικών τεχνών μέσα σε μουσεία, που έχουν την κυριότητα του υλικού φορέα όπου έχει ενσωματωθεί το έργο, ή στο πλαίσιο εκθέσεων, που οργανώνονται σε μουσεία.

2. Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η παρουσίαση στο κοινό και η αναπαραγωγή σε καταλόγους έργου των εικαστικών τεχνών στο μέτρο που αυτό είναι αναγκαίο για τη διευκόλυνση της πώλησης του έργου.

3. Στις περιπτώσεις των δύο προηγούμενων παραγράφων, η αναπαραγωγή επιτρέπεται μόνο εφόσον δεν παρεμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση του έργου και δεν βλάπτει τα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού.

Άρθρο 28Α.

Αναπαραγωγή προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων.

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή του έργου προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων προσώπων, για χρήσεις που συνδέονται άμεσα με την αναπηρία και δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα, στο βαθμό που απαιτείται λόγω της συγκεκριμένης αναπηρίας. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μπορούν να καθορισθούν οι όροι εφαρμογής της ρύθμισης, καθώς και η εφαρμογή της σε άλλες κατηγορίες προσώπων με αναπηρίες.

Άρθρο 28Β.

Εξαίρεση από το δικαίωμα αναπαραγωγής.

Εξαιρούνται από το δικαίωμα αναπαραγωγής οι προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής, οι οποίες είναι μεταβατικές ή παρεπόμενες και οι οποίες αποτελούν

αναπόσπαστο και ουσιώδες τμήμα μιας τεχνολογικής μεθόδου, έχουν δε ως αποκλειστικό σκοπό να επιτρέψουν: α) την εντός δικτύου μετάδοση μεταξύ τρίτων μέσω διαμεσολαβητή ή β) τη νόμιμη χρήση, ενός έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου και οι οποίες δεν έχουν καμία ανεξάρτητη οικονομική σημασία.

Άρθρο 28Γ.

Ρήτρα γενικής εφαρμογής επί των περιορισμών.

Οι περιορισμοί που προβλέπονται στο τέταρτο κεφάλαιο του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει, εφαρμόζονται μόνο σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, οι οποίες δεν αντίκεινται στην κανονική εκμετάλλευση του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου και δεν θίγουν αδικαιολόγητα τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Άρθρο 29.

Η διάρκεια γενικώς.

1. Η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί όσο η ζωή του δημιουργού και εβδομήντα (70) χρόνια μετά το θάνατό του, που υπολογίζονται από την 1η Ιανουαρίου του έτους το οποίο έπεται του θανάτου του δημιουργού.

2. Μετά τη λήξη της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, το Δημόσιο, εκπροσωπούμενο από τον Υπουργό Πολιτισμού, μπορεί να ασκεί τις εξουσίες αναγνώρισης της πατρότητας του δημιουργού και τις εξουσίες προστασίας της ακεραιότητας του έργου που απορρέουν από το ηθικό δικαίωμα κατά το άρθρο 4 § 1 περιπτ. β' και γ' του παρόντος νόμου.

Άρθρο 30.

Έργα συνεργασίας.

Για τα έργα συνεργασίας η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί όσο η ζωή του τελευταίου επιζώντος δημιουργού και εβδομήντα (70) χρόνια μετά το θάνατό του, που υπολογίζονται από την 1η Ιανουαρίου του έτους το οποίο έπεται του θανάτου του τελευταίου επιζώντος δημιουργού.

Άρθρο 31.

Ειδική έναρξη της διάρκειας.

1. Για τα ανώνυμα ή ψευδώνυμα έργα η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί εβδομήντα (70) χρόνια από την 1η Ιανουαρίου του έτους που έπεται εκείνου κατά το οποίο το έργο κατέστη νομίμως προσιτό στο κοινό, εκτός εάν, πριν από την πάροδο αυτής της χρονικής περιόδου, ο δημιουργός αποκαλύψει την ταυτότητά του ή το υιοθετηθέν από το δημιουργό ψευδώνυμο δεν αφήνει καμία αμφιβολία για την ταυτότητά του, οπότε εφαρμόζονται οι γενικοί κανόνες.

2. Όταν ένα έργο δημοσιεύεται σε τόμους, τμήματα, τεύχη, αριθμούς ή επεισόδια και η διάρκεια προστασίας αρχίζει από τη στιγμή που το έργο κατέστη νομίμως προσιτό στο κοινό, η διάρκεια προστασίας υπολογίζεται για κάθε μέρος χωριστά.

3. Η διάρκεια προστασίας ενός οπτικοακουστικού έργου λήγει εβδομήντα έτη μετά το θάνατο του τελευταίου επιζώντος μεταξύ των ακόλουθων προσώπων: του κύριου σκηνοθέτη, του σεναριογράφου, του συγγραφέα διαλόγων και του συνθέτη μουσικής που γράφτηκε ειδικά για να χρησιμοποιηθεί στο οπτικοακουστικό έργο.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ε Κ Τ Ο
ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΑΔΕΙΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ

Άρθρο 32.

Ποσοστιαία αμοιβή.

1. Η αμοιβή, που οφείλει να καταβάλλει ο αντισυμβαλλόμενος στο δημιουργό για δικαιопραξίες που αφορούν τη μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος ή εξουσιών από αυτό, την ανάθεση άδεια εκμετάλλευσης, συμφωνείται υποχρεωτικά σε ορισμένο ποσοστό, το ύψος του οποίου καθορίζεται ελεύθερα μεταξύ των μερών. Βάση για τον υπολογισμό του ποσοστού είναι όλα ανεξαιρέτως τα ακαθάριστα έσοδα ή τα έξοδα, που πραγματοποιούνται από τη δραστηριότητα τον αντισυμβαλλομένου και προέρχονται από την εκμετάλλευση, του έργου. Κατ' εξαίρεση, η αμοιβή μπορεί να υπολογίζεται σε ορισμένο ποσό στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) η βάση υπολογισμού της ποσοστιαίας αμοιβής είναι πρακτικά αδύνατο να προσδιορισθεί ή ελλείπουν τα μέσα ελέγχου για την εφαρμογή του ποσοστού, β) τα έξοδα που απαιτούνται για τον υπολογισμό και τον έλεγχο είναι δυσανάλογα με την αμοιβή που πρόκειται να εισπραχθεί, γ) η φύση ή οι συνθήκες της εκμετάλλευσης καθιστούν αδύνατη την εφαρμογή του ποσοστού, ιδίως όταν η συμβολή του δημιουργού δεν αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του συνόλου του πνευματικού δημιουργήματος ή όταν η χρήση του έργου έχει δευτερεύοντα χαρακτήρα σε σχέση με το αντικείμενο της εκμετάλλευσης.

2. Η υποχρεωτική συμφωνία της αμοιβής σε ποσοστό, που προβλέπεται στην προηγούμενη παράγραφο, εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις, εφόσον δεν υπάρχει ειδικότερη διάταξη στον παρόντα νόμο, και δεν αφορά τα έργα που δημιουργήθηκαν από μισθωτούς σε εκτέλεση σύμβασης εργασίας, τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και κάθε είδους διαφήμιση.

Άρθρο 33.

**Ρυθμίσεις για τη σύμβαση έντυπης έκδοσης
και δικαιώματα μεταφραστή.**

1. Η αμοιβή, που οφείλει να καταβάλει ο εκδότης έντυπης έκδοσης στο δημιουργό για την αναπαραγωγή και τη διανομή του έργου ή αντιτύπων αυτού, συμφωνείται σε ορισμένο ποσοστό επί της λιανικής τιμής πώλησης όλων των πωλούμενων αντιτύπων. Όταν η σύμβαση έντυπης έκδοσης αφορά λογοτεχνικό έργο όπως διήγημα, νουβέλα, μυθιστόρημα, ποίημα, δοκίμιο, κριτικό δοκίμιο, θεατρικό έργο, ταξιδιωτικό έργο, βιογραφία, που εκδίδεται στην πρωτότυπή του γλώσσα με τη μορφή βιβλίου, εξαιρουμένων των βιβλίων τσέπης, η αμοιβή που οφείλει να καταβάλλει ο εκδότης στο δημιουργό μετά την πώληση των χιλίων (1.000) αντιτύπων δεν μπορεί να είναι μικρότερη από το 10% επί της τιμής λιανικής πώλησης όλων των πωλούμενων αντιτύπων.

2. Κατ' εξαίρεση της προηγούμενης παραγράφου η αμοιβή του δημιουργού μπορεί να συμφωνηθεί σε ορισμένο ποσό στις εξής περιπτώσεις: α) συλλογικά έργα, β) εγκυκλοπαίδειες, λεξικά, ανθολογίες έργων τρίτων, γ) σχολικά Βιβλία και βοηθήματα, δ) λευκώματα, ημερολόγια, ατζέντες, πρακτικοί οδηγοί, έντυπα παιχνίδια και εκπαιδευτικό υλικό όπως χάρτες, άτλαντες, ε) πρόλογοι, σχολιασμοί, εισαγωγές, παρουσιάσεις, στ) εικονογραφήσεις και φωτογραφικό υλικό έντυπων εκδόσεων, ζ) μη λογοτεχνικά εικονογραφημένα παιδικά βιβλία, η) πολυ-

τελείς εκδόσεις περιορισμένου αριθμού εντύπων, θ) περιοδικά, εφημερίδες.

3. Εάν υπάρχουν περισσότεροι δημιουργοί, και η μεταξύ τους σχέση δεν έχει ρυθμιστεί διαφορετικά, η ποσοστιαία αμοιβή κατανέμεται σε αυτούς ανάλογα με την έκταση της συμβολής του καθενός. Σε περίπτωση που ένας ή περισσότεροι δημιουργοί δεν προστατεύονται κατά τις διατάξεις των νόμων περί πνευματικής ιδιοκτησίας, οι προστατευόμενοι δημιουργοί παίρνουν το ποσοστό αμοιβής που συμφωνήθηκε ή αυτό το οποίο θα έπαιρναν κατά την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, αν προστατεύονταν όλοι οι δημιουργοί.

4. Σε περίπτωση εκμίσθωσης ή δανεισμού αντιτύπων από τρίτων, η αμοιβή για την παροχή της αναγκαίας άδειας κατανέμεται σε ίσα μέρη ανάμεσα στο δημιουργό και τον εκδότη.

5. Στις περιπτώσεις που αμοιβή του δημιουργού καθορίζεται σε ποσοστό επί της λιανικής πώλησης, όλα τα αντίτυπα του έργου πρέπει να φέρουν την υπογραφή του συγγραφέα, εκτός αν συμφωνηθεί άλλος τρόπος ελέγχου. Με προεδρικό διάταγμα, που θα εκδοθεί εντός εξαμήνου από της ισχύος του παρόντος νόμου, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού και έπειτα από ακροάσεις των ενδιαφερόμενων επαγγελματικών κλάδων, θα καθορισθεί άλλος τρόπος ελέγχου του αριθμού των πωλούμενων αντιτύπων.

6. Η αμοιβή που οφείλει να καταβάλλει ο εκδότης έντυπης έκδοσης στο μεταφραστή ενός έργου για τη μετάφραση, την αναπαραγωγή και διανομή του έργου, συμφωνείται σε ορισμένο ποσοστό επί της τιμής λιανικής πώλησης όλων των πωλούμενων αντιτύπων. Οι διατάξεις των παραγράφων 2, 4 και 5 του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται αναλόγως.

7. Το όνομα του μεταφραστή αναφέρεται υποχρεωτικά και με εμφανή τρόπο στη σελίδα του κύριου τίτλου του βιβλίου. Μετά από συμφωνία με τον εκδότη, το όνομα του μεταφραστή μπορεί να αναφέρεται και στο εξώφυλλο του βιβλίου.

Άρθρο 34.

Ρυθμίσεις για τη σύμβαση οπτικοακουστικής παραγωγής.

1. Στη σύμβαση για τη δημιουργία οπτικοακουστικού έργου ανάμεσα στον παραγωγό και τον πνευματικό δημιουργό πρέπει να ορίζονται οι συγκεκριμένες εξουσίες από το περιουσιακό δικαίωμα που μεταβιβάζονται στον παραγωγό. Στην αντίθετη περίπτωση, η σύμβαση επιφέρει μεταβίβαση στον παραγωγό εκείνων των εξουσιών από το περιουσιακό δικαίωμα, που είναι αναγκαίες για την εκμετάλλευση του οπτικοακουστικού έργου, σύμφωνα με το σκοπό της σύμβασης. Το οπτικοακουστικό έργο θεωρείται περατωμένο όταν εγκριθεί από τον πνευματικό δημιουργό το πρότυπο παραγωγής αντιτύπων προς εκμετάλλευση. Για κάθε παραμόρφωση, περικοπή ή άλλη τροποποίηση της οριστικής μορφής του οπτικοακουστικού έργου, όπως έχει εγκριθεί από τον πνευματικό δημιουργό, απαιτείται προηγούμενη άδεια αυτού. Το ηθικό δικαίωμα των δημιουργών των επί μέρους συμβολών δεν μπορεί να ασκηθεί παρά μόνο σε σχέση με την οριστική μορφή του οπτικοακουστικού έργου, όπως έχει εγκριθεί από τον πνευματικό δημιουργό.

2. Στη σύμβαση ανάμεσα στον παραγωγό και τους δημιουργούς των επί μέρους συμβολών, που ενσωματώθηκαν σε οπτικοακουστικό έργο, πρέπει να ορίζονται οι συγκεκριμένες εξουσίες από το περιουσιακό δικαίωμα, που μεταβιβάζονται στον παραγωγό. Στην αντίθετη περίπτωση, η σύμβαση ανάμεσα στον παραγωγό και τους δημιουργούς των επί μέρους συμβολών, εκτός των μουσικοσυνθετών και των στιχουργών, επιφέρει μεταβίβαση στον παραγωγό εκείνων των εξουσιών, που είναι αναγκαίες για την εκμετάλλευση του οπτικοακουστικού έργου

σύμφωνα με το σκοπό της σύμβασης. Το περιουσιακό δικαίωμα σε σχέση με άλλες χρήσεις των συμβολών παραμένει στους δημιουργούς, εφόσον οι συμβολές αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν ανεξάρτητα από το οπτικοακουστικό έργο. Ως δημιουργοί των επί μέρους συμβολών θεωρούνται ιδίως ο σεναριογράφος, ο συγγραφέας διαλόγων, ο συνθέτης μουσικής, ο διευθυντής φωτογραφίας, ο σκηνογράφος, ο ενδυματολόγος, ο ηχολήπτης και ο Επεξεργαστής τελικής σύνθεσης (Μοντέρ).

3. Ο πνευματικός δημιουργός διατηρεί το δικαίωμα χωριστής αμοιβής για κάθε τρόπο εκμετάλλευσης τον οπτικοακουστικού έργου. Η αμοιβή αυτή καθορίζεται σε ορισμένο ποσοστό, το ύψος του οποίου συμφωνείται στη σχετική σύμβαση. Βάση για τον υπολογισμό τον ποσοστού είναι όλα ανεξαιρέτως τα ακαθάριστο έσοδα και έξοδα, που πραγματοποιούνται από την εκμετάλλευση του οπτικοακουστικού έργου. Ο παραγωγός του οπτικοακουστικού έργου υποχρεούται μία φορά το χρόνο να παρέχει εγγράφως στον πνευματικό δημιουργό κάθε πληροφορία, που αφορά την εκμετάλλευση του οπτικοακουστικού έργου, επιδεικνύοντάς του όλα τα σχετικά έγγραφα. Από τη ρύθμιση της παρούσας παραγράφου εξαιρούνται οι διαφημιστικές ταινίες μικρού μήκους.

4. Στην περίπτωση εκμίσθωσης υλικών φορέων εικόνας ή ήχου και εικόνας πάνω στους οποίους έχει εγγραφεί οπτικοακουστικό έργο, ο πνευματικός δημιουργός διατηρεί πάντοτε το δικαίωμα εύλογης αμοιβής για την εκμίσθωση. Η ρύθμιση εφαρμόζεται και στην περίπτωση εκμίσθωσης υλικών φορέων ήχου.

Άρθρο 35.

Ρυθμίσεις για τη ραδιοφωνική και τηλεοπτική μετάδοση.

1. Εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, σε περίπτωση επανάληψης της μετάδοσης ενός έργου από το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση δεν χρειάζεται άλλη συναίνεση του δημιουργού πέρα από την αρχική, ο ραδιοτηλεοπτικός όμως οργανισμός υποχρεούται να καταβάλει πρόσθετη αμοιβή στο δημιουργό που ορίζεται για την πρώτη επανάληψη σε ποσοστό τουλάχιστον 50% του ποσού που αρχικά συμφωνήθηκε και για κάθε επόμενη σε ποσοστό 20%. Η διάταξη του προηγούμενου εδαφίου δεν ισχύει στις σχέσεις των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης με τους χρήστες που ρυθμίζονται στο άρθρο 56 του παρόντος νόμου.

2. Η σύμβαση ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής μετάδοσης, αν δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, δεν δίνει στον αντισυμβαλλόμενο ραδιοτηλεοπτικό οργανισμό την εξουσία να επιτρέψει σε τρίτους τη μετάδοση ή αναμετάδοση του έργου στο κοινό με ηλεκτρομαγνητικά κύματα ή με υλικούς αγωγούς ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, παράλληλα προς την επιφάνεια της γης ή μέσω δορυφόρων.

3. Η παρουσίαση έργου στο κοινό μέσω δορυφόρου συντελείται αποκλειστικά στο Κράτος - Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο έδαφος του οποίου, κάτω από τον έλεγχο και την ευθύνη του ραδιοτηλεοπτικού οργανισμού, τα σήματα που περιέχουν προγράμματα εισάγονται σε μια αδιάκοπη αλυσίδα μετάδοσης προς το δορυφόρο και από εκεί προς το έδαφος. Εάν τα σήματα που περιέχουν προγράμματα έχουν κωδικοποιημένη μορφή, τότε υπάρχει παρουσίαση στο κοινό μέσω δορυφόρού, εφόσον τίθενται στη διάθεση του κοινού από τον ραδιοτηλεοπτικό οργανισμό ή με τη συγκατάθεσή του τα μέσα για την αποκωδικοποίηση του προγράμματος. Σε περίπτωση που η παρουσίαση στο κοινό μέσω δορυφόρου τελείται σε μη κοινοτικό κράτος, το οποίο δεν παρέχει επίπεδο προστασίας που προβλέπεται δυνάμει του νόμου αυτού, όπως τροποποιείται με τον παρόντα νόμο, ισχύουν τα εξής: 1) εάν τα σήματα που

περιέχουν προγράμματα εκπέμπονται στο δορυφόρο από σταθμό μετάδοσης προς δορυφόρο που ευρίσκεται σε ένα Κράτος - Μέλος, η πράξη παρουσίασης στο κοινό μέσω δορυφόρου θεωρείται ότι έχει τελεστεί στο εν λόγω Κράτος - Μέλος και τα δικαιώματα μπορούν να ασκηθούν κατά του προσώπου που θέτει σε λειτουργία το σταθμό μετάδοσης προς δορυφόρο, ι) εάν δεν χρησιμοποιείται σταθμός μετάδοσης προς δορυφόρο που ευρίσκεται σε Κράτος - Μέλος, αλλά την πράξη παρουσίασης στο κοινό μέσω δορυφόρου την έχει αναθέσει ραδιοτηλεοπτικός οργανισμός εγκατεστημένος σε Κράτος - Μέλος, η πράξη θεωρείται ότι έχει τελεστεί στο Κράτος - Μέλος στο οποίο ο ραδιοτηλεοπτικός οργανισμός έχει την κύρια εγκατάστασή του στην Κοινότητα και τα δικαιώματα μπορούν να ασκηθούν κατά του ραδιοτηλεοπτικού οργανισμού. Ως παρουσίαση στο κοινό μέσω δορυφόρου θεωρείται η πράξη εισαγωγής, κάτω από τον έλεγχο και με ευθύνη του ραδιοτηλεοπτικού οργανισμού, των σημάτων που περιέχουν προγράμματα τα οποία προορίζονται για λήψη από το κοινό σε μια αδιάκοπη αλυσίδα μετάδοσης προς το δορυφόρο και από εκεί προς το έδαφος. Η άδεια για την παρουσίαση έργου στο κοινό μέσω δορυφόρου αποκτάται μόνο με συμφωνία.

4. Η καλωδιακή αναμετάδοση εκπομπών από άλλα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ελλάδα γίνεται όσον αφορά την πνευματική ιδιοκτησία σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο νόμο αυτόν και βάσει ατομικών ή συλλογικών συμβάσεων μεταξύ των δημιουργών και των επιχειρήσεων εκμετάλλευσης καλωδιακών δικτύων.

Όταν δεν έχει συναφθεί συμφωνία σχετικά με την έγκριση της καλωδιακής αναμετάδοσης μιας εκπομπής οποιοδήποτε από τα ενδιαφερόμενα μέρη έχει τη δυνατότητα να τηρεί τη συνδρομή ενός ή περισσοτέρων μεσολαβητών που επιλέγει από πίνακα μεσολαβητών τον οποίο καταρτίζει ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας κάθε δύο χρόνια. Ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας μπορεί να ζητά τη γνώμη των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης και των επιχειρήσεων εκμετάλλευσης καλωδιακών δικτύων για την κατάρτιση του πίνακα αυτού. Οι μεσολαβητές μπορούν να υποβάλλουν προτάσεις προς τα μέρη. Θεωρείται ότι τα όλα τα μέρη αποδέχονται την πρόταση αυτή, εάν κανένα από αυτά δεν προβάλλει αντιρρήσεις μέσα σε προθεσμία τριών (3) μηνών από την κοινοποίηση της πρότασης. Ως «καλωδιακή αναμετάδοση» θεωρείται η χωρίς αλλοιώσεις και περικοπές ταυτόχρονη αναμετάδοση, μέσω συστημάτων καλωδίων ή μικροκυμάτων και με σκοπό τη λήψη τους από το κοινό, αρχικής ενσύρματης ή ασύρματης, έστω και δορυφορικής μετάδοσης, από Κράτος - Μέλος, τηλεοπτικών ή ραδιοφωνικών προγραμμάτων που προορίζονται για λήψη από το κοινό.

Άρθρο 36.

Αμοιβή για θεατρική παράσταση.

1. Τα συγγραφικά δικαιώματα των θεατρικών συγγραφέων καθορίζονται σε ποσοστό επί των ακαθάριστων εισπράξεων μετά την αφαίρεση του φόρου δημοσίων θεαμάτων.

2. Τα ελάχιστα όρια των ποσοστών αυτών καθορίζονται σε 22% για τα κρατικά θέατρα και σε 10% για τα ιδιωτικά θέατρα, συνολικά για ολόκληρο το πρόγραμμα μιας παράστασης με έργα πρωτότυπα ή με μεταφράσεις ή διασκευές κλασικών έργων, αρχαίων ή νεοτέρων. Το ελάχιστο όριο ορίζεται σε 5% για τη μετάφραση έργων του σύγχρονου διεθνούς δραματολογίου. Αν στο πρόγραμμα περιλαμβάνονται έργα περισσότερων συγγραφέων, η αμοιβή κατανέμεται μεταξύ τους

ανάλογα με τη χρονική διάρκεια του έργου του καθενός.

Άρθρο 37.

Εκτέλεση μουσικής σε κινηματογράφους.

Το ελάχιστο όριο της αμοιβής των δημιουργών για την εκτέλεση μουσικών συνθέσεων με στίχους ή χωρίς, περιλαμβανομένων σε κινηματογραφικές ταινίες, σε αίθουσες ή χώρους κινηματογράφων είναι 1% επί των ακαθάριστων εισπράξεων μετά την αφαίρεση του φόρου δημοσίων θεαμάτων.

Άρθρο 38.

Δικαιώματα φωτογράφων.

1. Η μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος ή η σύμβαση και η άδεια εκμετάλλευσης, που αφορούν δημοσίευση φωτογραφίας σε εφημερίδα ή περιοδικό ή άλλο μέσο μαζικής ενημέρωσης, καλύπτει, εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, τη δημοσίευση της φωτογραφίας στη συγκεκριμένη εφημερίδα ή το συγκεκριμένο περιοδικό ή το συγκεκριμένο μέσο μαζικής ενημέρωσης, στο οποίο αναφερόταν η μεταβίβαση ή η σύμβαση και η άδεια εκμετάλλευσης, καθώς και η διατήρησή της στο αρχείο τους. Για κάθε δημοσίευση μετά την πρώτη, οφείλεται το μισό της τρέχουσας αμοιβής. Η δημοσίευση φωτογραφίας από αρχείο εφημερίδας ή περιοδικού ή άλλου μέσου μαζικής ενημέρωσης, που έχει μεταβιβασθεί δεν επιτρέπεται χωρίς την αναφορά του τίτλου της εφημερίδας ή του περιοδικού ή του ονόματος του μέσου μαζικής ενημέρωσης, στο αρχείο των οποίων έχει περιέλθει αρχικά με νόμιμο τρόπο φωτογραφία.

2. Εφόσον για τη δημοσίευση της φωτογραφίας παραχωρείται το πρωτότυπο της φωτογραφικής αποτύπωσης, η παραχώρηση αυτή, αν δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, αφορά μόνο τη χρήση του πρωτοτύπου που πρέπει να επιστρέφεται στο φωτογράφο μετά την πραγματοποίηση της χρήσης για την πρώτη δημοσίευση.

3. Ο φωτογράφος διατηρεί το δικαίωμα αναζήτησης και επιστροφής των φωτογραφιών του, που δεν έχουν δημοσιευθεί, σε οποιοδήποτε χρονικό διάστημα μετά την παρέλευση τριμήνου από τη σύμβαση ή την άδεια εκμετάλλευσης προς τη συγκεκριμένη εφημερίδα ή το συγκεκριμένο περιοδικό ή άλλο μέσο μαζικής ενημέρωσης.

4. Σε κάθε δημοσίευση φωτογραφίας, πρέπει να αναφέρεται το όνομα του φωτογράφου. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση μεταβίβασης αρχείου εφημερίδας ή περιοδικού ή άλλου μέσου μαζικής ενημέρωσης.

5. Ο ιδιοκτήτης εφημερίδας ή περιοδικού δεν μπορεί να εκδίδει βιβλία ή λευκώματα και να πραγματοποιεί εκθέσεις χρησιμοποιώντας ως υλικό φωτογραφίες του μισθωτή φωτογράφου χωρίς την άδειά του. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση δανεισμού.

Άρθρο 39.

Ακυρότητα αντίθετων συμφωνιών.

Συμφωνίες, που προβλέπουν ρυθμίσεις διαφορετικές ή ύψος αμοιβών χαμηλότερο από τα καθοριζόμενα με τα προηγούμενα άρθρα του παρόντος κεφαλαίου, είναι, εφόσον δεν ορίζεται άλλως στο νόμο, άκυρες κατά το μέτρο που περιέχουν ρήτρες δυσμενέστερες για τους δημιουργούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

**ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΦΥΣΗΣ
ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΗ ΒΑΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

Άρθρο 40.

Έργα μισθωτών.

Το περιουσιακό δικαίωμα σε πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή, που δημιουργήθηκε από μισθωτό σε εκτέλεση σύμβασης εργασίας ή σύμφωνα με τις οδηγίες του εργοδότη του, μεταβιβάζεται αυτοδικαίως στον εργοδότη, εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία.

Άρθρο 41.

Εξάντληση δικαιώματος.

Η πρώτη πώληση αντιγράφου ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή μέσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα από το δημιουργό ή με τη συγκατάθεση του εξαντλεί το δικαίωμα διανομής του αντιτύπου αυτού μέσα στην Κοινότητα με εξαίρεση του δικαιώματος ελέγχου των μεταγενέστερων εκμισθώσεων τον προγράμματος ή ενός αντιγράφου του.

Άρθρο 42.

Περιορισμοί.

1. Εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς πληρωμή αμοιβής, η αναπαραγωγή, η μετάφραση, η προσαρμογή, η διασκευή, ή οποιαδήποτε άλλη μετατροπή ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, όταν οι πράξεις αυτές είναι αναγκαίες για την κατά προορισμό χρησιμοποίηση του προγράμματος, συμπεριλαμβανομένης και της διόρθωσης σφαλμάτων, από το πρόσωπο που το απέκτησε νομίμως.

2. Δεν εμπίπτει στον περιορισμό της προηγούμενης παραγράφου και χρειάζεται άδεια του δημιουργού η αναπαραγωγή που είναι αναγκαία για την φόρτωση, την εμφάνιση στην οθόνη, την εκτέλεση, τη μεταβίβαση ή την αποθήκευση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή.

3. Ο νόμιμος χρήστης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή δεν μπορεί να εμποδιστεί συμβατικά να παραγάγει, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς πληρωμή αμοιβής, ένα εφεδρικό αντίγραφο του προγράμματος στο μέτρο που αυτό είναι απαραίτητο για τη χρήση.

4. Επιτρέπεται στο νόμιμο χρήστη αντιγράφου προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς πληρωμή αμοιβής, η παρακολούθηση, η μελέτη ή η δοκιμή της λειτουργίας του προγράμματος προκειμένου να εντοπισθούν οι ιδέες και αρχές που αποτελούν τη Βάση οποιουδήποτε στοιχείου του προγράμματος, εάν οι ενέργειες αυτές γίνονται κατά τη διάρκεια πράξης που αποτελεί νόμιμη χρήση του προγράμματος. Αντίθετη συμφωνία δεν επιτρέπεται.

5. Αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση πέραν από τις περιπτώσεις των δύο προηγούμενων παραγράφων του παρόντος άρθρου δεν επιτρέπεται.

Άρθρο 43.

Αποσυμπίληση.

1. Επιτρέπεται στο νόμιμο χρήστη αντιγράφου προγράμματος, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς πληρωμή αμοιβής, η ενέργεια των πράξεων, που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 42, εφόσον είναι απαραίτητη προκειμένου να ληφθούν οι αναγκαίες πληροφορίες για τη διαλειτουργικότητα ενός ανεξάρτητα δημιουργηθέντος προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή με άλλα προγράμματα, εφόσον οι αναγκαίες για τη διαλειτουργικότητα πληροφορίες δεν ήταν ήδη ευκόλως και ταχέως προσιτές στο νόμιμο χρήστη και εφόσον οι πράξεις περιορίζονται στα μέρη του αρχικού προγράμματος, που είναι απαραίτητα για τη διαλειτουργικότητα αυτή.

2. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου δεν επιτρέπουν, οι πληροφορίες που ελήφθησαν κατ' εφαρμογή τους: α) να χρησιμοποιηθούν για σκοπούς άλλους εκτός από την επίτευξη της διαλειτουργικότητας του ανεξάρτητα δημιουργηθέντος προγράμματος, β) να ανακοινωθούν σε άλλα πρόσωπα εκτός από τις περιπτώσεις όπου αυτό απαιτείται για τη διαλειτουργικότητα του ανεξάρτητα δημιουργηθέντος προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, γ) να χρησιμοποιηθούν για την επεξεργασία, την παραγωγή ή την εμπορία προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, του οποίου η έκφραση είναι κατά βάση όμοια προς το αρχικό πρόγραμμα ή για οποιαδήποτε άλλη πράξη που προσβάλλει την πνευματική ιδιοκτησία του δημιουργού.

3. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν μπορούν να ερμηνευθούν έτσι ώστε να επιτρέπεται η εφαρμογή τους κατά τρόπο που θα έβλαπτε την κανονική εκμετάλλευση του προγράμματος του ηλεκτρονικού υπολογιστή ή θα προκαλούσε αδικαιολόγητη βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού του.

Άρθρο 44.

Διάρκεια προστασίας.

[Καταργήθηκε με το άρθρο 8 § 8 του Ν. 2557/1997]

Άρθρο 45.

Ισχύς άλλων διατάξεων και συμφωνιών.

1. Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν θίγουν άλλες νομικές διατάξεις, που αφορούν ιδίως τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα σήματα, τον αθέμιτο ανταγωνισμό, το εμπορικό απόρρητο, την προστασία των ημιαγωγών προϊόντων ή το δίκαιο των συμβάσεων.

2. Συμφωνίες αντίθετες προς τις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 42 και προς το άρθρο 43 είναι άκυρες.

Άρθρο 45Α.

Δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων.

1. Ο κατασκευαστής βάσης δεδομένων έχει το δικαίωμα να απαγορεύει την εξαγωγή ή/και επαναχρησιμοποίηση του συνόλου ή ουσιώδους μέρους του περιεχομένου της βάσης δεδομένων, αξιολογούμενου ποιοτικά ή ποσοτικά, εφόσον η απόκτηση, ο έλεγχος ή η παρουσίαση του περιεχομένου της βάσης δεδομένων καταδεικνύουν ουσιώδη ποιοτική ή ποσοτική επένδυση. Κατασκευαστής βάσης δεδομένων είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που λαμβάνει την πρωτοβουλία και επωμίζεται τον κίνδυνο των επενδύσεων. Δεν θεωρείται κατασκευαστής ο εργολάβος βάσης δεδομένων.

2. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου: α) «Εξαγωγή» θεωρείται η μόνιμη ή προσωρινή μεταφορά του συνόλου ή ουσιώδους μέρους του περιεχομένου βάσης δεδομένων σε άλλο υλικό φορέα με οποιοδήποτε μέσο ή με οποιαδήποτε μορφή και β) «επαναχρησιμοποίηση» νοείται η πάσης μορφής διάθεση στο κοινό του συνόλου ή ουσιώδους μέρους του περιεχομένου της βάσης δεδομένων με διανομή αντιγράφων, εκμίσθωση, μετάδοση με άμεση επικοινωνία ή με άλλες μορφές. Η πρώτη πώληση αντιγράφου μιας βάσης δεδομένων στην Κοινότητα από το δικαιούχο ή με τη συγκατάθεση του συνιστά ανάλωση των δικαιώματος ελέγχου της μεταπώλησης του εν λόγω αντιγράφου στην Κοινότητα. Ο δανεισμός στο κοινό δεν συνιστά πράξη εξαγωγής ή επαναχρησιμοποίησης.

3. Το δικαίωμα που αναφέρεται στην παράγραφο 1 ισχύει ανεξάρτητα από το εάν η εν λόγω βάση δεδομένων ή το περιεχόμενο της προστατεύεται με τις διατάξεις για την πνευματική ιδιοκτησία ή με άλλες διατάξεις. Η προστασία βάσει του δικαιώματος που αναφέρεται στην παράγραφο 1 δεν θίγει ενδεχόμενα δικαιώματα επί του περιεχομένου τούτος. Το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων μπορεί να μεταβιβασθεί με αντάλλαγμα ή χωρίς αντάλλαγμα ή να παραχωρηθεί η εκμετάλλευσή του με άδεια ή σύμβαση.

4. Δεν επιτρέπεται η επανειλημμένη και συστηματική εξαγωγή ή/και επαναχρησιμοποίηση επουσιωδών μερών του περιεχομένου της βάσης δεδομένων, εφόσον συνεπάγεται τη διενέργεια πράξεων που έρχονται σε σύγκρουση με την κανονική εκμετάλλευση της βάσης δεδομένων ή θίγουν αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του κατασκευαστή της βάσης.

5. Ο κατασκευαστής βάσης δεδομένων που έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού με οποιονδήποτε τρόπο δεν μπορεί να εμποδίσει το νόμιμο χρήστη της βάσης να εξάγει ή/και να επαναχρησιμοποιεί επουσιώδη μέρη του περιεχομένου της αξιολογούμενα ποιοτικά ή ποσοτικά για οποιονδήποτε σκοπό. Εάν ο νόμιμος χρήστης δικαιούται να εξάγει ή/και να επαναχρησιμοποιεί τμήμα μόνο της βάσης δεδομένων, η παρούσα παράγραφος εφαρμόζεται μόνο για το τμήμα αυτό. Ο νόμιμος χρήστης βάσης δεδομένων που έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού με οποιονδήποτε τρόπο δεν μπορεί: α) να εκτελεί πράξεις που έρχονται σε σύγκρουση με την κανονική εκμετάλλευση της βάσης αυτής ή θίγουν αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του κατασκευαστή της, β) να προξενεί ζημία στους δικαιούχους του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ή των συγγενικών δικαιωμάτων για τα έργα ή τις ερμηνείες ή εκτελέσεις που περιέχονται στην εν λόγω Βάση δεδομένων. Συμφωνίες αντίθετες προς τις ρυθμίσεις που προβλέπονται στην παρούσα παράγραφο είναι άκυρες.

6. Ο νόμιμος χρήστης της βάσης δεδομένων που έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού με οποιονδήποτε τρόπο μπορεί, χωρίς την άδεια του κατασκευαστή της βάσης δεδομένων, να εξάγει ή/και να επαναχρησιμοποιήσει ουσιώδες μέρος του περιεχομένου της: α) όταν πρόκειται για εξαγωγή, για εκπαιδευτικούς ή ερευνητικούς σκοπούς, εφόσον αναφέρεται η πηγή και στο βαθμό που αυτό δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο μη εμπορικό σκοπό, β) όταν πρόκειται για εξαγωγή ή/και επαναχρησιμοποίηση για λόγους δημόσιας ασφάλειας ή για σκοπούς διοικητικής ή δικαστικής διαδικασίας. Το δικαίωμα ειδικής φύσης ισχύει για τις βάσεις δεδομένων των οποίων οι κατασκευαστές ή οι δικαιούχοι είναι υπήκοοι Κράτους - Μέλους ή έχουν τη συνήθη διαμονή τους στο έδαφος της Κοινότητας. Εφαρμόζεται επίσης στις εταιρίες και επιχειρήσεις που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία Κράτους - Μέλους και οι οποίες έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους εντός της Κοινότητας. Όταν

η συγκεκριμένη Εταιρία ή επιχείρηση έχει μόνο την καταστατική της έδρα στο έδαφος της Κοινότητας, οι δραστηριότητές της πρέπει να συνδέονται πραγματικά και αδιάλειπτα με την οικονομία ενός Κράτους - Μέλους.

7. Το δικαίωμα που προβλέπεται στο άρθρο αυτό ισχύει από την περάτωση της κατασκευής της βάσης δεδομένων και λήγει δεκαπέντε (15) έτη μετά την 1η Ιανουαρίου του έτους που έπεται της ημερομηνίας περάτωσης. Στην περίπτωση βάσης δεδομένων η οποία έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού, με οποιονδήποτε τρόπο, πριν από τη λήξη της περιόδου που προβλέπεται στο προηγούμενο εδάφιο, η διάρκεια της προστασίας του δικαιώματος που προβλέπεται στο παρόν άρθρο λήγει δεκαπέντε (15) έτη μετά την 1η Ιανουαρίου του έτους το οποίο έπεται της ημερομηνίας κατά την οποία η βάση τέθηκε για πρώτη φορά στη διάθεση του κοινού. Οποιαδήποτε ουσιαστική τροποποίηση, αξιολογούμενη ποιοτικά ή ποσοτικά, του περιεχομένου μιας βάσης δεδομένων, ιδίως οποιαδήποτε ουσιαστική τροποποίηση εξαιτίας της διαδοχικής σώρευσης προσθηκών, διαγραφών ή μετατροπών, που έχουν ως αποτέλεσμα να θεωρείται ότι πρόκειται για νέα ουσιαστική επένδυση, αξιολογούμενη ποιοτικά ή ποσοτικά, παρέχει στη βάση που προκύπτει από την επένδυση αυτή δικαίωμα ιδίας διάρκειας προστασίας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ο Γ Δ Ο Ο **ΣΥΓΓΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ**

Άρθρο 46.

Άδεια από ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες.

1. Ως ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες θεωρούνται τα πρόσωπα που ερμηνεύουν ή εκτελούν με οποιονδήποτε τρόπο έργα του πνεύματος όπως οι ηθοποιοί, οι μουσικοί, οι τραγουδιστές, οι χορωδοί, οι χορευτές, οι καλλιτέχνες κουκλοθεάτρου, θεάτρου σκιών, θεάματος ποικιλιών (βαριετέ) ή ιπποδρόμου (τσίρκου).

2. Οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν: (α) την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσής τους σε υλικό φορέα, β) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά την εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή εκτέλεσής τους, γ) τη διανομή στο κοινό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, με πώληση ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται εντός της Κοινότητας όσον αφορά τον υλικό φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης εντός της Κοινότητας, που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του, δ) την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής των ως άνω υλικών φορέων, ε) τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόρο!, καλώδια, καθώς και την παρουσίαση στο κοινό τον υλικού φορέα με την παράνομη εγγραφή της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσης, στ) τη μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια, της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσής τους, εκτός αν η μετάδοση αυτή αποτελεί αναμετάδοση νόμιμης μετάδοσης, ζ) την παρουσίαση στο κοινό της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσής τους, που γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο, εκτός από ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, η) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως,

κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στην εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή εκτέλεσής τους, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης. [Η § 2 τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 81 § 3 του Ν. 3057/2002]

3. Η άδεια που απαιτείται για την ενέργεια των πράξεων της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου, αν δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία στην οποία να ορίζονται συγκεκριμένα οι πράξεις για τις οποίες δίνεται η άδεια, θεωρείται ότι έχει δοθεί, όταν ο ερμηνευτής ή εκτελεστής καλλιτέχνης συνδέεται μ' εκείνον που επιχειρεί αυτές τις πράξεις με σύμβαση εργασίας, που έχει ως σκοπό την ενέργεια αυτών των συγκεκριμένων πράξεων. Ο ερμηνευτής ή εκτελεστής καλλιτέχνης διατηρεί πάντοτε το δικαίωμα αμοιβής για την ενέργεια καθεμιάς από τις πράξεις που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου σε κάθε τρόπο εκμετάλλευσης της ερμηνείας ή εκτέλεσής του. Ειδικότερα, ο ερμηνευτής ή εκτελεστής καλλιτέχνης διατηρεί το δικαίωμα εύλογης αμοιβής για την εκμίσθωση, χωρίς να μπορεί να παραιτηθεί από αυτό, εάν έχει δώσει σε παραγωγό υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας άδεια για την εκμίσθωση του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας του.

4. Σε περίπτωση ερμηνείας ή εκτέλεσης από σύνολο, οι μετέχοντες σε αυτό ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες ορίζουν με πλειοψηφία και εγγράφως έναν αντιπρόσωπό τους για την άσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στη δεύτερη παράγραφο του παρόντος άρθρου. Αυτή η αντιπροσώπευση δεν αφορά το διευθυντή της ορχήστρας ή της χορωδίας, τον σολίστ, τους πρωταγωνιστές και το σκηνοθέτη. Αν δεν έχει ορισθεί αντιπρόσωπος σύμφωνα με το εδάφιο α' της παρούσας παραγράφου, η άσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στη δεύτερη παράγραφο του παρόντος άρθρου γίνεται από το διευθυντή του συνόλου.

5. Απαγορεύεται η μεταβίβαση εν ζωή των δικαιωμάτων που προβλέπονται στη δεύτερη παράγραφο του παρόντος άρθρου, καθώς και η παραίτηση από αυτά. Είναι δυνατή η ανάθεση της διαχείρισης και προστασίας των δικαιωμάτων αυτών σε οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 54 έως 58 του παρόντος νόμου.

Άρθρο 47.

Άδεια από παραγωγούς υλικών φορέων.

1. Οι παραγωγοί φωνογραφήματων (παραγωγοί υλικών φορέων ήχου) έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή απαγορεύουν: α) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά τα φωνογραφήματά τους, β) τη διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων που έχουν παραγάγει με πώληση ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται εντός της Κοινότητας, όσον αφορά τους ως άνω υλικούς φορείς, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης εντός της Κοινότητας που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του, γ) την εκμίσθωση ή το δημόσιο δανεισμό των ως άνω υλικών φορέων. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής των ως άνω υλικών φορέων, δ) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στα φωνογραφήματά τους, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης, ε) την εισαγωγή των ως άνω υλικών

φορέων που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεσή τους ή, εφόσον πρόκειται για εισαγωγή από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αν το δικαίωμα της εισαγωγής τους στην Ελλάδα είχε συμβατικά διατηρηθεί από τον παραγωγό.

2. Οι παραγωγοί οπτικοακουστικών έργων (παραγωγοί υλικών φορέων εικόνας ήχου και εικόνας) έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή απαγορεύουν: α) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά το πρωτότυπο και τα αντίτυπα (αντίγραφα) των ταινιών τους, β) τη διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων που έχουν παραγάγει με πώληση ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται ενεδός της Κοινότητας, όσον αφορά τους ως άνω υλικούς φορείς, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης εντός της Κοινότητας που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του, γ) την εκμίσθωση ή το δημόσιο δανεισμό των ως άνω υλικών φορέων. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνεται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής των ως άνω υλικών φορέων, δ) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, όσον αφορά το πρωτότυπο και τα αντίγραφα των ταινιών τους. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης, ε) την εισαγωγή των ως άνω υλικών φορέων που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεσή τους ή, εφόσον πρόκειται για εισαγωγή από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αν το δικαίωμα της εισαγωγής τους στην Ελλάδα είχε συμβατικά διατηρηθεί από τον παραγωγό, στ) τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της δορυφορικής μετάδοσης ή καλωδιακής αναμετάδοσης των ως άνω υλικών φορέων, καθώς και την παρουσίαση αυτών στο κοινό.

3. Ως παραγωγός υλικού φορέα ήχου νοείται το φυσικά ή νομικό πρόσωπο με πρωτοβουλία και ευθύνη του οποίου πραγματοποιείται η πρώτη εγγραφή σειράς ήχων μόνο. Ως παραγωγός υλικού φορέα εικόνας ή ήχου και εικόνας νοείται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο με πρωτοβουλία και ευθύνη του οποίου πραγματοποιείται η πρώτη εγγραφή σειράς εικόνων με ή χωρίς ήχο.

Άρθρο 48.

Άδεια από ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς.

1. Οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν: α) την αναμετάδοση των εκπομπών τους με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια, β) την παρουσίαση στο κοινό των εκπομπών τους σε χώρους όπου η είσοδος επιτρέπεται με εισιτήριο, γ) την εγγραφή των εκπομπών τους σε υλικούς φορείς ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, είτε οι εκπομπές αυτές μεταδίδονται ενσυρμάτως είτε ασυρμάτως, συμπεριλαμβανομένης της καλωδιακής ή δορυφορικής μετάδοσης, δ) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά την υλική ενσωμάτωση των εκπομπών τους που μεταδίδονται ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, συμπεριλαμβανομένης της καλωδιακής ή δορυφορικής μετάδοσης, ε) τη διανομή στο κοινό των υλικών φορέων με την εγγραφή των εκπομπών τους, μέσω πώλησης ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται εντός της Κοινότητας, όσον αφορά τους υλικούς φορείς με την εγγραφή των εκπομπών, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης

εντός της Κοινότητας που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του, στ) την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό του υλικού φορέα με την εγγραφή των εκπομπών τους. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής του ως άνω υλικού φορέα, ζ) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στην υλική ενσωμάτωση των εκπομπών τους, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έωια της παρούσας ρύθμισης.

2. Οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί δεν έχουν το δικαίωμα που προβλέπεται στο εδάφιο γ' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, όταν αναμεταδίδουν απλώς μέσω καλωδίου εκπομπές ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών.

' Α ρ θ ρ ο 4 9 .

Δικαίωμα εύλογης αμοιβής.

1. Όταν υλικός φορέας ήχου που έχει νόμιμα εγγραφεί χρησιμοποιείται για ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια, ή για παρουσίαση στο κοινό, ο χρήστης οφείλει εύλογη και ενιαία αμοιβή στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, των οποίων η ερμηνεία ή η εκτέλεση έχει εγγραφεί στον υλικό φορέα, και στους παραγωγούς των υλικών αυτών φορέων. Η αμοιβή αυτή καταβάλλεται υποχρεωτικά σε οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης των σχετικών δικαιωμάτων. Οι οργανισμοί αυτοί υποχρεούνται να διαπραγματεύονται, να συμφωνούν τις αμοιβές, να προβάλλουν τις σχετικές αξιώσεις για την καταβολή και να εισπράττουν τις σχετικές αμοιβές από τους χρήστες. Σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ των χρηστών και των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης, το ύψος της εύλογης αμοιβής και οι όροι της πληρωμής καθορίζονται από το μονομελές πρωτοδικείο κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Οριστικά περί της αμοιβής αποφαινεται το αρμόδιο δικαστήριο.

2. Το δικαίωμα εύλογης αμοιβής των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που προβλέπεται από την πρώτη παράγραφο του παρόντος άρθρου είναι ανεκχώρητο, με την επιφύλαξη της υποχρεωτικής ανάθεσης της είσπραξης και διαχείρισης στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης που λειτουργούν σύμφωνα με τα άρθρα 54 έως 58 του παρόντος νόμου.

3. Οι εισπραττόμενες αμοιβές κατανέμονται εξ ημισείας μεταξύ ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών και παραγωγών των υλικών φορέων. Η κατανομή των εισπραττόμενων αμοιβών μεταξύ των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών και μεταξύ των παραγωγών γίνεται κατά τις μεταξύ τους συμφωνίες που περιέχονται στον κανονισμό του κάθε οργανισμού συλλογικής διαχείρισης.

4. Οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες έχουν δικαίωμα εύλογης αμοιβής για τη ραδιοτηλεοπτική αναμετάδοση της ερμηνείας ή εκτέλεσης τους που μεταδίδεται ραδιοτηλεοπτικά. Το δικαίωμα εύλογης αμοιβής που προβλέπεται από την παρούσα παράγραφο είναι ανεκχώρητο και είναι δυνατή μόνο η ανάθεση της είσπραξης και διαχείρισης στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 54 έως 58 του παρόντος νόμου.

5. Όταν υλικός φορέας εικόνας ή ήχου και εικόνας, που έχει νόμιμα εγγραφεί χρησιμοποιείται για ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια ή για παρουσίαση στο κοινό, ο χρήστης οφείλει εύλογη αμοιβή στους ερμηνευτές ή εκτελεστές των οποίων η

ερμηνεία έχει εγγραφεί στους υλικούς αυτούς φορείς. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται η παράγραφος 1 εδάφια β', γ', δ' και ε', καθώς και οι παράγραφοι 2 και 4 του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 50.

Ηθικό δικαίωμα.

1. Οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες έχουν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους το δικαίωμα αναγνώρισης και προβολής της πατρότητάς τους πάνω στην ερμηνεία ή την εκτέλεσή τους και το δικαίωμα της απαγόρευσης κάθε παραμόρφωσης της ερμηνείας ή της εκτέλεσης αυτής.

2. Μετά το θάνατο του ερμηνευτή ή εκτελεστή καλλιτέχνη το δικαίωμα αυτό περιέρχεται στους κληρονόμους του.

3. Οι διατάξεις του άρθρου 12 παράγραφος 2 και του άρθρου 16 εφαρμόζονται αναλόγως και στο ηθικό δικαίωμα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών.

Άρθρο 51.

Δικαιώματα εκδοτών.

Εκδότες εντύπων έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την αναπαραγωγή, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή όποιες άλλες μεθόδους, για σκοπούς εκμετάλλευσης, της στοιχειοθεσίας και της σελιδοποίησης των έργων που έχουν εκδώσει.

Άρθρο 51Α.

Προστασία προηγουμένως αδημοσίευτων έργων.

Κάθε πρόσωπο το οποίο, μετά τη λήξη της προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, για πρώτη φορά δημοσιεύει νομίμως ή παρουσιάζει νομίμως στο κοινό έργο προηγουμένως αδημοσίευτο, δικαιούται προστασίας ανάλογης με το περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού. Η διάρκεια προστασίας του δικαιώματος αυτού είναι εικοσιπέντε (25) έτη από τη στιγμή που για πρώτη φορά το έργο δημοσιεύθηκε νομίμως ή παρουσιάστηκε νομίμως στο κοινό και υπολογίζεται από την 1^η Ιανουαρίου του έτους το οποίο έπεται της πρώτης νόμιμης δημοσίευσης ή παρουσίασης στο κοινό.

Άρθρο 52.

Τύπος άδειας, περιορισμοί και διάρκεια δικαιωμάτων καθώς και ρύθμιση άλλων θεμάτων.

Τα δικαιώματα που προβλέπονται στα άρθρα 46 έως 51 διέπονται από τους ακόλουθους κανόνες: α) οι δικαιοπραξίες, που αφορούν τα δικαιώματα αυτά, ισχύουν μόνο εφόσον έγιναν γραπτώς β) οι περιορισμοί, που προβλέπονται για το περιουσιακό δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας, ισχύουν αναλόγως και γι' αυτά γ) η διάρκεια των δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που προβλέπονται στα άρθρα 46 και 49 του νόμου αυτού ορίζεται σε πενήντα (50) χρόνια μετά την ημερομηνία της ερμηνείας ή εκτέλεσης, αλλά δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τη διάρκεια της ζωής του καλλιτέχνη. Ωστόσο αν εντός της περιόδου αυτής γίνει νόμιμη δημοσίευση ή νόμιμη παρουσίαση στο κοινό της υλικής ενσωμάτωσης της ερμηνείας ή εκτέλεσης, τα δικαιώματα αυτά διαρκούν πενήντα (50) χρόνια από την ημερομηνία της πρώτης αυτής δημοσίευσης ή της πρώτης

αυτής παρουσίασης στο κοινό, ανάλογα με το ποια έγινε πρώτη δ) Τα δικαιώματα των παραγωγών φωνογραφημάτων (παραγωγών υλικών φορέων ήχου) λύνουν πενήντα έτη μετά την πραγματοποίηση της υλικής ενσωμάτωσης. Ωστόσο, εάν το φωνογράφημα έχει δημοσιευθεί νομίμως κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, τα δικαιώματα λύνουν πενήντα έτη από την ημερομηνία της πρώτης νόμιμης δημοσίευσης. Εάν δεν έχει πραγματοποιηθεί νόμιμη δημοσίευση κατά την περίοδο που μνημονεύεται στο πρώτο εδάφιο και εάν το φωνογράφημα έχει παρουσιαστεί νομίμως στο κοινό κατά την περίοδο αυτή, τα δικαιώματα λύνουν πενήντα έτη από την ημερομηνία της πρώτης νόμιμης παρουσίασης στο κοινό. Ωστόσο, αν λόγω εκπνοής της διάρκειας προστασίας η οποία παρέχεται βάσει της παρούσας παραγράφου, στη διατύπωση της πριν τροποποιηθεί από την Οδηγία 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, τα δικαιώματα των παραγωγών φωνογραφημάτων δεν προστατεύονται πλέον από τις 22 Δεκεμβρίου 2002, η παρούσα παράγραφος δεν συνεπάγεται την εκ νέου έναρξη προστασίας τους. (άρθρο 11 § 2 Οδηγίας 2001/29). Η διάρκεια των δικαιωμάτων των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων (παραγωγών υλικών φορέων εικόνας ή ήχου και εικόνας) ορίζεται σε πενήντα (50) χρόνια μετά την υλική ενσωμάτωση. Ωστόσο, αν εντός της περιόδου αυτής γίνει νόμιμη δημοσίευση ή νόμιμη παρουσίαση του υλικού φορέα στο κοινό, τα δικαιώματα αυτά διαρκούν πενήντα (50) χρόνια από την ημερομηνία της πρώτης δημοσίευσης ή της πρώτης αυτής παρουσίασης στο κοινό ανάλογα με το ποια έγινε πρώτη ε) η διάρκεια των δικαιωμάτων των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών που προβλέπονται στο άρθρο 48 του νόμου αυτού ορίζεται σε πενήντα (50) χρόνια μετά την πρώτη μετάδοση μιας εκπομπής, είτε αυτή μεταδίδεται ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, συμπεριλαμβανομένης της καλωδιακής ή δορυφορικής μετάδοσης ή οποιουδήποτε άλλου τρόπου μετάδοσης στ) η διάρκεια του δικαιώματος των εκδοτών που προβλέπεται στο άρθρο 51 του νόμου αυτού ορίζεται σε πενήντα (50) χρόνια μετά την τελευταία έκδοση του έργου ζ) Η διάρκεια που καθορίζεται στις περιπτώσεις γ', δ', ε' και στ' τον παρόντος άρθρου υπολογίζεται από την 1η Ιανουαρίου του έτους το οποίο έπεται του γενεσιουργού γεγονότος η) Για τους σκοπούς της παρουσίασης στο κοινό μέσω δορυφόρου και της καλωδιακής αναμετάδοσης, τα δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, καθώς και των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών προστατεύονται σύμφωνα με τις διατάξεις του όγδοου κεφαλαίου του νόμου αυτού, εφαρμοζομένων αναλόγως των διατάξεων των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 35 του παρόντος νόμου.

Άρθρο 53.

Προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η προστασία, που προβλέπεται από τα άρθρα 46 έως 52 του παρόντος νόμου, αφήνει ακέραιη και δεν επηρεάζει κατά κανένα τρόπο την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Καμία από τις διατάξεις που αναφέρονται στο προηγούμενο εδάφιο δεν μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο που θίγει την προστασία αυτή. Εάν οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες οι παραγωγοί υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί και οι εκδότες εντύπων έχουν αποκτήσει εκτός από το συγγενικό δικαίωμα και δικαίωμα πνευματικής

ιδιοκτησίας στο έργο το δικαίωμα αυτό και το συγγενικό δικαίωμα υπάρχουν παραλλήλως και παρέχουν τις εξουσίες που απορρέουν από το κάθε δικαίωμα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο   Ε Ν Α Τ Ο **ΣΥΜΟΓΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**

Άρθρο 54.

Ανάθεση διαχείρισης.

1. Οι δημιουργοί μπορούν να αναθέτουν σε οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης και προστασίας, που έχουν αποκλειστικά αυτόν το σκοπό, τη διαχείριση ή την προστασία ή τη διαχείριση και την προστασία του περιουσιακού τους δικαιώματος ή εξουσιών που απορρέουν από αυτό. Το ίδιο ισχύει και για τους δωρεοδόχους των δημιουργών, καθώς και για τους καθολικούς ή αιτία θανάτου διαδόχους, όπως επίσης και για το ίδρυμα που συνιστά ο δημιουργός. Οι οργανισμοί αυτοί λειτουργούν με οποιαδήποτε εταιρική μορφή. Αν λειτουργούν με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας, τότε οι μετοχές της εταιρείας αυτής είναι υποχρεωτικώς ονομαστικές στο σύνολό τους. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται οι διατάξεις των παρ. 2 έως 4 του άρθρου 24 του Ν. 1746/1988. Η κοινοποίηση που προβλέπεται από την παρ. 4 του άρθρου 24 του Ν. 1746/1988 γίνεται μόνο προς το Υπουργείο Πολιτισμού. Οι παραπάνω οργανισμοί μπορούν επίσης να λειτουργήσουν και ως αστικοί συνεταιρισμοί κατά το Ν. 1667/1986. Στην τελευταία περίπτωση: α) όπου στο Ν. 1667/1986 αναφέρεται, με οποιαδήποτε αρμοδιότητα, το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας τις αρμοδιότητές του αναλαμβάνει το Υπουργείο Πολιτισμού, β) οι συνεταιρισμοί αυτοί μπορούν να ιδρυθούν και να λειτουργήσουν σε πανελλήνια βάση κατ' εξαίρεση της αρχής της τοπικότητας, γ) επιτρέπεται και όλα τα μέλη του συνεταιρισμού να είναι νομικά πρόσωπα, δ) το καταστατικό των συνεταιρισμών αυτών μπορεί να προβλέπει: αα) όρους, εσωτερικές διαδικασίες και όργανα που αποφασίζουν για την εισδοχή, την αποχώρηση ή τον αποκλεισμό συνταίρου, κατά παρέκκλιση από τους όρους, τις διαδικασίες και τα όργανα που προβλέπονται στις παραγράφους 4, 5, 6, 7 και 8 του άρθρου 2 του Ν. 1667/1986, Η) ότι, στην περίπτωση αποχώρησης ή αποκλεισμού συνταίρου ή μη απόκτησης της ιδιότητας του συνταίρου από τους κληρονόμους, δεν υπάρχει αξίωση του συνταίρου ή των κληρονόμων για απόδοση των συνεταιριστικών τους μερίδων ή καταβολή της αξίας αυτών ή ότι υπάρχει αξίωση για απόδοση μόνο της ονομαστικής αξίας των μερίδων, γγ) τη δυνατότητα απόκτησης απεριόριστου αριθμού προαιρετικών μερίδων από τους συνταίρους, δδ) το εν ζωή αμεταβίβαστο των συνεταιριστικών μερίδων, εε) κατηγορίες συνταίρων είτε χωρίς δικαίωμα ψήφου είτε με αριθμό των υποχρεωτικών ή προαιρετικών μερίδων του κάθε συνταίρου, στστ) τον περιορισμό του δικαιώματος του β' εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 4 του Ν. 1667/1986 για λόγους προστασίας των θεμιτών συμφερόντων των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης, ζζ) ότι οι νέοι συνταίροι δεν έχουν καθόλου ή έχουν για ορισμένο μόνο χρόνο μετά την ίδρυση τον συνεταιρισμού, υποχρέωση καταβολής, εκτός από το ποσό της μερίδας τους, και εισφοράς ανάλογης προς την καθαρά περιουσία του συνεταιρισμού, ε) οι συνεταιρισμοί αυτοί είναι πάντοτε περιορισμένης ευθύνης και οι συνταίροι δεν ευθύνονται προσωπικά για τα χρέη των συνεταιρισμών, στ) με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού μπορούν να ρυθμίζονται τα θέματα των άρθρων 5, 6, 7 και 8 του Ν. 1667/1986, καθώς και εν γένει θέματα εσωτερικών σχέσεων των συνεταιρισμών αυτών, ανάλογα προς τα ισχύοντα στα Κράτη - Μέλη της

Ευρωπαϊκής Ένωσης για οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης που λειτουργούν με αντίστοιχη ή παρεμφερή μορφή.

2. Προκειμένου για δευτερεύουσα σύγχρονη, ακέραιη και αμετάβλητη μετάδοση ραδιοηλεκτρονικών προγραμμάτων μέσω καλωδίων ή άλλων υλικών αγωγών, η συλλογική διαχείριση της σχετικής εξουσίας των δημιουργών είναι υποχρεωτική.

3. Η ανάθεση μπορεί να γίνεται είτε με μεταβίβαση του δικαιώματος ή των σχετικών εξουσιών προς το σκοπό της διαχείρισης ή της προστασίας είτε με παροχή σχετικής πληρεξουσιότητας. Η ανάθεση γίνεται εγγράφως και κάθε φορά για ορισμένο χρόνο που δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερος από τρία χρόνια. Η ανάθεση αφορά όλα τα έργα του δημιουργού που είναι κατάλληλα για την εκμετάλλευση με την εξουσία στην οποία αναφέρεται η ανάθεση ή ορισμένα από αυτά. Σε περίπτωση αμφιβολίας τεκμαίρεται ότι η ανάθεση αφορά όλα τα έργα, συμπεριλαμβανομένων και των μελλοντικών έργων για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο από τρία χρόνια.

4. Κάθε οργανισμός, που έχει ή πρόκειται να αναλάβει τη συλλογική διαχείριση ή προστασία των εξουσιών, που απορρέουν από το περιουσιακό δικαίωμα των δημιουργών, υποχρεούται, πριν αρχίσει τη λειτουργία του, να καταθέσει στο Υπουργείο Πολιτισμού σχετική δήλωση συνοδευόμενη από τον Κανονισμό που συντάσσεται από τον οργανισμό και πρέπει πάντως να περιέχει τα ακόλουθα στοιχεία: α) το ύψος του κεφαλαίου του οργανισμού, β) το καταστατικό ή το εταιρικό σύμφωνο αν πρόκειται για εταιρεία γ) τον υπεύθυνο εκπρόσωπο του οργανισμού, όπως επίσης και τα πρόσωπα που διοικούν τον οργανισμό, τα οποία πρέπει να μην έχουν καταδικαστεί για κακούργημα ή για πλημμέλημα κατά της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας και να παρέχουν τα εγγύητα επαγγελματικού ήθους, δ) τον αριθμό των δημιουργών, που έχουν αναθέσει στον οργανισμό τη διαχείριση εξουσιών, που απορρέουν από το περιουσιακό τους δικαίωμα, ε) τη νομική μορφή της ανάθεσης της διαχείρισης, στ) τη διάρκεια της ανάθεσης, ζ) το χρόνο, τις αρχές και τον τρόπο διανομής των αμοιβών στους δικαιούχους και η) το ύψος των εξόδων διαχείρισης, όπως επίσης και κάθε στοιχείο που είναι απαραίτητο για να εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα και η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του οργανισμού. Το Υπουργείο Πολιτισμού ελέγχει τη δήλωση και τον Κανονισμό του οργανισμού συλλογικής διαχείρισης και εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις του παρόντος νόμου, χορηγεί την έγκριση για τη λειτουργία του οργανισμού αυτού. Κάθε μεταβολή των παραπάνω στοιχείων του Κανονισμού πρέπει να ανακοινώνεται στο Υπουργείο Πολιτισμού και να εγκρίνεται από αυτό. Σε αντίθετη περίπτωση εξακολουθεί να ισχύει ο αρχικός Κανονισμός του οργανισμού συλλογικής διαχείρισης, όπως είχε εγκριθεί από το Υπουργείο κατά την έναρξη λειτουργίας του Οργανισμού.

5. Το Υπουργείο Πολιτισμού ελέγχει την τήρηση των διατάξεων του παρόντος νόμου και τον Κανονισμό κατά τη λειτουργία του οργανισμού, ο οποίος έχει την υποχρέωση να θέτει στη διάθεση των οργάνων του Υπουργείου τα βιβλία του και κάθε άλλο στοιχείο αναγκαίο για την αποτελεσματική άσκηση τον ελέγχου αυτού. Οι οργανισμοί υπόκεινται στον έλεγχο των ορκωτών λογιστών ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή, εκτός αν πρόκειται για οργανισμούς μη κερδοσκοπικούς.

6. Σε περίπτωση διαπίστωσης σοβαρής παράβασης ή επανειλημμένων παραβάσεων του νόμου ή του Κανονισμού, παρά τη σχετική προειδοποίηση του Υπουργού Πολιτισμού, επιφυλασσομένων των διατάξεων για άλλες κυρώσεις, ο Υπουργός Πολιτισμού μπορεί να επιβάλλει στον οργανισμό που διέπραξε την παράβαση διοικητικό πρόστιμο 500.000 έως 10.000.000 δραχμών. Τα

όργανα ελέγχου που θα διαπιστώνουν τις παραβάσεις, η διαδικασία επιβολής τον προστίμου ύστερα από ακρόαση του ενδιαφερομένου, καθώς και τυχόν αναπροσαρμογή των παραπάνω ποσών Θα καθορισθούν με προεδρικά διατάγματα ύστερα από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού.

7. Όπου στις διατάξεις του παρόντος νόμου χρησιμοποιείται ο όρος «Κανονισμός», εννοείται ο Κανονισμός της παραγράφου 4 του παρόντος άρθρου.

8. Η προϋπόθεση του άρθρου 54 § 4 στοιχείο η' του νόμου αυτού δεν απαιτείται όταν ο οργανισμός συλλογικής διαχείρισης πληροί τρεις προϋποθέσεις: α) επιδιώκει τους σκοπούς του χωρίς κέρδος για τον ίδιο, β) αποτελείται, διοικείται και ελέγχεται αποκλειστικά από τους ίδιους τους δημιουργούς, με δυνατότητα εκλογής ή διορισμού στο διοικητικό και τυχόν εποπτικό συμβούλιο προσωπικοτήτων που λόγω της θέσης ή της ειδικότητάς τους μπορούν να προσφέρουν αξιόλογες υπηρεσίες στον εν λόγω οργανισμό, εφόσον η συμμετοχή των τελευταίων δεν αναρρεί τη διοίκηση και τον έλεγχο του οργανισμού από τα μέλη του και γ) τα μέλη του οργανισμού αυτού θα ήταν εξαναγκασμένα εκ των πραγμάτων να αναθέσουν τη διαχείριση και την προστασία των δικαιωμάτων τους σε οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης που δεν συγκεντρώνουν τις δύο παραπάνω υπό α' και β' προϋποθέσεις.

9. Σε περίπτωση διαπίστωσης σοβαρής παράβασης ή επανειλημμένων παραβάσεων του νόμου ή του κανονισμού και ειδικότερα εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 54 παράγραφος 4 με βάση τις οποίες χορηγήθηκε η έγκριση λειτουργίας ενός οργανισμού συλλογικής διαχείρισης, ο Υπουργός Πολιτισμού μπορεί να άρει προσωρινά ή οριστικά την έγκριση λειτουργίας του συγκεκριμένου οργανισμού συλλογικής διαχείρισης.

Ά ρ θ ρ ο 5 5 .

Αρμοδιότητες των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης.

1. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας έχουν τις ακόλουθες αρμοδιότητες: α) να καταρτίζουν συμβάσεις με τους χρήστες για τους όρους εκμετάλλευσης των έργων, καθώς και για την οφειλόμενη αμοιβή, β) να εξασφαλίζουν στους δημιουργούς ποσοστιαία αμοιβή κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 32 παρ. 1 του παρόντος νόμου, γ) να εισπράττουν την αμοιβή και να κατανέμουν μεταξύ των δημιουργών τα εισπραττόμενα ποσά, δ) να εισπράττουν την αμοιβή που προβλέπεται από το άρθρο 18 παρ. 3 του παρόντος νόμου και να τη διανέμουν μεταξύ των δημιουργών, ε) να προβαίνουν, σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου, σε κάθε διοικητική ή δικαστική ή εξώδικη ενέργεια για τη νόμιμη προστασία των δικαιωμάτων των δημιουργών ή των δικαιωδών τους και ιδίως να υποβάλλουν αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων, να εγείρουν αγωγές, να ασκούν ένδικο μέσα, να υποβάλλουν μηνύσεις και εγκλήσεις, να παρίστανται ως πολιτικώς ενάγοντες, να ζητούν την απαγόρευση πράξεων που προσβάλλουν το δικαίωμα ως προς τις εξουσίες που τους έχουν ανατεθεί και να ζητούν την κατάσχεση παρανόμων αντιτύπων, κατά το άρθρο 64 του παρόντος νόμου, στ) να λαμβάνουν από τους χρήστες κάθε πληροφορία αναγκαία για τον καθορισμό, την είσπραξη και κατανομή των εισπραττόμενων ποσών, ζ) να ενεργούν, με σύμπραξη της δημόσιας αρχής ή κατά τη διαδικασία του άρθρου 64 του παρόντος νόμου τους αναγκαίους ελέγχους σε καταστήματα πώλησης ή ενοικίασης ή δανεισμού αντιτύπων ή δημόσιας εκτέλεσης των έργων που προστατεύουν για να διαπιστώνουν αν οι πράξεις αυτές δεν προσβάλλουν τα δικαιώματα των δημιουργών. Η ιδρυτική πράξη του οργανισμού μπορεί να περιορίζει τις αρμοδιότητές τον σε μερικές μόνο από τις αναφερόμενες παραπάνω.

2. Τεκμαίρεται ότι οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας έχουν την

αρμοδιότητα διαχείρισης ή προστασίας όλων των έργων ή όλων των πνευματικών δημιουργών για τα οποία δηλώνουν εγγράφως ότι έχουν μεταβιβασθεί σ' αυτούς οι σχετικές εξουσίες ή ότι καλύπτονται από την πληρεξουσιότητα. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας μπορούν να ενεργούν πάντα, δικαστικώς ή εξωδίκως, στο δικό τους όνομα είτε η αρμοδιότητά τους στηρίζεται σε μεταβίβαση της εξουσίας είτε στηρίζεται σε πληρεξουσιότητα, νομιμοποιούνται δε πάντως στην άσκηση όλων των δικαιωμάτων του δημιουργού που έχουν μεταβιβαστεί σ' αυτούς ή που καλύπτονται από την πληρεξουσιότητα.

3. Για τη δικαστική επιδίωξη της προστασίας των έργων και των δημιουργών που προστατεύονται από τον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας, αρκεί η δειγματοληπτική αναφορά των έργων που έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης χωρίς την απαιτούμενη άδεια και δεν απαιτείται η πλήρης απαρίθμηση των έργων αυτών.

4. Αν αμφισβητηθεί από το δικαιούχο ότι ορισμένο έργο, που περιεχόταν στη δήλωση της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου και στη σύμβαση που καταρτίστηκε με το χρήστη με βάση τη δήλωση αυτή, ανήκε στην αρμοδιότητα του οργανισμού, ο οργανισμός οφείλει να συντρέξει με κάθε τρόπο τον αντισυμβαλλόμενο του χρήστη και ιδίως να παρέμβει στη σχετική δίκη. Αν αποδειχθεί ότι το έργο δεν ανήκε στην αρμοδιότητα του οργανισμού, ο οργανισμός εκτός από τις ποινικές ευθύνες οφείλει να αποζημιώσει τον αντισυμβαλλόμενο και η σχετική αγωγή εκδικάζεται κατά την ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών.

Άρθρο 56.

Σχέσεις με τους χρήστες.

1. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης προκειμένου οι χρήστες να έχουν την ευχέρεια της χρήσης των έργων του ρεπερτορίου τους αξιώνουν από αυτούς ποσοστιαία αμοιβή κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 32 παράγραφος 1 του παρόντος νόμου. Οι εξαιρέσεις από την ποσοστιαία αμοιβή που προβλέπονται στο άρθρο 32 παράγραφος 2 του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται στην περίπτωση αυτή.

2. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης δεν μπορούν χωρίς να συντρέχει σπουδαίος λόγος να αρνηθούν την κατάρτιση με τους χρήστες των συμβάσεων που προβλέπονται στην πρώτη περίπτωση της παραγράφου 1 του προηγούμενου άρθρου. Αν ο χρήστης ισχυρίζεται ότι ο οργανισμός συλλογικής διαχείρισης αξιώνει αμοιβή προφανώς δυσανάλογη προς αυτήν που συνήθως καταβάλλεται σε παρόμοιες περιπτώσεις οφείλει, πριν από οποιαδήποτε χρήση, να προκαταβάλει στον οργανισμό ή το τηρούμενο ποσό αμοιβής ή το ποσό που θα έχει ορίσει, ύστερα από αίτηση του χρήστη, ως συνήθως καταβαλλόμενο σε παρόμοιες περιπτώσεις το Μονομελές Πρωτοδικείο κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Οριστικά περί της αμοιβής αποφαινεται το αρμόδιο δικαστήριο.

3. Οργανώσεις αντιπροσωπευτικές των χρηστών και οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης μπορούν να συμφωνήσουν εγγράφως, και πριν ανακύψει διαφωνία, τον ορισμό ενός προσώπου, καθοριζομένου ονομαστικώς ή βάσει ιδιότητας, ως διαιτητή για τον καθορισμό του ποσού της αμοιβής που οφείλει να καταβάλει ο χρήστης. Ο διαιτητής μπορεί να διατάξει την προκαταβολή ποσού μέχρις ότου ορίσει το οριστικό ύψος της οφειλόμενης αμοιβής. Ο διαιτητής που έχει έτσι οριστεί είναι αποκλειστικά αρμόδιος για την επίλυση της διαφωνίας και η

απόφασή του είναι εκτελεστή. Διαιτητή μπορεί να έχει ορίσει και ο Υπουργός Πολιτισμού, οπότε η προσφυγή σ' αυτόν για την επίλυση της διαφωνίας εξαρτάται από τη θέληση των μερών που διαφωνούν. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης καταρτίζουν κατάλογο με τις αμοιβές που απαιτούν από τους χρήστες (αμοιβολόγιο), ο οποίος πρέπει να γνωστοποιείται προς το κοινό με δημοσίευσή του σε τρεις εφημερίδες, από τις οποίες η μία πρέπει να είναι οικονομική. Κατά την κατάστρωση και εφαρμογή των αμοιβολογίων τους, οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης οφείλουν να ενεργούν χωρίς αυθαιρεσία και να μην προβαίνουν σε καταχρηστικές διακρίσεις. Οι Οργανισμοί Συλλογικής Διαχείρισης και οργανώσεις αντιπροσωπευτικές των χρηστών μπορούν να καταρτίζουν συμφωνίες που ρυθμίζουν την αμοιβή την οποία καταβάλλει ο χρήστης σε κάθε κατηγορία δικαιούχων, καθώς και κάθε άλλο ζήτημα που αφορά τις σχέσεις των δύο μερών στο πλαίσιο εφαρμογής του νόμου αυτού, όπως έχει μεταγενέστερα τροποποιηθεί.

4. Για την πραγματοποίηση των κατά την παράγραφο 1 περίπτωση α' β', γ' και δ' του προηγούμενου άρθρου διανομών, οι χρήστες οφείλουν να παραδίδουν στον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης, χωρίς καμιά καθυστέρηση, καταλόγους των έργων των οποίων αντίτυπα παράγουν ή πωλούν ή εκμισθώνουν ή δανείζουν καθώς και των έργων που εκτελούν δημόσια με μνεία του ακριβούς αριθμού των αντιτύπων που παρήχθησαν ή διατέθηκαν καθώς και της συχνότητας των δημόσιων εκτελέσεων.

5. Οι διαφορές μεταξύ των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης και των χρηστών ως προς το ύψος της αμοιβής που θα πρέπει να καταβάλλει ο χρήστης στον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης είναι δυνατό να υπαχθούν σε διαιτησία. Οι διαιτητές ορίζονται από πίνακα που καταρτίζει κάθε δύο χρόνια ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Κατά την κατάρτιση του πίνακα αυτού λαμβάνεται υποχρεωτικά υπόψη η γνώμη των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης και των χρηστών. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλόγως τα άρθρα 867 επ. του Κ.Πολ.Δ.

Άρθρο 57.

Σχέσεις με τους δημιουργούς.

1. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας δεν μπορούν, χωρίς να συντρέχει σπουδαίος λόγος, να αρνηθούν σε ορισμένο δημιουργό την ανάληψη της διαχείρισης ή προστασίας εξουσιών που απορρέουν από το περιουσιακό τους δικαίωμα και είναι αντικείμενο της διαχείρισης του οργανισμού.

2. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας οφείλουν να ενημερώνουν μια φορά το χρόνο τους δημιουργούς που τους έχουν αναθέσει τη διαχείριση ή την προστασία εξουσιών από το περιουσιακό δικαίωμα προκειμένου αυτοί να διατυπώνουν τις απόψεις τους για τους γενικούς κανόνες καθορισμού του ύψους της αμοιβής, τις μεθόδους είσπραξης και διανομής των αμοιβών, καθώς και για άλλα θέματα σχετικά με τη διαχείριση και την προστασία. Οι οργανισμοί οφείλουν να συνεκτιμούν τις απόψεις αυτές κατά την επεξεργασία των τρόπων διαχείρισης και προστασίας.

3. Οι δημιουργοί που έχουν αναθέσει τη διαχείριση ή προστασία των δικαιωμάτων τους σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας και τα σωματεία που τους εκπροσωπούν έχουν το δικαίωμα να τηρούνται ενήμεροι για όλες τις δραστηριότητες του οργανισμού.

4. Οι δημιουργοί που έχουν αναθέσει σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας τη διαχείριση ή την προστασία του συνόλου των έργων τους οφεί-

λουν να ενημερώνουν γραπτώς τον οργανισμό για τα έργα που έχουν δημοσιεύσει με όποιον τρόπο και να τους ενημερώνουν για τα νέα έργα τους που δημοσιεύονται μετά την ανάθεση της διαχείρισης στον οργανισμό.

5. Η διανομή στους δημιουργούς γίνεται το βραδύτερο κάθε χρόνο και κατ' αναλογία, όσο αυτό είναι δυνατόν, προς την πραγματική χρησιμοποίηση των έργων τους, βάσει κανονισμού διανομής, ο οποίος καταρτίζεται από τους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης οφείλουν να καθορίζουν κατά τρόπο γενικό για όλους τους δημιουργούς ορισμένης κατηγορίας και μια κάθε τρόπο εκμετάλλευσης, το ποσοστό επί των εισπράξεων των οργανισμών που θα παρακρατείται από αυτούς για την κάλυψη των εξόδων διαχείρισης. Το ποσοστό αυτό γνωστοποιείται στους δημιουργούς πριν από τη μεταβίβαση των εξουσιών ή την παροχή της σχετικής πληρεξουσιότητας και δεν μπορεί να αυξηθεί χωρίς τη συναίνεση των δημιουργών παρά ύστερα από ειδοποίηση ενός χρόνου.

6. Εφόσον υπάρχει σπουδαίος λόγος κάθε δημιουργός και ο οργανισμός συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας μπορούν να καταγγείλουν την ανάθεση της διαχείρισης και της προστασίας των εξουσιών που απορρέουν από το περιουσιακό δικαίωμα. Η καταγγελία ενεργεί στο τέλος του ημερολογιακού έτους κατά το οποίο έγινε, εφόσον από την καταγγελία μέχρι το τέλος του έτους μεσολαβεί διάστημα τουλάχιστον τριών μηνών, άλλως στο τέλος του επόμενου ημερολογιακού έτους.

7. Το δικαίωμα του δημιουργού να παρέχει άδεια ή να αρνείται την παροχή άδειας σε επιχείρηση εκμετάλλευσης καλωδιακού δικτύου για την αναμετάδοση εκπομπής μέσω καλωδίου ασκείται μόνο μέσω οργανισμών συλλογικής διαχείρισης, εφαρμοζομένης κατά τα λοιπά της διάταξης του άρθρου 54 παρ. 2 του νόμου αυτού. Όταν ο δημιουργός δεν έχει αναθέσει τη διαχείριση του δικαιώματος καλωδιακής αναμετάδοσης σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης, ο οργανισμός συλλογικής διαχείρισης που έχει αναλάβει με έγκριση του Υπουργείου Πολιτισμού τη διαχείριση των δικαιωμάτων της αυτής κατηγορίας μπορεί να διαχειρίζεται το δικαίωμα καλωδιακής αναμετάδοσης. Όταν υπάρχουν περισσότεροι από ένας οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης για τα δικαιώματα της αυτής κατηγορίας, ο δημιουργός είναι ελεύθερος να επιλέξει μεταξύ τους τον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης τον οποίο εξουσιοδοτεί να διαχειρίζεται το δικαίωμα καλωδιακής αναμετάδοσης. Ο δημιουργός που αναφέρεται στην παρούσα παράγραφο έχει τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις με τους δικαιούχους που έχουν αναθέσει τη διαχείριση στον οργανισμό και μπορεί να αξιώσει τα δικαιώματα αυτά μέσα σε διάστημα τριών (3) ετών από την ημερομηνία της καλωδιακής αναμετάδοσης του έργου.

8. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου δεν εφαρμόζονται στα δικαιώματα που ασκούνται από ραδιοτηλεοπτικό οργανισμό, όσον αφορά τις δικές του μεταδόσεις, ανεξάρτητα από το αν τα σχετικά δικαιώματα είναι δικά του ή του έχουν μεταβιβαστεί από άλλους δημιουργούς ή άλλους δικαιούχους.

Άρθρο 58.

Εφαρμογή στα συγγενικά δικαιώματα.

Οι διατάξεις των άρθρων 54 έως 57 του παρόντος νόμου εφαρμόζονται αναλόγως στη διαχείριση και την προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων που ρυθμίζονται από το προηγούμενο κεφάλαιο του παρόντος νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Άρθρο 59.

Επιβολή και τήρηση προδιαγραφών.

Με προεδρικά διατάγματα, εκδιδόμενα ύστερα από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, μπορεί να καθοριστούν προδιαγραφές μια τις συσκευές ή άλλο υλικό αναπαραγωγής έργων έτσι ώστε να εμποδίζεται ή να περιορίζεται η χρησιμοποίηση των συσκευών ή του άλλου υλικού για πράξεις που προσβάλλουν την κανονική εκμετάλλευση της πνευματικής ιδιοκτησίας ή των συγγενικών δικαιωμάτων.

Άρθρο 60.

Επιβολή χρήσης συστημάτων ελέγχου.

Με προεδρικά διατάγματα, εκδιδόμενα ύστερα από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, μπορεί να επιβληθεί η χρήση συσκευών ή συστημάτων που επιτρέπουν τον προσδιορισμό των αναπαραγόμενων ή χρησιμοποιούμενων έργων και την έκταση ή τη συχνότητα της αναπαραγωγής ή της χρήσης, εφόσον δεν βλάπτονται αδικαιολογήτως τα νόμιμα συμφέροντα των χρηστών.

Άρθρο 61.

Ένδειξη ελέγχου.

Με προεδρικά διατάγματα, εκδιδόμενα ύστερα από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, μπορεί να προβλεφθεί ότι η κυκλοφορία υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας επιτρέπεται μόνο εφόσον φέρουν επικολημένο στο περικάλυμμα ή σε άλλο εμφανές σημείο ειδικό επίσημα ή ταινία ελέγχου ή άλλη αναγνωριστική ένδειξη οποιουδήποτε τύπου που παρέχεται από τον κατά περίπτωση αρμόδιο οργανισμό συλλογικής διαχείρισης και πιστοποιεί ότι η διάθεση στο εμπόριο ή η κατ' άλλον τρόπο κυκλοφορία του υλικού φορέα δεν αποτελεί προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού.

Άρθρο 62.

Απαγόρευση αποκωδικοποίησης.

Απαγορεύεται χωρίς την άδεια του ραδιοτηλεοπτικού οργανισμού που μεταδίδει, με ηλεκτρομαγνητικά κύματα ή με καλώδια ή με άλλους υλικούς αγωγούς ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, παράλληλα προς την επιφάνεια της γης ή μέσω δορυφόρου προγράμματα κωδικοποιημένα, η διάθεση, η χρήση και η κατοχή με σκοπό χρήσης ή διάθεσης συσκευών αποκωδικοποίησης.

Άρθρο 63.

Παρεμπόδιση της προσβολής ή της εξακολούθησής της.

1. Σε κάθε περίπτωση όπου επίκειται η τέλεση πράξης προσβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας όπως όταν, χωρίς να υπάρχει η απαιτούμενη άδεια του δημιουργού, πρόκειται να γίνει δημόσια εκτέλεση θεατρικού ή κινηματογραφικού ή μουσικού έργου, η κατά τόπον αρμόδια αστυνομική αρχή οφείλει να απαγορεύει την πράξη αυτή ύστερα από αίτηση του δημιουργού ή των δικαιωδούχων του. Η εισαγγελική αρχή, εφόσον της ζητηθεί, οφείλει να δώσει σχετική εντολή στην αστυνομική αρχή. Το ίδιο ισχύει και όταν η δημόσια

εκτέλεση άρχισε μεν με άδεια του δημιουργού, αλλά η καταβολή της οφειλόμενης αμοιβής καθυστερεί περισσότερο από δύο μέρες.

2. Προκειμένου να χορηγηθεί η κατά το νόμο απαιτούμενη αστυνομική άδεια για τη χρήση μουσικών οργάνων ή για την καταλληλότητα του χώρου ή όποια άλλη άδεια σχετική με χώρο όπου πρόκειται να εκτελεστούν δημόσια μουσικές συνθέσεις ή άλλα έργα των οποίων η διαχείριση έχει ανατεθεί σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης, απαιτείται η προσαγωγή έγγραφης άδειας δημόσιας εκτέλεσης χορηγούμενης από τον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης της εξουσίας δημόσιας εκτέλεσης.

3. Με ασφαλιστικά μέτρα που διατάσσονται από το Μονομελές Πρωτοδικείο εφόσον πιθανολογείται σχετικός κίνδυνος, απαγορεύεται η τέλεση πράξεων που θα αποτελούσαν προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας, χωρίς να είναι αναγκαίος ο ειδικός προσδιορισμός των συγκεκριμένων έργων.

4. Οι παράγραφοι 1, 2 και 3 του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται αναλόγως και στην περίπτωση προσβολής των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων που προβλέπονται από τα άρθρα 46, 47 και 48 του παρόντος νόμου.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ε Ν Δ Ε Κ Α Τ Ο **ΚΥΡΩΣΕΙΣ**

Άρθρο 64.

Κατάσχεση.

Εφόσον πιθανολογείται προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικού δικαιώματος προβλεπόμενου στα άρθρα 46 έως 48 και 51 του παρόντος νόμου, το Μονομελές Πρωτοδικείο διατάσσει ως ασφαλιστικό μέτρο τη συντηρητική κατάσχεση των αντικειμένων που κατέχονται από τον καθ' ου και αποτελούν μέσο τέλεσης ή προϊόν ή απόδειξη της προσβολής. Αντί για συντηρητική κατάσχεση το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την αναλυτική απογραφή των αντικειμένων αυτών περιλαμβανόμενης και της φωτογράφησής τους. Στις παραπάνω περιπτώσεις εφαρμόζεται υποχρεωτικώς το άρθρο 687 παράγραφος 1 του Κ.Πολ.Δ. και χορηγείται υποχρεωτικώς προσωρινή διαταγή κατά το άρθρο 691 παράγραφος 2 του Κ.Πολ.Δ. Οι παραπάνω ρυθμίσεις εφαρμόζονται και στην περίπτωση προσβολής πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού βάσης δεδομένων, καθώς και του δικαιώματος ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων.

Άρθρο 64Α.

Ασφαλιστικά μέτρα.

Οι δικαιούχοι μπορούν να ζητήσουν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά των διαμεσολαβητών, οι υπηρεσίες των οποίων χρησιμοποιούνται από τρίτο για την προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού ή συγγενικού δικαιώματος. Το ίδιο ισχύει και για το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων.

Άρθρο 65.

Αστικές κυρώσεις.

1. Σε κάθε περίπτωση προσβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας ή του συγγενικού δικαιώματος ο δημιουργός ή ο δικαιούχος τους συγγενικού δικαιώματος μπορεί να αξιώσει την αναγνώριση του δικαιώματός του, την άρση της προσβολής και

την παράλειψή της στο μέλλον.

2. Όποιος υπαιτίως προσέβαλε την πνευματική ιδιοκτησία ή τα συγγενικά δικαιώματα άλλου υποχρεούται σε αποζημίωση και ικανοποίηση της ηθικής βλάβης. Η αποζημίωση δεν μπορεί να είναι κατώτερα από το διπλάσιο της αμοιβής που συνήθως ή κατά νόμο καταβάλλεται για το είδος της εκμετάλλευσης που έκανε χωρίς την άδεια ο υπόχρεος.

3. Αντί για αποζημίωση και χωρίς να απαιτείται υπαιτιότητα του υπόχρεου ο δημιουργός ή ο δικαιούχος του συγγενικού δικαιώματος μπορεί να αξιώσει είτε την καταβολή του ποσού κατά το οποίο ο υπόχρεος έγινε πλουσιότερος από την εκμετάλλευση του έργου ή του αντικειμένου συγγενικού δικαιώματος προβλεπόμενης στα άρθρα 46 έως 48 και 51 του παρόντος νόμου χωρίς άδεια του δημιουργού ή του δικαιούχου είτε την καταβολή του κέρδους που ο υπόχρεος αποκόμισε από την εκμετάλλευση αυτή.

4. Το δικαστήριο καταδικάζοντας σε παράλειψη πράξης απειλεί για κάθε παράβαση χρηματική ποινή τριακοσίων χιλιάδων έως ενός εκατομμυρίου δραχμών υπέρ του δημιουργού ή του δικαιούχου συγγενικού δικαιώματος προβλεπόμενου στα άρθρα 46 έως 48 και 51 του παρόντος νόμου καθώς και προσωπική κράτηση έως ένα έτος. Το ίδιο ισχύει και όταν η καταδίκη γίνεται κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Κατά τα λοιπά ισχύει το άρθρο 947 του Κ.Πολ.Δ.

5. Οι αστικές κυρώσεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζεται αναλόγως και στην περίπτωση κατά την οποία ο οφειλέτης δεν κατέβαλε σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης την αμοιβή που προβλέπεται από την παράγραφο 3 του άρθρου 18 του παραπάνω νόμου.

6. Οι αστικές κυρώσεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και στην περίπτωση προσβολής του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού βάσης δεδομένων, καθώς και του δικαιώματος ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων.

Άρθρο 66.

Ποινικές κυρώσεις.

1. Τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 2.900-15.000 ευρώ όποιος χωρίς δικαίωμα και κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου ή διατάξεων των κυρωμένων με νόμο πολυμερών διεθνών συμβάσεων για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας εγγράφει έργα ή αντίτυπα, αναπαράγει αυτά άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα, με οποιαδήποτε μορφή, εν όλω ή εν μέρει, μεταφράζει, διασκευάζει, προσαρμόζει ή μετατρέπει αυτά, προβαίνει σε διανομή αυτών στο κοινό με πώληση ή με άλλους τρόπους ή κατέχει με σκοπό διανομής, εκμισθώνει, εκτελεί δημόσια, μεταδίδει ραδιοτηλεοπτικά κατά οποιονδήποτε τρόπο, παρουσιάζει στο κοινό έργα ή αντίτυπα με οποιονδήποτε τρόπο, εισάγει αντίτυπα του έργου που παρήχθησαν παράνομα στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση τον δημιουργού και γενικά εκμεταλλεύεται έργα, αντίγραφα ή αντίτυπα που είναι αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας ή προσβάλλει το ηθικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού να αποφασίζει για τη δημοσίευση του έργου στο κοινό, καθώς και να παρουσιάζει αυτό αναλλοίωτο χωρίς προσθήκες ή περικοπές.

2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου ή διατάξεων των κυρωμένων με νόμο διεθνών συμβάσεων για την προστασία συγγενικών δικαιωμάτων προβαίνει στις ακόλουθες πράξεις:

Α. Χωρίς την άδεια των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών: α) εγγράφει σε υλικό φορέα την ερμηνεία ή εκτέλεση, β) αναπαράγει άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσής τους σε υλικό φορέα, γ) προβαίνει σε διανομή στο κοινό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης ή κατέχει με σκοπό διανομής, δ) εκμισθώνει τον υλικό φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, ε) μεταδίδει ραδιοτηλεοπτικά με οποιονδήποτε τρόπο τη ζωντανή ερμηνεία ή εκτέλεση, εκτός αν η μετάδοση αυτή αποτελεί αναμετάδοση νόμιμης μετάδοσης, στ) παρουσιάζει στο κοινό τη ζωντανή ερμηνεία ή εκτέλεση που γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο, εκτός από ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, ζ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος, στην εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή της εκτέλεσης τους.

Β. Χωρίς την άδεια των παραγωγών φωνογραφημάτων (παραγωγών υλικών φορέων ήχου): α) αναπαράγει άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, τα φωνογραφήματά τους, β) προβαίνει σε διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων ή κατέχει με σκοπό διανομής, γ) εκμισθώνει τους ως άνω υλικούς φορείς, δ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, στα φωνογραφήματά τους, ε) εισάγει τους ως άνω υλικούς φορείς που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του.

Γ. Χωρίς την άδεια των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων (παραγωγών υλικών φορέων εικόνας ή ήχου και εικόνας): α) αναπαράγει άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, το πρωτότυπο και τα αντίτυπα των ταινιών τους, β) προβαίνει σε διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων συμπεριλαμβανομένων και των αντιγράφων τους ή κατέχει με σκοπό διανομής, γ) εκμισθώνει τους ως άνω υλικούς φορείς, δ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στο πρωτότυπο και τα αντίτυπα των ταινιών τους, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, ε) εισάγει τους ως άνω υλικούς φορείς που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεσή του, στ) μεταδίδει ραδιοτηλεοπτικά τους ως άνω υλικούς φορείς με οποιονδήποτε τρόπο συμπεριλαμβανομένης και της δορυφορικής μετάδοσης ή καλωδιακής αναμετάδοσης, καθώς και της παρουσίασης στο κοινό.

Δ. Χωρίς την άδεια των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών: α) αναμεταδίδει τις εκπομπές τους με οποιονδήποτε τρόπο, β) παρουσιάζει στο κοινό τις εκπομπές τους σε χώρους όπου η είσοδος επιτρέπεται με εισιτήριο, γ) εγγράφει τις εκπομπές τους σε υλικούς φορείς ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, είτε οι εκπομπές αυτές μεταδίδονται ενσυρμάτως είτε ασυρμάτως, συμπεριλαμβανομένης της καλωδιακής ή δορυφορικής μετάδοσης, δ) προβαίνει σε άμεσα ή έμμεσα, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, της υλικής ενσωμάτωσης των εκπομπών τους, ε) προβαίνει σε διανομή στο κοινό των υλικών φορέων με την εγγραφή των εκπομπών τους, στ) εκμισθώνει τον υλικό φορέα με την εγγραφή των εκπομπών τους, ζ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, στην υλική ενσωμάτωση των εκπομπών τους.

3. Αν το όφελος που επιδιώχθηκε ή η ζημία που απειλήθηκε από τις πράξεις των παρ. 1 και 2 είναι ιδιαίτερα μεγάλα, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών

και χρηματική ποινή 2 έως 10 εκατομμυρίων δραχμών. Αν ο υπαίτιος τελεί τις παραπάνω πράξεις κατ' επάγγελμα ή αν οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες έγινε η πράξη μαρτυρούν ότι ο υπαίτιος είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας ή των συγγενικών δικαιωμάτων, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι 10 ετών και χρηματική ποινή 5 έως 20 εκατομμυρίων δραχμών, καθώς και αφαίρεση της άδειας λειτουργίας της επιχείρησης στα πλαίσια της οποίας εκτελέστηκε η πράξη, θεωρείται ότι η πράξη έχει τελεσθεί κατ' επάγγελμα και όταν ο δράστης έχει καταδικασθεί για αδικήματα του παρόντος άρθρου ή για παράβαση των διατάξεων περί πνευματικής ιδιοκτησίας που ίσχυαν πριν απ' αυτό με αμετάκλητη απόφαση σε ποινή στερητική της ελευθερίας. Η προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων με μορφή κακουργήματος εκδικάζεται από το αρμόδιο Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων.

4. Με την ποινή των παραγράφων 1, 2 και 3 τιμωρείται όποιος δεν κατέβαλε σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης την αμοιβή που προβλέπεται στο άρθρο 18 παρ. 3 του παρόντος νόμου.

5. Με την ποινή της παρ. 1 τιμωρείται όποιος: α) χρησιμοποιεί ή διαμένει ή κατέχει με σκοπό διανομής συστήματα ή μέσα που έχουν ως μοναδικό σκοπό να διευκολύνουν τη χωρίς άδεια αφαίρεση ή εξουδετέρωση τεχνικού συστήματος που προστατεύει ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή, β) κατασκευάζει ή εισάγει ή χρησιμοποιεί ή διανέμει ή κατέχει με σκοπό διανομής συσκευές ή άλλο υλικό αναπαραγωγής έργου που δεν ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές που θα έχουν καθοριστεί κατά το άρθρο 59 του παρόντος νόμου, γ) κατασκευάζει, εισάγει χρησιμοποιεί ή διανέμει ή κατέχει με σκοπό διανομής αντικείμενα ή ενεργεί πράξεις που μπορούν να ματαιώσουν το αποτέλεσμα των παραπάνω προδιαγραφών, δ) αναπαράγει ή χρησιμοποιεί έργα χωρίς χρησιμοποίηση των συσκευών ή χωρίς εφαρμογή των συστημάτων που θα έχουν καθοριστεί κατά το άρθρο 60 του παρόντος νόμου, ε) διανέμει ή κατέχει με σκοπό διανομής υλικούς φορείς ή χου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας χωρίς το ειδικό επίσημα ή την ταινία ελέγχου που θα έχει προβλεφθεί κατά το άρθρο 61 του παρόντος νόμου.

6. Σε περίπτωση μετατροπής της στερητικής της ελευθερίας ποινής το ποσό της μετατροπής ορίζεται στο δεκαπλάσιο των ορίων τον ποσού της μετατροπής που προβλέπονται κάθε φορά στον Ποινικό Κώδικα.

7. Αν συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις, η χρηματική ποινή δεν μπορεί να μειωθεί κάτω από το ήμισυ τον ελάχιστου ορίου που προβλέπεται κατά περίπτωση στον παρά= νόμο.

8. Σε κάθε περίπτωση το δικαστήριο μπορεί να διατάζει δημοσίευση περίληψης της καταδικαστικής απόφασης με δαπάνη εκείνον που καταδικάστηκε.

9. Όποιος χωρίς δικαίωμα προβαίνει σε προσωρινή ή διαρκή αναπαραγωγή της βάσης δεδομένων σε μετάφραση, προσαρμογή, διευθέτηση και οποιαδήποτε άλλη μετατροπή της βάσης δεδομένων, σε διανομή της βάσης δεδομένων ή αντιγράφων της, σε ανακοίνωση, επίδειξη ή παρουσίαση της Βάσης δεδομένων στο κοινό, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή ενός (1) έως πέντε (5) εκατομμυρίων δραχμών.

10. Όποιος προβαίνει σε εξαγωγή ή/και επαναχρησιμοποίηση του συνόλου ή ουσιώδους μέρους του περιεχομένου της βάσης δεδομένων χωρίς άδεια του κατασκευαστή τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή ενός (1) έως πέντε (5) εκατομμυρίων δραχμών.

Άρθρο 66Α.

Τεχνολογικά μέτρα.

1. Ως «τεχνολογικά μέτρα» νοούνται κάθε τεχνολογία, μηχανισμός ή συστατικό στοιχείο που, με το συνήθη τρόπο λειτουργίας του, αποσκοπεί στο να εμποδίσει ή να περιορίσει πράξεις, σε σχέση με έργα ή άλλα προστατευόμενα αντικείμενα, που δεν έχουν επιτραπεί από τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικού δικαιώματος, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων. Τα τεχνολογικά μέτρα θεωρούνται «αποτελεσματικά» όταν η χρήση του προστατευόμενου έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου ελέγχεται από τους δικαιούχους μέσω της εφαρμογής διαδικασίας ελέγχου της πρόσβασης ή προστασίας, όπως κρυπτογράφηση, διατάραξη της μετάδοσης ή άλλη μετατροπή του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου ή προστατευτικού μηχανισμού ελέγχου της αντιγραφής, ο οποίος επιτυγχάνει το στόχο της προστασίας.

2. Απαγορεύεται, χωρίς την άδεια του δικαιούχου, η εξουδετέρωση κάθε αποτελεσματικού τεχνολογικού μέτρου, την οποία πραγματοποιεί κάποιος εν γνώσει του ή έχοντας βασίμως λόγους που τον επιτρέπουν να γνωρίζει ότι επιδιώκει αυτόν το σκοπό.

3. Απαγορεύεται, χωρίς την άδεια του δικαιούχου, η κατασκευή, η εισαγωγή, η διανομή, η πώληση, η εκμίσθωση, η διαφήμιση για πώληση ή εκμίσθωση ή η κατοχή για εμπορικούς σκοπούς, συσκευών, προϊόντων, συστατικών στοιχείων ή η παροχή υπηρεσιών που: α) αποτελούν αντικείμενο προώθησης, διαφήμισης ή εμπορίας με σκοπό την εξουδετέρωση της προστασίας, ή β) πέρα από την εξουδετέρωση της προστασίας έχουν σκοπό εμπορικό ή χρήση περιορισμένης σημασίας ή γ) έχουν πρωτίστως σχεδιασθεί, παραχθεί, προσαρμοσθεί ή πραγματοποιηθεί για να επιτρέψουν ή να διευκολύνουν την εξουδετέρωση της προστασίας, οποιωνδήποτε αποτελεσματικών τεχνολογικών μέτρων.

4. Η άσκηση δραστηριοτήτων κατά παράβαση των ανωτέρω διατάξεων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 2.900-15.000 ευρώ και συνεπάγεται τις αστικές κυρώσεις του άρθρου 65 του Ν. 2121/1993. Το Μονομελές Πρωτοδικείο μπορεί να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα σύμφωνα με τον Κ.Πολ.Δ. εφαρμοζόμενης και της ρύθμισης του άρθρου 64 του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει.

5. Για τους περιορισμούς (εξαιρέσεις) που προβλέπονται στο τέταρτο κεφάλαιο του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει, και αφορούν τη φωτοτυπική αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση (άρθρο 18), την αναπαραγωγή για διδασκαλία (άρθρο 21), την αναπαραγωγή από βιβλιοθήκες και αρχεία (άρθρο 22), την αναπαραγωγή για σκοπούς δικαστικών ή διοικητικών (άρθρο 24), καθώς και την αναπαραγωγή προς όφελος προσώπων με αναπηρίες (άρθρο 28 Α), η έννομη προστασία που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου δεν θίγει την υποχρέωση των δικαιούχων να παρέχουν στους επωφελούμενους από τις ανωτέρω εξαιρέσεις τα μέσα, προκειμένου αυτοί να επωφεληθούν από τις εν λόγω εξαιρέσεις στον αναγκαίο βαθμό, εφόσον έχουν εκ του νόμου πρόσβαση στο προστατευόμενο έργο ή αντικείμενο. Εάν οι δικαιούχοι δεν λάβουν εκούσιο μέτρα, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και οι συμφωνίες μεταξύ δικαιούχων και τρίτων που επωφελούνται από τις εξαιρέσεις, τόσο οι δικαιούχοι όσο και οι τρίτοι που επωφελούνται από τις παραπάνω εξαιρέσεις ζητούν τη συνδρομή ενός ή περισσότερων μεσολαβητών που επιλέγονται από πίνακα μεσολαβητών τον οποίο καταρτίζει ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Οι μεσολαβητές υποβάλλουν προτάσεις προς τα ενδιαφερόμενα μέρη. Θεωρείται ότι όλα τα μέρη αποδέχονται την πρόταση αυτή, εάν κανένα από αυτά δεν προβάλλει αντίρρηση μέσα σε προθεσμία ενός μηνός από την

κοινοποίηση της πρότασης. Στην αντίθετη περίπτωση η διαφορά επιλύεται από το Εφετείο Αθηνών, το οποίο δικάζει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό. Οι ρυθμίσεις αυτές δεν εφαρμόζονται σε έργα ή άλλα προστατευόμενα αντικείμενα που διατίθενται στο κοινό Βάσει όρων που έχουν συμφωνηθεί συμβατικά, κατά τρόπο ώστε το κοινό να έχει πρόσβαση σε αυτά όπου και όταν θέλει.

Άρθρο 66 Β.

Πληροφορίες για το καθεστώς των δικαιωμάτων.

1. Ως «πληροφορία για το καθεστώς των δικαιωμάτων» νοείται κάθε παρεχόμενη από τον δικαιούχο πληροφορία, η οποία επιτρέπει την αναγνώριση του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου με συγγενικό δικαίωμα ή με το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων, καθώς και την αναγνώριση του δημιουργού ή οποιουδήποτε άλλου δικαιούχου. Νοούνται επίσης οι πληροφορίες σχετικές με τους όρους και τις προϋποθέσεις χρήσης του έργου ή άλλων προστατευόμενων αντικειμένων, καθώς και κάθε αριθμός ή κωδικός που αντιπροσωπεύει τις πληροφορίες αυτές.

2. Απαγορεύεται σε κάθε πρόσωπο να προβαίνει εν γνώσει του χωρίς την άδεια του δικαιούχου σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες ενέργειες: α) αφαίρεση ή αλλοίωση οποιασδήποτε πληροφορίας με ηλεκτρονική μορφή σχετικά με τη διαχείριση των δικαιωμάτων, β) διανομή, εισαγωγή προς διανομή, ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, παρουσίαση στο κοινό ή διάθεση στο κοινό έργων ή άλλων προστατευόμενων αντικειμένων με συγγενικό δικαίωμα ή με το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή Βάσης δεδομένων, από τα οποία έχουν αφαιρεθεί ή αλλοιωθεί άνευ αδείας οι πληροφορίες ηλεκτρονικής μορφής σχετικά με τη διαχείριση των δικαιωμάτων, αν το πρόσωπο αυτό γνωρίζει ή έχει βάσιμο λόγο να γνωρίζει ότι με την ενέργεια αυτή προτρέπει, επιτρέπει, διευκολύνει ή συγκαλύπτει προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού ή των συγγενικών δικαιωμάτων ή του δικαιώματος ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων.

3. Η παράβαση των ανωτέρω διατάξεων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 2.900-15.000 ευρώ και συνεπάγεται τις αστικές κυρώσεις του άρθρου 65 του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει. Το Μονομελές Πρωτοδικείο μπορεί να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα σύμφωνα με τον Κ.Πολ.Δ., εφαρμοζόμενης και της ρύθμισης του άρθρου 64 του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ ΤΕΛΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 67.

Εφαρμοστέο δίκαιο.

1. Η πνευματική ιδιοκτησία στα δημοσιευμένα έργα διέπεται από το δίκαιο του κράτους όπου το έργο έγινε για πρώτη φορά νομίμως προσιτό στο κοινό. Η πνευματική ιδιοκτησία στα αδημοσίευτα έργα διέπεται από το δίκαιο της ιθαγένειας του δημιουργού τους.

2. Τα συγγενικά δικαιώματα διέπονται από το δίκαιο του κράτους όπου πραγματοποιήθηκε η ερμηνεία ή η εκτέλεση ή όπου παρήχθησαν οι υλικοί φορείς ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας ή από όπου έγινε η ραδιοτηλεοπτική εκπομπή ή όπου έγινε η έντυπη έκδοση.

3. Σε κάθε περίπτωση διέπεται από το κατά τις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου εφαρμοστέο δίκαιο ο καθορισμός τον υποκειμένου τον δικαιώματος, το αντικείμενό τον, το περιεχόμενό του, η διάρκειά του και οι περιορισμοί πλην των τυχόν προβλεπόμενων από το δίκαιο αυτό μη εκουσίων αδειών εκμετάλλευσης. Η ένδικη προστασία διέπεται από το δίκαιο της χώρας όπου ζητείται η προστασία.

4. Οι προηγούμενες παράγραφοι εφαρμόζονται εφόσον δεν ορίζουν άλλως διεθνείς συμβάσεις κυρωμένες από την Ελλάδα. Προκειμένου για κράτη που δεν συνδέονται με την Ελλάδα με διεθνείς συμβάσεις για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας ή ορισμένου αντικειμένου της ή ορισμένου συγγενικού δικαιώματος, οι προηγούμενες παράγραφοι εφαρμόζονται εφόσον το κράτος του οποίου το δίκαιο πρέπει να εφαρμοστεί παρέχει ανάλογη προστασία στην πνευματική ιδιοκτησία σε έργα που έγιναν στην Ελλάδα για πρώτη φορά προσιτά στο κοινό ή σε συγγενικά δικαιώματα που απορρέουν από πράξεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα.

Άρθρο 68.

Μη αναδρομικότητα του νόμου.

1. Έργα των οποίων έχει λήξει η διάρκεια της προστασίας κατά την έναρξη ισχύος τον παρόντος νόμου παραμένουν εκτός προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας.

2. Η προστασία που προβλέπεται από τα άρθρα 2 παράγραφος 3 και 40 έως 53 παρέχεται από την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου σε προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών που δημιουργήθηκαν ή σε συγγενικά δικαιώματα από πράξεις που έγιναν στο παρελθόν.

3. Συμβάσεις που έχουν καταρτισθεί πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου διέπονται από το προγενέστερο δίκαιο για ένα χρόνο από την έναρξη ισχύος του νόμου.

Άρθρο 68Α.

Διαχρονικό Δίκαιο.

1. Η διάρκεια προστασίας που προβλέπεται στα άρθρα 29, 30, 31 και 52 του νόμου αυτού εφαρμόζεται σε όλα τα έργα και αντικείμενα προστασίας με συγγενικά δικαιώματα, τα οποία προστατεύονταν σε ένα τουλάχιστον κράτος-μέλος την 1.7.1995 κατ' εφαρμογή εθνικών νομοθεσιών για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα. Οι τρίτοι οι οποίοι ανέλαβαν την εκμετάλλευση έργων ή αντικειμένων συγγενικών δικαιωμάτων, που είχαν γίνει κοινό κτήμα πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου μπορούν να συνεχίσουν την εκμετάλλευση αυτή με τους ίδιους τρόπους με τα ίδια μέσα και στην ίδια έκταση μέχρι 1.1.1999.

2. Οι συμφωνίες που αφορούν την εκμετάλλευση έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας, οι οποίες ίσχυαν πριν από την 1.1.1995, υπάγονται από 1.1.2000 στις διατάξεις του άρθρου 35 παρ. 3 του νόμου αυτού, εφόσον λήγουν μετά την ημερομηνία αυτή. Εφόσον μια διεθνής συμφωνία συμπαραγωγής που είχε συναφθεί πριν από την 1.1.1995 μεταξύ συμπαραγωγού από ένα κράτος -μέλος και ενός ή περισσότερων συμπαραγωγών από άλλα κράτη - μέλη ή τρίτες χώρες, προβλέπει ρητά σύστημα κατανομής σε γεωγραφικές περιοχές των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης μεταξύ των συμπαραγωγών για όλους τους τρόπους παρουσίασης στο κοινό, χωρίς διάκριση της ρύθμισης που ισχύει για

την παρουσίαση στο κοινό μέσω δορυφόρου από τις διατάξεις που εφαρμόζονται στους άλλους τρόπους παρουσίασης, και εφόσον η παρουσίαση στο κοινό μέσω δορυφόρου θα έθιγε την αποκλειστικότητα, και ιδίως τη γλωσσική αποκλειστικότητα, ενός των συμπαραγωγών ή των εκδοχέων του σε συγκεκριμένο έδαφος, για την παροχή άδειας παρουσίασης στο κοινό μέσω δορυφόρου από έναν συμπαραγωγό ή τους εκδοχείς του απαιτείται η συναίνεση του δικαιούχου της εν λόγω αποκλειστικότητας, είτε πρόκειται για συμπαραγωγό είτε για εκδοχέα.

Άρθρο 69.

Σύσταση Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας.

1. Ιδρύεται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με έδρα την Αθήνα και επωνυμία Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Ο.Π.Ι.) που εποπτεύεται από το Υπουργείο Πολιτισμού, με σκοπό την προστασία των πνευματικών δημιουργών και δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων, την εποπτεία των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης, την εφαρμογή του παρόντος νόμου και των συναφών διεθνών συμβάσεων, τη νομοπαρασκευαστική εργασία σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων και γενικά την εκπροσώπηση της Ελλάδας σε όλους τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς, καθώς και στα Όργανα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ο Ο.Π.Ι. μπορεί επίσης να διοργανώνει κάθε είδους σεμινάρια με σκοπό την επιμόρφωση και ενημέρωση των δικαστών, δικηγόρων, διοικητικών υπαλλήλων, δημιουργών, δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων, φοιτητών και σπουδαστών για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων. Ο Ο.Π.Ι. σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να έχει ως σκοπό τη συλλογική διαχείριση των δικαιωμάτων σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 54 έως 58 του παρόντος νόμου.

2. Ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας επιχορηγείται με εισφορά ύψους 1% επί των ετησίων ακαθάριστων εσόδων εκάστου οργανισμού συλλογικής διαχείρισης που καταβάλλεται το αργότερο μέχρι την 31η Οκτωβρίου εκάστου έτους με Βάση τον ισολογισμό του προηγούμενου έτους και εισπράττεται σύμφωνα με τον Κώδικα Εισπράξεων Δημοσίων Εσόδων. Οι ετήσιοι ισολογισμοί των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης κατατίθενται στον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας και στο Υπουργείο Πολιτισμού. Τα παραπάνω ισχύουν και για τους οργανισμούς συλλογικής προστασίας οι οποίοι υποχρεούνται να συντάσσουν ετήσιο ισολογισμό ο οποίος κατατίθεται στον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας και στο Υπουργείο Πολιτισμού. Ως ακαθάριστο έσοδα λαμβάνονται τα έσοδα, όπως αυτά ορίζονται από το Ενιαίο Λογιστικό Σχέδιο. Επιχορηγείται επίσης από διεθνείς οργανισμούς, από Όργανα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, από δωρεές, κληροδοτήματα και κάθε άλλη επιχορήγηση από τρίτους όπως επίσης και από τα έσοδα που προκύπτουν από παροχή υπηρεσιών. Ο Ο.Π.Ι. για την έναρξη λειτουργίας του επιχορηγείται εφάπαξ με ειδική χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό του ΥΠ.ΠΟ. ύψους είκοσι εκατομμυρίων (20.000.000) δραχμών. Ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας μπορεί επίσης να επιχορηγείται από τις πιστώσεις του Υπουργείου Πολιτισμού ή από τα έσοδα των αριθμολαχείων ΛΟΤΤΟ και ΠΡΟ-ΤΟ.

3. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Πολιτισμού. Προεδρίας της Κυβέρνησης και Οικονομικών καθορίζονται το αντικείμενο και οι ειδικότερες αρμοδιότητες του Οργανισμού στο πλαίσιο του σκοπού του, ο τρόπος και η διαδικασία ασκήσεως των αρμοδιοτήτων αυτών, τα

της διοίκησης και ελέγχου διαχείρισης του Οργανισμού, τα του προσωπικού και της οργάνωσής του, τα ποσά των αμοιβών για την παροχή υπηρεσιών που μπορεί εκάστοτε να αναπροσαρμόζεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και γενικά ο τρόπος επιλογής του αναγκαίου για τη στελέχωση Οργανισμού μισθοδοσίας αυτού, καθώς και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια.

4. Ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας αποτελεί κοινωφελές νομικό πρόσωπο. Ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας δεν υπάγεται στο δημόσιο τομέα ούτε στις διατάξεις του δημόσιου λογιστικού ούτε στις διατάξεις για τις δημόσιες προμήθειες και τα δημόσια έργα και σε άλλες συναφείς διατάξεις. Ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος κατά τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας και διέπεται από το ιδιωτικό δίκαιο.

5. Ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας απολαμβάνει όλων των διοικητικών, οικονομικών και δικαστικών ατελειών, καθώς και όλων των δικονομικών και ουσιαστικών προνομίων του Δημοσίου.

IFLA (International Federation of Library Association)

More about IFLA

WHO WE ARE

The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) is the leading international body representing the interests of library and information services and their users. It is the global voice of the library and information profession.

Founded in Edinburgh, Scotland, in 1927 at an international conference, we celebrated our **75th birthday** at our conference in Glasgow, Scotland in 2002. We now have over 1700 Members in 155 countries around the world. IFLA was registered in the Netherlands in 1971. The Royal Library, the national library of the Netherlands, in The Hague, generously provides the facilities for our headquarters.

AIMS

IFLA is an independent, international, non-governmental, not-for-profit organization. Our aims are to:

- Promote high standards of provision and delivery of library and information services
- Encourage widespread understanding of the value of good library & information services
- Represent the interests of our members throughout the world.

CORE VALUES

In pursuing these aims IFLA embraces the following core values:

1. the endorsement of the principles of freedom of access to information. ideas and works of imagination and freedom of expression embodied in Article 19 of the Universal Declaration of Human Rights
2. the belief that people, communities and organizations need universal and equitable access to information, ideas and works of imagination for their social, educational, cultural, democratic and economic well-being
3. the conviction that delivery of high quality library and information services helps guarantee that access
4. the commitment to enable all Members of the Federation to engage in, and benefit from, its activities without regard to citizenship, disability, ethnic origin, gender, geographical location, language, political philosophy, race or religion.

MEMBERSHIP

We have two main categories of voting members: Association Members and Institutional Members. Associations of library and information professionals, of library and information services and of educational and research institutes, within the broad field of library and information science, are all welcome as Association Members. Institutional Membership is designed for individual library and information services, and all kinds of organizations in the library and information sector. International organizations within our sphere of interest may join as International Association Members. National Association Members, International Association Members and Institutional Members have voting rights in elections and meetings. They are entitled to nominate candidates for the post of IFLA President and for places on the Executive Committee. Individual practitioners in the field of library and information science may join as Personal Affiliates. They do not have voting rights, but they provide invaluable contributions to the work of IFLA, by serving on committees and contributing to professional programmes.

More information on [IFLA Membership](#) and joining IFLA can be found here.

RELATIONS WITH OTHER BODIES

We have established good working relations with a variety of other bodies with similar interests, providing an opportunity for a regular exchange of information and views on issues of mutual concern. We have Formal Associate Relations with UNESCO, observer status with the United Nations, associate status with the International Council of Scientific Unions (ICSU) and observer status with the World Intellectual Property Organization (WIPO) and the International Organization for Standardization (ISO). In 1999, we established observer status with the World Trade Organization (WTO). In turn, we have offered consultative status to a number of non-governmental organizations operating in related fields, including the International Publishers Association (IPA). We are members, along with the International Council on Archives (ICA), International Council of Museums (ICOM) and the International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), of the International Committee of the Blue Shield (ICBS). The mission of ICBS is to collect and disseminate information and to co-ordinate action in situations when cultural property is at risk.

Committee on Copyright and other Legal Matters (CLM)

The IFLA Position on Copyright in the Digital Environment

IFLA is an international non-governmental organisation (NGO) which exists to undertake, support and co-ordinate research and studies, and disseminate information about all aspects of library and information work world wide and to organise meetings and training in this field.

In the international copyright debate, IFLA represents the interests of the world's libraries and their users. Copyright law impacts on most of what libraries do. It affects the services that libraries can provide to their users, and the conditions on which they can provide access to copyright materials. It affects the way in which libraries can act as navigational agents and undertake effective archiving and preservation activities. It is for these reasons that IFLA participates in the international copyright debate.

Balanced Copyright is for everybody

Librarians and information professionals recognise, and are committed to support the needs of their patrons to gain access to copyright works and the information and ideas they contain. They also respect the needs of authors and copyright owners to obtain a fair economic return on their intellectual property. Effective access is essential in achieving copyright's objectives. IFLA supports balanced copyright law that promotes the advancement of society as a whole by giving strong and effective protection for the interests of rightsholders as well as reasonable access in order to encourage creativity, innovation, research, education and learning.

IFLA supports the effective enforcement of copyright and recognises that libraries have a crucial role to play in controlling as well as facilitating access to the increasing number of local and remote electronic information resources. Librarians and information professionals promote respect for copyright and actively defend copyright works against piracy, unfair use and unauthorised exploitation, in both the print and the digital environment. Libraries have long acknowledged that they have a role in informing and educating users about the importance of copyright law and in encouraging compliance.

However, IFLA maintains that overprotection of copyright could threaten democratic traditions and impact on social justice principles by unreasonably restricting access to information and knowledge. If copyright protection is too strong, competition and innovation is restricted and creativity is stifled.

In the Digital Environment

Information is increasingly being produced in digital format. New communications technologies bring unprecedented opportunities for improving access to information and technology has the potential to improve communication and access for those disadvantaged by distance or economic circumstances. However, we now know that technology also has the potential to further stratify society into the information-haves and the information-have-nots. If reasonable access to copyright works is not maintained in the digital environment, a further barrier will be erected which will deny access to those who cannot afford to pay.

Libraries will continue to play a critical role in ensuring access for all in the information society. Properly functioning national and international networks of library and information services are critical to the provision of access to information. Traditionally, libraries have been able to provide reasonable access to the purchased copies of copyright works held in their collections. However, if in future all access and use of information in digital format becomes subject to payment, a library's ability to provide access to its users

will be severely restricted In order to maintain a balance between the interests of rights holders and users, IFLA has developed the following statement of principles.

Digital is not Different

The Berne Convention permits members of the Berne Union to grant exceptions in certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.

In 1996, the members of the World Intellectual Property Organisation adopted two treaties to update copyright law for the digital environment. In confirming that existing exceptions and limitations can be carried forward and extended in the digital environment, WIPO countries rejected the claim that "digital is different". Contracting parties are allowed to carry forward and extend such limitations in the digital environment, and create new exceptions where appropriate.

IFLA maintains that unless libraries and citizens are granted exceptions which allow access and use without payment for purposes which are in the public interest and in line with fair practice such as education and research, there is a danger that only those who can afford to pay will be able to take advantage of the benefits of the Information Society. This will lead to an even greater divide between the information rich and the information poor. Further, there should be no discrimination in copyright laws against visually, aurally or learning disabled persons. Reformatting of material to make it accessible should not be considered an infringement of copyright and should be considered as reasonable access.

1. In national copyright legislation, exceptions to copyright and related rights, allowed in the Berne Convention and endorsed by the WIPO treaties should be revised if necessary to ensure that permitted uses apply equally to information in electronic form and to information in print.

2. For copying over and above these provisions there should be administratively simple payment schemes.

3. Temporary or technical copies which are incidental to the use of copyright material should be excluded from the scope of the reproduction right.

4. For works in digital format, without incurring a charge or seeking permission all users of a library should be able to:

- browse publicly available copyright material;
- read, listen to, or view publicly marketed copyright material privately, on site or remotely;
- copy, or have copied for them by library and information staff a reasonable proportion of a digital work in copyright for personal, educational or research use.

Information resource sharing

Resource sharing plays a crucial role in education, democracy, economic growth, health and welfare and personal development. It facilitates access to a wide range of information, which would not otherwise be available to the user, library or country requesting it. Resource sharing is not a mechanism to reduce costs but to expand availability to those who, for economic, technical or social reasons cannot have access to the information directly.

- Providing access to a digital format of a protected work to a user for a legitimate purpose such as research or study should be a permitted act under copyright law.

Lending

Non-commercial public lending is not an activity that has traditionally been controlled by copyright law. Public lending is essential to culture and education. It should be available to all. Information packaged in all formats has and will become part of the lending stock. Lending in turn assists in the marketing of commercially packaged information and encourages sales. Libraries are, in effect, catalysts for the sale of information in all of its formats. Therefore, any legal or contractual restraints put on lending would be to the disadvantage of rights holders as well as to the libraries themselves.

- The lending of published physical format digital materials (for example CD-ROMs) by libraries should not be restricted by legislation.
- Contractual provisions, for example within licensing agreements, should not override reasonable lending of electronic resources by library and information staff.

Preservation and conservation

Libraries collect and preserve information. In fact, the responsibility for preserving information and culture belongs to the library and information profession. Copyright law should not prevent libraries from relying on new technology to improve preservation techniques.

- Legislation should give libraries and archives permission to convert copyright protected materials into digital format for preservation and conservation related purposes.
- Legislation should also cover the legal deposit of electronic media.

Contracts and Copy Protection Systems

Copyright protection should encourage not inhibit, use and creativity. Copyright law should not give rightsholders the power to use technological or contractual measures to override the exceptions and limitations to copyright and distort the balance set in international and domestic copyright legislation. Licensing agreements should complement copyright legislation, not replace it. Access to information, rather than control of information, increases use. Indeed studies have shown that too much control, in the form of technical protection, is counterproductive. Circumvention of technological measures for non-infringing activities should be enabled.

- National copyright legislation should render invalid any terms of a licence that restrict or override exceptions or limitations embodied in copyright law where the licence is established unilaterally by the rightsholders without the opportunity for negotiation of the terms of the licence by the user.
- National copyright laws should aim for a balance between the rights of copyright owners to protect their interests through technical means and the rights of users to circumvent such measures for legitimate, noninfringing purposes.

Liability for Copyright Infringement

Although, libraries as intermediaries have an important role to play in ensuring compliance with copyright law, liability should ultimately rest with the infringer.

- Copyright law should enunciate clear limitations on liability of third parties in circumstances where compliance cannot practically or reasonably be enforced.

Summary of Principles

In order to maintain a balance between the interests of rights holders and users, IFLA has developed the following state of principles.

1. In national copyright legislation, exceptions to copyright and related rights, allowed in the Berne Convention and endorsed by the WIPO treaties should be revised if necessary to ensure that permitted uses apply equally to information in electronic form and information in print.
2. For copying over and above these provisions there should be administratively simple payment schemes.
3. Temporary or technical copies which are incidental to the use of copyright material should be excluded from the scope of the reproduction right.
4. For works in digital format, without incurring a charge or seeking permission all users of a library should be able to:
  - browse publicly available copyright material;
  - read, listen to, or view publicly marketed copyright material privately, on site or remotely;
  - copy, or have copied for them by library and information staff, a reasonable portion of a digital work in copyright for personal, educational or research use
5. Providing access to a digital format of a protected work to a user for a legitimate purpose such as research or study should be permitted under copyright law.
6. The lending of published physical format digital materials (for example CD ROMs) by libraries should not be restricted by legislation.
7. Contractual provisions, for example, within licensing arrangements, should not override reasonable lending of electronic resources by library staff.
8. Legislation should give libraries and archives permission to convert copyright protected materials into digital format for preservation and conversation related purposes.
9. Legislation should also cover the legal deposit of electronic media.
10. National copyright legislation should render invalid any terms of a license that restrict or override exceptions or limitations embodied in copyright law where the license is established unilaterally by the rightholders without the opportunity for negotiation of the terms of the license by the user.
11. National copyright laws should aim for a balance between the rights of copyright owners to protect their interests through technical means and the rights of users to circumvent such measures for legitimate, non-infringing purposes.
12. Copyright law should enunciate clear limitations on liability of third parties in circumstances where compliance cannot practically or reasonably be enforced.

IFLA Committee on Free Access to Information and Freedom of Expression (FAIFE)

IFLA/FAIFE

IFLA/FAIFE is an initiative within IFLA (International Federation of Library Association and Institutions) to defend and promote the basic human rights defined in [Article 19 of the United Nations Universal Declaration of Human Rights](#).

The IFLA/FAIFE Committee and Office furthers free access to information and freedom of expression in all aspects, directly or indirectly, related to libraries and librarianship. IFLA/FAIFE monitors the state of intellectual freedom within the library community world-wide, supports IFLA policy development and co-operation with other international human rights organisations, and responds to violations of free access to information and freedom of expression.

Intellectual freedom is the right of every individual to both h
and express opinions and to seek and receive information.
Intellectual freedom is the basis of democracy.
Intellectual freedom is the core of the library concept.

IFLA Membership Information

IFLA MEMBERSHIP

The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) provides information specialists throughout the world with a forum for exchanging ideas and promoting international cooperation, research, and development in all fields of library activity and information service. IFLA is one of the means through which libraries, information centres, and information professionals worldwide can formulate their goals, exert their influence as a group, protect their interests, and find solutions to global problems.

IFLA's aims, objectives, and professional programme can only be fulfilled with the cooperation and active involvement of its members and affiliates. Currently, over 1700 associations, institutions and individuals, from widely divergent cultural backgrounds, are working together to further the goals of the Federation and to promote librarianship on a global level.

Committee on Copyright and Other Legal Matters (CLM)

LIMITATIONS AND EXCEPTIONS TO COPYRIGHT AND NEIGHBOURING RIGHTS IN THE DIGITAL ENVIRONMENT: AN INTERNATIONAL LIBRARY PERSPECTIVE

Summary

- The International Federation of Library Associations and Institutions represents the interests of libraries and information services as well as the users of such services worldwide.
- Libraries are major purchasers of information in print, analogue and digital formats and wish to ensure lawful, equitable access to knowledge contained in such works.
- IFLA believes that the economic rights of information providers must be balanced with society's need to gain access to knowledge and that libraries play a pivotal role in this balance.
- The digital environment has the potential to support access for all members of society, especially those in developing countries and in disadvantaged groups, but this will not happen unless intellectual property laws continue to be balanced with effective limitations and exceptions.

- IFLA believes that exceptions and limitations to copyright, which exist for the public good, are being jeopardized by the increased use of technological protection measures and licensing restrictions.

Introduction

The International Federation of Library Associations and Institutions welcomes UNESCO's proposal to study the use of limitations and exceptions to copyright in the digital environment. As the main voice speaking on copyright on behalf of the international library and information profession as well as our users in education, business and industry, the health sector, the voluntary and public sectors, IFLA believes that the economic rights of information providers must be balanced with society's need to gain access to knowledge. IFLA is concerned that the increased use of licensing and technological protection is distorting the balance toward commercial interests and away from information users. This trend affects information users everywhere, but it has an even greater effect on those in developing countries.

As the world increasingly makes use of digital and online technologies to create and distribute knowledge and culture, questions of digital copyright become increasingly important. If humanity is to have as wide as possible access to its heritage in the online world, it is vital that the rules which govern such access (principally intellectual property laws) are considered fully and properly by a wide range of affected stakeholders. UNESCO's proud tradition of promoting the creation and dissemination of the world's cultural heritage makes it well suited to this task.

What is copyright?

Before any consideration of 'fair use' limitations upon copyright in the digital environment, it is first necessary to consider what copyright is and why balance is so important.

Copyright can be defined as a person's exclusive right to authorize certain acts (such as reproduction, publication, public performance, adaptation etc.) in relation to his or her original work of authorship. The creator of the work typically owns the copyright, at least initially. However, copyright is often sold or assigned, in whole or in part, to a commercial publisher, a filmmaker, a recording studio or to someone else who will exploit the work commercially. As a consequence, copyright often benefits commercial interests more than individual authors.

Copyright law has long emphasised that copyright protection does not exist for its own sake but rather to serve the public interest. To take one prominent example, the Constitution of the United States declares that the purpose of copyright in that country is: 'To promote the progress of science and useful arts, by securing for limited times to authors and inventors the exclusive right to their respective writings and discoveries.' Similarly, the world's first copyright law, the English Statute of Anne (1710) stated that its purpose was to 'encourage learning.'

The greater public interest is served in two ways: firstly, by giving authors an incentive to create; and secondly, by encouraging the dissemination of new knowledge. Creators enjoy the right to control, and to be remunerated for, subsequent dissemination. Without these incentives some authors might not be motivated to spend their time and effort in creating valuable original expression. However, it should also be noted that a significant number of creators (primarily academics) place a far higher value on dissemination of their creative work rather than direct reimbursement for the use of the work.

In addition, new ideas and knowledge will not readily benefit a society if their transmittal is limited. Only when knowledge is learned, discussed and added to by students, researchers, scientists and the ordinary citizen, is its value truly appreciated.

The means of furthering the public interest are frequently under tension: on the one hand, the rights owner is given control of the dissemination of his or her works; while on the other hand, the rapid and wide-spread dissemination of information contained in these works is also to be encouraged. It is only by consciously and properly balancing these two competing concerns that a copyright regime will maximise both the creation and communication of new knowledge and ideas.

This need for balance can be seen in the Universal Declaration of Human Rights, which recognises both sides of the equation as vital to humanity. The protection of the labour of authors is guaranteed by Article 27(2): 'Everyone has the right to the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is the author.' While the right of all to share in the cultural and scientific output of humanity is similarly guaranteed by Article 27(1): 'Everyone has the right freely to participate in the cultural life of the community, to enjoy the arts and to share in scientific advancement and its benefits.'

IFLA strongly endorses the notion that copyright must be balanced. The 'IFLA Position on Copyright in the Digital Environment' states:

"Librarians and information professionals recognise, and are committed to support the needs of their patrons to gain access to copyright works and the information and ideas they contain. They also respect the needs of authors and copyright owners to obtain a fair economic return on their intellectual property. Effective access is essential in achieving copyright's objectives. IFLA supports balanced copyright law that promotes the advancement of society as a whole by giving strong and effective protection for the interests of rightsholders as well as reasonable access in order to encourage creativity, innovation, research, education and learning."

The importance of copyright balance and the role of the library

There are many supporters of strong intellectual property rights today. Media companies and their trade associations view ever increased rights for copyright owners as the best way to maximize their potential revenue. It is somewhat harder, however, to find equally prominent defenders of the other half of the copyright balance, namely the needs of the public to have reasonable legitimate access to copyright material. This can be attributed to some degree to the fact that many advocates of stronger rights for copyright owners have a financial interest in such an outcome. The wider public interest in being able to access this material is more diffuse and usually has no direct economic motive and so is less likely to attract professional advocates. The library sector, however, is proud to view itself as a custodian of the public interest in this regard.

Libraries are major purchasers of copyright protected works, both analogue and digital, and make such works available for patrons to browse, read and use. Librarians and information professionals do, where possible and to the best of their ability, protect against copyright abuse of library material in collections.

Access to knowledge is vital for a number of reasons:

- A full and comprehensive exchange of information is necessary for the functioning of a healthy democracy. A society which is unable to access the knowledge required for a proper discussion of political, social, environmental or economic issues

will not be able to achieve the kind of broad consensus upon which a healthy society is based;

- A rich public domain and fair access to copyright protected material enhances creativity and the production of new works. It is often assumed that economic growth benefits from ever-stronger intellectual property rights while some concession must be made to copyright exceptions for purely social reasons. In fact this is a false dichotomy. Many industries require access to copyright material for the purposes of research and development, education, software or hardware interoperability. A lack of reasonable access can actually hurt economic growth.

- Fair access to material in copyright can help to mitigate the digital divide. If access to knowledge is dependent upon an individual's capacity to pay, then the less privileged will be placed at a significant disadvantage. In particular, this can play a part in perpetuating poverty and the lack of educational opportunities.

The limits of copyright

A balance between the interests of copyright owners in receiving fair reward for their efforts and the interests of copyright users in receiving reasonable access to copyright materials has been traditionally maintained in a number of ways. One of the most important of these is the implementation of a series of limitations and exceptions to the exclusive rights of copyright owners, which is the subject of this submission. However, there are other important limits, besides exceptions, on the control over knowledge that copyright imposes, some of which are being weakened in the digital environment.

These limits are:

- Duration of copyright
- Limited suite of rights
- Subject matter

Duration of copyright

Copyright has a limited duration, after which copyright material enters the public domain and may be freely used by anyone for any purpose. This is a very important aspect to copyright as it guarantees an enormous treasure trove of resource material that is permanently available to education, research and the development of new creative works. However, the entry of copyright works into the public domain has been restrained by successive increases in the duration of copyright. The maximum duration of copyright, when the very first Copyright Act was passed in England following the passage of the Statute of Anne, was 28 years. Since then the duration of copyright has increased in many jurisdictions to the life of the author plus 70 years, which is far beyond any reasonable window of commercial exploitation. In the United States, Lawrence Lessig argues that copyright duration has been extended no fewer than 11 times in the last 40 years. Professor Peter Jaszi refers to this as 'perpetual copyright on the instalment plan'.

While the duration of copyright provides the author with a definite period of protection, extending the term progressively is unfairly prejudicing users of information. The reasoning given for an extended term of protection is that life expectancy is increasing and hence the period of protection should be extended accordingly. This argument fails however, because the copyright term is now well beyond one's lifetime. Moreover, extended terms of protection are even more prejudicial to some developing countries where adult life expectancy is low. Essentially, what the extension of the term does is benefit rights owners and their future generations in developed nations, at the expense of

users of information and potential new creators in both developed and developing nations. This result distorts the balance and prevents the use of older works in new ways. IFLA also believes that it is ironic that the extension of the copyright term is occurring at the same time that many governments are promoting increased access to local content through digitization. Much of this content is perceived by copyright owners to have no economic value. Nevertheless, it will continue to remain broadly inaccessible, as it will not enter the public domain until the expiry of its allotted span - well beyond the lifetime of the author. Following the passage of the Copyright Term Extension Act in the United States, for example, almost no additional works will come into the public domain until 2023. With copyright enjoying such a long duration, the operation of exceptions becomes more important than ever.

Limited suite of rights

A copyright owner's capacity to control the use of his or her work is limited to the suite of rights, which is specifically granted by the copyright regime. These rights typically include the right to reproduce, the right to communicate to the public, the right to publish etc. Uses that fall outside these rights are not subject to the copyright owner's control. For example, copyright permission is required to print copies of a book; however, once a legitimately-printed copy has been sold, the copyright owner may not control what is done with that copy (with the exceptions of importation in some jurisdictions and rental and lending rights in Europe). The purchaser is free to read the book multiple times, lend, borrow, sell or destroy it. (This was enshrined in U.S. law as the 'Doctrine of First Sale.')

Again, the digital environment has very much weakened the value of this limit; most uses of a digital work will constitute either a reproduction or a communication or both. Access to copyright works in the digital environment requires a reproduction even of a temporary nature, e.g. a cache copy. If the right to control reproduction is not limited, a rights owner has the right to total control of every access.

Subject-matter

Copyright historically applied only to books. It has been expanded ever since to include an ever-widening set of creative and non-creative material. For example, some compilations of purely factual data (e.g., directories) may be protected by copyright, if they fulfil the originality test, as well as by a unique database protection in many jurisdictions, although notably, not in the U.S. In those jurisdictions where such data is protected, the traditional distinction between an idea and its expression in copyright is broken down and means that users are constrained from extracting factual data contained in a database (such as a residential address) as well as more creative material.

Due to the reduced impact of these limitations on the scope of copyright in the digital environment, other exceptions and limitations have become more important than ever. It should not be forgotten that copyright is a monopoly right. Without exceptions, copyright owners would have a complete monopoly over learning, and thus control access to knowledge in the digital age.

The role and operation of exceptions to the rights of copyright owners

Exceptions to the rights of copyright owners have been around almost as long as the rights themselves. The English Statute of Anne (1710) contained no exceptions but did require that deposit copies be lodged with seven important libraries as a condition of protection – the first codification of a balancing principle, that is, in return for copyright protection, copies of the work must be made available to the public.

Article 9(2) of the Berne Convention (Paris Act 1971) permits member countries to make exceptions with respect to the right of reproduction of copyright owners provided that such exceptions:

- Are a 'special case';
- Do 'not conflict with a normal exploitation of the work'; and
- Do 'not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.'

The Berne Convention also contains Article 10 (which permits free uses for the purposes of 'Quotations' and 'Illustrations for teaching') and Article 10*bis* (which permits further possible free uses for the purpose of reporting current events). Compulsory licences are also permitted in certain other circumstances by Article 11*bis* and Article 13.

Similar provisions exist in the World Trade Organisation agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property (TRIPS) (specifically Article 9(2) of Berne is repeated in Article 13 of TRIPS, with respect to all rights, not simply the right of reproduction.).

Exceptions form an important part of many national copyright regimes. Probably the best known copyright exception is the U.S. 'Fair Use' Doctrine. This provision was enacted as section 107 in the 1976 enactment of Title 17, the U.S. Copyright Act but it has its origins in over a century of case law. It provides that a 'fair use' is not an infringement of copyright. 'Fairness' is determined with reference to the following four principles:

- the purpose and character of the use, including whether such use is of a commercial nature or is for non-profit educational purposes;
- the nature of the copyrighted work;
- the amount and substantiality of the portion used in relation to the copyrighted work as a whole; and
- the effect of the use upon the potential market for or value of the copyrighted work.

Purposes such as 'criticism, comment, news reporting, teaching (including multiple copies for classroom use), scholarship, or research' are suggested as possible 'fair uses' but these are not exclusive; other purposes also fit within the fair use criteria. As such this allows for a potentially very wide (and ever expanding) set of free uses covered by these exceptions.

Other jurisdictions such as the United Kingdom, Canada, South Africa, Australia and New Zealand and some other Commonwealth countries have similar provisions, which are tied to specific purposes (such as 'fair dealing for research or private study'). These countries typically have a wide set of relatively narrow exceptions for the benefit of individuals, educational institutions, libraries or other cultural institutions and Governments. (The United States also has another provision, section 108, for the benefit of libraries and archives.) Such exceptions have been recognised as being acceptable.

"The fair dealing exception to infringement to copyright is, and always has been, squarely based on recognition of the paramount public interest in the copying or reproduction of copyright material for certain purposes such as research and study, criticism or review, news reporting, court proceedings and the provision of legal advice."

Countries outside the Common Law tradition tend not to have as broad a range of exceptions as those within. Nevertheless, many allow an important number of free uses.

According to Goldstein:

"There is no specific provision for fair dealing in civil law practice, but copyright legislation in most civil law countries contains exemptions comparable to those provided under the fair dealing defense. The French legislation, for example, provides narrow exceptions in the case of published works for private copies and, so long as the source and author's name are clearly stated, for press reviews and analyses as well as short quotations for critical, educational, polemic, or scientific purposes. The German Copyright Act provides a long list of limited exceptions in addition to those for quotation and private use."

Copyright exceptions in the digital environment

The World Intellectual Property Organisation treaties, finalised in Geneva in December 1996, set the framework for world digital copyright regimes. The WIPO Copyright Treaty (WCT) and the WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT), both of which recently came into force following the 30th ratification of each treaty, provide for a Berne-consistent update of the international copyright regime.

The WCT specifically provides for member countries to enact exceptions within the confines of the three-step test:

"Article 10

Limitations and Exceptions

(1) Contracting Parties may, in their national legislation, provide for limitations of or exceptions to the rights granted to authors of literary and artistic works under this Treaty in certain special cases that do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.

(2) Contracting Parties shall, when applying the Berne Convention, confine any limitations of or exceptions to rights provided for therein to certain special cases that do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author."

Furthermore, the Agreed Statement to Article 10 clarifies this and allows scope for signatory nations to extend exceptions in the digital environment:

"Concerning Article 10

It is understood that the provisions of Article 10 permit Contracting Parties to carry forward and appropriately extend into the digital environment limitations and exceptions in their national laws, which have been considered acceptable under the Berne Convention. Similarly, these provisions should be understood to permit Contracting Parties to devise new exceptions and limitations that are appropriate in the digital network environment.

It is also understood that Article 10(2) neither reduces nor extends the scope of applicability of the limitations and exceptions permitted by the Berne Convention."

Implementation of the WIPO treaties

A number of developed nations have updated or begun updating their copyright laws in accordance with the WIPO treaties. The U.S., Australia and the European Union have enacted WCT-consistent legislation. By early 2003 all EU member states should have implemented the new copyright directive. Other nations such as Canada, New Zealand and South Africa are in the process of updating their copyright legislation. The way in which these treaties are implemented will, in large measure, determine the future of the balance that has been so important to the copyright system and to information users in the past.

The most well known and controversial implementation of the WIPO Treaties is the U.S. Digital Millennium Copyright Act. As well as updating the U.S. Copyright Act to add legal protection for technological copyright protection measures (which will be discussed below) the DMCA updates copyright exceptions for the digital environment. Section 1201 of the DMCA contains a 'savings' clause, which states that no new protection for copyright holders (such as the protection for technological copyright protection measures) affects any existing exceptions or limitations, including Fair Use. Section 404 of the DMCA also amends the existing exemption for non-profit libraries and archives in section 108 of the Copyright Act to accommodate digital technologies and evolving preservation practices. There are also several specific exceptions to the protections for technological protection measures including:

- An ongoing administrative rule-making proceeding (administered by the Librarian of Congress) to evaluate the impact of the new prohibition against the act of circumventing access-control measures; and
- Six specific exceptions for the purposes of: 'evaluation of material for acquisition by a nonprofit library, archive and educational institutions', 'reverse engineering', 'encryption research', 'protection of minors', 'personal privacy', and 'security testing'.

However, not all academics and educational institutions are satisfied with all the clauses of the DMCA and debate continues on a number of issues.

The passage of the European Union Copyright Directive (the *Directive on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society*) has also been extremely controversial. The Directive contains a number of prescriptive non-mandatory exceptions which national governments may include in their EUCD implementation legislation if they so wish. These include (free or paid for) exceptions relating to: temporary reproductions, the photographic reproduction of copyright material, private use, cultural/educational institution copying, ephemeral recordings for broadcasting purposes, reproductions of broadcasts for 'social institutions', illustration for teaching or scientific research, for the benefit of people with a disability, for reporting the news or current affairs, criticism or review, public security, use of political speeches, use during religious celebrations, for public art or architecture, for the incidental inclusion of a work in other material and for several other, essentially minor, purposes.

The EU copyright directive is an example of the growing trend by certain rights owners to try to erode traditionally recognized exceptions. Librarians had to lobby hard to prevent the narrowing of fair practices, especially library copying. To compensate for the potential loss to rights owners from certain exceptions, Member States are permitted to levy a payment, despite the fact that all the optional exceptions are subject explicitly to the Berne three step test. Librarians say that if an exception is allowed, a decision has been made that there is no harm to rights owners, in which case there is no need to compensate for loss.

Other countries such as Australia have also updated their copyright regimes to accommodate new digital technologies and included numerous extensions of exceptions to the digital environment. The Australian *Copyright Amendment (Digital Agenda) Act 2000* provides for a broad range of digital copyright exceptions including for the purposes of research and study, criticism and review, reporting the news, library and archive communication of materials in their collection, library and archive preservation of material in their collection, temporary reproductions and educational copying among

others. This Act also includes permitted purposes in support of which a ‘qualified person’ may lawfully manufacture, import or supply circumvention devices. These permitted purposes are: library/archive reproduction and communication, reverse engineering of computer programs, educational copying, Parliamentary copying and Government copying.

Using copyright legislation to restrict usage has serious implications for education, especially in developing countries, where often photocopies or digital copies are the only source of information available. To give an example, in recent years the South African Government published proposed amendments to the Copyright Act and its Regulations which would have eroded fair use and virtually removed all exceptions for educational purposes from the current legislation. The South African Government also failed to address the needs of the disabled, the distance learner and the illiterate as well as the issue of digital technology. The educational sector objected strongly and succeeded in having the proposed amendments withdrawn.

Balance Achieved?

Despite the attempts in a few jurisdictions to maintain the balance, it is increasingly apparent to IFLA that the traditional copyright balance is under serious threat in the digital environment from a variety of sources. Recent expanded use of technological protection measures (and the laws that protect them) and the emerging licensing environment are converging to shift the use of copyright materials to a pay per view environment, which limits access to those who can pay.

Use of Technological Copyright Protection Measures

The U.S. DMCA was the world’s first effort to implement the WIPO Treaties when it was enacted in 1998. Because of this, and because of the size and technological advancement of the U.S., it is an excellent barometer of trends with respect to digital copyright. Technological copyright protection measures are a significant issue for the world’s library and education communities, because they can override and effectively eliminate any copyright exceptions. This is because such technological measures do not distinguish between uses which are not authorised by the copyright owner but are permitted by law, on the one hand, and those uses which are not authorised by the owner and also infringing. For example, the same copy-control mechanism, which prevents a person from making infringing copies of a copyright work, may also prevent a student or a visually impaired person from making legitimate fair use/fair dealing copies.

Several recent U.S cases have tested the new approach as follows:

- *Universal v. Reimerdes*: in this case, a software device, DeCSS, enabled DVDs to be decrypted so that they (i) could be played on non-Windows PCs and (ii) copied. The Court banned even linking to this software application on the grounds that such a device would lead to piracy (even though no evidence was tendered of actual use of DeCSS in the service of DVD piracy). The Court dismissed the fact that there might be legitimate fair use reasons for copying all or part of a DVD film. The Court took this position even though an earlier Supreme Court decision, before the DMCA, – *Sony v. Universal Studios*, had held that a device could not be found in violation of the Copyright Act if it had substantial other non-infringing uses. Thus, simply because VCRs, CD-Burners and photocopiers can be used for infringing purposes does not mean they have been outlawed.

- *Felten v RIAA*: in this case, Professor Edward Felten of Princeton University, was threatened with a lawsuit by the Recording Industry under the DMCA if he revealed his findings of security flaws within the Secure Digital Music Initiative (SDMI) at an IT security conference. He later sued the RIAA for a declaratory judgement to clarify his rights to freedom of expression. The RIAA retracted its specific legal threat so Felton's case became moot, but the shadow hanging over freedom of scientific expression remained.

- In *U.S. v. Sklyarov*, Dmitri Sklyarov, a Russian computer programmer was arrested and threatened with criminal prosecution for making the 'Advanced e-book Processor' (AEBP). (He was later released but the company he works for is still facing charges.) The AEBP is a tool, which translates e-books from Adobe's e-Book format to Adobe's Portable Document Format (PDF). This translation process removes the various restrictions (against copying, printing, text-to-speech processing, etc.) that publishers can impose on e-Books. The program is designed to work only with e-Books that have been lawfully purchased from sales outlets. The Advanced e-Book Processor allows those who have legitimately purchased e-Books to make fair uses of their e-Books, which would otherwise not be possible with the current Adobe e-Book format, such as printing an e-Book on paper or having a computer read an e-Book out loud using text-to-speech software. The latter is particularly important for visually impaired individuals.

These judicial interpretations of the DMCA indicate that in a conflict between new technological protection measures for copyright material and new uses enabled by new technology, it is the new uses which will lose out, even to the point that those who create devices with dual-uses (both 'fair' and infringing) may find themselves the subject of a criminal prosecution.

Another example of the disadvantages, or even dangers, of technological protection measures overriding exceptions appears in the EU Copyright Directive, Article 6.4. This allows the governments of EU Member States to intervene, in the absence of voluntary agreements between users and rights owners, to enable a beneficiary of an exception to benefit, but it is effectively negated, as the Directive does not allow intervention if a contract exists. As there is likely to be massive online contracting on the Internet with most terms and conditions being imposed and not negotiated, the value of governments intervening to enable exceptions has the practical effect of being limited to the offline environment. In any case, such intervention takes up valuable time and effort and so is likely to be little used by consumers.

The emerging licensing environment

In addition to intellectual property laws and the increasing use of digital rights management technology, contractual licensing also shapes the digital environment and is being used to limit user rights. 'Unlike paper materials, digital information generally is not purchased by consumers or the library; rather it is *licensed* by the library from information providers. A license usually takes the form of a written contract or agreement between the library and the owner of the rights to distribute digital information.'

Licenses for libraries frequently take one of three forms: 'standard-form' paper licenses, 'shrink-wrap' or 'click-through' licenses. In most cases there is no opportunity to actually negotiate the terms of these licenses, and even if there were, the relative bargaining power between the purchaser and the manufacturer is grossly uneven. Shrink-wrap licenses are so-called because they are contained inside shrink-wrapped plastic

around a physical article embodying intellectual property (such as a CD-ROM). ‘Click-through’ licenses are typically used with respect to copyright material that is acquired online; before the user can access any part of the copyright material, they must first signal their agreement with a licence agreement (usually by clicking the ‘I agree’ button). Standard-form agreements may or may not be negotiable, however, shrink-wrap or click-through licenses never are.

There are many reasons why a vendor may wish to use such a license agreement and IFLA is not opposed to the use of such agreements provided both parties to the agreement are equal, i.e., one party has something to sell, the other has the purchasing power to buy, and both parties negotiate terms and conditions. However, there is a growing problem that such agreements are being used as ‘unilateral legislation’; that is, license agreements frequently override copyright exceptions and set a level of usage that is more restrictive than the law allows. Licenses can involve a wide range of terms and conditions, but, unlike copyright law, licensors are not statutorily obliged to consider the public interest in accessing information when setting such terms and conditions. As most digital information is distributed by license, public policy considerations such as fair use, fair dealing or exceptions to the author’s rights are likely to become null and void. It is therefore essential that limitations and exceptions are carefully considered in the digital realm to protect access to information..

Some examples of the types of restrictions that license agreements often impose include:

- restrictions on users printing or downloading or emailing copies of (parts of) the material;
- restrictions on the number, location, and organizational affiliation of users;
- restrictions on libraries performing inter-library loan/document supply;
- restrictions on libraries copying the work for preservation purposes;
- restrictions on the use of a work beyond a certain date;
- restrictions on libraries networking the work across the premises of the library;
- restrictions on lending or otherwise disposing of a digital work.
- restrictions on the right to quote, analyze and even to index a work

The combination of protected technological measures and licenses can lead to an absolutely unlimited protection of the interests of the rights owners, who benefit from several cumulative layers of protection: copyright protection, technological protection, legal protection of the technological measures, and contract law.

The IFLA Position

"Digital technology enables [publishers] to track and charge for every instance of electronic access, even for browsing... The resulting market power then allows the publisher to impose monopoly prices and potentially oppressive terms on users, including libraries, academies, institutes and research centers, and to ignore the social consequences that ensue from the inability of research organizations to pay for such access."

Most copying of print-based material in libraries is for educational, research or private study purposes or for preservation. The reasons usually given for copying are because users are unable to read the material in the library (material is in demand or reference only) or because the user wishes to read it at a more convenient time (time shifting). Despite rights owner concerns about loss of sales there is no evidence that copying *reasonable amounts* from copyright protected works displaces sales. Those who copy

would not necessarily buy a work if prevented from copying it. There is no reason to believe that this pattern will not also be true of copying from digital works.

IFLA believes, therefore, that not only must traditional copyright exceptions be preserved both in the print (analogue) environment but also in the digital environment, and that this must be addressed at the same time as the issues of the increasing use of copyright protection technologies and contractual license agreements. It is of little use for national legislatures to guarantee fair use rights if these rights are promptly overridden by non-negotiated click-through licence agreements or technological protection systems in almost every case.

IFLA also believes that if exceptions allowed in national legislations conform to the Berne Convention three-step test, the interests of rights owners will not be harmed and, therefore, no further permission or compensation payment for uses should be required.

However, it should be borne in mind that the needs of the users in developing countries are greater than those in developed countries. More exceptions are necessary, particularly in the transformation from illiteracy to literacy, e.g. in literacy programmes, basic adult education training, etc.

Conclusion

IFLA welcomes the opportunity to make these comments on the need for adequate exceptions to support UNESCO aims on education, literacy and social justice and encourages UNESCO to consult as widely as possible on this very important issue. IFLA sincerely believes that lobbying by some rights owners against national copyright exceptions, plus the increasing use of technological copyright protection measures and restrictive licensing conditions, is leading to a situation where the dissemination of culture and knowledge is threatened and the level of dissemination is no longer in accordance with wider public policy goals. IFLA does not believe that the best solution for facing the problems of copyright in the digital environment is to replace the regulatory regime of copyright law with the conditions of access established unilaterally by information suppliers.

The original purpose of copyright was to protect the author or creator in the wider public interest. We now live in a digital age and there is a danger of copyright becoming a legal protection mechanism for commercial conglomerates. There is a growing threat to the public interest aspect of copyright, with certain copyright owners wielding an enormous power to set their own rules and build a "private legislation" that does not necessarily take into account the balance created in copyright laws.

IFLA does not want to see an environment where total control over access to information is in the hands of a small number of large transnational companies. If all uses of information are controlled, only the affluent will be able to receive the benefit of access to the world's creative output. IFLA is concerned that, unless this control is limited, it will interfere with the greater good of society. One cannot rely on rights owners to put the interests of society first. That is the role of governments. Although no one denies rights owners the right to obtain a return on their investment, limitations in the form of exceptions must be part of the equation to ensure that society may also obtain a similar return on its investment in education and research. Only in this way will a balance be achieved.

Tips for TRIPS

A Guide for Libraries and Librarians to the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)

There are very few countries today that are not members of the World Trade Organization (WTO). Today it has over 140 members (China joined recently, and some 30 more countries are in the process of joining). The WTO is an international body which administers rules covering international trade. These rules are set out in a range of agreements, including the General Agreement on Trade and Tariffs (GATT).

When a dispute arises about trade matters between two countries, the WTO also provides for a dispute settlement procedure. A WTO member can take a complaint about another country to a dispute settlement panel which determines whether or not that country is complying with the agreed rules. If it is not in compliance and refuses to rectify the problem, the member that made the complaint can retaliate with trade sanctions up to the level of the damage which the original problem caused. There are other ways of dealing with non-compliance. For instance, in a recent case brought by the European Union, the US Copyright Act was found by a panel not to comply with WTO rules. At the request of the two parties, an arbitrator set a sum of financial compensation that would be payable to the EU by the US to account for the damage to copyright interests arising from the non-compliant provision in the US law.

An important part of the WTO treaty system is the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (known as TRIPS). TRIPS is intended to set common standards for the intellectual property regimes of all member countries. It covers such different types of intellectual property as:

- Copyright and related rights
- Trademarks, including service marks
- Geographical indications
- Industrial designs
- Patents
- Layout-designs (topographies) of integrated circuits
- Undisclosed information, including trade secrets

TRIPS sets standards for IP protection that are similar to the levels of protection that most developed countries had. Because most developing nations did not protect intellectual property to that extent before the TRIPS Agreement was concluded, they were given additional time to comply with TRIPS. Developing countries were due to comply in most respects by 2000. All least-developed nations, which are members of WTO, are due to comply by 1 January 2006 (although this can be extended, and has already been extended for pharmaceutical patenting).

Of course, the most important type of intellectual property as far as libraries are concerned is copyright.

The main effect of TRIPS, with respect to copyright, is that it imports most of the provisions of *the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (the Berne Convention)*. The Berne Convention is the oldest and most important international copyright treaty. It was first agreed to in 1886, and has been revised and expanded since then. 149 States are currently signatories to the Berne Convention.

The only provisions of the Berne Convention which have not been incorporated into TRIPS concern moral rights. Moral rights are the right of the author to control certain uses of their works to protect their reputation as artists, and for their authorship to be

recognized. Moral rights are distinct from what are sometimes known as economic rights (such as the right to make copies or the right to broadcast).

Put simply, the provisions that TRIPS does incorporate from Berne require member countries to grant the following basic protection:

1. That the following subject-matter should be protected as 'literary and artistic works': "books, pamphlets and other writings; lectures, addresses, sermons and other works of the same nature; dramatic or dramatico-musical works; choreographic works and entertainments in dumb show; musical compositions with or without words; cinematographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to cinematography; works of drawing, painting, architecture, sculpture, engraving and lithography; photographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to photography; works of applied art; illustrations, maps, plans, sketches and three-dimensional works relative to geography, topography, architecture or science."

2. That the author (or the owner of copyright) of a work be able to authorize:

- its reproduction in various forms, such as a printed publication;
- its public performance, as in a play or musical work;
- recordings of it, for example, in the form of compact discs, cassettes or videotapes;
- its broadcasting, by radio, cable or satellite;
- its translation into other languages, or its adaptation, such as a novel into a screenplay.

[Note that TRIPS/Berne does not specifically require that digital or online uses be covered (these are covered by the WIPO Internet Treaties which are not part of TRIPS). However, typically the right of reproduction will cover digital copying, such as scanning a publication or storing a copy on a hard drive.]

3. That the duration for copyright protection for works should be the life of the author plus 50 years.

This level of protection for copyright owners is mandatory under TRIPS/Berne. However, TRIPS/Berne also allow for copyright exceptions which are very important for libraries and library users.

'Exceptions' are provisions of the copyright law which exempt certain types of uses from the control of copyright owners. For example, it is the copyright owner's right to control all reproductions of his or her work; however, an exception might allow a student to make a copy of part of this work for study purposes without paying anything or seeking permission.

Generally speaking, the rights of copyright owners are very broad and cover many uses while exceptions are narrow and cover more specific situations. (It is worth remembering, however, that rights do not cover all possible uses. For example, nothing in TRIPS/Berne gives copyright owners the right to control the physical movement of copies of a work, such as a library loan).

Exceptions are included in copyright legislation for public policy reasons. Just as the interests of the public are served by granting authors certain rights over their works so that they can be remunerated for their effort, so too are the interests of the public served by relaxing these rights in the cause of, for example, education or research.

Whether or not these exceptions are applied is basically the choice of a national government or legislature to decide. Berne/TRIPS simply requires that, where they exist

in national law, they shouldn't unreasonably impair the copyright owner's interests. This is expressed in a so-called 'three-step test' which appears in Berne concerning exceptions that allow you to make copies without the copyright owner's permission, and which TRIPS then applied more generally to all forms of copyright (Article 9.2 of Berne, Article 13 of TRIPS). In the Berne Convention this provides that countries can permit reproduction of copyright works without the permission of the copyright owner '*in certain special cases, provided that such reproduction does not conflict with a normal exploitation of the work and does not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.*'

This possibility of exceptions to the rights of copyright owners within the scope of this three-step test has led to a wide variety of useful exceptions around the world.

Perhaps the most well-known of these is the United States fair use doctrine which permits any use of copyright for free and without permission provided it is '*fair*'. For example, a famous case concerned whether it would be fair use to videotape a TV program to watch it later. Whether something is fair or not is determined according to the following four factors:

1. the purpose and character of the use, including whether such use is of a commercial nature or is for non-profit educational purposes;
2. the nature of the copyrighted work;
3. the amount and substantiality of the portion used in relation to the copyrighted work as a whole; and
4. the effect of the use upon the potential market for or value of the copyrighted work.

The fair use doctrine allows libraries and libraries users to do many things that would otherwise infringe copyright.

In the US, and in many other countries around the world, there are exceptions which allow private citizens to make copies for their own use (and this use does not have to be for the purposes of research or study). Other exceptions allow libraries to share resources; for example, one library that lacked a certain article can request it from another library. Some countries have exceptions to benefit their schools and universities; they are able to put together 'reading bricks' or transmit material to distance education students for free or at least at discounted rates.

It is important to remember that copyright law exists for the benefit of society as a whole, not just so that writers and publishers can make money. Sometimes the interests of society are better served when the rights of owners don't apply.

By enacting exceptions and allowing a greater use of copyright material by students, researchers, teachers and librarians in developing nations, those nations will be helping to promote copyright's ultimate goal: the increase of knowledge.

*IFLA Committee on Copyright and other Legal Matters (CLM)
August, 2002*

ALA (American Library Association)

FEDERAL LEGISLATIVE POLICY

The Federal Government's Role in Library and Information Services

A democratic society depends on the Federal government's ensuring the right of access for all its citizens to a comprehensive range of knowledge and variety of communications media. Through declaration of policy, by legislation, regulation, and the appropriation of financial support, the Executive Branch and the Congress of the United States have responded to requests for a Federal role in support of libraries as vital institutions serving the needs and well-being of individuals and the nation. Thus, while most libraries are regional and local institutions, under local, state, or private control, the Federal government plays an essential role in helping ensure access to resources and services for all.

Open government is vital to a democracy. Federal policy makers must continue to recognize the unique role of libraries, their delivery systems, and their community base in the dissemination of information to the public. The Federal government must continue to assume special responsibility to ensure that information produced or funded by the government is readily accessible to the people through the nation's libraries within the constraints of national security, privacy, efficient decision-making, and costs.

The Federal government must also provide leadership in the development and application of new technologies and services. Federal action stimulates local pilot programs for innovative services designed for specific user groups, programs that require specialized materials and technology, and education programs for library personnel.

Emerging technologies and advancements in telecommunications are altering the profile of library service. The Federal government initiates and facilitates cooperation, encourages resource sharing among all types of libraries, and establishes standards and practices for development of quality library networks that extend beyond state and national boundaries.

The Department of Education through its mandate to assist libraries across the country raises standards of service and develops new programs to benefit library users. The Department not only administers important grant programs to public libraries, elementary and secondary school library media centers, and academic and research libraries, but also provides leadership, technical assistance, and dissemination of information. These functions must continue.

The Federal government also plays a critical role in the compilation and timely dissemination of statistical information, including data about libraries, information essential to long-range planning, and library development.

In an age of international communication and interchange of resources, the Federal government is pivotal in the development of libraries as institutions that transcend national boundaries. International protocols, participation in international organizations, transnational data flow and monetary policies are within the domain of the Federal government and all affect libraries throughout the world.

The Federal role complements, without supplanting, the basic responsibilities of state and local governments and institutions to assure quality library and information service.

The ALA Federal Legislative Policy, the product of an on-going revision, was adopted by Council in January, 1993. The entire text, from which the preceding is taken, is available free from the ALA Washington Office, 110 Maryland Avenue NE, Washington, DC 20002, (202) 547-4440.

Sections of the Policy are: (1) *The Federal Government's Role in Library and Information Services*. (2) *Access to Information: Public Access to Federal Information*;

Depository Libraries; Sale of Government Information; Access to Unpublished and Classified Government Information; Equal Access to Library Services. (3) *Intellectual Freedom*. (4) *Federal Policies*: Postal Rates and Quality of Postal Service; Statistics; Taxation; Copyright; Preservation of Library Materials. (5) *Federal Programs*: Federal Libraries: A National Resource; *Library of Congress*; *Other National Libraries*; *Federal Libraries*; Bibliographic and Reference Services; National Commission on Libraries and Information Science; U.S. Department of Education; National Archives and Records Administration; National Foundation on the Arts and the Humanities; Federal Support for State Library Agencies; Federal Aid to Libraries, Systems, Education Agencies and Institutions; School Library Media Centers; Technical, Professional and Vocational Institution Libraries; College and Research Libraries; Public Libraries; Youth Services; Services to People in Institutions; Federal Support for Library Facilities. (6) *Information Technologies*: National Library and Information Networks; Technical Standards; Telecommunications and Broadcast Media. (7) *Education, Research, and Personnel Education*: Education; Research; Personnel. (8) *White House Conference on Library and Information Services*. (9) *Equal Rights Amendment*. (10) *International Programs*: United Nations; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO); International Exchange of Persons; International Flow of Publications; Florence Agreement; United States Libraries and Information Centers Abroad; International Copyright; International Postal Policy; Economic and Educational Development Programs. (11) *Existing Federal Laws Affecting Librarians, Libraries and Their Users*.

Preservation

Preservation Policy. National Information Services and Responsibilities. Permanence and Durability of Information Products

The American Library Association's policy on preservation is based on its goal of ensuring that every person has access to information at the time needed and in a usable format. ALA affirms that the preservation of library resources protects the public's right to the free flow of information as embodied in the First Amendment to the Constitution and the Library Bill of Rights.

The Association supports the preservation of information published in all media and formats. The Association affirms that the preservation of information resources is central to libraries and librarianship.

The Association and its Divisions will work closely with standards-setting organizations to identify and develop standards relevant to the preservation of library collections, participate in their periodic review and updating, identify and develop new standards when needed, and promote compliance with existing standards.

Manufacturers, publishers, distributors and purchasers of information products must work in tandem to improve the usability, durability, and longevity of the media (e.g., paper, film, magnetic tape, optical disk) that ensure the persistence of these products. The Association will engage in active education and public relations efforts to develop, promote, and publicize standards for the usability, longevity, and durability of information media.

The Association will work with the publishers of content in digital form to develop guidelines on the preservation of digital information to help ensure that such information will not be lost when publishers can no longer retain and disseminate it.

Libraries have an obligation (a) to inform donors, users, administrators, and local officials about the ephemeral nature of primary source materials, (b) to promote strategies for the proper care, handling, and storage of these materials, and (c) to recommend the use of durable media and methods of documentation.

The federal government must provide leadership in developing an expansive and inclusive national preservation policy. The Association urges the federal government to take responsibility for the longevity of information that it publishes on paper, in microform, and in digital formats. (See "Current Reference File": Preservation Policy. National Information Services and Responsibilities. Permanence and Durability of Information Products, 2000-2001 CD#39.1)

INTELLECTUAL FREEDOM

Texts of policies are available from the Office for Intellectual Freedom, ALA Headquarters, 50 E. Huron Street, Chicago, IL 60611.

Library Bill of Rights

The American Library Association affirms that all libraries are forums for information and ideas, and that the following basic policies should guide their services.

1. Books and other library resources should be provided for the interest, information, and enlightenment of all people of the community the library serves. Materials should not be excluded because of the origin, background, or views of those contributing to their creation.
2. Libraries should provide materials and information presenting all points of view on current and historical issues. Materials should not be proscribed or removed because of partisan or doctrinal disapproval.
3. Libraries should challenge censorship in the fulfillment of their responsibility to provide information and enlightenment.
4. Libraries should cooperate with all persons and groups concerned with resisting abridgment of free expression and free access to ideas.
5. A person's right to use a library should not be denied or abridged because of origin, age, background, or views.
6. Libraries which make exhibit spaces and meeting rooms available to the public they serve should make such facilities available on an equitable basis, regardless of the beliefs or affiliations of individuals or groups requesting their use.

Adopted June 18, 1948. Amended February 2, 1961, June 27, 1967, and January 23, 1980, by the ALA Council.

53.1.1

Challenged materials which meet the criteria for selection in the materials selection policy of the library should not be removed under any legal or extra-legal pressure. Adopted 1971, revised 1990.

(See "Current Reference File": Challenged Materials: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1989-90 CD #61.2.)

53.1.2

Expurgation of any parts of books or other library resources by the library, its agent, or its parent institution is a violation of the Library Bill of Rights because it denies access to the complete work, and, therefore, to the entire spectrum of ideas that the work was intended to express. Adopted 1973; amended 1981, 1990.

(See "Current Reference File": Expurgation of Library Materials: An Interpretation of the Library Bill of Rights, revised 1990. 1989-90 CD #61.3.)

53.1.3

Members of the school community involved in the collection development process employ educational criteria to select resources unfettered by their personal, political, social, or religious views. Students and educators served by the school library media

program have access to resources and services free of constraints resulting from personal, partisan, or doctrinal disapproval and which reflect the linguistic pluralism of the community. School library media professionals resist efforts by individuals or groups to define what is appropriate for all students or teachers to read, view, hear or access via electronic means. Adopted 1986, revised 1990, 2000.

(See "Current Reference File": Access to Resources and Services in the School Library Media Program: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1999-2000 CD#19.4.)

53.1.4

>Denying minors access to certain library materials and services available to adults is a violation of the Library Bill of Rights. Librarians and governing bodies should maintain that parents--and only parents--have the right and the responsibility to restrict the access of their children--to library resources. Adopted 1972, amended 1981, 1992.

(See "Current Reference File": Free Access to Libraries for Minors: An Interpretation of the Library Bill of Rights.)

53.1.5

Evaluation of library materials is not to be used as a convenient means to remove materials presumed to be controversial or disapproved of by segments of the community. Adopted 1973, amended 1981.

(See "Current Reference File": Evaluating Library Collections: An Interpretation of the Library Bill of Rights.)

53.1.6

Attempts to restrict library materials violate the basic tenets of the Library Bill of Rights. Policies to protect library materials for reasons of physical preservation, protection from theft, or mutilation must be carefully formulated and administered with extreme attention to the principles of intellectual freedom. Adopted 1973, amended 1981, 1991, and 2000.

(See "Current Reference File": Restricted Access to Library Materials: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1999-2000 CD#19.4.)

53.1.7

Describing or designating certain library materials by affixing a prejudicial label to them or segregating by a prejudicial system is an attempt to prejudice attitudes and, as such, is a censor's tool; such practices violate the Library Bill of Rights. A variety of private organizations promulgate rating systems and/or review materials as a means of advising either their members or the general public concerning their opinions of the contents and suitability or appropriate age for use of certain books, films, recordings, or other materials. For the library to adopt or enforce any of these private systems, to attach such ratings to library materials, to include them in bibliographic records, library catalogs, or other finding aids, or otherwise to endorse them would violate the Library Bill of Rights. Adopted 1951, amended 1971, 1981, 1990.

(See "Current Reference File": Statement on Labeling: An Interpretation of the Library Bill of Rights.)

53.1.8

Libraries maintaining exhibit spaces and bulletin boards for outside groups and individuals should develop and publish statements governing use to assure that space is provided on an equitable basis to all groups which request it. A publicly supported library may limit use of its exhibit space to strictly "library related" activities, provided that the limitation is clearly circumscribed and is viewpoint neutral. Libraries may include in this policy rules regarding the time, place, and the manner of use of the exhibit space, so long as the rules are content neutral and are applied in the same manner to all groups wishing to use the space. Adopted 1991.

(See "Current Reference File": Exhibit Spaces and Bulletin Boards: An Interpretation of the Library Bill of Rights.)

53.1.9

Libraries maintaining meeting room facilities should develop and publish statements governing use. These statements can properly define time, place, or manner of use; such qualifications should not pertain to the content of a meeting or to the beliefs or affiliations of the sponsors. If meeting rooms in libraries supported by public funds are made available to the general public for non-library sponsored events, the library may not exclude any group based on the subject matter to be discussed or based on the ideas that the group advocates. A publicly supported library may limit use of its meeting rooms to strictly "library related" activities, provided that the limitation is clearly circumscribed and is viewpoint neutral. Adopted 1991.

(See "Current Reference File": Meeting Rooms: An Interpretation of the Library Bill of Rights.)

53.1.10

A policy on library-initiated programming should set forth the library's commitment to free access to information and ideas for all users. Library staff select programs based on the interests and information needs of the community. Libraries servicing multilingual or multicultural communities should make efforts to accommodate the information needs of those for whom English is a second language. Adopted 1982, amended, 1990 and 2000.

(See "Current Reference File": Library-Initiated Programs as a Resource: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1999-2000 CD#19.4)

53.1.11

Librarians have a professional responsibility to be inclusive, not exclusive, in collection development and in the provision of interlibrary loan. Access to all materials legally obtainable should be assured to the user and policies should not unjustly exclude materials even if offensive to the librarian or the user. Collection development should reflect the philosophy inherent in Article 2 of the Library Bill of Rights. A balanced collection reflects diversity of materials, not equality of numbers. Collection development responsibilities include selecting materials in the languages in common use in the community which the library serves. Collection development and the selection of materials should be done according to professional standards and established selection and review procedures.

Librarians have an obligation to protect library collections from removal of materials based on personal bias or prejudice, and to select and support the acquisition of materials on all subjects that meet, as closely as possible, the needs and interest of all persons in the community which the library serves. This includes materials that reflect political, economic, religious, social, minority, and sexual issues. Adopted 1982, amended 1990.

(See "Current Reference File": Diversity in Collection Development: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1989-90 CD #61.3.)

53.1.12

The American Library Association believes that freedom of expression is an inalienable human right, necessary to self-government, vital to the resistance of oppression, and crucial to the cause of justice, and further, that the principles of freedom of expression should be applied by libraries and librarians throughout the world. Adopted 1989.

(See "Current Reference File": The Universal Right to Free Expression: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1990-91 CD #18.1.)

53.1.13

Recognizing that libraries cannot act *in loco parentis*, policies which set minimum age limits for access to videotapes and/or audiovisual material and equipment with or without

parental permission abridge library use for minors. Nevertheless, ALA acknowledges and supports the exercise by parents of their responsibility to guide their own children's viewing, using published reviews of films and videotapes and/or reference works which provide information about the content, subject matter, and recommended audiences. Adopted 1989, revised 1991.

See "Current Reference File": Access for Children and Young People to Videotapes and Other Nonprint Resources: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1988-89 CD #92.6.)

53.1.14

The American Library Association opposes the charging of user fees for the provision of information by all libraries and information services that receive their major support from public funds. All information resources that are provided directly or indirectly by the library, regardless of technology, format, or methods of delivery, should be readily, equally, and equitably accessible to all library users. The ALA opposes any legislative or regulatory attempt to impose content restrictions on library resources, or to limit user access to information, as a condition of funding for publicly supported libraries and information services. Adopted 1993.

(See also Policies 50.3, 50.8, 60.1, and 61.1.)

(See "Current Reference File": Economic Barriers to Information Access: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1992-93 CD #26.6.2.)

53.1.15

The American Library Association stringently and unequivocally maintains that libraries and librarians have an obligation to resist efforts that systematically exclude materials dealing with any subject matter, including gender or sexual orientation. The Association also encourages librarians to proactively support the First Amendment rights of all library users regardless of gender or sexual orientation. Adopted 1993. Revised 2000. (*See "Current Reference File": Access to Library Resources and Services Regardless of Gender or Sexual Orientation: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1999-2000 CD#19.4*)

(See "Current Reference File": Access to Library Resources and Services Regardless of Gender or Sexual Orientation: An Interpretation of the Library Bill of Rights: 1999-2000 CD#19.4)

53.1.16

The ALA affirms that the use of filtering software by libraries to block access to constitutionally protected speech violates the Library Bill of Rights.

(See "Current Reference File": Resolution on the Use of Filtering Software in Libraries, 1996-97 CD#19.4)

Libraries: An American Value

Libraries in America are cornerstones of the communities they serve. Free access to the books, ideas, resources and information in America's libraries is imperative for education, employment, enjoyment, and self-government.

Libraries are a legacy to each generation, offering the heritage of the past and the promise of the future. To ensure that libraries flourish and have the freedom to promote and protect the public good in the 21st century, we believe certain principles must be guaranteed.

To that end, we affirm this contract with the people we serve:

We defend the constitutional rights of all individuals, including children and teenagers, to use the library's resources and services;

We value our nations diversity and strive to reflect that diversity by providing a full spectrum of resources and services to the communities we serve;

We affirm the responsibility and the right of all parents and guardians to guide their own children's use of the library and its resources and services;

We connect people and ideas by helping each person select and effectively use the library's resources;

We protect each individual's privacy and confidentiality in the use of library resources and services;

We protect the rights of individuals to express their opinions about library resources and services;

We celebrate and preserve our democratic society by making available the widest possible range of viewpoints, opinions and ideas, so that all individuals have the opportunity to become lifelong learners-informed, literate, educated, and culturally enriched.

Change is constant; but these principles transcend change and endure in a dynamic, technological, social and political environment.

By embracing these principles, libraries in the United States can contribute to a future that values and protects freedom of speech, in a world that celebrates both our similarities and our differences, respects individuals and their beliefs, and holds all persons truly equal and free.

INTERNATIONAL RELATIONS

Policy Objectives

The ALA Charter states that the Association was formed "for the purpose of promoting library interest throughout the world by exchanging views, reaching conclusions and inducing cooperation in all departments of bibliothecal science and economy." The commitment in the area of international relations is carried out, in part, through the activities and programs of ALA's International Relations Office.

The American Library Association establishes these objectives and responsibilities for its international relations programs:

1. To encourage the exchange, dissemination, and access to information and the unrestricted flow of library materials in all formats throughout the world (ALA Priority Area A: Access to Information).

2. To promote and support human rights and intellectual freedom worldwide (ALA Priority Area C: Intellectual Freedom).

3. To foster, promote, support and participate in the development of international standards relating to library and information services, including informational tools and technologies (ALA Priority Area F: Library Services, Development, and Technology).

4. To promote legislation and treaties that will strengthen library, information and telecommunications services worldwide (ALA Priority Area B: Legislation and Funding).

5. To encourage involvement of librarians, information specialists, and other library personnel in international library activities and in the development of solutions to library service problems that span national boundaries (ALA Priority Area F: Library Services, Development, and Technology).

6. To promote the education of librarians, information specialists, and other library personnel in such ways that they are knowledgeable about librarianship in the international context (ALA Priority Area E: Personnel Resources).

7. To promote public awareness of the importance of the role of librarians, libraries, and information services in national and international development (ALA Priority Area D: Public Awareness).

(See "Current Reference File" for full text, including implementation: 1989-90 CD #14.)

Libraries and Copyright in the Digital Age

The Digital Age presents new challenges to fundamental copyright doctrines that are legal cornerstones of library services. Libraries are leaders in trying to maintain a balance of power between copyright holders and users, in keeping with the fundamental principles outlined in the Constitution and carefully crafted over the past 200 years. In this role, we closely follow both federal and state legislation and make our voices heard when our issues are moving. Libraries are perceived as a voice for the public good and our participation is often sought in "friend of the court" briefs in important intellectual property cases. Our involvement extends to the international copyright arena where we also follow the treaties to which the U.S. is a signatory and which could influence the development of copyright changes at home.

Copyright issues are among the most hotly contested issues in the legal and legislative world; billions of dollars are at stake. Legal principles and technological capabilities are constantly challenging each other and every outcome can directly affect the future of libraries.

Keep informed on these important issues. Check our web site to follow the status of the key copyright issues that ALA tracks every day.

Copyright News

March 2, 2007

Libraries Urge Support of Newly Introduced FAIR USE Act

The Freedom and Innovation Revitalizing U.S. Entrepreneurship (FAIR USE) Act of 2007, H.R. 1201, was introduced on February 27. The FAIR USE Act is co-sponsored by Congressman Rick Boucher (D-VA), Congresswoman Zoe Lofgren (D-CA) and Congressman John Doolittle (R-CA). Libraries urge other Members of Congress to co-sponsor this important bill that would amend the copyright law.

Section 1201 of the Digital Millennium Copyright Act (DMCA) prohibits circumventing a technological protection measure placed on a copyrighted work to prevent access. There are very limited exceptions to the anti-circumvention provision and these exemptions sunset every three years under the current statutory scheme. At the end of 2006, the Librarian of Congress approved six exemptions from the prohibition on circumvention of technological locks. The FAIR USE Act makes these six exemptions permanent for uses that do not infringe copyright, for example, educational uses in a classroom.

Two of these exemptions are particularly important to the library community. During the rulemaking proceeding before the Library of Congress, the library community supported the exemptions for screen readers for the visually impaired and film clip compilations for college media studies classes. The Fair USE Act would ensure that these activities can continue in the future.

Additionally, the FAIR USE Act would extend the determinations of the Librarian of Congress in six narrow circumstances. For example, the Fair Use Act would extend the film clip exemption to all classrooms instead of just college media studies classes. It would allow access to public domain works, as well as works of substantial public interest.

The bill also would permit a library to circumvent technological protections for the purpose of preservation of works in a library's collection. Preservation is a critical function as libraries preserve our Nation's cultural and scientific heritage.

In addition to the provisions aimed at expressly helping libraries, the FAIR USE Act would codify the U.S. Supreme Court's 1984 ruling that a copying technology (in that case, the videocassette recorder) is permissible under the Copyright Act so long as the technology can be used for non-infringing as well as infringing purposes. The bill also would limit the availability of statutory damages against individuals and firms who may be found to have engaged in contributory infringement, inducement of infringement, vicarious liability or other indirect infringement.

February 27, 2007

PRESS RELEASE

Library Copyright Alliance Strongly Supports H.R. 1201, the FAIR USE Act.

The **Library Copyright Alliance** (LCA) strongly supports the introduction of the Freedom and Innovation Revitalizing U.S. Entrepreneurship (FAIR USE) Act of 2007, H.R. 1201. The FAIR USE Act is co-sponsored by Congressmen Rick Boucher (D-VA), Congresswomen Zoe Lofgren (D-CA) and Congressman John Doolittle (R-CA).

At the end of 2006, Dr. Billington, the Librarian of Congress, approved six exemptions from the prohibition on circumvention of technological measures contained in section 1201 of the Digital Millennium Copyright Act (DMCA). These exemptions will sunset in three years. The FAIR USE Act makes these six exemptions permanent. "Two of these exemptions are particularly important to the library community," said Miriam Nisbet of the American Library Association. "During the rulemaking proceeding before the Library of Congress, the library community supported the exemptions for screen readers for the visually impaired and film clip compilations for college media studies classes. The Fair USE Act will ensure that these important activities can continue in the future and the Act will go a long way to eliminate the negative affect the DMCA has had on lawful uses," Nisbet said.

Additionally, the FAIR USE Act would extend the determinations of the Librarian of Congress in six narrow circumstances. For example, the Fair Use Act would extend the film clip exemption to all classrooms instead of just college media studies classes. It would allow access to public domain works, as well as works of substantial public interest.

Finally, it would permit a library to circumvent technological protections for the purpose of preservation of works in a library's collection. According to Prue Adler of the Association of Research Libraries, "preservation is one of a library's most critical functions as libraries preserve our cultural and scientific heritage. Unfortunately, the DMCA is interfering with our ability to preserve these works. The FAIR USE Act will eliminate this obstacle, without causing any harm to copyright owners."

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- www.aepi.gr
Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας
- www.ala.org
American Library Association (ALA)
- www.dpa.gr
Προστασία προσωπικών δεδομένων
- www.ifla.org
International Federation of Library Association (IFLA)
- www.saferinternet.gr
- www.wipo.org
World Intellectual Property Organisation
- Hauptman, Robert. Ethics and Librarianship. Jefferson, N. C.: McFarland, c2002.
- Καλλινίκου, Διονυσία. Πνευματική Ιδιοκτησία και Internet: οδηγία 2001/29/EK. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλα, 2001.
- Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία. Το Δίκαιο της Πληροφορίας. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2004.
- Καρακόστας, Ιωάννης. Δίκαιο και Internet: Νομικά Ζητήματα του Διαδικτύου. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2003.
- Κοτσίρης, Λάμπρος. Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 1999.

- Μαρίνος, Μιχαήλ-Θεόδωρος. Πνευματική Ιδιοκτησία. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας, 2004.

- Σιδηρόπουλος, Θεόδωρος. Το Δίκαιο του Διαδικτύου. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 2003.